

รายงานการวิจัย

เรื่อง

บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น

The Role of Learning Supporting of Local Administrative Organization
and Khon Kaen Provincial Non Formal and Informal Education office
for the Street Children in Urban Community, Khon Kaen Province

โดย

ผศ.ดร.ชาญชัย ฮวดศรี

ดร.เยาวนิตย์ เพียงเกษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761054

รายงานการวิจัย

เรื่อง

บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษาอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น

The Role of Learning Supporting of Local Administrative Organization
and Khon Kaen Provincial Non Formal and Informal Education office
for the Street Children in Urban Community, Khon Kaen Province

โดย

ผศ.ดร.ชาญชัย ฮวดศรี

ดร.เยาวนิตย์ เพียงเกษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761054

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

The Role of Learning Supporting of Local Administrative Organization
and Khon Kaen Provincial Non Formal and Informal Education office
for the Street Children in Urban Community, Khon Kaen Province

By

Asst.Prof.Dr. Chanchai Huadsri

Dr. Yaowanit Piengkes

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khonkaen Campus

B.E. 2561

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610761054

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย: บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น

ผู้วิจัย: ผศ.ดร.ชาญชัย ฮวดศรี, ดร.เยาวินิตย์ เพียงเกษ

ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ปีงบประมาณ: ๒๕๖๑

ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ ๒) เพื่อศึกษาการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ ๓) เพื่อเสนอแนะการสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น และศูนย์การศึกษานอกระบบและศูนย์การเรียนรู้ตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น เป็นการวิจัยแบบผสมระหว่างปริมาณและคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ จำนวน ๑๑๕ คน และผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ จำนวน ๖ คน เครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณได้แก่ แบบสอบถาม เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพได้แก่ แบบสัมภาษณ์ สติ๊กเกอร์ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่อ่านค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ มีพฤติกรรมในการสร้างและแสวงหาความรู้ มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ระหว่างเด็กชายขอบด้วยกัน ก็จะเกิดขึ้นในกลุ่มที่สนิทกันและเป็นพวกเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ ที่เป็นเช่นนี้เพราะไม่มีผู้ประสานกลางระหว่างผู้ที่มีความรู้ความสามารถกับผู้ที่ด้อยโอกาส ส่วนการแบ่งปันความรู้ในรูปของการบรรยายหรือการอบรมจะไม่มีในส่วนของเด็กชายขอบด้วยกัน แต่เป็นการแบ่งปันความรู้ของหน่วยงานที่เข้าไปช่วยเหลือเด็กชายขอบ

การส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ มีการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ ด้วยการจัดให้มีทีมงานเครือข่ายจิตอาสา เข้ามาร่วมกันพัฒนาริชาชีพให้กับเด็กชายขอบ ในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งประกอบไปด้วยเด็กต่างเพศ ต่างวัย และต่างชุมชนเข้ามาเรียนรู้ร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกันมีการพูดคุยสอนแลกเปลี่ยนความรู้ความสามารถซึ่งกันและกัน

การสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น และศูนย์การศึกษาจากระบบและศูนย์การเรียนตามอัยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัยาศัย มีการสร้างเครือข่ายด้วยการ MOU กับหน่วยงานในจังหวัดขอนแก่นในการจัดการเรียนการสอน ในการพัฒนาคุณภาพของเด็กชายขอบ ในชุมชนเมืองเทศบาลจังหวัดขอนแก่น ระหว่างหน่วยงาน ๓ หน่วยงาน ได้แก่ ๑) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒) โรงเรียนตามอัยาศัยจังหวัดขอนแก่น ๓) ผู้นำชุมชนแต่ละชุมชนที่มีเด็กชายขอบอาศัยอยู่ ซึ่งทั้ง ๓ ฝ่ายก็จะให้ความร่วมมือกัน

Research Title: The Role of Learning Promotion for Marginal boys in Urban Communities of Local Government Organizations and the Office of the Non-Formal and Informal Education in Khon Kaen Province

Researcher: Asst.Prof.Dr. Chanchai Huadsri, Dr. Yaowanit Piengkes

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khonkaen Campus

Fiscal Year: 2561/2018

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

The objectives of this research were 1) to study learning behavior of marginal boys, 2) to study learning enhancement of marginal boys, 3) to suggest the construction of networks for learning promotion of marginal boys of the Local Government Organization in Khon Kaen province and the center of the non-formal education center and informal learning in Mueang Khon Kaen District. It is a mixed research between quantity and quality. The quantitative sample consisted of 115 persons and 6 qualitative data providers. The quantitative research tools were questionnaires. The qualitative research tools were interview forms. Statistic used for quantitative data analysis were frequency, percentage, mean, and standard deviation. Qualitative data were analyzed by using descriptive methods.

The result of the research shows that learning behavior of marginal boys was behavior in creating and seeking knowledge by sharing, exchanging knowledge between them together. That would occur in groups mostly closed to one another. This is because of no mediator between knowledgeable people and disadvantaged people. As for the sharing of knowledge in the form of lectures or workshops, there is no part of the boys. But it would be sharing the knowledge of the agencies that help the marginal boys. To promote learning for the marginal boys had learning promotion with creating a learning organization by providing a team of volunteer networks come to develop vocational skills for the marginal boy together. In creating a learning society which consists of children of different genders, ages, and different communities coming to learn together and doing activities together, having

discussions, teaching, exchanging knowledge and ability with each other. Under creating a network to promote the learning of marginal boys of the local government organization in Khon Kaen Province and the center of non-formal education center and informal learning in Mueang Khon Kaen District, it was found that the local government organization and the Office of Non-Formal and Informal Education had a network construction by MOU with agencies in Khon Kaen province for teaching and learning management to improve the quality of the marginal boy in Khon Kaen Municipality community between 3 agencies namely, 1) Local Government Organization 2) Office of Non-Formal and Informal Education in Khon Kaen Province, and 3) Leaders of each community where marginal boys living in. All three agencies must cooperate closely.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และการให้ความสนับสนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยใน ปีงบประมาณ ๒๕๖๑ คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร. อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระสุธีรัตนบัณฑิต,ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และบุคลากรของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ทุกท่าน ที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร. รองอธิการบดีมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลในสำนักงานวิจัยของวิทยาเขตขอนแก่นทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกต่อการทำวิจัย ตลอดทั้งเพื่อนร่วมงานที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลได้แก่ บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครูผู้สอนกลุ่มเป้าหมายพิเศษ นักศึกษา (เด็กชายขอบและเด็กเร่ร่อน) ที่ได้ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลในการทำงานวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยนี้คงเป็นประโยชน์ทั้งทางด้านวิชาการ และการพัฒนาในสังคมต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย ฮวดศรี

๒๒ มกราคม ๒๕๖๓

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ณ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๗
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๗
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๗
๑.๕ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๘
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะ.....	๑๑
๑.๗ กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	๑๒
๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๑๓
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๔
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีและความหมายของบทบาท.....	๑๔
๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอน.....	๒๐
๒.๓ แนวคิดทฤษฎีบทบาท การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.....	๔๕
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคม.....	๕๐
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับเด็กชายขอบ.....	๕๔
๒.๖ บริบทพื้นที่ในการวิจัย.....	๖๘
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๗๗๙
๒.๘ สรุป.....	๙๕

บทที่ ๓	วิธีดำเนินการวิจัย.....	๙๗
๓.๑	รูปแบบการวิจัย.....	๙๗
๓.๒	พื้นที่ศึกษา ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๙๘
๓.๓	เครื่องมือการวิจัย.....	๙๙
๓.๔	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๑๐๒
๓.๕	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๑๐๓
๓.๖	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๑๐๔
๓.๗	การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย.....	๑๐๔
๓.๘	สรุปกระบวนการวิจัย.....	๑๐๔
บทที่ ๔	ผลการวิจัยเคราะห์ข้อมูล.....	๑๐๖
๔.๑	สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๑๐๖
๔.๒	ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๓๐๖
๔.๓	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ.....	๑๐๗
๔.๔	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ.....	๑๑๗
๔.๕	องค์ความรู้จากการวิจัย.....	๑๓๐
บทที่ ๕	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๑๓๒
๕.๑	สรุปผลการวิจัย.....	๑๓๒
๕.๒	การอภิปรายผล.....	๑๓๗
๕.๓	ข้อเสนอแนะการวิจัยในครั้งต่อไป.....	๑๔๒
บรรณานุกรม.....		๑๔๓
ภาคผนวก		๑๕๑
ภาคผนวก ก	เครื่องมือวิจัย.....	๑๕๒
ภาคผนวก ข	หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์.....	๑๖๘
ภาคผนวก ค	ภาพประกอบการลงพื้นที่ดำเนินการวิจัย.....	๑๗๐
ภาคผนวก ง	หนังสือรับรองการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	๑๗๘
ภาคผนวก จ	ผลลัพธ์ ผลผลิต และผลกระทบจากงานวิจัย.....	๑๘๙
ประวัติผู้วิจัย.....		๑๙๕

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
ภาพประกอบที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๑๒
ภาพประกอบที่ ๔.๑ บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบ.....	๑๓๑

สารบัญญัตินี้

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ ๔.๑	จำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	๑๐๗
ตารางที่ ๔.๒	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้ สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ สำนักงานการศึกษานอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัด ขอนแก่นโดยภาพรวมและรายด้าน.....	๑๐๘
ตารางที่ ๔.๓	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้ สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ สำนักงานการศึกษานอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น ด้านการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายข้อ.....	๑๐๙
ตารางที่ ๔.๔	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการจัดการเรียนการสอน ของศูนย์การศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมือง ขอนแก่น ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยภาพรวมและรายข้อ.....	๑๑๐
ตารางที่ ๔.๕	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้ สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ สำนักงานการศึกษานอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัด ขอนแก่น ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมและรายข้อ.....	๑๑๑
ตารางที่ ๔.๖	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้ สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ สำนักงานการศึกษานอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัด ขอนแก่น ด้านการวัดผลประเมินผลการศึกษา โดยภาพรวมและรายข้อ.....	๑๑๓
ตารางที่ ๔.๗	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้ สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ สำนักงานการศึกษานอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัด ขอนแก่น ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา โดย ภาพรวมและรายข้อ.....	๑๑๔
ตารางที่ ๔.๘	ข้อเสนอแนะการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน ส่งเสริม การศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมือง ขอนแก่นและขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น.....	๑๑๖

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาของเด็กเป็นปัญหาที่พบได้ในเมืองใหญ่ๆ ทั่วโลก โดยแต่ละประเทศต่างก็พยายามแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่งมาตรการในการแก้ปัญหาเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบที่ได้ผลในประเทศต่างๆ สามารถนำมาปรับใช้ได้กับประเทศไทย การที่ไม่อาจปรับตัวให้เข้ากับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ส่งผลกระทบให้ครอบครัวไม่อาจทำ หน้าที่ บทบาทของตนได้อย่างสมบูรณ์ เกิดความห่างเหินของคนในครอบครัว ไม่มีเวลาพูดคุยปรึกษาหารือกัน ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกัน เกิดปัญหาการอยู่ร่วมกัน การทอดทิ้ง เสี่ยงต่อการที่บุตรประพฤตินทางไม่เหมาะสมตามมาทำให้เด็กไม่ต้องการที่จะอยู่บ้าน จึงออกมาใช้ชีวิตเร่ร่อนในที่สุด

ปัญหาเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบเป็นปัญหาที่มีมานาน และมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ เป็นปัญหาสังคมที่เชื่อมโยงกับปัญหาอื่นๆ การศึกษาวิถีชีวิตของเด็ก ทุกแง่มุมจะทำให้รัฐและสังคมตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและหันมาสนใจแก้ ปัญหาอย่างรีบด่วนและจริงจังมากกว่าเดิมเพื่อการลดจำนวนลง และศึกษาสถานการณ์อื่กทั้งปัญหาเด็ก ในประเด็นสภาพแวดล้อมและโครงสร้างทางสังคมที่ทำให้เกิดปัญหา รวมทั้งทบทวนการดำเนินงานของหน่วยงานและองค์กรที่ดำเนินงานด้านนี้ เพราะในปัจจุบันการดำเนินงานของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาเหยี่ยวยายังเห็นผลเพียงส่วนน้อย ทั้งนี้เพื่อไม่ให้จำนวนเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบเพิ่มสูงขึ้นจึงมีความจำเป็นต้องการศึกษาเพื่อนำเสนอการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้ลดลง

สำหรับในประเทศไทยนั้นพบว่า กรุงเทพมหานครมีจำนวนเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบมากที่สุด โดยเด็กเหล่านี้อาศัยอยู่ตามที่สาธารณะต่างๆ เช่น หัวลำโพง สนามหลวง เชียงสะพานพุทธ วงเวียนใหญ่ สวนศรีนครินทร์ ลาดพร้าว พัฒน์พงษ์ สวนลุมพินี และเชียงสะพานปิ่นเกล้า สาเหตุที่ทำให้เด็กเหล่านี้ออกมาเร่ร่อน ได้แก่ ปัญหาครอบครัว ปัญหาจากโรงเรียน และปัญหาที่เกิดจากนายหน้าและเพื่อน เด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบเหล่านี้ส่วนใหญ่อยังชีพอยู่ได้ด้วยการขอทาน การขายของ และการขายบริการทางเพศ เด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบส่วนใหญ่มักเสพยาเสพติดประเภทต่าง ๆ เช่น บุหรี่ แอลกอฮอล์ ยาแก้ปวดประสาท ยาม้า และเฮโรอีนการดำเนินชีวิตอยู่บนท้องถนน เด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบ

จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย อาทิ เพื่อน ตำรวจ เจ้าหน้าที่กรมประชาสงเคราะห์ และครูข้างถนน ซึ่งระดับความสัมพันธ์กับบุคคลเหล่านี้มีทั้งในลักษณะที่พึ่งพาอาศัยขอความช่วยเหลือ ช่วยแก้ไขปัญหา และพยายามหลีกเลี่ยงให้ไกลที่สุดเท่าที่จะทำได้ครูข้างถนนเป็นกลุ่มที่เด็กเร่ ร่อนให้ความไว้วางใจมากที่สุด ขณะที่เจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่จากกรมประชาสงเคราะห์เป็นกลุ่มที่เด็กพยายามหนีออกห่างให้มากที่สุด

การปฏิรูปมักใช้ในการเปลี่ยนแปลง เช่นการปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการปรับวิธีคิดและเปลี่ยนวิธีสอน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนรู้รอบด้าน มุ่งเน้นความสมดุลยภาพ การบูรณาการที่กลมกลืนกับวิถีชีวิต เมื่อพิจารณาหลักการของโรงเรียนวิถีพุทธที่ว่าพัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ตามหลักไตรสิกขา อันประกอบด้วยศีลสมาธิ และปัญญา^๑ ซึ่งสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุณฺเณ) ได้ กล่าวให้โอวาทไว้ว่า การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญควบคู่ไปกับการพัฒนา ถ้าการพัฒนาขาดการศึกษาเข้าไปกำกับก็จะทำให้ การพัฒนานั้นไม่ยั่งยืน ไม่สามารถจะดำเนินได้ ตลอดและจะไม่สนองตอบต่อปัจจัยขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นความจำเป็นของกลุ่มชน การศึกษาเป็นการสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้น ผู้มีการศึกษาคือยอมไม่ได้ รับการแซ่ซ้องสาธุการจากคนทั้งหลายโดยทั่วไป^๒ อีกด้วยสำหรับประเทศไทยนั้นมีการปฏิรูปและจัดระบบการศึกษาที่หลากหลายและหลายช่องทางให้กับผู้ที่สนใจใฝ่คว้าหาความรู้ตามศักยภาพและความต้องการของตน โดยมีรูปแบบการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้ หน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นก็มีบทบาทในการจัดการศึกษาทุกระดับชั้น เช่นเดียวกัน

การจัดการศึกษาท้องถิ่น ในส่วนที่อยู่ในกำกับกับกำดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำหน้าที่จัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐานอย่างทั่วถึงแก่ประชาชนในเขตพื้นที่ตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ รายละเอียด ดังนี้

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, **วัดจะมีส่วนรับภาระและจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้อย่างไร สกศ**, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๙๖.

^๒ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุณฺเณ), **เรื่องสอบบาลีสนามหลวงแผนกบาลี**, (กรุงเทพมหานคร: แผนกบาลีสนามหลวง, ๒๕๕๐), หน้า ๗.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สำคัญ ได้แก่

มาตรา ๘๐ (๔) ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนา และเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

มาตรา ๒๘๙ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีต ประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรม และการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานและระบบการศึกษาของชาติ รวมทั้งการบำรุงรักษาศิลปะ จารีต ประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นด้วย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ กำหนดบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สำคัญ ดังนี้

มาตรา ๙ (๒) การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาให้มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา ๔๑ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น

มาตรา ๔๒ ให้กระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและมีหน้าที่ในการประสานและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษา สอดคล้องกับนโยบายและได้มาตรฐานการศึกษา รวมทั้งการเสนอแนะการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หลักการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนในเขตพื้นที่ปกครองของตนเอง ซึ่งมีหลักในการให้การสนับสนุนการศึกษาดังนี้

๑) การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องยึดหลักการศึกษาลดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

๒) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ มาตรฐานทั่วถึง โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ไม่น้อยกว่า ๑๒ ปี ตามมาตรา ๔๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

๓) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม หรือความบกพร่องทางการสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ให้มีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ และจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษด้วยรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

๔) การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

๕) กระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน ตามที่กฎหมายได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีภารกิจในการจัดการศึกษา ดังต่อไปนี้

๑) การจัดการศึกษาในระบบ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาในระบบสองรูปแบบ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา รายละเอียด ดังนี้

(๑) การศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการจัดการศึกษาไม่น้อยกว่า ๑๒ ปีก่อนระดับอุดมศึกษา ซึ่งรัฐต้องจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย สำหรับการแบ่งประเภทของการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นตามกฎหมายกระทรวง แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ ดังนี้

๑. การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาให้เด็กที่มีอายุระหว่าง ๓-๖ ปี โดยมีหลักการคือเตรียมความพร้อมของเด็กด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพ เพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

๒. การศึกษาระดับประถมศึกษา มุ่งเน้นพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม และความรู้ความสามารถของเด็ก ใช้ระยะเวลาตามเกณฑ์ปกติ ๖ ปี

๓. การศึกษาระดับมัธยมศึกษา แบ่งเป็น ๒ ระดับคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการจัดการศึกษาถัดจากระดับประถมศึกษา ใช้เวลาเรียน ๓ ปี มีเป้าหมายเพื่อให้ความรู้ ความต้องการ ความสนใจ และสร้างความถนัดแก่นักเรียน เพื่อนำไปใช้ประกอบการงาน และอาชีพที่สมควรแก่วัย และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการจัดการศึกษาถัดจากระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้เวลาเรียน ๓ ปี เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ ทั้งนี้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมี ๒ ประเภท คือ ประเภทสามัญ (มัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖) และประเภทอาชีพศึกษา (ประกาศนียบัตรวิชาชีพ) (๒) การศึกษาระดับอุดมศึกษา การศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นการจัดการเรียนการสอนภายหลังที่จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็นสองระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญา ซึ่งครอบคลุมการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงหรืออนุปริญญา และระดับปริญญา ๒) การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่จัดการให้ความรู้ด้านอาชีพ เป็นการจัดบริการและส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาความรู้ทักษะในการประกอบอาชีพแก่ประชาชน รวมทั้งการรวมกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพในพื้นที่เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ของประชาชน และความเข้มแข็งของชุมชน ตลอดจนการสนับสนุนหนังสือ หนังสือพิมพ์ สื่อ สิ่งพิมพ์แก่ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ตำบล และห้องสมุดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสถานศึกษา ๒ ลักษณะ คือ

๑) การจัดตั้งสถานศึกษาขึ้นเอง หรือขยาย หรือเปลี่ยนแปลงประเภทการศึกษา โดยให้สถานศึกษาที่จัดตั้งขึ้นใหม่หรือสถานศึกษาเดิมที่ขยายหรือเปลี่ยนแปลงประเภทการศึกษาจัดการศึกษาในระดับและประเภทที่มีความพร้อม มีความเหมาะสม และมีความต้องการภายในท้องถิ่น อาจแยกได้เป็น ๔ กรณี คือ

(๑) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่เคยจัดการศึกษามาก่อนจัดตั้งสถานศึกษาเพื่อให้จัดการศึกษาในระดับและประเภทที่กำหนด

(๒) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาอยู่แล้ว จัดตั้งสถานศึกษาขึ้นเพิ่มเติม โดยให้สถานศึกษาใหม่จัดการศึกษาในระดับและประเภทที่จัดอยู่แล้วในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

(๓) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาอยู่แล้ว จัดตั้งสถานศึกษาขึ้นเพิ่มเติม โดยสถานศึกษาใหม่จัดการศึกษาในระดับและประเภทที่แตกต่างไปจากระดับและประเภทที่จัดอยู่แล้วในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

(๔) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้จัดตั้งสถานศึกษาเพิ่มเติม แต่ขยายหรือเปลี่ยนแปลงประเภทการศึกษาจากที่จัดอยู่เดิม

๒) การถ่ายโอนการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการตามแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการถ่ายโอนสถานศึกษาส่วนหนึ่งจากกระทรวงศึกษาธิการ โดยการถ่ายโอนสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากปี พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๗ มีจำนวนทั้งสิ้น ๔๘๕ แห่ง^๒

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรงต่อการจัดการศึกษาสำหรับคนทั่วไปที่อยู่นอกระบบโรงเรียน มีความตระหนักต่อภาระหน้าที่และบทบาทดังกล่าว จึงให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ และมุ่งมั่นดำเนินงานเพื่อสร้างโอกาสให้คนที่ด้อย พลาด หรือขาดโอกาสทางการศึกษา โดยได้ดำเนินกิจกรรมมาอย่างต่อเนื่องเพื่อ ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับประชาชนทั่วไปอย่างกว้างขวางทั่วถึงและครอบคลุม โดยนำยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการที่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ มาเป็นกลยุทธ์ในการดำเนินงาน เพื่อให้ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน ครอบครั้ว ชุมชนและบุคคล ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท โดยได้จัดการศึกษาให้ความรู้แก่ประชาชน เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษาให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในครอบครัวและสังคมได้อย่างมีความสุข ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการจัดการจัดระบบศึกษาของภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในหัวข้อ บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น เกี่ยวกับบทบาทและนโยบายในการขับเคลื่อนด้านการศึกษาสำหรับประชาชน โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่นที่เรียกว่า เด็กชายขอบ ว่ามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนอย่างไร ทิศทางการนำนโยบายเรียนรู้เรื่องกิจกรรมทางการเมือง และการนำนโยบายค่านิยมหลักของไทยมาใช้ในการพัฒนาการศึกษาสำหรับ ผู้พลาดโอกาสทางการศึกษา ตลอดจนแนวทางต่างๆ ในการจัดการศึกษาที่มุ่งหวังให้เกิดประโยชน์และมีคุณค่าต่อสังคมและเป็นแนวทางปฏิบัติอย่างไร

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ
- ๑.๒.๓ เพื่อเสนอแนะการสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น และศูนย์การศึกษานอกระบบและศูนย์การเรียนตาม อัยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

- ๑.๓.๑ พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ ของศูนย์การศึกษานอกระบบและศูนย์การเรียนตามอัยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น มีพฤติกรรมในการเรียนรู้รู้อย่างไรบ้าง
- ๑.๓.๒ การส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ ของศูนย์การศึกษานอกระบบและศูนย์การเรียนตามอัยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น มีรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้รู้อย่างไรบ้าง
- ๑.๓.๓ การสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น และศูนย์การศึกษานอกระบบและศูนย์การเรียนตามอัยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้รู้อย่างไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย จังหวัดขอนแก่น ใน ๓ ประเด็น คือ ๑) ศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ ๒) ศึกษาการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ และ ๓) ศึกษาการสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น และศูนย์การศึกษานอกระบบและศูนย์การเรียนตามอัยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กศน. และ นักศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น ได้แก่

- ๑.๔.๒.๑ กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เชิงปริมาณ ได้แก่

- ๑) บุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๑๐ คน
 ๒) ครูผู้สอนกลุ่มเป้าหมายพิเศษ จำนวน ๕ คน
 ๓) นักศึกษา (เด็กชายขอบและเด็กเร่ร่อน) จำนวน ๑๐๐ คน
รวมทั้งสิ้น จำนวน ๑๑๕ คน

๑.๔.๒.๒ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่

- ๑) บุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๒ คน
 ๒) ครูผู้สอนกลุ่มเป้าหมายพิเศษ จำนวน ๒ คน
 ๓) นักศึกษา (เด็กชายขอบและเด็กเร่ร่อน) จำนวน ๒ คน
รวมทั้งสิ้น จำนวน ๖ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบ ในเขตพื้นที่การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น ใน ๔ ชุมชนดังต่อไปนี้

- ๑.๔.๓.๑ ชุมชนตลาดสด
 ๑.๔.๓.๒ ชุมชนริมทางรถไฟ
 ๑.๔.๓.๓ ชุมชนหลังศูนย์ราชการ
 ๑.๔.๓.๔ ชุมชน บขส. จังหวัดขอนแก่น

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ซึ่งเริ่มตั้งแต่การรวมข้อมูลการวิจัยและการเก็บข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ ๑ ปี โดยการเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๖๐ ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๖๑

๑.๕ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) โดยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ และวิจัยเชิงปริมาณ ในการยืนยันความสมเหตุสมผลของข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑.๕.๑ กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ได้ ได้แก่ บุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครูผู้สอนกลุ่มเป้าหมายพิเศษ และนักศึกษา (เด็กชายขอบและเด็กเร่ร่อน) โดยการจำแนกออกดังนี้

๑) กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เชิงปริมาณ ได้แก่

๑.๑ บุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๑๐ คน

๑.๒ ครูผู้สอนกลุ่มเป้าหมายพิเศษ จำนวน ๕ คน

๑.๓ นักศึกษา (เด็กชายขอบและเด็กเร่ร่อน) จำนวน ๑๐๐ คน

รวมทั้งสิ้น จำนวน ๑๑๕ คน

๒) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่

๒.๑ บุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๒ คน

๒.๒ ครูผู้สอนกลุ่มเป้าหมายพิเศษ จำนวน ๒ คน

๒.๓ นักศึกษา (เด็กชายขอบและเด็กเร่ร่อน) จำนวน ๒ คน

รวมทั้งสิ้น จำนวน ๖ คน

๑.๕.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

๑) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งออกเป็น ๓ ตอน

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทการจัดการเรียนรู้ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ตอนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น และศูนย์การศึกษานอกระบบและศูนย์การเรียนตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น

๒) แบบสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม (Focus Group) สำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเป้าหมายพิเศษ

๓) แบบสังเกต แบ่งออกเป็น ๒ ตอน

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสังเกต

ตอนที่ ๒ แบบสังเกตเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้ทั่วไปของการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

๔) แบบประเมินศักยภาพ

๕) แบบสอบถามเชิงปริมาณเกี่ยวกับบทบาทการจัดการเรียนรู้ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย แบ่งออกเป็น

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ตำแหน่งในการทำงาน ประสบการณ์ในการทำงาน/การเรียนการสอน และนักศึกษากลุ่มเยาวชนหรือเด็กชายขอบ

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการณ์การจัดการเรียนการสอนของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Ratings scale) ๕ ระดับ ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert) โดยค่าแต่ละระดับมีความหมายดังนี้

- ๕ หมายถึง มีการเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด
- ๔ หมายถึง มีการเปลี่ยนแปลงในระดับมาก
- ๓ หมายถึง มีการเปลี่ยนแปลงในระดับปานกลาง
- ๒ หมายถึง มีการเปลี่ยนแปลงในระดับน้อย
- ๑ หมายถึง มีการเปลี่ยนแปลงในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น

๑.๕.๓ การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือแบบสัมภาษณ์

การสร้างแบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนดังนี้

๑) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามชื่อวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทการจัดการเรียนรู้ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๒) ข้อมูลที่ได้มาจากขั้นตอนที่ ๑ มาเป็นประเด็นคำถามแบบสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอที่ปรึกษาโครงการวิจัยเพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ

๓) ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของที่ปรึกษาโครงการวิจัยก่อนนำไปเก็บข้อมูล

๑.๕.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑) นำหนังสือจาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ถึงผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

๒) สร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มเป้าหมาย พบปะพูดคุย เพื่อสร้างความคุ้นเคย และแจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓) กำหนดนัดหมายวันเวลาที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ที่แน่นอน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เตรียมตัวและเตรียมเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๔) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึก กับกลุ่มเป้าหมาย ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก และบุคคลอื่น ๆ โดยใช้วิธีการบันทึกเทป จดบันทึก และการสนทนา กับกลุ่มเป้าหมาย

๑.๕.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการแจกสอบถามสอบถาม และการสัมภาษณ์โดยใช้ การแปรความการตีความ และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามหลักอุปนัยวิธี (Induction method)

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะ

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง สถานศึกษาที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.๒๕๕๑ อันเป็นสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่จัดขึ้นสำหรับผู้ที่ไม่มีโอกาสที่จะเข้าศึกษาในของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ) จังหวัดขอนแก่น

เด็กชายขอบ หมายถึง เด็กที่เด็กเร่ร่อน ไม่มีหลักแหล่งอาศัยหลบซ่อนตามที่สาธารณะหรือบางคนอาจมีครอบครัวอยู่แต่ไม่ต้องการอยู่กับครอบครัว หรือ บางคนเช่าบ้านอยู่กันเป็นกลุ่มตามชุมชน เมื่อไม่มีรายได้ ก็จะออกมาท้องถนน เพื่อประกอบอาชีพ เช่น ขอดทาน การเซ็ดกระจก การขายพวงมาลัย การรับจ้าง การขายบริการทางเพศ

พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกถึงการรับรู้ การแสวงหาความรู้ การสร้างสรรค์ความรู้ การพัฒนาองค์ความรู้และการจัดการความรู้ที่จะเกิดขึ้น ดังนี้ ๑) การสร้างและแสวงหาความรู้ ๒) การจัดความรู้ให้เป็นระบบ ๓) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ ๔) การเข้าถึงความรู้ ๕) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และ ๖) การเรียนรู้ เป็นการนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ แก้ปัญหาและทำให้เป็นส่วนหนึ่งของงาน เช่น เกิดระบบการเรียนรู้จากสร้างองค์ความรู้การนำความรู้ไปใช้ เกิดการเรียนรู้ และประสบการณ์ใหม่และหมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง

บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ หมายถึง การสนับสนุนและการให้การอนุเคราะห์ด้านการศึกษาแก่เด็กชายขอบ ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการศึกษาตามหลักสูตรในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ใน ๕ ด้าน คือ ๑) การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ๒) การจัดกระบวนการเรียนรู้ ๓) การประกันคุณภาพการศึกษา ๔) การวัดผลประเมินผลการศึกษา ๕) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

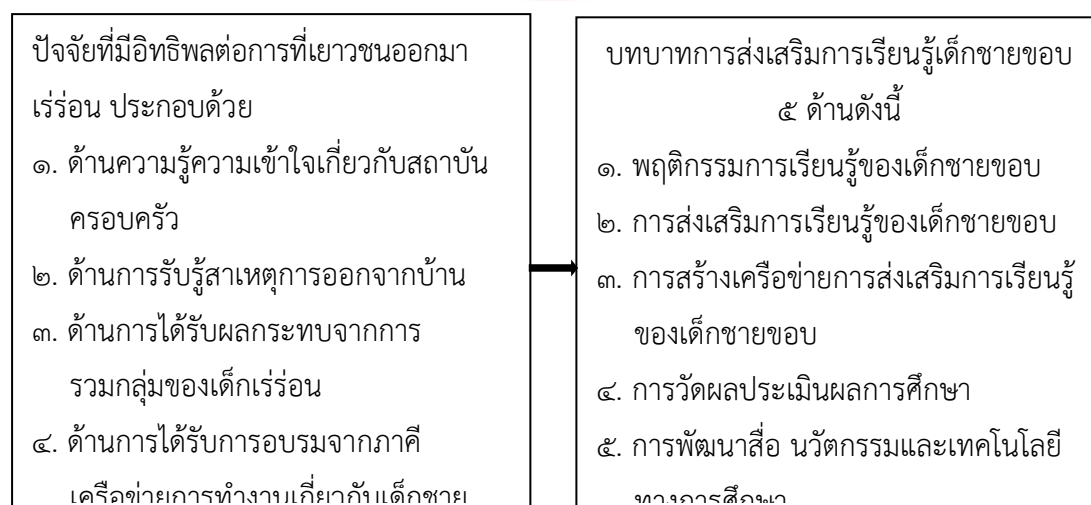
การสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ หมายถึง การประสานงานกันและการร่วมมือของหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือและให้การสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กชายขอบในเขตพื้นที่การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการร่วมมือกับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น ซึ่งประกอบไปด้วย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ชุมชนตลาดสด ชุมชนริมทางรถไฟ ชุมชนหลังศูนย์ราชการ ชุมชน บขส. จังหวัดขอนแก่น

๑.๗ กรอบแนวคิดของการวิจัย

ในการศึกษาบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่นผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ภาพประกอบที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- ๑.๘.๑ ทราบถึงพฤติกรรมการเรียนรู้และปัญหาการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ
- ๑.๘.๒ ได้องค์ความรู้ในการพัฒนาการเรียนรู้และป้องกันปัญหาเด็กชายขอบ ที่ออกมา เร็วตามสถานที่ต่างๆ
- ๑.๘.๓ เด็กชายขอบที่ได้รับการศึกษา สามารถมีวุฒิทางการศึกษา และสามารถนำวุฒิ การศึกษาไปศึกษาต่อและสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิต
- ๑.๘.๔ ทำให้เด็กชายขอบมีความเป็นอยู่และมีแนวคิดที่ดีขึ้น
- ๑.๘.๕ เด็กชายขอบได้รับการคุ้มครองและพึงได้รับสิทธิตามกฎหมายในฐานะที่เป็น เยาวชนคนไทยคนหนึ่งที่มีความทัดเทียมกับเด็กทุกๆ ไป
- ๑.๘.๖ ทราบบทบาทและการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ ขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัด ขอนแก่น
- ๑.๘.๗ ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ ของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น พร้อมนำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเด็กชายขอบต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น มีดังนี้

- ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีและความหมายของบทบาท
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
- ๒.๓ แนวคิดทฤษฎีบทบาท การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการทางสังคม
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับเด็กชายขอบ
- ๒.๖ บริบทพื้นที่ในการวิจัย
- ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๘ สรุป

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีและความหมายของบทบาท

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษา ค้นคว้า แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท ที่นักวิชาการมากมายหลายท่านได้กล่าวถึง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ นักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า “บทบาท” ซึ่งผู้วิจัยจึงได้นำมาประกอบการศึกษาค้นคว้า ซึ่งส่วนใหญ่ก็มีความหมายคล้ายคลึงกันดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายว่า บทบาท หมายถึง “การทำตามบท โดยการปริยาย หมายความว่า การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทพ่อแม่ บทบาทครู” แต่สำหรับ

บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำพุทธศาสนิกชน มีเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่ปกครองดูแลภิกษุ-สามเณรที่อยู่ในวัด เจ้าอาวาส “หมายถึง พระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ปกครองวัด”^๑

พระมหากำพล คุณงกโร ได้กล่าวว่า บทบาท เป็นตำแหน่งทางสังคม ที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน ที่แสดงบทบาทโดยคุณสมบัติ และกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น ๆ การแสดงบทบาทหรือการมีปฏิสัมพันธ์ (Social Structure) บทบาทเป็นผลต่อเนื่องที่เกิดจากแบบแผนการกระทำของบุคคลที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ในสังคม^๒

ประเสริฐ แยมกมลิ่ง และคณะ ได้ให้ความหมายของคำว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่ม หรือสังคมเพื่อให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้^๓

สนธยา พลศรี กล่าวว่า บทบาท หมายถึง หน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทจึงเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคมที่ทำให้คนที่อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย บุคคลจะมีสถานภาพและบทบาทหลายสถานภาพและต่างกันไป เช่น เป็นพ่อแม่ ลูก ครู อาจารย์ ทหาร ตำรวจ แพทย์ นักเรียนนักศึกษา นิสิต เป็นต้น^๔

สุพัตรา สุภาพ กล่าวว่า บทบาท คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่น มีตำแหน่งเป็นพ่อ บทบาทคือต้องเลี้ยงลูก เป็นครู บทบาทคือสั่งสอนอบรมนักเรียนให้ดี เป็นคนไข้ บทบาทคือปฏิบัติตามหมอสั่ง^๕

พจนานุกรมคอลลิ้นส์ ได้ให้คำจำกัดความของบทบาทไว้ ๓ ลักษณะ คือ^๖ ๑. บทบาทการแสดงที่แสดงโดยผู้แสดงหญิงหรือชาย ๒. บทบาททางจิตวิทยาที่บุคคลแสดงตามกฎเกณฑ์ของ

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คพับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐๒.

^๒พระมหากำพล คุณงกโร, “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๖-๗.

^๓ประเสริฐ แยมกมลิ่ง และคณะ, สังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๗๓.

^๔สนธยา พลศรี, หลักสังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒๕.

^๕สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๓๐.

สังคม ด้วยอิทธิพลของความคาดหวังของบุคคลที่คิดว่าเหมาะสม และ ๓. บทบาทที่เป็นหน้าที่ปกติ ซึ่งองค์กรเป็นผู้กำหนดให้

นิวคัม และ ดาเรนดอร์ฟ (Newcomb and Dahrendorf) ได้จำแนกความแตกต่างระหว่างบทบาทที่จำเป็นต้องกระทำ (เป็นข้อผูกพัน) กับบทบาทที่เลือกได้ว่าจะกระทำหรือไม่ และพฤติกรรมที่ห้ามมิให้กระทำไว้สำหรับผู้ดำรงตำแหน่งเฉพาะบางตำแหน่ง^๖

เลโอนาร์ด เบร์โควิทซ์ (Leonard Berkowitz) ได้ให้ความหมายไว้ว่า บทบาทหมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังของบุคคลผู้มีสถานภาพทางสังคมที่ได้รับมาหรือหมายถึงการกระทำที่บุคคลในสถานภาพนั้นแสดงออก^๗

เพอร์วิน (Pervin) ได้กล่าวถึง บทบาทในลักษณะของกระบวนการแสดงบทบาท ว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ ๑. บทบาทที่คาดหวัง (Role Expectation) เป็นบทบาทตามความคาดหวังของผู้อื่นหรือเป็นบทบาทที่สถาบัน องค์กรหรือกลุ่มสังคม คาดหวังให้บุคคลปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ที่บุคคลนั้นครองตำแหน่งอยู่ ๒. มโนทัศน์ของบทบาท (Role Conception) คือ การที่บุคคลมองเห็นบทบาทตามการรับรู้ของตนเอง (Perceived Role) ว่าตนเองจะมีบทบาทหรือพฤติกรรมอย่างไร ทั้งนี้การรับรู้บทบาท (Role Perception) และความคาดหวังต่อบทบาทของตนเอง (Role Expectation) ซึ่งทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน ๓. การยอมรับบทบาทของบุคคล (Role Acceptance) ซึ่งเกิดขึ้นได้เมื่อมีความสอดคล้องกันของบทบาทตามความคาดหวังของสังคม (บทบาทในอุดมคติ) การรับรู้บทบาทและความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาทตนเองและ ๔. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล (Role Performance) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพได้แสดงจริง (Actual Role) ซึ่งอาจจะเป็นการแสดงบทบาทที่สังคมคาดหวังหรือเป็นการแสดงบทบาทตามการรับรู้ และความคาดหวังของตนเอง การที่บุคคลจะปฏิบัติหน้าที่ได้ดีเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับระดับของการยอมรับบทบาทของบุคคลที่ครองตำแหน่งอยู่

^๖Pass, Lowes and Davies., *Collins dictionary of economics*, (Glasgow: Harper Collins, ๑๙๙๓), p. ๑๐๐๘.

^๗Newcomb and Dahrendorf, *Handbook of sociological theory*, (New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, ๒๐๐๒), p. ๒๓๓.

^๘Berkowitz Leonard, *Social Psychology*, (Illinois: Scott Foresman, ๑๙๗๒), p. ๒๐.

^๙A.L. Pervin, *Personality Theory and Research* ๑๙๘๙, (New York: John Wiley, ๑๙๘๙), p. ๑๔๖.

โคเฮน และ ออร์บูช (Cohen and Orbuch) กล่าวว่า บทบาท หมายถึงพฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งคาดหวังว่าบุคคลอื่นจะปฏิบัติตามตำแหน่ง หรือสถานภาพ และบทบาทที่เหมาะสมเรียนรู้ได้จากกระบวนการต่าง ๆ ในสังคมที่ผ่านมาแล้วซึมซับเข้าไปในตัวบุคคล^{๑๐}

อับรามสัน (Abramson) ได้ให้ทัศนะการบริหารงานของผู้บริหารยุคใหม่ในศตวรรษที่๒๑ ว่า การทำให้องค์กรประสบความสำเร็จผู้บริหารจะต้องแสดงบทบาท ดังนี้ ๑) การเป็นตัวกลางในการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) หมายถึง ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ล้ำสมัยและไม่ถูกต้อง โดยผู้บริหารจะต้องมีความมั่นคงเข้มแข็ง ๒) การเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial) หมายถึง ผู้บริหารต้องเป็นผู้ลงทุน มีความคิดสร้างสรรค์ และมีปฏิภาณไหวพริบดี ๓) การเป็นผู้ให้คำปรึกษา (Counselor) หมายถึง ผู้บริหารจะต้องเน้นและให้ความสำคัญแก่บุคคลและเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากบุคลากร^{๑๑}

เลวินสัน (Levinson) ได้กล่าวถึง ความหมายของบทบาทไว้ ๓ ประการ ดังนี้^{๑๒} ๑. บทบาท หมายถึง ปทัสถาน ความมุ่งหมาย ข้อห้าม ความรับผิดชอบและอื่น ๆ ที่มีลักษณะในตนเองเดียวกัน ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดไว้ บทบาทตามความหมายนี้คำนึงถึงตัวบุคคลน้อยที่สุด แต่มุ่งไปถึงการชี้บ่งถึงหน้าที่อันควรกระทำ๒. บทบาท หมายถึง ความเป็นไปของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่คาดคะเนและกระทำเพื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ และ ๓. บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่กระทำโดยให้สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือแนวทางอันบุคคลพึงกระทำเมื่อตนดำรงตำแหน่งนั้นนั่นเอง

เดวิด (David) กล่าวว่า บทบาทเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมที่คาดหวังของผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ สัมพันธภาพระหว่างบทบาทหน้าที่กับความรับผิดชอบ และการที่บุคคลจะดำรงตำแหน่งหนึ่งตำแหน่งใด จะต้องมียุทธศาสตร์หน้าที่และความรับผิดชอบที่กำหนดไว้ควบคู่กับตำแหน่งเสมอ และเข้าใจกันระหว่างผู้ดำรงตำแหน่งและผู้เกี่ยวข้อง^{๑๓}

^{๑๐}Cohen and Orbuch, **Introduction to sociology**, (Singapore: Mc Graw-Hill, ๑๙๙๐), p. ๔๓.

^{๑๑}A. Mark Abramson, "In Search of the New Leadership", **Management**, (September, ๑๙๙๖), pp. ๑-๔.

^{๑๒}D.J. Levinson, **Role Personality and Social Structure**, (New York: The Maemil, ๑๙๖๔), p. ๑๑.

^{๑๓}K. David, **Human Relation at Work**, (New York: McGraw-Hill Book Company, ๑๙๖๒), p. ๔๕.

ซาร์บิน (Sarbin) กล่าวว่า บทบาทเป็นพฤติกรรมของผู้ดำรงตำแหน่งหนึ่ง ตำแหน่งใดก็ตาม ที่มีโอกาสคาดการณ์ว่าผู้อื่นหวังที่จะเห็นผู้ดำรงตำแหน่งนั้นควรปฏิบัติเช่นไร เป็นแนวทางส่วนมากมักจะสังเกตผู้ดำรงตำแหน่งอื่น แล้วมากำหนดบทบาทของตนเอง การคาดคะเนว่าผู้อื่นต้องการให้ตนทำอะไร ไม่จำเป็นต้องตรงตามลักษณะงาน และภาระหน้าที่ของตำแหน่งนั้น ๆ^{๑๔}

จากการทบทวนแนวคิดต่าง ๆ ของนักวิชาการที่กล่าวมา สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง การทำตามหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ หรือการปฏิบัติตามสิทธิ อำนาจ สถานภาพ ตำแหน่ง ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม ตามหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เหมาะสมสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจนั้นแล้วมากำหนดบทบาทของตนเอง การคาดคะเนว่าผู้อื่นต้องการให้ตนทำอะไร ไม่จำเป็นต้องตรงตามลักษณะงานและภาระหน้าที่ของตำแหน่งนั้น ๆ

ทฤษฎีบทบาท (Role Theory)

นักวิชาการ ได้กล่าวถึง ทฤษฎีบทบาท ผู้ศึกษาจึงได้นำมาประกอบการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

กรรณิการ์ ขวัญอารีย์ ได้แบ่งลักษณะบทบาทของคนในสังคมไว้ดังนี้ คือ^{๑๕} บทบาทที่กำหนดไว้ หรือบทบาทตามอุดมคติ (The Socially Prescribed or Ideal Role) เป็นบทบาทตามอุดมคติที่กำหนดสิทธิ บทบาทที่ควรกระทำ (Perceived Role) เป็นบทบาทแต่ละบุคคลเชื่อว่า ควรกระทำในหน้าที่ของตำแหน่งนั้น อาจแตกต่างกันไปแต่ละบุคคลก็ได้ และบทบาทที่กระทำจริง (The Performed Role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่กระทำในแต่ละสังคมในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ

แสวง รัตนมงคลมาศ ได้จำแนกลักษณะบทบาทไว้ ๕ ประการ ดังนี้^{๑๖} ๑. บทบาทในอุดมคติ (Ideal Roles) หมายถึง บทบาทที่ควรจะเป็นไปตามอุดมคติอุดมการณ์ หรือหลักการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ๒. บทบาทที่เป็นจริง (Actual Roles) หมายถึง ข้อเท็จจริงในด้านกิจกรรมหรือผลงานที่

^{๑๔}T.R. Sarbin, "Role Theory" *Handbook of Psychology*, (New York: Addison Wesley Publishing Company, ๑๙๗๕), p. ๗๒.

^{๑๕}กรรณิกา ขวัญอารีย์, "บทบาทผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสุรินทร์", วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒.

^{๑๖}แสวง รัตนมงคลมาศ, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: เพชรสยามการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๗.

ได้ปฏิบัติจริง ๓. บทบาทที่รับรู้ (Perceived Role) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ความรับผิดชอบหรือภารกิจของตนว่าควรเป็นอย่างไร ๔. บทบาทที่คาดหวัง (Expecting Role) หมายถึง ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มุ่งหวังต้องการให้อีกฝ่ายหนึ่งประพฤติปฏิบัติอย่างไร ๕. บทบาทที่ถูกคาดหวัง (Expected Role) หมายถึง การที่ฝ่ายหนึ่งถูกคาดหวังจากอีกฝ่ายหนึ่งว่า ต้องประพฤติปฏิบัติอย่างไร จึงจะเป็นไปตามคาดหวัง ในการศึกษาเรื่องบทบาทในแต่ละคู่นั้น มีหลักการวิเคราะห์ว่า บทบาทในแต่ละคู่ควรที่จะสอดคล้อง (Role Must be Commensurate) จึงจะมีความสำเร็จสูง หากมีความขัดแย้งในบทบาท (Role Conflict) ความล้มเหลวจะเกิดขึ้น

ตุลา มหาพสุธานนท์ กล่าวว่า ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติงานในบทบาท ๑๐ บทบาทด้วยกัน ทฤษฎีของมินต์ซเบิร์ก (Mintzberg) ซึ่งสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และกลุ่มบทบาทการตัดสินใจ

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้แยกประเภทของบทบาทออกเป็น ๓ ประเภท คือ^{๑๗} ๑. บทบาทตามใบสั่ง บทบาทประเภทนี้มุ่งเน้นที่การปฏิบัติตามความคาดหวังของแต่ละสถานภาพตัวตนและทักษะในการแสดงบทบาทมีหน้าที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับความคาดหวังของสถานภาพนั้น ๆ การวิเคราะห์บทบาทประเภทนี้เน้นตรงระดับการยอมปฏิบัติตามความคาดหวังของตำแหน่งที่บุคคลเข้าครอบครอง ๒. บทบาทตามใจ บทบาทประเภทที่สองมุ่งไปยังจุดที่ว่าความคาดหวังต่าง ๆ จะต้องผ่านอัตรา หรือตัวตนเสียก่อนแล้วจึงมีการปฏิบัติ ขณะที่ผ่านตัวตนเอง ตัวตน ก็จะกลั่นกรองพิจารณา เลือกรองสรร ลดทอน พลิกแพลงความคาดหวังนั้น ๆ ให้เหมาะกับตน จุดสนใจของการวิเคราะห์จึงอยู่ที่แบบหรือสไตล์ของแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร ๓. บทบาทจริง บทบาทประเภทนี้คือพฤติกรรมจริงของปัจเจกชนหลังจากผ่านขั้นตอน ๒ ขั้นตอนข้างต้นมาแล้ว หากจะดูพฤติกรรมเปิดเผยก็จะดูความซับซ้อนหรือโครงข่ายเชื่อมโยงของพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้เห็น ถ้ามุ่งไปที่บทบาทเปิดเผย จุดการวิเคราะห์ก็จะมุ่งตัวความคาดหวังหรือการตีความความคาดหวังตามสถานภาพนั้น

นุจรี เกตุปราษฎ์ ได้กล่าวถึง ทฤษฎีบทบาทของ ราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton's Role Theory) ซึ่งเป็นนักมานุษยวิทยาที่มีชื่อเสียง กล่าวว่า “ตำแหน่ง สถานภาพ เป็นผู้กำหนดบทบาท ผู้ที่มีตำแหน่งจะปฏิบัติหน้าที่ได้สมบทบาทหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง เช่น

^{๑๗} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์ เบื้องต้น, (พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓๙.

บุคลิกภาพของผู้สวมบทบาท ลักษณะของสังคม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมนั้นด้วย”^{๑๘}

มีด (Mead) ได้มีทัศนะเกี่ยวกับทฤษฎีบทบาทไว้ว่า ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีย่อยของทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) ซึ่งกล่าวถึงลักษณะของสังคมมนุษย์ และลักษณะของปัจเจกชน (Individual) ผลของตัวเชื่อมระหว่างสังคมและมนุษย์ก็คือบทบาทนั่นเอง ทฤษฎีบทบาทมองสังคมมนุษย์เป็นโครงข่าย (Network) ของตำแหน่งทางสังคม (Positions) หรือสถานภาพ (Status) โดยมีปัจเจกชนเป็นผู้แสดงบทบาท ทั้งนี้ ไม่ว่าตำแหน่งแต่ละตำแหน่งหรือกลุ่มสังคมอันประกอบไปด้วยตำแหน่งทางสังคมจำนวนหนึ่ง ล้วนแต่จะมีความคาดหวังจากสังคม เป็นกรอบให้ผู้ดำรงตำแหน่งแสดง หรืออาจกล่าวอีกทฤษฎีหนึ่งว่า สังคมมนุษย์ก็คือโรงละคร มนุษย์แต่ละคนก็คือตัวแสดง ที่มีบทบาทแน่ชัดสำหรับแสดง ตัวละครมีบทละครเป็นตัวกำกับ มนุษย์ในสังคมต้องเชื่อฟังผู้มีอำนาจในสังคมพร้อมปรับตัวให้เข้ากับผู้ชม ที่ต้องสวมบทบาทผู้ชมประเภทต่าง ๆ (Generalized Others)^{๑๙} นั่นเอง

สรุปได้ว่าบทบาท หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล ซึ่งอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งหรือมีสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งสังคมได้กำหนดให้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติ และปฏิบัติตามหน้าที่ที่คล้องกับบรรทัดฐานของสังคม ในสถานภาพหนึ่ง ๆ จะต้องกระทำตามบทบาทของตนให้ดีที่สุด เพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ตัวเอง และสร้างประโยชน์ให้แก่ครอบครัว สังคมชาติ

๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอน

ทฤษฎีการเรียนรู้ (learning theory) การเรียนรู้คือกระบวนการ ที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด คนสามารถเรียนได้จากการได้ยิน การสัมผัส การอ่าน การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของเด็ก และผู้ใหญ่จะต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้อง การซักถามผู้ใหญ่มักเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่ แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ ที่ผู้สอนนำเสนอโดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยา ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ที่จะให้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวดกวดขัน หรือความไม่มีระเบียบวินัย สิ่ง

^{๑๘} นุจรี เกตุปราชญ์, “บทบาทของประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัดทั่วประเทศ ในการพัฒนาสตรีระดับจังหวัด”, รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารทั่วไป, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^{๑๙} G.H. Mead, *Sociology: Themes and Perspectives*, ๓rd (London: Unwin Hyman Limited, ๑๙๙๘), p. ๗๘๘.

เหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไข และสถานการณ์เรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้น ผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการสอน รวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้สอนจะสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ตรงกับความสามารถ และได้เต็มศักยภาพของผู้เรียนทฤษฎีการเรียนรู้เหล่านี้ เป็นเครื่องมือสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ครูสอนจะนำมาประยุกต์ใช้ ในการพัฒนาเด็ก ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอ ดังต่อไปนี้

การเรียนรู้ตามทฤษฎีของ Bloom (Bloom's Taxonomy) Bloom ได้แบ่งการเรียนรู้เป็น ๖ ระดับ ดังนี้ ๑.ความรู้ที่เกิดจากความจำ (knowledge) ซึ่งเป็นระดับล่างสุด ๒.ความเข้าใจ (Comprehend) ๓.การประยุกต์ (Application) ๔.การวิเคราะห์ (Analysis) สามารถแก้ปัญหา ตรวจสอบได้ ๕.การสังเคราะห์ (Synthesis) สามารถนำส่วนต่าง ๆ มาประกอบเป็นรูปแบบใหม่ได้ให้แตกต่างจากรูปเดิม เน้นโครงสร้างใหม่ และ ๖.การประเมินค่า (Evaluation) วัดได้ และตัดสินได้ว่าอะไรถูกหรือผิดประกอบการตัดสินใจบนพื้นฐาน ของเหตุผลและเกณฑ์ที่แน่ชัด^{๒๐}

การเรียนรู้ตามทฤษฎีของเมเยอร์ (Mayor) ในการออกแบบสื่อการเรียนการสอน การวิเคราะห์ความจำเป็นเป็นสิ่งสำคัญและตามด้วยจุดประสงค์ของการเรียน คือ พฤติกรรมควรชี้ชัด และสังเกตได้ เงื่อนไขพฤติกรรมสำเร็จได้ควรมีเงื่อนไขในการช่วยเหลือ และมาตรฐานพฤติกรรมที่ได้นั้นสามารถอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด

องค์ประกอบที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้จากแนวคิดนักการศึกษาของกาเย่ (Gagne)
ประกอบด้วย ๑. ผู้เรียน (learner) มีระบบสัมผัส และระบบประสาทในการรับรู้ ๒. สิ่งเร้า (stimulus) คือ สถานการณ์ต่างๆที่เป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ๓. การตอบสนอง (response) คือ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ ๔. การสอนด้วยสื่อตามแนวคิดของกาเย่ (Gagne) ๕. เร้าความสนใจ มีโปรแกรมที่กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน เช่น ใช้การ์ตูนหรือกราฟิกที่ดึงดูดสายตา ๖. ความอยากรู้อยากเห็นจะเป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนสนใจในบทเรียนการตั้งคำถามก็เป็นอีกสิ่งหนึ่ง ๗.บอกวัตถุประสงค์ ผู้เรียนควรทราบถึงวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนสนใจในบทเรียน เพื่อให้ทราบว่าบทเรียน เกี่ยวกับอะไร ๘. กระตุ้นความจำผู้เรียน สร้างความสัมพันธ์ในการโยงข้อมูลกับความรู้ที่มีอยู่ก่อน เพราะสิ่งนี้สามารถทำให้เกิดความทรงจำในระยะยาวได้ เมื่อได้โยงถึงประสบการณ์ผู้เรียนโดยการตั้งคำถาม เกี่ยวกับแนวคิด หรือเนื้อหาอื่นๆ ๙. เสนอเนื้อหาขั้นตอนนี้จะเป็นการอธิบายเนื้อหาให้กับผู้เรียนโดยใช้สื่อชนิดต่าง ๆ ในรูปกราฟิก หรือ เสียง วิดีโอ ๑๐. การยกตัวอย่าง การยกตัวอย่างสามารถทำได้โดยยกกรณีศึกษาการเปรียบเทียบ เพื่อให้เข้าใจได้ชัดซึ่ง ๑๑. การฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดทักษะหรือพฤติกรรม เป็นการวัด

^{๒๐} แดงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม ๕, หน้า ๓๗๕.

ความเข้าใจว่าผู้เรียนได้เรียนถูกต้อง เพื่อให้เกิดการอธิบายซ้ำเมื่อรับสิ่งที่ผิด และ ๑๒. การให้คำแนะนำเพิ่มเติม เช่น การทำแบบฝึกหัดโดยมีคำแนะนำและ ๑๓. การสอบเพื่อวัดระดับความเข้าใจ^{๒๑} นั่นเอง

ในความคิดของผู้วิจัยคิดว่า ทฤษฎีนี้สามารถนำมาใช้กับงานวิจัยนี้ได้ เพราะทฤษฎีการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น ได้กล่าวถึง กระบวนการของการเรียนรู้ ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านพฤติกรรม ความคิด ได้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ซึ่งวัตถุประสงค์ดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นได้ โดยผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู ที่เข้าใจกระบวนการ ของการเรียนรู้ว่า ประกอบด้วยขั้นต่าง ๆ ของการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้โดยผ่านการจำ การเรียนรู้ด้วยความเข้าใจ การเรียนรู้แบบการประยุกต์ และการเรียนรู้แบบวิเคราะห์ สังเคราะห์เป็นต้นแล้วจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการ และความสามารถของผู้เรียนโดยการสร้างรูปแบบ การเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจต่อผู้เรียน การสอนด้วยรูปแบบใหม่ ๆ ที่น่าสนใจ และการสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งทั้งหมดจะนำไปสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษาได้อย่างแท้จริง

การ์ดเนอร์ (Gardner) ได้ให้ความหมายของเขาวนปัญญาใหม่ว่า “ความสามารถในการแก้ปัญหาในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ หรือการสร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรมในแต่ละแห่ง รวมทั้งความสามารถในการตั้งปัญหา เพื่อจะหาคำตอบ และเพิ่มพูนความรู้” การ์ดเนอร์นั้น มีความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับสติปัญญาที่สำคัญ ๒ ประการ คือ^{๒๒} แต่มีอยู่อย่างหลากหลายถึง ๘ ประเภทด้วยกัน แต่การ์ดเนอร์เอง ก็กล่าวว่าอาจจะมีมากกว่า ๘ ประเภท โดยคนแต่ละคนจะมีความสามารถเฉพาะด้านแตกต่างกันไปซึ่งสอดคล้องกับเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสามารถที่แตกต่างกันออกไปนี้เมื่อผสมผสานออกมา แล้วจะก่อให้เกิดเอกลักษณ์เฉพาะตัวบุคคล เขาวนปัญญาไม่ใช่สิ่งที่มันคงถาวรตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย หากแต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อมและการส่งเสริมที่เหมาะสมการ์ดเนอร์เองได้อธิบายถึงเขาวนปัญญาไว้ว่า ประกอบด้วยความสามารถ ๓ ประการได้แก่ ๑. ความสามารถในการแก้ปัญหาในสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นไปตามธรรมชาติธรรมชาติของแต่ละบุคคล ๒. ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีประสิทธิภาพ และสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรม และ ๓. ความสามารถในการแสวงหาหรือตั้งปัญหาเพื่อหาคำตอบ และเพิ่มพูนความรู้

^{๒๑} นีรันต์, สังคมศาสตร์และจิตวิทยา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.idis.ru.ac.th/report/index.php?topic=๒๗๖๙.๐;wap๒> [๑๔ ต.ค.๒๕๕๔].

^{๒๒} การ์ด เ น อ ร์ (Gardner) อ่างใน ทิศนา ขมมณี, ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๘๖.

องค์ประกอบของทฤษฎีการสอนแบบพหุปัญญา (เชาวน์ปัญญา ๘ ด้าน) พงษ์ศักดิ์
 แปนแก้ว ได้อธิบายเชาวน์ปัญญา ซึ่งการ์ดเนอร์ได้เสนอไว้ ๘ ด้าน อย่างละเอียด ดังนี้^{๒๓} สติปัญญาด้าน
 ภาษา (Linguistic Intelligence) สติปัญญาในการใช้เหตุผลเชิงตรรกะและคณิตศาสตร์ (Logical
 Mathematical Intelligence) สติปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ (Bodily
 Kinesthetic Intelligence) สติปัญญาด้านการมองเห็นและมิติสัมพันธ์ (Visual/Spatial Intelligence)
 สติปัญญาด้านดนตรี (Musical Intelligence) สติปัญญาด้านการเข้ากับผู้อื่น (Interpersonal
 Intelligence) ๗. สติปัญญาด้านการรู้จักและเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) สติปัญญา
 ด้านการเป็นนักธรรมชาติวิทยา (Nationalism Intelligence)

การประยุกต์ทฤษฎีการสอนแบบพหุปัญญากับการสอนในชั้นเรียน

ทิตนา แคมมณี กล่าวว่า การมองและเข้าใจเชาวน์ปัญญาในความหมาย ที่ต่างกันย่อม
 ก่อให้เกิดการกระทำที่แตกต่างกัน ทฤษฎีพหุปัญญา ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอน ขยายขอบเขต
 ไปอย่างกว้างขวางเช่นกัน แนวทางการนำทฤษฎีพหุปัญญามาใช้ในการเรียนการสอนมีหลากหลาย
 ดังนี้^{๒๔}

เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีเชาวน์ปัญญาแต่ละด้านไม่เหมือนกัน การผสมผสานของ
 ความสามารถด้านต่างๆ ที่มีอยู่ไม่เท่ากันนี้ ทำให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ (Uniqueness) หรือลักษณะเฉพาะ
 ของแต่ละคนซึ่งไม่เหมือนกัน หรืออีกนัยหนึ่ง เอกลักษณ์ของ แต่ละบุคคลทำให้แต่ละคนแตกต่างกัน
 และความแตกต่างที่หลากหลาย (Diversity) นี้สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ดังนั้น
 กระบวนการคิดที่ว่าคนนี้โง่ หรือเก่งกว่าคนนั้นคนนี้จึงควรจะไป การสอนควรเน้นการส่งเสริม
 ความเป็นเอกลักษณ์ของผู้เรียน ครูควรสอน โดยเน้นให้ผู้เรียนค้นหาเอกลักษณ์ของตนภาคภูมิใจใน
 เอกลักษณ์ของตนเอง และเคารพในเอกลักษณ์ของผู้อื่นรวมทั้งเห็นคุณค่า และเรียนรู้ที่จะใช้ความ
 ต่างของแต่ละบุคคลให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่นนี้ ผู้เรียนก็จะเรียนรู้อย่างมีความสุข มีทัศนคติ
 ที่ดีต่อตนเองเห็นคุณค่า ในตนเอง ในขณะที่เดียวกันก็มีความเคารพในผู้อื่น และอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลกัน

ระบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ควรจะต้องมีการปรับเปลี่ยนไปจากแนวคิดเดิม
 ที่ใช้การทดสอบ เพื่อวัดความสามารถทางเชาวน์ปัญญาเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้นและที่สำคัญ คือ

^{๒๓} พงษ์ศักดิ์ แปนแก้ว, “พหุปัญญา (Multiple Intelligence)”. ศึกษาศาสตรสาร, ๓๐(๑) (มกราคม-
 มิถุนายน ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๙-๑๑๙.

^{๒๔} ทิตนา แคมมณี, ศาสตรการสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ,
 พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๘๙-๙๐.

ไม่สัมพันธ์กับบริบทที่แท้จริงที่ใช้ความสามารถนั้น ๆ ตามปกติ วิธีการประเมินผลการเรียนการสอนที่ดี ควรมีการประเมินหลาย ๆ ด้าน และในแต่ละด้านควรเป็นการประเมินในสภาพการณ์ของปัญหาที่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยอุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเขavnปัญหาด้านนั้น ๆ การประเมินจะต้องครอบคลุมความสามารถในการแก้ปัญหา หรือการสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้อุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเขavnปัญหาด้านนั้นอีกวิธีหนึ่ง คือการให้เรียนอยู่ในสภาพการณ์ ที่ซับซ้อนซึ่งต้องใช้สติปัญญาหลายด้าน หรือการให้อุปกรณ์ซึ่งสัมพันธ์กับเขavnปัญหาหลาย ๆ ด้านและสังเกตดูว่าผู้เรียนเลือกใช้เขavnปัญหาด้านใด หรือศึกษาและใช้อุปกรณ์ ซึ่งสัมพันธ์กับเขavnปัญหาด้านใด

ในความคิดของผู้วิจัยคิดว่า ทฤษฎีนี้สามารถนำมาใช้กับงานวิจัยนี้ได้ เพราะว่า ทฤษฎีการสอนแบบพหุปัญญาข้างต้น เชื่อความบุคคลมีความสามารถในการเรียนรู้ไม่เท่ากัน และมีความสามารถแตกต่างกันไป ซึ่งการจัดการศึกษาแผนกบาลี ก็ควรคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนทั้งในด้านความสามารถทางสมอง ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เป็นต้นแล้ว จัดการเรียนการสอนให้หลากหลาย ทั้งด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยให้ครอบคลุมความสามารถของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการในแต่ละด้านของผู้เรียน การสอนที่เน้นการส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์ของผู้เรียน และที่สำคัญ คือการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ควรวัดความสามารถของผู้เรียนในหลาย ๆ ด้าน นอกจากการวัดด้านความจำแต่เพียงอย่างเดียวซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนได้อย่างสูงสุด

แนวทางการจัดการเรียนการสอน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๖ ระบุไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ในมาตรา ๙ ยังได้กล่าวถึงการจัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กร เอกชนองค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นๆ ในหมวด ๔ ตั้งแต่ มาตราที่ ๒๒ ถึง มาตรา ๓๐^{๒๕} กล่าวถึงการจัดการศึกษาไว้ ดังนี้

^{๒๕} สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน), พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) ๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒.

ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ดังนั้นต้องจัดสภาวะแวดล้อม บรรยากาศรวมทั้งแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ให้หลากหลาย เพื่อเอื้อต่อความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ ที่สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจเหมาะสมแก่วัย และศักยภาพของผู้เรียน เพื่อให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาและเป็นการเรียนรู้กันและกัน อันก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยการประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง บุคคล ชุมชน และทุกส่วนของสังคม

ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด การเรียนการสอนมุ่งเน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น มีนิสัยรักการเรียนรู้ และเกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

มุ่งปลูกฝังและสร้างลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับผู้เรียนโดยเน้นความรู้ คุณธรรมค่านิยมที่ดีงาม และบูรณาการความรู้ในเรื่องต่าง ๆ อย่างสมดุล รวมทั้งการฝึกทักษะ และกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ใช้ความรู้ โดยให้ผู้เรียน มีความรู้ และประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรู้ และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการรู้จักประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษาเน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข กระบวนการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดแนวทางในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้มีการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้ อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้

รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ที่มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ การส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดบทบาท ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของรัฐและสถานศึกษาต่าง ๆ

รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะสวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้ อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษา ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำ สารหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ ต้องมีลักษณะหลากหลายเหมาะสมกับแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล สารของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการ วิชาชีพต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคมให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และองค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนาสถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น การพัฒนา ระหว่างชุมชน ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัย เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษาการประเมินผลการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้ระบุถึงวิธีการประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ว่า ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสม ของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

ข้อขยายการจัดการเรียนการสอน

การวางแผนงานวิชาการการวางแผนวิชาการเป็นเครื่องชี้แนวทางการปฏิบัติงาน และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าการวางแผนล่วงหน้าอย่างมีระบบ รอบคอบมีขั้นตอนย่อมทำให้งานนั้นๆ ดำเนินไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องยึดการวางแผนไว้เป็นหัวใจของการปฏิบัติงาน เมื่อได้เตรียมการไว้เรียบร้อยแล้วผู้บริหารต้องจัดใหม่การวางแผนงานโดยปฏิบัติดังนี้

จัดทำแผนงานและโครงการวิชาการประจำปีเพื่อให้การวางแผนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องขอความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่าย และขอให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และรับผิดชอบการปฏิบัติงานตั้งแต่ต้น เพื่อทุกคนจะได้มีความสำเร็จในความเป็นเจ้าของหน่วยงาน ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ได้ร่วมคิดร่วมทำ และจะได้ให้ความร่วมมือด้วยเป็นอย่างดี เมื่อกำหนดแผนงานเสร็จแล้ว ก็จัดทำโครงการสนับสนุนแผนงานวิชาการ โดยให้ครอบคลุมงานต่อไปนี้นำหนดนโยบาย เป้าหมาย มาตรการ และทิศทางของการบริหารงานวิชาการ การจัดหาและส่งเสริมการใช้สื่อการเรียน การวางแผนการสอน การจัดแบ่งกลุ่มนักเรียน การนิเทศการสอน ห้องสมุด การวัดและประเมินผล การพัฒนาการสอนในกลุ่มประสบการณ์หรือแผนการเรียนต่างๆ การซ่อมเสริม การใช้ทรัพยากรในชุมชนเพื่อการเรียนการสอน และการรายงานผลการเรียน เป็นต้น

การประเมินผลโครงการวิชาการของโรงเรียนมีแนวปฏิบัติ ดังนี้เป็นผู้ริเริ่ม และส่งเสริมการจัดทำโครงการวิชาการของโรงเรียน พิจารณาและประเมินความสำคัญของโครงการร่วมกับคณะครูอาจารย์ ติดตามและช่วยเหลือการดำเนินงานตามโครงการ สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานของโครงการ เป็นผู้ประเมินหรือแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลโครงการ เป็นผู้ตรวจสอบและตัดสินใจในการปรับปรุงการปฏิบัติงาน หรือจัดทำโครงการต่อเนื่อง เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผลที่ได้จากโครงการ

การประเมินผลการปฏิบัติงานของครู มีแนวปฏิบัติ เช่น สังเกตพฤติกรรมการสอนของครู ตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของครูโดยวิธีการต่างๆ เช่น สังเกตความก้าวหน้าของเด็ก ตรวจสอบจากผลงานของเด็ก เป็นต้น รับฟังข้อมูลจากผู้ปกครองเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครู จัดประชุมประเมินผลงานของครูสรุปผลจากการประเมินการทำงานโครงการวิชาการที่ได้รับมอบหมาย ทำการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียน

ด้านหลักสูตร

หลักสูตรเป็นหลักและหัวใจที่สำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาจะประสบความสำเร็จไม่ได้ หากขาดหลักสูตรที่ดี หลักสูตรเป็นเหมือนเข็มทิศกำหนดทิศทางสำหรับครู เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น การเข้าใจหลักสูตร ในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจึงมีความสำคัญมาก และผู้เชี่ยวชาญได้ให้ทัศนะไว้ดังนี้

ความหมายของหลักสูตร

ทาบา (Taba) กล่าวไว้ว่า หลักสูตร คือ แผนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยจุดประสงค์และจุดหมายเฉพาะและการจัดเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล^{๒๖} การสอนชนิดต่างๆที่เตรียมการไว้และจัดให้แก่เด็กนักเรียนหรือระบบโรงเรียน **โอลิวา (Oliva)** ได้นำคำนิยามต่างๆของหลักสูตรมาเรียบเรียงไว้ดังนี้หลักสูตร คือ^{๒๗} สิ่งที่ใช้สอนในโรงเรียน ชุดวิชาที่เรียน (Set of Subject) เนื้อหา (Content) โปรแกรมการเรียน (Program of Studies) ชุดของสิ่งที่ใช้ในการเรียนการสอน (Set of Materials) ลำดับของกระบวนวิชา (Sequence of Courses) จุดประสงค์ที่นำไปปฏิบัติ (Performance Objectives) กระบวนวิชาที่ศึกษา (Course of Study) ทุกสิ่งที่สอนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนที่โรงเรียนเป็นผู้จัด ทุกสิ่งที่กำหนดขึ้นโดยบุคคลในโรงเรียน ลำดับของกิจกรรมในโรงเรียนที่ดำเนินการโดยผู้เรียน และ ประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งเกิดจากระบบการจัดการของโรงเรียน

ภิญโญ สาร ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง บรรดาประสบการณ์ต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนตามลำดับชั้น ตามความต้องการของนักเรียน ตามวัยของนักเรียนตามความสนใจของนักเรียน และตามความต้องการของสังคม ทั้งนี้รวมทั้งประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งภายในและภายนอกเวลาเรียนตามปกติในโรงเรียน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ ๓ ประการ คือ^{๒๘} ๑. หลักสูตรเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎีหลักการและการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามที่มุ่งหมายไว้ ๒. หลักสูตรเป็นระบบในการจัดการศึกษา โดยมีปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ครู นักเรียนวัสดุ อุปกรณ์ อาคาร สถานที่ กระบวนการ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลผลิต ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความสำเร็จทางการศึกษา เป็นต้น ๓. หลักสูตรเป็นแผนการจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งประสงค์จะอบรมฝึกฝนผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ^{๒๙}

^{๒๖} บุญเลี้ยง ทูมทอง, การพัฒนาหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทแอคทีฟ พริน จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๗.

^{๒๗} ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, การจัดการและบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔-๑๕.

^{๒๘} ภิญโญ สาร, หลักการบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำของคุรุสภา, ๒๕๒๖), หน้า ๓๒๖.

^{๒๙} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๕.

สุจิต เพียรชอบ ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า การจัดรายวิชาทั้งหมดกิจกรรม และประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งนักเรียนได้รับภายใต้การดูแล และแนะนำของโรงเรียนไม่ว่ากิจกรรมหรือ ประสบการณ์นั้นจะเป็นใน หรือนอกโรงเรียน^{๓๐}

สุราษฎร์ พรหมจันทร์ กล่าวว่า หลักสูตร คือ โครงการในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนา ผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามจุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ได้วางไว้^{๓๑}

ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ ได้อธิบายความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้ว่าหลักสูตรเป็น กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะและเจตคติ ค่านิยม พัฒนานักเรียน ในทุกๆด้านและเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนก้าวหน้า บุคคลที่นำพาสิ่งเหล่านี้ให้ ประสบผลสำเร็จก็คือครูนั่นเอง^{๓๒}

ความสำคัญของหลักสูตร

การจัดการศึกษาจะบรรลุตามเป้าหมายตามที่ตั้งไว้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้อง อาศัยการมี หลักสูตรที่ดีเหมาะสมกับตัวผู้เรียน หากขาดหลักสูตรที่ดี และเหมาะสมก็เป็นการยากที่จะจัดการศึกษา ให้ประสบความสำเร็จได้ ฉะนั้นหลักสูตรจึงเป็นหัวใจที่สำคัญยิ่งที่จะช่วยให้การจัดการศึกษา ดำเนินไป ช่างหน้าสู่เป้าหมายได้อย่างราบรื่น มีนัยการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับ ความสำคัญของหลักสูตรไว้ ดังนี้

สันต์ ธรรมบำรุง ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ ดังนี้^{๓๓} ๑. หลักสูตรเป็น แผนปฏิบัติงาน หรือเครื่องชี้แนะแนวทางการปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลไว้เป็นแนวทาง ๒. หลักสูตรเป็น ข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการ ศึกษาแห่งชาติ ๓. หลักสูตรเป็นเอกสารทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาล เพื่อให้บุคคลที่ทำการ

^{๓๐} สุจิต เพียรชอบ, การพัฒนาหลักสูตรและการสอน, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑), หน้า ๒.

^{๓๑} สุราษฎร์ พรหมจันทร์, ยุทธวิธีการเรียนการสอนวิชาเทคนิค, ฉบับปรับปรุง, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕.

^{๓๒} ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ, การจัดและการบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕.

^{๓๓} สันต์ ธรรมบำรุง, หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๙.

เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฏิบัติตาม ๔. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ ของการศึกษาของรัฐให้แก่สถานศึกษาด้วย ๕. หลักสูตรเป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษา ที่จะอำนวยความสะดวก และควบคุมดูแลติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลด้วย ๖. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ๗. หลักสูตรจะกำหนดลักษณะ และรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่าจะเป็นไปในรูปแบบใด ๘. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถความประพฤติ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติที่ได้ผล ๙. หลักสูตรจะเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ประเทศใดที่มีการจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัยมีประสิทธิภาพทันต่อเหตุการณ์ และการเปลี่ยนแปลงย่อมได้กำลังคน ที่มีประสิทธิภาพสูงจากแนวคิดของนักการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรข้างต้นสามารถสรุปความสำคัญของหลักสูตรได้ว่า หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่ง ในการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาแผนกบาลีหรือแผนกใด ๆ ก็ตามเพราะหลักสูตรเป็นเหมือนหางเสือที่คอยควบคุมการจัด

การศึกษาให้ดำเนินไปในทิศทาง ที่กำหนดไว้ได้ตามที่ต้องการ ฉะนั้น หากจัดหลักสูตรได้เหมาะสมทันสมัย และสอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียนได้มากเท่าใด การจัดการศึกษาย่อมจะบรรลุผล ตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และได้ประสิทธิภาพสูงสุดมากเท่านั้น

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตร มีความสำคัญทำให้เห็นโครงสร้าง ของหลักสูตรทั้งระบบว่า หลักสูตรประกอบด้วยอะไรบ้าง ซึ่งจะเป็นแนวทางให้นักการศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตรได้ ใช้องค์ประกอบในส่วนต่าง ๆ เพื่อพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังที่นักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ทัศนะถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ ดังนี้

เสริมศรี ไชยศรี กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ ๓ อย่าง คือ^{๓๔}. ความมุ่งหมาย หรือวัตถุประสงค์ เนื้อหาหรือประสบการณ์ ที่ต้องการให้เด็กได้รับรวมทั้งวิธีการจัดและการประเมินผล

ภิญโญ สาร กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ ๓ ประการ คือ^{๓๕}. มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะทั้งเฉพาะระดับชั้น และเฉพาะวิชา มีเนื้อหาวิชาที่ได้คัดเลือก

^{๓๔}เสริมศรี ไชยศรี, ระบบหลักสูตร-การสอน, (เชียงใหม่: พระสิงห์การพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๕.

และจัดระเบียบวางลำดับไว้แล้วอย่างเหมาะสมตามทฤษฎีการเรียนรู้ และทฤษฎีการสอน มีโครงการหรือคำแนะนำในการวัด หรือประเมินผลของการเรียนการสอนไว้ด้วย

ธำรง บัวศรี ให้ทัศนะองค์ประกอบของหลักสูตรสรุปได้ ๙ ประการ คือ^{๓๖} ๑. เป้าประสงค์ และนโยบายการศึกษาหมายถึง สิ่งที่รัฐต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา ๒. จุดหมายของหลักสูตร หมายถึง ผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากเรียนจบแล้ว ๓. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร หมายถึง ลักษณะและแผนผังที่แสดงการแจกแจงวิชา หรือกลุ่มวิชา หรือกลุ่มประสบการณ์ ๔. จุดประสงค์ของวิชา หมายถึง ผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังเรียนวิชานั้น ๕. เนื้อหาหมายถึงสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะ และความสามารถที่ต้องการให้มีรวมทั้งประสบการณ์ ที่ต้องการให้ได้รับ ๖. จุดประสงค์ของการเรียนรู้ หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้มีทักษะ และความสามารถหลังจากที่ได้เรียนรู้เนื้อหา ที่กำหนดไว้ ๗. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม และมีหลักเกณฑ์ เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้ ๘. การประเมินผล หมายถึง การประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน และหลักสูตรและ ๙. วัสดุหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน หมายถึง เอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นฟิล์ม แถบ วีดิทัศน์ ฯลฯ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษาเทคโนโลยีการศึกษา และอื่นๆ ที่ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอน

การนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่ง ในการพัฒนาหลักสูตร เพราะเป็นการนำอุดมการณ์ จุดหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชา และประสบการณ์การเรียนรู้ ที่ถ่วงกรองอย่างดีแล้วไปสู่ผู้เรียน ขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้มีความสำคัญยิ่งกว่าขั้นตอนใด ๆ ทั้งหมด เป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตร ถึงแม้หลักสูตรจะสร้างไว้ดีเพียงใดก็ตาม ยังไม่สามารถจะกล่าวได้ว่าประสบความสำเร็จหรือไม่ ถ้าหากว่าการนำหลักสูตร ไปใช้ดำเนินไปอย่างไม่ถูกต้อง หรือไม่ดีเพียงพอ ความล้มเหลวของหลักสูตรก็จะเกิดขึ้น อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เพราะฉะนั้นการนำหลักสูตรไปใช้จึงมีความสำคัญที่ผู้เกี่ยวข้องในการ นำหลักสูตรไปใช้จะต้องทำความเข้าใจกับ วิธีการขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดตามความมุ่งหมายทุกประการ มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า การนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

^{๓๕} ภิญโญ สาธร, **หลักการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: องค์การการค้าของคุรุสภา, ๒๕๒๖),

^{๓๖} ธำรง บัวศรี, **ทฤษฎีหลักสูตร, การออกแบบและการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา, ๒๕๓๑), หน้า ๘-๙.

จอร์จ เอ. โบแชมป์ (George A. Beauchamp) ได้ให้ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้ว่า หมายถึง การนำหลักสูตรไปปฏิบัติโดยประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญที่สุด คือ การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้ครูได้มีการพัฒนาการเรียนการสอน

วันเพ็ญ วรรณโกมล สรุปความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้ไว้ว่า หมายถึง การแปลงเจตนาธรรมของหลักสูตรจากเอกสารหลักสูตรลงสู่การปฏิบัติที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆ ที่ครอบคลุมตั้งแต่การเตรียมเอกสารหลักสูตรทุกประเภทเตรียมครูสอนและบุคลากรอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีสภาพแวดล้อม การจัดการเรียนการสอน การนิเทศติดตาม ตลอดจนการวัดและประเมินผลหลักสูตร ตลอดจนการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร อย่างเป็นระบบครบวงจรรายงานการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรของประเทศในภูมิภาคเอเชีย(APEID, ๑๙๗๗: ๓) ได้กล่าวถึง การนำหลักสูตรไปใช้ว่ามีความหมายครอบคลุมตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตรไปจนถึงการอบรมครูผู้สอนให้เป็นผู้มีสมรรถนะที่จำเป็น พร้อมทั้งจะนำหลักสูตรไปใช้ให้ได้ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๓๗}

สุมิตร คุณากร กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้เป็นกระบวนการที่ทำให้หลักสูตรกลายเป็นการปฏิบัติจริง และเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร โดยมีกิจกรรมที่จะกระทำได้ ๓ ประเภท คือ การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดปัจจัยและสภาพต่างๆภายในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรและ การสอนของครู เป็นต้น

สันต์ ธรรมบำรุง กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูนำโครงการของหลักสูตรที่เป็นรูปเล่มนั้นไปปฏิบัติให้บังเกิดผล รวมถึง การบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกให้ครู และนักเรียนสามารถสอนและเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปว่า บุคลากรทุกฝ่ายภายในสถานศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องข้องในการนำหลักสูตรไปใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทในการจัดแผนการเรียน สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และส่งเสริมให้กำลังใจสนับสนุนในการใช้หลักสูตร ส่วนครูมีบทบาทโดยตรงในการใช้หลักสูตรควรศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจและทำการสอนให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

^{๓๗} วันเพ็ญ วรรณโกมล, เอกสารประกอบวิชาการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน, (คณะครู ศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐๗.

ด้านการเรียนการสอน

การเรียนและการสอน เป็นคำที่มักใช้คู่กันเรียกรวมกันว่า การเรียนการสอน ทั้งนี้เพราะ คำทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน ทั้งการสอน และการเรียน ต่างเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกัน การสอนเป็นการตั้งใจกระทำให้เกิดการเรียนรู้ และการสอนที่ดีย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี ผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้สอนที่สอนอย่างมีหลักการมีความรู้ และมีทักษะจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความหมาย มีคุณค่า เป็นการประหยัดเวลา และป้องกันการสูญเปล่า^{๓๘} ดังนี้ ผู้สอนจึงควรมีความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับการเรียนการสอนในเรื่อง ดังต่อไปนี้

สุราษฎร์ พรหมจันทร์ กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนนั้น มุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถาวรให้แก่ผู้เรียน การเรียนรู้เกิดขึ้นโดยตัวผู้เรียนเอง ครูเป็นแต่เพียงผู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายและรวดเร็วขึ้นเท่านั้นเอง^{๓๙}

นวลจิตต์ เขาวงกตพิงศ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการเรียนการสอน คือการจัดการบรรยากาศ กิจกรรม สื่อ สถานการณ์ ฯลฯ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ ครูจึงจำเป็นที่จะต้องรู้จักผู้เรียนอย่างรอบด้าน และสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปเป็นพื้นฐานการออกแบบหรือวางแผนการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับผู้เรียน^{๔๐}

กรณิการ์ ภิญญาคง กล่าวว่า การเรียนการสอน เป็นพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู และนักเรียน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน^{๔๑}

องค์ประกอบของการเรียนการสอน

การเรียนการสอนจะเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายด้านทุกสิ่ง ทุกอย่างเกี่ยวข้องกับการสอน และมีส่วนส่งเสริมให้การสอนประสบผลสำเร็จได้ จัดเป็นองค์ประกอบของการเรียนการสอนทั้งสิ้น มีนักการศึกษาหลายท่านได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับองค์ประกอบของการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

^{๓๘} สันต์ ธรรมบำรุง, **หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๑๒๐.

^{๓๙} สุราษฎร์ พรหมจันทร์, **ยุทธวิธีการเรียนการสอนวิชาเทคนิค, ฉบับปรับปรุง**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕.

^{๔๐} นวลจิตต์ เขาวงกตพิงศ์, **ชุดฝึกอบรมผู้บริหาร:ประมวลสาระ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐.

^{๔๑} กรณิการ์ ภิญญาคง, **“พฤติกรรมกรเรียนการสอนที่พึงประสงค์”**, **กองทุนส่งเสริมการศึกษาดอกขุ่น**, (มกราคม ๒๕๓๕): หน้า ๓.

สุพิน บุญชูวงศ์ กล่าวถึงองค์ประกอบของการสอนไว้ ๓ ประการ ดังนี้^{๔๒} ครูเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ บุคลิกภาพ และความสามารถของครูผู้สอนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนควรมีบุคลิกภาพที่ดี และรู้จักเลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ นักเรียน หรือผู้เรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญ เท่ากับผู้สอนความสำเร็จในการศึกษาเป็นเป้าหมายสำคัญของผู้เรียน ผู้สอนจึงควรเป็นผู้แนะแนว แนะนำ และจัดมวลประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุดและ สิ่งที่จะสอนได้แก่เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ครูจะต้องจัดเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์กัน น่าสนใจ เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น และสภาพแวดล้อม ของการเรียนการสอน

อารมณ์ ใจเที่ยง, ๒๕๓๗, หน้า ๒ กล่าวถึง องค์ประกอบในการจัดการเรียนการสอนว่า มี ๒ ด้าน ได้แก่^{๔๓} ด้านองค์ประกอบรวม หมายถึง องค์ประกอบด้านโครงสร้างที่มาประกอบกันเป็นการสอนซึ่งประกอบด้วย ครู นักเรียนและ หลักสูตร ด้านองค์ประกอบย่อย หมายถึง องค์ประกอบด้านรายละเอียดของการสอนซึ่งจะทำให้การสอนสมบูรณ์ ได้แก่ การตั้งจุดประสงค์ การกำหนดเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การวัดผลประเมินผล

ด้านสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งจำเป็นที่ครูจะต้องดำเนินการ เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการ ด้านความรู้ความเข้าใจทักษะปฏิบัติ และทัศนคติได้ตามที่ครูต้องการและยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจเรื่องที่สอนได้ชัดเจนขึ้น ในเรื่องของสื่อการเรียนการสอนนี้ มีนักการศึกษาได้แสดงทัศนะไว้หลายท่าน ดังนี้

ความหมายของสื่อการเรียนการสอน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนไว้ว่า คือสิ่งที่นำความรู้ไปสู่ผู้เรียน อยู่ในรูปของสิ่งพิมพ์หรือไม่ใช่สิ่งพิมพ์ก็ได้^{๔๔}

กิดานันท์ มลิทอง กล่าวว่า สื่อการสอน หมายถึง ตัวกลางที่ช่วยนำ และถ่ายทอดความรู้จากครูผู้สอน หรือจากแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบรรลุ ถึงวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้^{๔๕}

^{๔๒} สุพิน บุญชูวงศ์, **หลักการสอน**, (กรุงเทพมหานคร: แสงสุทธิการพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๔-๕.

^{๔๓} อารมณ์ ใจเที่ยง, **หลักการสอน**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๒.

^{๔๔} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **การบริหารงานวิชาการ**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๐๗.

กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายของคำว่า สื่อการเรียนรู้ว่าหมายถึง วิธีการ หรือกระบวนการวัสดุของจริงเครื่องมือที่จัดทำขึ้น เพื่อใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งมีสาระ ที่เป็นประโยชน์ต่อประสบการณ์การเรียนรู้ สำหรับนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้เป็นไปตามหลักสูตรกำหนดไว้^{๔๖}

อาภรณ์ ใจเที่ยง กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน คือ สิ่งที่จะช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ช่วยสร้างความเข้าใจให้ชัดเจนขึ้น และช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น ตลอดจนจำได้นาน สื่อการเรียนการสอนแบ่งได้เป็นสื่อประเภทวัสดุ เช่น ของจริง รูปภาพ หนังสือ เป็นต้น สื่อประเภทอุปกรณ์ เช่น เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น และสื่อประเภทวิธีการ ได้แก่ กิจกรรมทุกอย่างที่ครูหรือนักเรียนจัดทำขึ้น ทั้งในและนอกห้องเรียน^{๔๗}

ความสำคัญของสื่อในกระบวนการเรียนการสอน

สื่อการสอนนับว่าเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญในการเรียนรู้ เนื่องจากเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเนื้อหาจากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน หรือเป็นสื่อสำหรับให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ในเรื่องคุณค่าและความสำคัญของสื่อการเรียนการสอนนี้ มีนักการศึกษาได้แสดงทัศนะไว้ ดังนี้

สันทัต ภิบาลสุข และพิมพ์ใจ ภิบาลสุข ได้กล่าวถึงความสำคัญของสื่อการเรียนการสอนไว้ ดังนี้^{๔๘} สื่อการสอนจึงมีความสำคัญในการปรับปรุงการสอน เพื่อให้สนองความต้องการของผู้เรียน ช่วยแก้ปัญหาพื้นฐาน หรือภูมิหลังของนักเรียนที่ต่างกันอันเนื่องมาจากการย้ายจากถิ่นอื่นๆ ไปเรียนรวมกันในชุมชน หากครูรู้จักใช้สื่อการสอน และมีเทคนิคที่ดีพอ เรียนที่มีประสบการณ์ ย่อมต้องการครูที่มีวิธีสอนที่ดี สื่อการสอนจะช่วยทำให้การสอนของครูบรรลุเป้าหมายได้ นักเรียนที่อยู่ในสภาพเสียเปรียบ หรือผู้ยากไร้อาจได้ประโยชน์จากสื่อการสอนที่ครูจัดเตรียมไว้

ศิริพงศ์ พะยอมแย้ม ได้กล่าวถึงคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนว่า สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิผลทางการศึกษาในลักษณะ ดังต่อไปนี้ ด้านการสอน สื่อสามารถช่วยสอนแทนครูได้ ด้าน

^{๔๕} กิดานันท์ มลิทอง, เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๓.

^{๔๖} กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, ศูนย์พัฒนาหนังสือชุดฝึกอบรมวิทยากรแกนนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ เรื่องการพัฒนาสื่อการสอน ชุดที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๕-๔๗.

^{๔๗} อาภรณ์ ใจเที่ยง, หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง), พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๙๐-๑๙๑.

^{๔๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕

ผู้เรียน สื่อสามารถเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามลำดับความสามารถ ด้านผู้บริหาร สื่อการเรียนการสอนจะช่วยเพิ่มคุณภาพการศึกษา หลักสูตรสื่อสามารถช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ช่วยให้ผู้เรียนและผู้สอนมีทัศนคติที่ดี ต่อการใช้หลักสูตรสามารถทำให้หลักสูตรเปิดกว้างได้ รวมทั้งให้หลักสูตรเกิดการยืดหยุ่น^{๔๙} เป็นต้น

ประโยชน์และลักษณะของบทเรียนหลายมิติ

การเรียนบทเรียนที่มีสื่อลักษณะหลายมิติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ข้อมูลจากบทเรียนได้หลายประเภทดังนี้ ๑. เรียกดูความหมายของคำศัพท์ ๒. ขยายความเข้าใจเนื้อหาโดย ดูแผนภาพหรือวาดภาพ ภาพถ่าย หรือฟังคำอธิบายหรือ ฟังเสียงดนตรี เป็นต้น๓. ใช้สมุดบันทึกที่มีอยู่ในโปรแกรมบันทึกข้อความสำคัญ ๔. ใช้เครื่องมือวาดภาพในโปรแกรมวาดแผนที่โน้ตศัพท์ของตน ๕. สามารถเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ ที่สนใจมาอ่านได้โดยสะดวก๖. ใช้แผนที่ระบบดูว่า ขณะนี้กำลังเรียนอยู่ส่วนใดของบทเรียน

สรุปว่า สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งจำเป็นที่ครูจะต้องดำเนินการ เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ผู้เรียนเกิดการรับรู้ได้ดีโดยมีสื่อการเรียนการสอน เป็นเครื่องมือในการกระตุ้นความสนใจทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการ ด้านความรู้ความเข้าใจทักษะปฏิบัติ และทัศนคติได้ตามที่ครูต้องการ สื่อการเรียนการสอนนั้นครูต้องให้ความสำคัญและรู้ประโยชน์ของสื่อการเรียนการสอน และฝึกการใช้สื่อให้ชำนาญ สื่อการเรียนการสอนจะมีประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอนในการช่วยทำให้บรรยากาศในห้องเรียนน่าสนใจยิ่งขึ้น การใช้สื่อหลายมิติ ทำให้สามารถนำเสนอได้ทั้งภาพ เสียง และภาพเคลื่อนไหว ผู้สอนสนุกสนานในการสอนมากกว่าการสอนด้วยวิธีบรรยายอย่างเดียว และทำให้ผู้เรียนสนใจ สนุกสนาน ไม่เบื่อหน่ายการเรียน ช่วยทำให้ผู้เรียนเข้าใจ เนื้อหาบทเรียนที่ยุ่งยาก ซับซ้อนได้ง่ายยิ่งขึ้น

ความหมายของกิจกรรมการเรียนการสอน

ทัศนีย์ ศุภเมธี กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอนหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่าง ที่กระทำขึ้น เพื่อให้การเรียนการสอนในครั้งนั้น ๆ ได้ผลดี หมายถึง การสอนของครูเป็นไปอย่างมีความหมาย นักเรียนได้ทั้งความรู้ และความสนุกสนานเพลิดเพลิน^{๕๐}

^{๔๙}ศิริพงษ์ พะยอมแยม, การเลือกและการใช้สื่อการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร:โอ.เอส.พรีน ดี ดิงเฮาส์, ๒๕๓๓), หน้า ๑๐-๑๒.

^{๕๐}ทัศนีย์ ศุภเมธี, พฤติกรรมการสอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๓๓), หน้า ๑๕๙-๑๖๐.

วไลพร คุโณทัย กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง สภาพการณ์ของการจัดประสบการณ์ และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพน่าสนใจ และผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้^{๕๑}

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมาย ของกิจกรรมการเรียนไว้ว่า หมายถึง การดำเนินการต่าง ๆ ในโรงเรียน ทั้งโดยครู และนักเรียน เช่น การสอนให้นักเรียนค้นคว้า อภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การปฏิบัติงาน การจัดนิทรรศการ และการศึกษานอกสถานที่^{๕๒}

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปความหมาย ได้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนดำเนินไป อย่างมีประสิทธิภาพ และการเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การสอน ที่กำหนดไว้

ความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนเพราะกิจกรรม ทั้งของผู้เรียน และผู้สอนที่เหมาะสมจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ในเรื่องความสำคัญของ กิจกรรมการเรียนการสอนนี้ มีนักการศึกษาแสดงทัศนะไว้ ดังนี้

วารี ธีระจิตร ได้กล่าวถึง ความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอน ที่มีต่อการ เรียนรู้ไว้ ดังนี้ ๑. กิจกรรมสร้างความสนใจของเด็ก ๒. กิจกรรมจะเปิดโอกาสให้นักเรียนประสบความสำเร็จ ๓. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย ๔. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความความรับผิดชอบ ๕. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ๖. กิจกรรมจะช่วยให้เด็กเรียนได้มีการ เคลื่อนไหว ๗. กิจกรรมจะช่วยให้เด็กได้รู้สึกสนุกสนาน ๘. กิจกรรมจะช่วยให้เห็นความแตกต่าง ระหว่างบุคคล ๙. กิจกรรมจะช่วยขยายความรู้และประสบการณ์ของเด็กให้กว้างขวาง ๑๐. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมความองกงามและพัฒนาการของเด็ก ๑๑. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมทักษะ ๑๒. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดี ๑๓. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้เด็กรู้จักทำงานเป็นหมู่ ๑๔. กิจกรรมจะช่วยให้เด็ก

^{๕๑}วไลพร คุโณทัย, **หลักการสอน**, (กรุงเทพฯ: กองส่งเสริมวิทยฐานะครูกรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๐), หน้า ๑๙.

^{๕๒}กรมวิชาการ **กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)**, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๒), หน้า ๒.

เกิดความเข้าใจบทเรียนและ ๑๕. กิจกรรมจะช่วยเสริมให้เด็กเกิดความซาบซึ้งความงามในเรื่องต่างๆ^{๕๓} เป็นต้น

องค์ประกอบด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี (๒๕๔๗, หน้า ๙๗-๙๘) กล่าวว่า องค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมี ๓ ส่วน ดังนี้^{๕๔} กิจกรรมการเรียนการสอนชั้นนา เป็นกิจกรรมการเรียนการสอน ที่จะเร้าให้ผู้เรียนมีความสนใจในบทเรียน และอยากจะเรียนเนื้อหาต่อไปกิจกรรมในชั้นนี้ จัดได้หลายรูปแบบ เช่น กิจกรรมการสนทนา กิจกรรมการใช้คำถาม กิจกรรมทางปัญญา กิจกรรมสาธิต กิจกรรมการเล่านิทาน กิจกรรมเกมจำลองสถานการณ์ กิจกรรมการร้องเพลง กิจกรรมการเรียนการสอนชั้นปฏิบัติ เป็นกิจกรรมหลักของการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ กิจกรรมในชั้นนี้จัดได้หลายรูปแบบเช่น กิจกรรมการอภิปราย กิจกรรมการบรรยาย กิจกรรมการอ่าน กิจกรรมการสังเกตและการจดบันทึก กิจกรรมการค้นคว้าในห้อง สมุด กิจกรรมการทดลอง กิจกรรมการแสดงแบบต่างๆ และกิจกรรมการค้นคว้ารายงาน และกิจกรรมการเรียนการสอนขั้นสรุป เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนสรุปสิ่งที่ได้เรียนมาทั้งหมด อาจจัดกิจกรรมได้หลายรูปแบบ เช่น การสรุป การอภิปราย การทวารายงานกลุ่มการเขียนเรียงความ เพื่อสรุปแนวคิดที่ได้เรียนไป การใช้โสตทัศนูปกรณ์ เพื่อสรุปสาระสำคัญ การสนทนาซักถามระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน การใช้คำถาม การใช้เกม การมอบหมายงานให้ไปปฏิบัติการจัดแสดง การจัดนิทรรศการ การจัดป้ายนิเทศ การศึกษาออกสถานที่ ผู้สอนสามารถเลือกใช้กิจกรรมใดให้สัมพันธ์ กับกิจกรรมใดก็ได้ตามความเหมาะสมเพียงแต่ให้เหมาะสมกับเนื้อหาของบทเรียน และ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ ผู้สอนควรดำเนินการสอนตามลำดับขั้นตอน

สรุปว่า องค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ กิจกรรม การเรียนการสอนชั้นนา กิจกรรมการเรียนการสอนชั้นปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนการสอนขั้นสรุป ผู้สอนสามารถเลือกใช้กิจกรรมให้สัมพันธ์กับกิจกรรมใดได้ เพียงแต่ให้เหมาะสมกับ เนื้อหาของบทเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ และผู้สอนควรดำเนินการสอนตามลำดับขั้นตอนจากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าด้านกิจกรรมการ

^{๕๓} วาริ ธีระจิตร, การพัฒนาการสอนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: คณะครูศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๑๖๒-๑๖๓.

^{๕๔} พระมหาญัตติพงษ์ เลิศศรี, “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์”, ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: ลัษมหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๓), หน้า บทคัดย่อ.

เรียนการสอน หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ของผู้เรียน ทั้งด้านคุณภาพ และด้านสุขภาพร่างกาย สติปัญญา ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมและบุคลิกภาพ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้แท้จริงผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้น่าสนใจสอดคล้องกับวัย สติปัญญาความสามารถของผู้เรียน และเป็นกระบวนการ เพื่อให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ และบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

ด้านการวัดผลและประเมินผล

การวัดผลและประเมินผลเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่ง ของการจัดการศึกษา เพราะการวัดผล และประเมินผลจะแสดงผลการตรวจสอบการเรียนการสอนของผู้เรียนว่าเป็นไปตาม ผลการเรียนรู้มาตรฐานการเรียนรู้ และจุดหมายของหลักสูตรเพียงใดซึ่งจะเป็นข้อมูลของผู้สอนในการ ใช้ประกอบการปรับปรุง และพัฒนาผลการเรียนการสอนต่อไปในเรื่องการวัดผลและประเมินผลนี้ ได้ มีนักการศึกษาแสดงทัศนะไว้ ดังต่อไปนี้

ความหมายของการวัดผลและประเมินผล

สุราษฎร์ พรหมจันทร์ ให้ความหมายของการวัดและประเมินผลว่า การวัดผล หมายถึง การกำหนดค่าแทนคุณลักษณะที่ต้องการจะวัด โดยใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพไปวัดหรือไปตรวจสอบ เช่น ใช้ข้อสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาในการทำงานของผู้เรียน เป็นต้น ส่วนการประเมินผลนั้น เป็นกระบวนการในการวินิจฉัยตัดสินคุณค่าคุณลักษณะที่ได้วัด มาเทียบกับเกณฑ์ว่าสมควรผ่าน หรือไม่ผ่าน สอบได้หรือสอบตกในทำนองนี้ ดังนั้น กระบวนการในการประเมินผลจะต้องทำหลังจาก ได้มีการวัดผลมาก่อนแล้วเสมอ^{๕๕}

อำนาจ เลิศขยันดี กล่าวว่า การวัดผล หมายถึง กระบวนการกำหนดรายละเอียดของ ข้อมูลให้เป็นตัวเลข ภายใต้กฎเกณฑ์ในการกำหนดตัวเลขแทนปริมาณ^{๕๖} ของสิ่งที่จะวัดตามคุณลักษณะ ส่วนการประเมินผล หมายถึง กระบวนการตัดสินใจข้อมูลที่ได้จากการวัดผลอย่างมีหลักเกณฑ์

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ กล่าวว่า การวัดผล (Measurement) เป็นกระบวนการที่กำหนด จำนวนตัวเลขให้กับวัตถุสิ่งของหรือบุคคลตามความมุ่งหมายและเปรียบเทียบลักษณะความแตกต่างที่

^{๕๕} สุราษฎร์ พรหมจันทร์, ยุทธวิธีการเรียนการสอนวิชาเทคนิค, ฉบับปรับปรุง, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๗.

^{๕๖} อำนาจ เลิศขยันดี, คู่มือการสร้างข้อทดสอบและการประเมินผลการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: อำนวยการพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๗.

ปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะวัดนั้น เช่น การวัดความสามารถทางสมองด้านต่างๆ การวัดคุณสมบัติทางกายภาพ ในด้านการเรียนรู้ ๓ ด้าน คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Domain) ด้านทักษะปฏิบัติ (Psychomotor Domain) ด้านเจตคติ (Affective Domain) สำหรับการประเมินผล (Evaluation) เป็นการพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพ คุณค่าความจริงและการกระทำ บางที่ขึ้นอยู่กับ การวัดเพียงอย่างเดียว เช่น คะแนนสอบ แต่โดยทั่วไปจะเป็นการรวมการวัดหลายทางๆ โดยอาศัยข้อมูลหรือรายละเอียด จากการสังเกต การตรวจผลงาน การสัมภาษณ์ หรือการทดสอบประกอบการพิจารณา การประเมินผล แต่ละครั้ง จะประกอบด้วยผลการวัดที่ได้จากกระบวนการต่างๆ เกณฑ์การพิจารณา และการตัดสินใจ เป็นการชี้ขาดหรือสรุปผลการเปรียบเทียบผลของการวัดกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้^{๕๗} เป็นต้น

ความสำคัญของการวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน การสอนที่สมบูรณ์ จะต้องเริ่มที่การตั้งจุดมุ่งหมายของการสอน เตรียมเนื้อหา กิจกรรมและสื่อในเรื่องที่จะสอน สร้าง เครื่องมือวัดและประเมินผล ลงมือสอน การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนนอกจากจะเป็นส่วน หนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนแล้ว การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ยังกระทำเพื่อจะได้ ทราบ พื้นฐานความรู้ของผู้เรียน ปรับปรุงวิธีการเรียนการสอน และเพื่อตัดสินเลื่อนชั้นดั่งนั้น การวัดผล และประเมินผลเป็นกิจกรรมทางวิชาการที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง การเรียนการสอนจะได้ผลดีเพียงไร หรือบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่ ย่อมทราบได้จากการวัดผลหรือประเมินผลหน้าที่ของผู้บริหารในด้านการวัด และประเมินผล คือ การส่งเสริมให้ครูรู้จักหลักการและ วิธีการวัดผลและประเมินผลนอกจากนี้ตัว ผู้บริหารเองต้องมีความรู้ในเรื่องการวัดผล และประเมินผลด้วย เพราะจะได้เข้าใจ^{๕๘} และประเมินผล ต่างๆ

สรุปว่า การวัดและประเมินผลเป็นสิ่งจำเป็นในการเรียนการสอน เพราะเป็นวิธีการที่จะทำ ให้ทราบข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนว่าเป็นอย่างไร ทำให้ทราบว่า การเรียนการสอนดีเพียงไรหรือบรรลุ จุดมุ่งหมายหรือไม่ ดังนั้น ผู้บริหารต้องมีความรู้ในเรื่องการวัดผลและประเมินผล และอำนวยความสะดวก ในการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลต่างๆ

^{๕๗} รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๐), หน้า ๙๙.

^{๕๘} ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, การจัดและการบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๘๑-๘๒.

องค์ประกอบของการประเมินผล

ไพศาล หวังพานิช กล่าวว่า การประเมินผลมีองค์ประกอบหลัก ๓ ประการ คือ^{๕๙} ๑. ผลการวัดทำให้ทราบสภาพความจริงของสิ่งที่จะประเมินว่ามีปริมาณเท่าไร มีคุณสมบัติอย่างไร เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ๒. เกณฑ์การพิจารณาในการที่จะตัดสินว่าสิ่งใดดีหรือสิ่งใดเลว สิ่งใดใช้ได้หรือใช้ไม่ได้นั้น จะต้องมีหลักหรือบรรทัดฐานที่ต้องการ โดยนำผลการวัดนั้นมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ หรือมาตรฐานที่ต้องการเกณฑ์การพิจารณา ในการประเมินผล การศึกษานั้นคือจุดมุ่งหมาย ของการศึกษานั้นเอง และ ๓. การตัดสินใจ เป็นการชี้ขาดหรือสรุปผลการเปรียบเทียบระหว่างผลการปฏิบัติ ซึ่งได้รับจากการวัดกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่าสูงต่ำกว่ากันขนาดไหน ทั้งนี้การตัดสินใจที่ดีต้องอาศัยการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน ทุกแง่มุมและการกระทำทุกอย่าง ยุติธรรม โดยอาศัยสภาพและความเหมาะสมต่าง ๆ ประกอบหรือต้องมีคุณธรรมที่ดี

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวว่า องค์ประกอบด้าน การประเมินผล คือ^{๖๐} ผลการวัดที่ได้จากกระบวนการต่างๆ เช่น จากการสังเกตการตรวจงานการสัมภาษณ์ หรือการทดสอบ เกณฑ์การพิจารณา เพื่อจะใช้เป็นแนวทางหรือหลักในการพิจารณาว่า เก่ง- อ่อน พอใจ - ไม่พอใจ ผ่าน - ไม่ผ่าน โดยนำผลที่วัดได้มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และ การตัดสินใจ เป็นการชี้ขาดหรือสรุปผลการเปรียบเทียบระหว่างผลของการวัดกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ การวัดผลการเรียนรู้ และ จุดมุ่งหมายของการวัดผล เป็นการตรวจสอบการ

การจัดการเรียนการสอนของไทยตั้งแต่อดีตนั้น เริ่มต้นที่สถานศึกษาจากวัดก่อน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้สอน เน้นเรื่องการทำความดีและปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ต่อมาได้มีการจัดตั้งรูปแบบการศึกษาโดยภาครัฐได้ปฏิรูปกระบวนการจัดการศึกษา แยกการศึกษาออกจากวัดตั้งเป็นโรงเรียน มีการเรียนแบบเป็นชั้นเรียน เรื่อยมาจนถึงระดับมหาวิทยาลัย มีศาสตร์ในด้านการเรียนการสอนมากมาย ตลอดจนได้รับการศึกษาจากต่างประเทศเพื่อนำความรู้ที่ได้มากลับมาพัฒนาประเทศให้มีระบบการศึกษาที่ทันสมัยและเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน

^{๕๙}ไพศาล หวังพานิช, การวัดผลการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๑๔.

^{๖๐}ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, จิตวิทยาอุตสาหกรรม, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๓๕),

แนวคิดและยุทธศาสตร์และจุดเน้นการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

บนพื้นฐานของสถานการณ์สภาะความเสี่ยงของสังคมไทยและทิศทางการพัฒนาประเทศและโอกาสของสำนักงาน กศน. ดังที่กล่าวแล้วในส่วนที่ ๑ สำนักงาน กศน. จึงกำหนดยุทธศาสตร์และจุดเน้นการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีวิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ และพันธกิจที่ใช้เป็นหลักยึดและตัวกำกับทิศทางยุทธศาสตร์และจุดเน้นการดำเนินงานดังกล่าวในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๘ ไว้ดังต่อไปนี้

วิสัยทัศน์คนไทยทุกกลุ่ม ทุกช่วงวัย เข้าถึงโอกาสทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีคุณภาพทั่วถึงเท่าเทียม เป็นพลเมืองดี มีศักยภาพ และมีความพร้อมในการแข่งขันในระดับสากล

เป้าประสงค์ ประชาชนผู้รับบริการ ทุกกลุ่ม ทุกช่วงวัย มีความรู้ความสามารถรอบด้านเพียงพอต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขบนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมหลักของคนไทย ๑๒ ประการ มีศักยภาพในการผลิตทางเศรษฐกิจ การสร้างสังคมคุณภาพ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ และมีความใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

พันธกิจ สำนักงาน กศน. มีพันธกิจหลัก ดังนี้ จัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม ทุกช่วงวัย มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตส่งเสริม สนับสนุนภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อตอบสนองความต้องการทางการศึกษาของประชาชนอย่างหลากหลาย พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ และภารกิจ ทั้งระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติของหน่วยงาน สถานศึกษา รวมทั้งการส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายการเร่งรัดการกระจายโอกาสทางการศึกษา ให้สามารถเข้าถึงประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนอย่างทั่วถึง ทุกกลุ่มอายุ ทุกกลุ่มเป้าหมาย ที่มีลักษณะเฉพาะทางสังคม - ประชากรอย่างเสมอภาค และเป็นธรรมพร้อมทั้งพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างเป็นองค์รวมทั้งระบบโดย

๑.๑) การใช้แผนและการวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินการทั้งการออกแบกิจกรรม การนิเทศ การติดตามผล การปรับปรุง การพัฒนา และการตัดสินใจทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติและสามารถรายงานสรุปความก้าวหน้าเป็นรายไตรมาส และรองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงโครงสร้าง ระบบงานกฎหมาย ระบบการบริหารจัดการและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้อย่างเป็นระบบ

๑.๒) การนำสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่หลากหลาย และมีคุณภาพมาใช้ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพในการจัดการศึกษา และขยายโอกาสในการเข้าถึงการจัดบริการการศึกษาและการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายทั้งในประเทศ และต่างประเทศที่หวังผลได้อย่างแท้จริง

๑.๓) การส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษา และหน่วยจัดบริการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรากฏชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาพื้นบ้าน และแหล่งวิทยาการชุมชนทุกประเภทในพื้นที่มาใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ และมีการอนุรักษ์ สืบสาน ประยุกต์ใช้ ต่อยอดสร้างสรรค์ และพัฒนา เพื่อความยั่งยืนและความเข้มแข็งของชุมชนและท้องถิ่นตลอดจนการพัฒนาประเทศอย่างเป็นระบบ รวมทั้งพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้มีความคิดวิเคราะห์ มีเหตุผล และมีจิตวิทยาศาสตร์

๑.๔) การปรับปรุงแบบกิจกรรมและวิธีการดำเนินการจาก “บ้านหนังสืออัจฉริยะ” ไปสู่ “บ้านหนังสือชุมชน” และขยายการบริการให้กระจายครบทุกหมู่บ้าน/ชุมชนทั่วประเทศ โดยคำนึงถึงความต้องการทางการศึกษา/การเรียนรู้ของประชาชนในพื้นที่และบริบทเฉพาะของหมู่บ้าน/ชุมชนแต่ละพื้นที่ เพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือ การเสริมสร้างนิสัยรักการอ่าน และการเข้าถึงข่าวสารข้อมูลและความรู้ของประชาชนอย่างทั่วถึง โดยเชื่อมโยงการทำงานเป็นเครือข่ายกับ กศน.ตำบล/ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในพื้นที่เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

๑.๕) การพัฒนาศักยภาพและความพร้อมในการจัดบริการการศึกษาเพื่อการรู้หนังสือขั้นพื้นฐาน และการศึกษาต่อเนื่อง สำหรับกลุ่มเป้าหมายทั้งในและต่างประเทศ พร้อมทั้งแสวงหาความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ

๑.๖) การวางระบบการนิเทศการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มุ่งเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและความคล่องตัวในการจัดบริการการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมาย โดยมีการเชื่อมโยงข้อมูลและการดำเนินการนิเทศจากระดับนโยบายสู่ระดับภูมิภาค ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ/ระดับสถานศึกษา และระดับหน่วยจัดบริการ อย่างเป็นระบบ

๑.๗) การกำหนดแนวทางและดำเนินการในข้อกำหนดหมายการศึกษาที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การศึกษาทางเลือก เป็นการศึกษาอีกประเภทหนึ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการทางการศึกษาและการเรียนรู้ของประชาชนผู้รับบริการ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการมีส่วนร่วมในการจัดของภาคส่วนต่างๆ อย่างกว้างขวาง

การเข้าถึงประชาชนในพื้นที่อย่างทั่วถึง ทุกกลุ่มอายุ ทุกกลุ่มเป้าหมาย ที่มีลักษณะเฉพาะทางสังคม และประชากรอย่างเสมอภาค และเป็นธรรมพร้อมทั้งพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การใช้แผนการจัดการเรียนรู้ แผน

จุลภาค (Micro Planning) และแผนพัฒนา กศน.ตำบล เป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินงาน ทั้งการ ออกแบบกิจกรรม การนิเทศติดตามผล การปรับปรุงพัฒนา การตัดสินใจระดับปฏิบัติ รายงานสรุป ความก้าวหน้าได้อย่างเป็นระบบ การนำสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่หลากหลาย และมีคุณภาพมา ใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพในการจัดการศึกษา และขยายโอกาส ในการเข้าถึงการจัดบริการการศึกษาและการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายในชุมชน และสถานศึกษาที่หวัง ผลได้อย่างแท้จริง

การส่งเสริมสนับสนุนให้ กศน.ตำบล เป็นหน่วยจัดบริการการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาพื้นบ้าน และแหล่ง วิทยาการชุมชนทุกประเภทในพื้นที่มาใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ และมีการ อนุรักษ์ สืบสาน ประยุกต์ใช้ต่อยอดสร้างสรรค์ และพัฒนาเพื่อความยั่งยืนและความเข้มแข็งของชุมชน และท้องถิ่นตลอดจนการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ รวมทั้งพัฒนากลุ่มเป้าหมายในพื้นที่รับผิดชอบ ของอำเภอเมืองขอนแก่นให้มีความคิดวิเคราะห์ มีเหตุผล และมีจิตวิทยาศาสตร์

เนิการปรับปรุงแบบกิจกรรมและวิธีการดำเนินการจาก “บ้านหนังสืออัจฉริยะ” ไปสู่ “บ้านหนังสือชุมชน” และขยายการบริการให้กระจายครบทุกหมู่บ้านในตำบลเขื่อนบางลาง โดยคำนึงถึง ความต้องการทางการศึกษา/การเรียนรู้ของประชาชนในพื้นที่และบริบทเฉพาะของชุมชนอำเภอเมือง ขอนแก่น เพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือ มีการเชื่อมโยงการทำงานแบบมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่าย กศน. อำเภอเมืองขอนแก่น กับประชาชนในพื้นที่เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

พัฒนาศักยภาพการจัดบริการการศึกษาเพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือขั้นพื้นฐาน และ การศึกษาต่อเนื่องของ กศน.อำเภอเมืองขอนแก่น ให้มีความพร้อมสำหรับทุกกลุ่มเป้าหมายในชุมชน โดยร่วมมือกับภาคีเครือข่ายและการมีส่วนร่วมขององค์กรภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องการดำเนินงาน กศน.ตำบล มีแผนการดำเนินการจัดการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่เกี่ยวข้องกับ ยุทธศาสตร์/บริบทของสถานศึกษา เพื่อให้เป็นการศึกษาทางเลือกอีกประเภทหนึ่งที่สามารถตอบสนอง ความต้องการทางการศึกษาและการเรียนรู้ของประชาชนผู้รับบริการในชุมชนอำเภอเมืองขอนแก่น ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนใน ภาคส่วนต่างๆ อย่างกว้างขวาง

โดยยึดภารกิจหลักเป็นตัวตั้งเพื่อให้มีศักยภาพในการนำนโยบายสถานศึกษาเกี่ยวข้องสู่ การปฏิบัติจริงอย่างมีประสิทธิภาพทั้งด้านกำลังคนและทรัพยากรสนับสนุนการดำเนินงานของ กศน. ตำบล ที่จำเป็นต่อการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลตามหลักค่านิยมของไทย ๑๒ ประการ คือ รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นสถาบันหลักของชาติในปัจจุบัน ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ใน

สิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม กตัญญู ต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษา เล่าเรียน ทางตรงและทางอ้อม รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน เข้าใจ เรียนรู้ การเป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ที่ถูกต้อง มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่ มีสติ รู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติ ตามพระราช ดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รู้จักดรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระ ราชดำรัส ของพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รู้จักอดออมไว้ใช้เมื่อยามจำเป็น มีไว้ พอกินพอใช้ ถ้า เหลือก็แจกจ่าย จำหน่ายและขยายกิจการเมื่อมีความพร้อม โดยมีภูมิคุ้มกันที่ดี มีความเข้มแข็งทั้ง ร่างกายและจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ หรือกิเลส มีความละอายน เกรงกลัวต่อบาป ตามหลักของ ศาสนา และสุดท้ายต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และต่อชาติ มากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีบทบาท การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการบริหารหมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่นซึ่งนักบริหารมีหน้าที่ในการวางแผนจัดองค์กรอำนวยการ และควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ วางไว้หน้าที่ของนักบริหารมีอยู่ ๕ ประการคือการวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การ แต่งตั้งบุคลากร (Staffing) การอำนวยการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) แต่เมื่อว่ากันทาง ปฏิบัติแล้วคนไทยเราก็กินบ้านเมืองแบบนี้มานานแล้วหน้าที่ของนักบริหารปรากฏชัดเจนในการ ปฏิบัติขององค์กรตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว

พระมหาภูติชัย วชิรเมธี ได้ให้ความหมายไว้ว่าผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงาน ที่จะทำให้งานสำเร็จลุล่วงนื่องธรรมะสำหรับผู้บริหารงานคือจะต้องมีความหนักแน่นมั่นคงและสามารถเป็นเสา หลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความ ชำนาญของแต่ละบุคคลและรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเองดังนั้นผู้ บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์การ

จันทรานี สงวนนาม ได้ให้ความหมายไว้ว่าการบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์เป็น สาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบคือมีหลักการกฎเกณฑ์และทฤษฎีที่พึงเชื่อถือได้อันเกิดจากการ ค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานโดยลักษณะเช่นนี้การบริหารจึงเป็นศาสตร์ (Science) ซึ่งเป็นศาสตร์ทางสังคมที่อยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยาสังคมและรัฐศาสตร์แต่ถ้าพิจารณาการ บริหารในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถประสบการณ์และทักษะของผู้บริหาร แต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายเป็นการประยุกต์เอาความรู้หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการ ปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมแล้วการบริหารก็จะมีลักษณะเป็นศิลป์

(Arts) วัตถุประสงค์ความสัมพันธ์กับภายนอกส่วนการจัดการเป็นการมองในแวดวงภายในที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นในองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นหมายถึงการปกครองของชุมชนเป็นหน่วยการปกครองที่มีอำนาจอิสระตามความเหมาะสมมีขอบเขตพอสมควรเป็นหน่วยการปกครองที่มีสิทธิตามกฎหมายโดยปกครองตนเองโดยจัดแบ่งเป็นสองฝ่ายคือองค์การฝ่ายบริหารและองค์การฝ่ายนิติบัญญัติ

ทั้งนี้รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ห้องสมุดประชาชนพิพิธภัณฑ์หอศิลป์สวนสัตว์สวนสาธารณะสวนพฤกษศาสตร์อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีศูนย์การกีฬาและนันทนาการแหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทยความเป็นพลเมืองดีของชาติการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวชุมชนสังคมและประเทศชาติหลักสูตรการศึกษาระดับต่างๆต้องมีลักษณะหลากหลายเหมาะสมกับแต่ละระดับโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลสาระของหลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาการวิชาชีพต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ความคิดความสามารถความดีงามและความรับผิดชอบต่อสังคมให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคลครอบครัวชุมชนและองค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอกชนองค์กรเอกชนองค์กรวิชาชีพสถาบันศาสนาสถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นการพัฒนากระบวนกรเรียนการสอนให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษาการประเมินผลการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้ระบุถึงวิธีการประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ว่าให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียนความประพฤติการสังเกตพฤติกรรมการเรียนการร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

องค์ประกอบของการปกครองส่วนท้องถิ่น

หน่วยการปกครองท้องถิ่นมีคุณลักษณะเฉพาะหรือองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

หน่วยการปกครองท้องถิ่นจะได้รับการจัดตั้งขึ้นโดยผลแห่งกฎหมายและหน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้นๆจะมีสภาพเป็นนิติบุคคลหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่จะได้รับการจัดตั้งขึ้นนั้นจะต้องไม่อยู่ในสายการบังคับบัญชาของหน่วยงานราชการเพราะจะต้องเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจปกครองตนเองหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่จะได้รับการจัดตั้งขึ้นนั้นจะต้องมีองค์กรที่มาจาก การเลือกตั้งโดยประชาชนในท้องถิ่นนั้นเป็นสำคัญเพื่อแสดงถึงการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการ

ปกครองของประชาชนหน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้นๆจะต้องมีอำนาจในการจัดเก็บรายได้โดยการอนุญาตจากรัฐเพื่อให้ท้องถิ่นมีรายได้มาทำนุบำรุงท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าต่อไปหน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้นๆควรมีอำนาจในการกำหนดนโยบายและมีการควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของตนตามครรลองของการปกครองที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองอย่างแท้จริงหน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้นๆควรมีอำนาจในการออกข้อบังคับเพื่อกำกับให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายหรือความต้องการแห่งท้องถิ่นได้แต่ทั้งนี้กฎข้อบังคับทั้งปวงย่อมขัดต่อกฎหมายหรือข้อบังคับอื่นใดของรัฐหน่วยการปกครองท้องถิ่นเมื่อได้รับการแต่งตั้งแล้วยังคงอยู่ในความรับผิดชอบและอยู่ในการกำกับดูแลของรัฐเพื่อประโยชน์และความมั่นคงแห่งรัฐและประชาชนโดยส่วนรวม

สรุปได้ว่าองค์ประกอบของการปกครองส่วนท้องถิ่นมีองค์ประกอบคือได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นนิติบุคคลได้รับอำนาจโดยการปกครองตนเองมีการเลือกตั้งโดยประชาชนมีอำนาจในการจัดเก็บภาษีมาบำรุงท้องถิ่นมีการกำหนดนโยบายโดยมีประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนด

วัตถุประสงค์ของการปกครองส่วนท้องถิ่น

จรัสศักดิ์ เกษียณบุตร ได้กล่าวว่าการปกครองท้องถิ่นหรือการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นการจัดรูปแบบการปกครองในลักษณะการกระจายอำนาจการปกครองโดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญประการคือ

๑. เป็นโรงเรียนประชาธิปไตย (School of Democracy) เพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้และเข้าใจถึงวิธีการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย
๒. เป็นการกระจายอำนาจให้ประชาชนได้ปกครองตนเอง (Local Self Government) เพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐบาลกลาง
๓. เป็นการให้หน่วยงานระดับท้องถิ่นดำเนินจัดบริการสาธารณะ (Public Service) และงานที่รัฐบาลกลางกำหนดแทนรัฐบาลกลาง

ชูวงศ์ ฉายะบุตร ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการปกครองท้องถิ่นไว้ดังนี้

๑. ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาลเนื่องจากในการบริหารประเทศจะต้องอาศัยงบประมาณเป็นหลักหากเงินงบประมาณจำกัดภารกิจที่จะต้องบริการให้ชุมชนต่างๆอาจไม่เพียงพอ ดังนั้นหากจัดให้มีการปกครองท้องถิ่นหน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้นๆสามารถมีรายได้มีเงินงบประมาณของตนเองเพียงพอที่จะดำเนินการสร้างสรรค์ความเจริญให้กับท้องถิ่นได้จึงเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลได้เป็นอย่างมากทั้งในด้านการเงินตัวบุคคลตลอดจนเวลาที่ใช้ในการดำเนินงาน

๒. เพื่อสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริงเนื่องจากประเทศมีขนาดกว้างใหญ่ความต้องการของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีความแตกต่างกันการให้บริการบริการจากรัฐบาลแต่อย่างเดียวย่อมไม่ตรงตามความต้องการที่แท้จริงและล่าช้าหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่มีประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้บริหารเท่านั้นจึงจะสามารถตอบสนองความต้องการนั้นได้

๓. เพื่อความประหยัดโดยที่ท้องถิ่นแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนก็แตกต่างกันด้วยการจัดตั้งหน่วยการปกครองท้องถิ่นขึ้นจึงจำเป็นโดยให้อำนาจหน่วยการปกครองท้องถิ่นจัดเก็บภาษีอากรซึ่งเป็นวิธีการหารายได้ให้กับท้องถิ่นเพื่อนำไปใช้ในการบริหารกิจการของท้องถิ่นทำให้ประหยัดเงินงบประมาณของรัฐบาลที่จะต้องจ่ายให้กับท้องถิ่นทั่วประเทศเป็นอันมากและแม้จะมีการจัดสรรเงินงบประมาณจากรัฐบาลไปให้บ้างแต่ก็มีเงื่อนไขที่กำหนดไว้อย่างรอบคอบ

๔. เพื่อให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นเป็นสถานที่ให้การศึกษาการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชนจากการที่การปกครองท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองไม่ว่าจะโดยการสมัครรับเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นเลือกเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายบริหารหรือฝ่ายนิติบัญญัติของหน่วยการปกครองท้องถิ่นก็ตามการปฏิบัติหน้าที่ที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ถึงกระบวนการปกครองระบบประชาธิปไตยในระดับชาติได้เป็นอย่างดี

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

โครงสร้างการบริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นพ.ศ. ๒๕๔แบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย ดังนี้คือ

ฝ่ายนิติบัญญัติประกอบด้วยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดจากทุกอำเภอและกิ่งอำเภอรวมกันจำนวน ๔๒ คนทำหน้าที่ในสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพื่อทำการออกข้อบัญญัติงบประมาณการกำหนดนโยบายการอนุมัติการจัดทาแผนพัฒนาการกำกับดูแลการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหารให้เป็นไปตามมติของสภา

ฝ่ายบริหารมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งคือนายพงษ์ศักดิ์ตั้งวานิชพงษ์ เป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนโดยตรงตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นมีสำนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นตั้งอยู่ที่ถนนหน้าเมืองอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่นรหัสไปรษณีย์ ๔๐๐๐๐ ตามลำดับ

สภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นมีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดจนวน ๔๒ คนประกอบด้วยประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด ๑ คน รองประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด ๒ คน และมีคณะกรรมการประจำสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอน

โดยรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของไทยตั้งแต่อดีตนั้น เริ่มต้นที่สถานศึกษาจากวัดก่อน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้สอน เน้นเรื่องการทำมาหากินและปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ต่อมาได้มีการจัดตั้งรูปแบบการศึกษาโดยภาครัฐได้ปฏิรูปกระบวนการจัดการศึกษา แยกการศึกษาออกจากวัดตั้งเป็นโรงเรียน มีการเรียนแบบเป็นชั้นเรียน เรื่อยมาจนถึงระดับมหาวิทยาลัย มีศาสตร์ในด้านการเรียนการสอนมากมาย ตลอดจนได้รับการศึกษาจากต่างประเทศเพื่อนำความรู้ที่ได้มากลับมาพัฒนาประเทศให้มีระบบการศึกษาที่ทันสมัยและเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน

ระบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ควรจะต้องมีการปรับเปลี่ยนไปจากแนวคิดเดิมที่ใช้การทดสอบเพื่อวัดความสามารถทางเชาวน์ปัญญาเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้นและที่สำคัญคือไม่สัมพันธ์กับบริบทที่แท้จริงที่ใช้ความสามารถนั้นๆตามปกติวิธีการประเมินผลการเรียนการสอนที่ดีควรมีการประเมินหลายๆด้านและในแต่ละด้านควรเป็นการประเมินในสภาพการณ์ของปัญหาที่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยอุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเชาวน์ปัญญาด้านนั้นๆ การประเมินจะต้องครอบคลุมความสามารถในการแก้ปัญหาหรือการสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้อุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเชาวน์ปัญญาด้านนั้นอีกวิธีหนึ่งคือการให้เรียนอยู่ในสภาพการณ์ที่ซับซ้อนซึ่งต้องใช้สติปัญญาหลายด้านหรือการให้อุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเชาวน์ปัญญาหลายๆด้านและสังเกตว่าผู้เรียนเลือกใช้เชาวน์ปัญญาด้านใดหรือศึกษาและใช้อุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเชาวน์ปัญญาด้านใด

ในความคิดของผู้วิจัยคิดว่าทฤษฎีนี้สามารถนำมาใช้กับงานวิจัยนี้ได้เพราะว่าทฤษฎีการสอนแบบพหุปัญญาข้างต้นเชื่อความบุคคลมีความสามารถในการเรียนรู้ไม่เท่ากันและมีความสามารถแตกต่างกันไปซึ่งการจัดการศึกษาแผนกบาลีก็ควรคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนทั้งในด้านความสามารถทางสมองความสามารถในการคิดวิเคราะห์เป็นต้นแล้วจัดการเรียนการสอนให้หลากหลายทั้งด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้ครอบคลุมความสามารถของผู้เรียนจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการในแต่ละด้านของผู้เรียนการสอนที่เน้นการส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์ของผู้เรียนและที่สำคัญคือการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ควรวัดความสามารถของผู้เรียนในหลายๆด้านนอกจากการวัดด้านความจำแต่เพียงอย่างเดียวซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนได้อย่างสูงสุด

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคม

ความหมายของสวัสดิการสังคม

สวัสดิการสังคม (Social Welfare) เป็นงานบริหารรัฐบาลในการที่จะพยายามขจัดทุกข์ บำรุงสุขเพื่อความอยู่ดีกินดีของราษฎร เห็นได้เด่นชัดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับ ดังนั้นเราจึงควรเข้าใจความหมายของงานสวัสดิการสังคมก่อนว่าหมายถึงอะไร มีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ ดังนี้

โรเบิร์ต และคณะ (Robert and et all. ๒๐๑๒ ; อ้างถึงใน มลฤดี ศรี สุข. ๒๕๔๕ : ๑๒) ให้ความหมายสวัสดิการสังคม หมายถึงการปฏิบัติจัดทำทั้งหลายไม่ว่าโดยส่วนราชการหรือเอกชนเป็นการปฏิบัติจัดทำเพื่อช่วยเหลือบุคคล ครอบครัว กลุ่มชน ชุมชนให้มาตฐานการครองชีพมี สุขความและสังคมภาพที่น่าพึงใจ โดยมุ่งให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้และช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม เดียวต่อไป ความหมายครอบคลุมไปถึงการดำเนินการทุกอย่างทั้งของรัฐบาลและเอกชนเพื่อช่วยเหลือ เกื้อกูลเพื่อนมนุษย์หรือกลุ่มชนที่รวมกันเป็นสังคม ผู้ที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ให้มีความสุขทั้งกาย และใจประชาชนทั่วไปทุกด้านเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคมและพัฒนาบุคคลและกลุ่มต่าง ๆ พื้นฐาน ในเรื่องสวัสดิการสังคมจะประกอบด้วย ๑) มีหลักประกันรายได้ตา ๒) มีการจัดหาบ้านช่องที่พักอาศัย ของประชาชน ๓) มีบริการในเรื่องสุขภาพของประชาชน ๔) มีระบบการประกันสังคม

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (ออนไลน์. ๒๕๔๗) ได้ให้ความหมาย “สวัสดิการสังคม” ว่า หมายถึงระบบการจัดบริการสังคมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมและ พัฒนาสังคม รวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ ระดับมาตรฐาน โดยบริการดังกล่าวจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนให้ได้รับการ พัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทั้งในด้านการศึกษาที่ดี การมีสุขภาพ อนามัยการมี ที่อยู่อาศัย การมีงานทำ การมีรายได้ การมีสวัสดิการแรงงาน การมีความมั่นคงทางสังคม การมีนันทนาการ และบริการสังคมทั่วไป โดยระบบบริการสังคมต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ ประชาชนต้องได้รับและเข้ามามีส่วนร่วมในระบบการจัดบริการสังคมทุกระดับ

วันทนี วาสิกะสิน และคณะ (๒๕๔๓ : ๑) ได้ให้ความหมาย “สวัสดิการสังคม” หมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานทั้งของรัฐบาลและอาสาสมัคร เพื่อมุ่งป้องกันและ ขจัดปัญหาสังคมหรือปรับปรุงความ เป็นอยู่ที่ดีของบุคคล กลุ่มและชุมชนและได้ให้ความหมาย “สวัสดิการสังคม” เป็นระเบียบ นโยบาย ผลประโยชน์และบริการ ซึ่งจะทำให้การดำเนินการ จัดบริการต่าง ๆ เป็นไปโดยสอดคล้องกับความต้องการของสังคม เป็นที่ยอมรับกันว่าสวัสดิการสังคม เป็นบริการพื้นฐานที่มีความสำคัญ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและถาวร เป็นการ

เปลี่ยนแปลงจากสถานะที่เคยยากลำบากไปสู่ สิ่งที่เราคาดหวังว่าดีกว่ารวมไปถึงความอุดมสมบูรณ์ในที่สุด

ชรินทิพย์ วันดี (ออนไลน์. ๒๕๕๔) กล่าวว่า งานบริ การสังคม (Social Services) เป็นส่วนหนึ่งของงานสวัสดิการสังคม (Social Welfare)

ศรียุทธ พานิชพันธ์ (๒๕๒๕ : ๑๒) ให้ความหมายว่า สวัสดิการ หมายถึงการมีวิถีชีวิต สภาพความเป็นอยู่ที่ดีราบรื่นมั่นคงตลอดจนการกินดีอยู่ดี มีมาตรฐานในการครองชีพสูงขึ้นมีสุขภาพ และอนามัยดี ซึ่งสวัสดิการของแต่ละบุคคลประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ ความสมบูรณ์ทางร่างกาย ความสมบูรณ์ทางวัตถุและความสมบูรณ์ทางจิตใจจากค่านิยมที่ให้

ความหมายของคำว่า “สวัสดิการสังคม” กล่าวโดยสรุปว่า สวัสดิการสังคมเป็นระบบ การจัดบริการที่ ต้องอาศัย ความร่วมมือจากทุกระดับ ทั้งรัฐบาลและเอกชนเพื่อส่งเสริมและช่วยเหลือ ให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี หรือไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม ทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานของความ ต้องการขั้นพื้นฐานของบุคคลแต่ละวัย

ความสำคัญของงานสวัสดิการชุมชน

ความสำคัญของงานสวัสดิการสังคมสามารถแบ่ง ออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้ (มลฤดี ศรีสุข. ๒๕๔๕ : ๑๓)

๑. ด้านการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยนั้น รัฐบาลมีหน้าที่ต้องบำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้แก่ประชาชน สร้างความอยู่ดีกินดีของประชาชน ตลอดจนการยกระดับการครองชีพของ บุคคลผู้ที่ไม่ได้รับความผาสุกเท่าที่ควรให้ดีขึ้น ให้มาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนอยู่ในระดับ เหมาะสม

๒. ด้านเศรษฐกิจ ประชากรเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่งของชาติ ในการที่จะ สร้างสรรค์ความเจริญในทุก ๆ ด้านให้กับประเทศชาติ ประชาชนเป็นตัวจักรสำคัญในทางเศรษฐกิจ เป็นทั้งผู้อุปโภค บริโภค ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติกิจการทั้งหลายจะสำเร็จได้ผลสมบูรณ์นั้นย่อมขึ้นอยู่กับ คุณภาพของประชาชนเป็นสำคัญ นั้นหมายถึงการที่ประชาชนมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ จิตใจ แจ่มใส มีความเป็นอยู่ดี ความขยันขันแข็งกระตือรือร้น

๓. ด้านความมั่นคงของชาติ นั้น จะต้องประกอบด้วยความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมการเมืองการปกครอง ดังนั้นการที่ จะเสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติ นั้น จึงมี ความจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นแก่ครอบครัวและประชาชนผู้ที่จะมาทำหน้าที่ ปกป้องชาติเพื่อความมั่นคงของชาติเสมอภาคและเป็นธรรม

๔. ด้านเกียรติภูมิของประเทศ รัฐบาลมีหน้าที่จะต้องเป็นผู้สร้างหลักประกันในกิจการที่ประชาชนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเรายอมรับนับถือในคุณค่าตัวบุคคล บุคคลทุกคนมีสิทธิ ที่จะได้รับการบริการจากสังคม ในฐานะที่ตนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม

ทฤษฎีเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม

สวัสดิการสังคม (Social Welfare) ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดการสวัสดิการสังคมพ.ศ. ๒๕๔๖ ได้ให้ความหมายคำว่า “สวัสดิการสังคม” ไว้ว่าเป็นระบบการจัดการบริการทางสังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกันการแก้ไขปัญหาการพัฒนาและส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมและตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึงตนเองได้อย่างทั่วถึงเหมาะสมเป็นธรรมและให้เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษาสุขภาพอนามัยที่อยู่อาศัยการทำงานและการมีรายได้ นั้นหนาการ กระบวนการยุติธรรมและบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับและการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

สวัสดิการสังคม ในความหมายที่เป็นพลวัต ที่มีความหมายครอบคลุม ถึงสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยถือว่า ฐานทรัพยากรเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตตามความเป็นอยู่โดยตรงระบบสวัสดิการสังคม มีความหมายกว้างขวางหลายระดับ เช่น

๑. สวัสดิการสังคมสำหรับคนทั้งมวล (Welfare For All) หมายถึง การให้บริการเป็นหลักประกันพื้นฐานแก่สังคม เช่น การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๒ ปี หรือโครงการหลักประกันคุณภาพถ้วนหน้า

๒. สวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและผู้ประสบปัญหาทางสังคม (Welfare for The Underprivileged Group) หมายถึง การจัดการบริการทางสังคมเพื่อให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือให้การบำบัดฟื้นฟูป้องกันและพัฒนากลุ่มประชาชน ผู้ด้อยโอกาสกลุ่มผู้ประสบปัญหาทางสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น การบริการ สถานสงเคราะห์ สภากาชาดและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เป็นต้น

๓. สวัสดิการสังคมภาคชุมชน (Community Welfare) หมายถึง สวัสดิการสังคมจัดให้ประชาชนในชุมชนที่ถูกทอดทิ้ง ละเลย ประสบปัญหาทางครอบครัวสังคม โดยให้ที่พึ่งเป็นสวัสดิการสังคมที่คนในชุมชน ร่วมกันกำหนดขึ้นมาจากกองทุนหรือ ออกกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนแล้วนำดอกผลมาช่วยเหลือกลุ่มที่ยากลำบากในชุมชน เช่น เงินเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ คนพิการ เด็กกำพร้า หรือผู้ติดเชื้อเอชไอวี เงินช่วยเหลือลักษณะที่ยังไม่มีรูปแบบที่ตายตัว แต่อย่างไรก็ตามสวัสดิการสังคมภาคชุมชนในปัจจุบันได้มีการดำเนินการหลากหลาย ทั้งจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์กร

ชาวบ้าน ที่สนับสนุนโดยภาครัฐหรือโดยกลุ่มชุมชนโดยตรง ขึ้นอยู่กับสถานะที่เป็นจริงของแต่ละชุมชน

กิตติพัฒน์ นนทปัทมะตุล กล่าวถึงสวัสดิการสังคมว่า “เป็นการพยายามตอบคำถามที่ว่า สังคมนั้นจะจัดการอย่างไรกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการกระจายและสังคมนั้นให้คุณค่ากับการร่วมกันเฉลี่ยทุกข์ เฉลี่ยสุขของคน ทั้งสังคมได้อย่างไร”

บุษกร สุขแสน กล่าวว่า สวัสดิการสังคมในความหมายแคบจะครอบคลุมเฉพาะการจัดการบริหารการช่วยเหลือทางสังคมเฉพาะประชาชนผู้ด้อยโอกาสส่วนสวัสดิการสังคมในความหมายกว้างขวางเป็นการอธิบายให้เห็นถึงสถานะหรือสภาพที่ประชาชนในสังคมมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะต้องประกอบด้วยปัจจัย หรือ องค์ประกอบด้วย ๗ ด้าน ดังต่อไปนี้^{๖๑}

๑. ด้านสุขภาพอนามัย (Health) การมีสุขภาพอนามัยที่ดี หมายถึงประชาชนพึงได้รับการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ การรักษาพยาบาล การส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน โดยประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกเชื้อชาติ ศาสนา ทุกภูมิภาคหรือสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมในระดับชั้นใดก็ตาม หรือได้รับสวัสดิการสังคมด้านสุขภาพที่ได้มาตรฐานอย่างทั่วถึง เสมอภาคและเป็นธรรม สอดคล้องกับความต้องการและสถานการณ์ ปัญหา

๒. การศึกษา (Education) การมีการศึกษาที่ดี หมายถึงประชาชนพึงได้รับการส่งเสริมและพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ทักษะ การฝึกอบรมและการเรียนรู้ทุกรูปแบบเพื่อนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าต่อไปและแม้ว่าประชาชนจะมีขอบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคมหรือด้อยโอกาสทางการศึกษาก็จะได้รับบริการการศึกษาพิเศษและการจัดรูปแบบการศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนที่มีข้อจำกัดเหล่านั้น ทั้งนี้ ประชาชนทุกคนต้องได้รับการศึกษาอย่างน้อยที่สุด คือการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๓. ที่อยู่อาศัย (Housing) การที่ประชาชนมีที่อยู่อาศัยตามควรแก่สภาพเป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนั้น ประชาชนทุกคนควรจะได้มีที่อยู่อาศัยตามแต่กำลังความสามารถของบุคคล ที่จะได้มาอย่างน้อยที่สุดที่อยู่อาศัยต้องได้รับความปลอดภัย ความมั่นคงอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ไม่มีสภาพเสื่อมโทรม แออัด แวดล้อมด้วยมลพิษ หรือเสี่ยงต่อภัยพิบัติ เสี่ยงต่อความเสื่อมทั้งทางร่างกาย

^{๖๑} บุษกร สุขแสน, “ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๗): หน้า ๒๐-๔๖.

จิตใจอารมณ์และสังคม ที่อยู่อาศัยต้องทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดำเนินชีวิตได้เป็นปกติและมีความสุขกาย สุขใจ ตามสมควร

๔. การมีงานทำและรายได้ (Employment and Income Maintenance) การมีงานทำการมีรายได้และการมีสวัสดิการแรงงาน หมายถึงประชาชนมีงานที่ทำให้มีรายได้อย่างน้อยยังพอแก่การดำรงชีพ งานที่มีสวัสดิการที่ดี หรือ อย่างน้อยตามที่กฎหมายกำหนด งานที่ทำงานต้องไม่เสี่ยงต่อการเจ็บป่วย อุบัติเหตุภัยต่าง ๆ ไม่เป็นงานที่สร้างความเสื่อมเสียแก่ศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ไม่ยึดศีลธรรมหรือกฎหมาย ประชาชนมีความภูมิใจของงานที่ทำและมีโอกาสก้าวหน้าในการทำงานนั้น ๆ ประชาชนต้องได้รายได้และสวัสดิการจากการทำงานอย่างเสมอภาค เท่าเทียมและยุติธรรม ประชาชนสามารถรวมกลุ่ม รวมตัวกัน ประชาชนสามารถรวมกลุ่ม รวมตัวกัน ปกป้องผลประโยชน์ของตนในรูปสหภาพแรงงาน เมื่อมีการเลือกปฏิบัติ ประชาชนต้องได้รับการคุ้มครองจากหน่วยงาน หรือองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่

๕. ความมั่นคงทางสังคม (Social Security) ประชาชนทุกคนที่มีรายได้ต้องได้รับการคุ้มครองในเรื่องความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของตนและครอบครัว ในรูปของการสังคมซึ่งควบคุมเรื่องผลประโยชน์จากการประกันสุขภาพการวิเคราะห์บุตร การชดเชย การขาดรายได้จากการเจ็บป่วย พิกัด ทูพพลภาพ ขราภาพและการว่างงาน การประกันสังคม เป็นมาตรการหนึ่งที่จะสร้างความมั่นคงทางสังคมโดยเฉพาะกับประชาชนผู้ที่มีรายได้ประจำ ไม่ให้ได้รับความเดือดร้อน เมื่อมีเหตุให้สูญเสียรายได้ทั้งหมดบางส่วนหรือไม่เพียงพอแก่การยังชีพและนอกจากนี้แล้วยัง มายรวมถึงความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

กล่าวโดยสรุป สวัสดิการ หมายถึง ระบบการจัดบริการทางสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสมเป็นธรรมและให้เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัยการทำงานและการมีรายได้นันทนาการ ภาระบวการยุติธรรม และการบริการสังคมทั่วไปโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับและมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับเด็กชายขอบ

ท่ามกลางสภาพสังคมที่มีปัญหามากมายในปัจจุบัน เด็กจำนวนไม่น้อยที่ต้องเติบโตขึ้นในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ต้องเผชิญกับปัญหาครอบครัวแตกแยก ขาดความรัก ความอบอุ่น มีบาดแผลในชีวิตบางคนไม่เคยแม่แต่จะได้รับการโอบกอดด้วยความรักจากพ่อแม่

ปัจจุบัน ความเจริญด้านวัตถุเข้ามามีผลต่อค่านิยมของคนในสังคม จนอาจจะลืมนึกถึงสิ่งหนึ่งที่สำคัญนั่นคือ การแสดงออกถึงความเอื้ออาทรต่อกันในสังคม ทุกคนต่างเร่งรีบที่จะแสวงหาความสะดวกสบาย สร้างฐานะและความเป็นอยู่ที่ดีให้กับชีวิต และครอบครัวของตนในด้านกายภาพ จนละเลยที่จะให้ความสำคัญด้านจิตใจ จนทำให้อาจจะทอดทิ้งใครบางคนในครอบครัวจนทำให้เกิดปัญหาอย่างเงี่ยๆซึ่งนำไปสู่ ปัญหาการทอดทิ้งกันและกันในสังคม หนึ่งในปัญหานั้นก็คือ เด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อนเด็กด้อยโอกาส

เนื่อง จากสภาพปัญหาสังคมมีความรุนแรงและเติบโตมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็มีเด็กที่ขาดโอกาสทางสังคมเพิ่มขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะเป็นเด็กกำพร้า เด็กด้อยโอกาส เด็กเร่ร่อน แต่เด็กทุกคนก็เป็นมนุษย์คนหนึ่ง เป็นพี่น้องร่วมโลกของเรา

ในปัจจุบันเราจะเห็นว่ามีปัญหาเกิดขึ้นมากมายในสังคมไทยและปัญหาเด็กกำพร้า ที่ขาดการดูแลนั้นว่าเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ต้องได้รับการแก้ไขโดยเร็วที่สุด เนื่องจากเด็กขาดการศึกษา ขาดการอบรมด้านศีลธรรม ขาดความอบอุ่นในอนาคตต่อไปเด็กก็จะเป็นผู้ใหญ่ที่ขาดความรู้ ไม่สามารถ ประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวได้ หากประเทศชาติขาดประชากรที่มีการศึกษาและขาดประชากรที่มีคุณธรรมประเทศชาติเราก็ไม่สามารถที่จะพัฒนาเทียบเท่ากับประเทศ อื่นๆ ได้จะเห็นได้ว่าประเทศที่พัฒนาแล้วนั้นมีประชากรที่มีการศึกษาที่ดี เป็นจำนวนมากโดยการศึกษาจะเริ่มต้นจากรอบครัวเป็นหลักเราจะพบว่าครอบครัว ที่มีความอบอุ่นและพ่อแม่ให้ความเอาใจใส่แก่ลูกก็จะทำให้ลูกเป็นเยาวชนที่ดี ต่อประเทศชาติในอนาคต^{๖๒}

จะเห็นได้ว่า สถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันพื้นฐานแรกที่สุด และมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งของสังคม เพราะเป็นสถาบันขั้นมูลฐานที่เป็นจุดเริ่มต้นของสถาบันทั้งหลาย เพราะหน้าที่หนึ่งที่สำคัญมากของสถาบันครอบครัวนั้น ก็คือ อบรมสั่งสอน หรือสอนให้เรียนรู้แบบแผนและวิธีปฏิบัติตนตามระเบียบของสังคม ว่าสังคมเป็นอย่างไร ต้องทำอะไรถึงจะดี ทำอย่างไรไม่ให้ผู้อื่นหรือตนเองเดือดร้อน สิ่งไหนเป็นสิ่งถูกและสิ่งไหนเป็นสิ่งผิด ซึ่งสิ่งเหล่านี้ จะทำให้สมาชิกสามารถรับช่วงและถ่ายทอดมรดกของสังคมสืบต่อไปได้ และถ้าจุดเริ่มต้นของสังคม คือสถาบันครอบครัวไม่ดี ก็อาจจะส่งผลกระทบต่อสถาบันอื่นๆของสังคมในมิติต่างๆได้อีกด้วย โดยมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่าเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบ ดังนี้

^{๖๒} มุลินธิสารณสุขแห่งชาติ (มสช.), ลิขิตของเด็กร่ร่อนตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร: มุลินธิสารณสุขแห่งชาติ (มสช.), ๒๕๕๐).

ความหมาย เด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบ^{๖๓} แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ ได้แก่ (๑) เป็นเด็กที่เร่ร่อนตามวิถีของครอบครัว ลักษณะของเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบกลุ่มนี้ เปรียบแล้วเหมือนกับ “ยิปซี” ที่อพยพเคลื่อนย้ายไปหากินตามที่ต่างๆ ในผืนทราย หากแต่ “เด็กไทย” กลุ่มนี้จะเร่ตามครอบครัวไปตามแหล่งงานใหม่ ได้แก่ งานในไร่อ้อย งานกรีดยางในสวน จนถึงงานตามแหล่งก่อสร้างทั่วไปและงานขอทานที่เร่ขอและพักตามข้างทางในเมืองใหญ่ (๒) เป็นเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบที่หลุดออกมาจากครอบครัว ลักษณะของเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นเด็กที่ได้รับแรงผลักดันอย่างรุนแรงจากครอบครัว ตั้งแต่ความแร้นแค้น ความลำบากในครอบครัว การถูกดูค่าและตบตีเป็นประจำ การถูกบังคับใช้งานอย่างหนัก จนเด็กๆ ทนรับสภาพเหล่านี้ไม่ไหว จึงหนีออกจากบ้านมาเร่ร่อนไปในทุกหนแห่งเพื่อความอยู่รอดของตัวเอง

ความหมาย ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ เด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบหมายความว่า เด็กที่ไม่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครองหรือมีแต่เลี้ยงดู หรือไม่สามารถเลี้ยงดูได้ จนเป็นเหตุให้เด็กต้องเร่ร่อนไปในที่ต่างๆ หรือเด็ก ที่มีพฤติกรรมใช้ชีวิตเร่ร่อน จนน่าจะเกิดอันตรายต่อสวัสดิภาพของตน

สภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบ เปรียบเทียบชีวิตของเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบ เหมือนกับ “นกขมิ้นเหลืองอ่อน คำไหนนอนนั้น” สภาพที่เกิดขึ้นจริงกับเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบ รวมถึงแนวโน้มความเสี่ยงที่เด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบต้องประสบ ภายใต้คำจำกัดความสั้นๆ ที่กล่าวถึงเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบไว้ว่า “คือกลุ่มเด็กไร้ที่พึ่งพาอาศัยอย่าง เป็นสุข มีวิถีชีวิตที่ขาดเสียซึ่งปัจจัยพื้นฐานในการครองชีวิตและยังดำรงตนอยู่ในสังคมอย่าง ไร้สวัสดิภาพ ใดใด ทั้งยังเสี่ยงต่อการกระทำและใช้เป็นเครื่องมือในทางที่ผิด” ซึ่งสามารถขยายความให้เห็นได้เด่นชัด ดังนี้

๑. การไร้ที่พึ่งพาอาศัยอย่าง เป็นสุข นับแต่ภายในครอบครัวที่ไร้สุขจนอยู่ไม่ได้ กระทั่งต้องหนีออกมาใช้ชีวิตเร่ร่อน ต้องหาที่หลับนอนให้พ้นภัย โดยหลบนอนอยู่บนต้นไม้ บนหลังคาที่พิกผู้โดยสารรถเมล์ ในอุโมงค์ใต้ถนน หลบเข้านอนในโป๊ะที่ลอยรับผู้โดยสาร อยู่บนตอม่อใหญ่กลางแม่น้ำเจ้าพระยา ในบ้านร้าง ในที่รกร้างต่างๆ ชานชาลารถไฟ ใต้สะพานลอยหรือสะพานข้ามถนน เช่น สีแยกสะพานไทย-เบลเยียม สะพานสามย่าน เป็นต้น

^{๖๓} วัลลภ ตั้งคณานุกรักษ์, เด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบในสังคมไทย, เอกสารวิชาการฉบับที่ ๒ ศูนย์ข้อมูลและการวิจัยเพื่อเด็ก มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก, ๒๕๓๕).

๒. ขาดเสียซึ่งพื้นฐานในการครองชีวิต โดยเฉพาะเครื่องนุ่งห่มที่เพียงพอ ยาและรักษาพยาบาลใช้อาหารที่มีคุณภาพและพอเพียงต่อการพัฒนาร่างกายและสุขภาพ ดังนั้นภาพของเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบที่ตระเวนขอทานและคู้หาเศษสิ่งของตามถังขยะทั่วไป เพื่อใช้ซื้อหรือกินประทังชีวิตจึงเห็นอยู่ทั่วไป พร้อมๆ กับร่างกายที่สกปรกมอมแมมด้วยเสื้อผ้าชุดเดิมที่สวมอยู่ตลอด และสิ่งที่จะต้องตระหนักที่สุดยามป่วยไข้ที่ต้องนอนชมไว้คนดูแลรักษา “จนกว่าจะหายเอง”

๓. อยู่ในสังคมอย่างไร้สวัสดิภาพใดใด โดยเฉพาะในเรื่อง”การได้รับโอกาสพัฒนาตนเอง” ตั้งแต่เรื่องการศึกษา นันทนาการ การฝึกอาชีพ การมีงานทำ การรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย ซึ่งสิทธิพื้นฐานเหล่านี้เป็นสวัสดิการที่เด็กไม่ได้รับ ขณะเดียวกัน “สวัสดิภาพ” ที่จะอยู่อย่างปลอดภัยก็น้อย ขาดเอกสารที่แสดงตัวตนของเด็กซึ่งทำให้ขาดสิทธิต่างๆ ที่เด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบควรพึงได้รับจากรัฐ

๔. เสี่ยงต่อการกระทำผิดและถูกใช้เป็นเครื่องมือในทางร้าย สถานการณ์บนถนนแม้จะทำให้เด็กมีอิสรภาพ ไม่ถูกดูต่ำทุตีจากครอบครัว แต่ก็ยังความเสี่ยงไม่น้อยที่รอคอยเด็กเหล่านี้อยู่ ตั้งแต่การรวมกลุ่มเสพยาเสพติดประเภทยาเสพติดระเหย จนถึงการถูกผู้ใหญ่บังคับให้ขอทาน สอนให้ลักเล็กขโมย การตกอยู่ในวงจรของการเป็นอาชญากร และตกอยู่ในวงจรทางเพศ ซึ่งเป็นการขายบริการทางเพศให้กับชาวต่างชาติ และชาวไทย จึงได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ ซึ่งมีเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบหลายชีวิตที่ตกเป็นเหยื่อของโรคเอดส์

การทำงานช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบ ได้เริ่มมาจากกลุ่มที่สนใจในการทำงานที่สนามหลวง โดยใช้เป็นกลุ่มเกื้อกูล และพัฒนาเป็นองค์กรพัฒนาเอกชน คือ โครงการเพื่อเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบ ที่บ้านสำหรับเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบที่องค์กรรักษัคลอง ๑๕ และได้ยุติการทำงานตั้งแต่ ปี ๒๕๒๙ ทาง มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก ได้เริ่มดำเนินการโครงการครูข้างถนน โครงการบ้านอุปถัมภ์เด็ก โครงการบ้านสร้างสรรค์เด็กและโครงการบ้านเด็กใกล้วัด เริ่มตั้งแต่ปี ๒๕๓๐ และช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบไม่น้อยกว่า ๑,๕๐๐ คน ที่ให้ชีวิตเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบเหล่านั้นพ้นวิถีชีวิตจากท้องถนน และได้เริ่มขยายแนวความคิดเหล่านี้ไปยังคนหนุ่มสาวในต่างจังหวัด พร้อมกับทางมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กเป็นพี่เลี้ยงอบรมถ่ายทอดวิธีการทำงาน และการดูแลเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบ เริ่มตั้งแต่ มูลนิธิพอเรย์ จังหวัดชลบุรี โครงการเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบพื้นที่สะพานพุทธมูลนิธิส่งเสริมการพัฒนาบุคคล มูลนิธิเพื่อชีวิตเด็ก จังหวัดอุดรธานี กลุ่มพันธกิจเพื่อสังคมจังหวัดสมุทรปราการ โครงการสร้างสรรค์เด็กเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ โครงการช่วยเหลือเด็กจังหวัดขอนแก่น บ้านนา จังหวัดเชียงราย โครงการสร้างสรรค์สงขลา จังหวัดสงขลา ฯลฯ และในส่วนของภาครัฐที่รับผิดชอบโดยตรง คือ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร (มีพื้นที่ปฏิบัติงาน ๗ พื้นที่ด้วยกันในกรุงเทพมหานคร) กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย (โดยใช้ครูที่สังกัด

เทศบาล และเทศบาลนคร ดำเนินการในจังหวัดต่างๆ ๑๙ จังหวัด) กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ (โดยใช้ชื่อโครงการการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบ เริ่มดำเนินการในปี ๒๕๔๕ โดยปฏิบัติงานตามจังหวัดต่างๆ ๑๓ จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เชียงราย เชียงใหม่ นครปฐม สระบุรี สมุทรปราการ ชลบุรี นครราชสีมา ขอนแก่น อุตรธานี อุบลราชธานี สงขลา ยะลา และภูเก็ต โดยใช้ครูอาสาสอนลงไปทำกิจกรรมกับเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบ) โครงการครูตำรวจจรดไฟช่วงถนน (เน้นที่พื้นที่หัวลำโพงเป็นหลัก) โครงการครูตำรวจข้างถนน (เริ่มดำเนินการตั้งแต่ ปี ๒๕๔๔ ในสถานีตำรวจที่มีเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบถูกจับ ได้แก่ สถานีตำรวจพระราชวัง สถานีตำรวจปทุมวัน สถานีตำรวจบางซื่อ เป็นต้น) และสำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์และเด็ก กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(กรมประชาสงเคราะห์เดิม โดยกองคุ้มครองเด็ก) ที่ปฏิบัติงานคุ้มครองเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบ ขณะนี้มีบ้านพักเด็กและครอบครัวรองรับเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบชั่วคราว จำนวน ๗๖ จังหวัด และสถานแรกรับเด็กชายบ้านปากเกร็ด(บ้านภูมิเวท) จังหวัดนนทบุรี เป็นสถานที่ทำกิจกรรมในการพัฒนาเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบในรูปแบบของรัฐ

จากการทำงานที่กระจัดกระจายกัน ในปี ๒๕๓๕ ทั้งหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน ร่วมกันจัดตั้งเครือข่ายองค์กรเพื่อเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบ โดยทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนร่วมกันขับเคลื่อนการทำงานด้วยกัน โดยมีเป้าหมาย คือ การพัฒนาบุคลากรของแต่ละหน่วยงาน เชื่อมความสัมพันธ์ในการทำงานและส่งต่อเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบคืนสู่ชุมชนดั้งเดิมของเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบแต่ละคน สร้างทางเลือกเพิ่มขึ้นให้กับเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบในการตัดสินใจดำเนินชีวิตของเด็กแต่ละคน การฝึกอบรมร่วมกัน การถ่ายทอดวิธีการทำงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของแต่ละหน่วยงาน เป็นต้น ปัจจุบันเครือข่ายยังดำเนินการอยู่อย่างต่อเนื่อง และมีกิจกรรมร่วมกันดังกล่าว

จำนวนเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบจากรายงานวิจัย^{๖๔} ของคณะกรรมการพัฒนายุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาเด็กยากจนและเด็กด้อยโอกาส (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๒) ประมาณการว่า มีเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบ ในปี พ.ศ.๒๕๔๙ จำนวน ๒๐,๐๐๐ คน และจะเพิ่มเป็น ๓๐,๐๐๐ คน ภายใน ๓ ปี แต่องค์กรของภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนช่วยเหลือได้เพียง ๕,๐๐๐ คน และยังมีเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบนอกระบบอยู่เป็นจำนวนมาก โดยค่าใช้จ่ายในการช่วยเหลือจะอยู่ที่ประมาณ ๓๐,๐๐๐ บาทต่อคนต่อปี ในขณะที่องค์กรพัฒนาเอกชนไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะ

^{๖๔} รายงานแผนยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาเด็กยากจนและเด็กด้อยโอกาส (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๒).

สนับสนุนช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบ สวัสดิการที่เด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบต้องการ ได้แก่ ต้องการเรียนหนังสือ/ฝึกอาชีพ ต้องการผู้ให้คำแนะนำปรึกษา/ให้กำลังใจ/ให้อภัย/ให้โอกาส อยากมีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งแต่ไม่อยากจะกลับบ้าน ต้องการเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ต้องการยารักษาโรค ฯลฯ

จากสภาพชีวิตของเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบ ได้มีหน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชนและหน่วยงานภาครัฐได้ร่วมกันทำงานเพื่อให้ชีวิตเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบมีทางเลือกและคืนสู่สังคมอย่างประณีต ใช้ชีวิตอย่างคนปกติ เด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบบางคนได้ดำเนินชีวิตประกอบอาชีพที่มั่นคง พร้อมกับทำหน้าที่ช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสต่อไปซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม การทำงานเริ่มตั้งแต่ ปี ๒๕๓๐ จนถึงปัจจุบัน ได้ขยายแนวทางการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบ ซึ่งยังขาดการถอดบทเรียนการทำงานช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบในประเทศไทยคณะผู้ศึกษาสนใจการถอดบทเรียนการทำงานช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบของครูช่างถนนและบ้านพักสำหรับเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบ เพื่อต้องการรูปแบบและวิธีการในการนำไปเผยแพร่และดำเนินการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบอย่างต่อเนื่อง

สำหรับ ปัญหาเด็กเร่ร่อนในปัจจุบันมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในอนาคต เนื่องจากสาเหตุของโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมไทยเปลี่ยนไป รวมทั้งเกิดจากความไม่เป็นธรรมในสังคม การกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม การขยายตัวตามเมืองใหญ่ ประชาชนละทิ้งถิ่นฐานเข้ามาหางานทำในเมือง ปัญหาแรงงานต่างด้าวหอบลูกจูงหลานลักลอบเข้ามาหางานทำ ปัญหาการแตกแยกในครอบครัว และปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่ ทั้งหมดนี้มาสู่ปัญหาเด็กเร่ร่อน เด็กกำพร้า กลายเป็นปัญหาสังคมที่ต้องแก้อย่างไม่มีวันหมด

ปัจจุบันปัญหาเด็กเร่ ร่อน เด็กกำพร้า และเด็กถูกทอดทิ้งกำลังกลายเป็นปัญหาของประเทศเข้าสู่เมืองใหญ่อย่างจังหวัด เชียงใหม่หลักหนีไม่พ้น ตามแหล่งชุมชน ถนนหลายสายของแหล่งบันเทิง ไม่เว้นแม้แต่ตามสี่แยกไฟแดงหลายแห่งมักพบเห็นกลุ่มเด็กเร่ร่อน ออกมาขายดอกไม้และพวงมาลัยอยู่เสมอ จนกลายเป็นภาพที่ชินตาเสียแล้วสำหรับผู้พบเห็น ซึ่งที่ผ่านมาหลายหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ และเอกชนได้พยายามแก้ไขปัญหา แต่ดูเหมือน ว่ายังไม่สามารถแก้ไขเด็กเร่ร่อนเด็กกำพร้าเหล่านี้ได้อย่างสมบูรณ์แบบ ในทางกลับกันปัญหาที่เกิดขึ้นยังดูเหมือนว่าจะเพิ่มขึ้นอีกด้วยและเนื่องจากจำนวนเด็กถูกทอดทิ้งตัวเลขมีแนวโน้มสูงขึ้น สาเหตุน่าจะมาจากเพราะวัยรุ่นสมัยนี้โตเร็ว เรื่องของการมีเพศสัมพันธ์เด็กยุคนี้อาจจะใจกล้ามากกว่าเมื่อก่อน แต่ไม่อยากจะให้มองว่าผลพวงของเด็กถูกทอดทิ้งมาจากเด็กใจแตกเพียงอย่างเดียว แต่มันมีผลมาจากสภาวะเศรษฐกิจและภาวะสังคมด้วย ที่สำคัญคนรู้กฎหมายมากขึ้น เขาจะไม่ฆ่าลูกที่เกิดมาแต่จะใช้วิธีทิ้งตามโรงพยาบาล ทิ้งตามสถานที่ต่าง ๆ หรืออุ้มมาที่หน้าสถานสงเคราะห์ ทำให้จำนวนเด็กที่ถูกทอดทิ้งเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

ดังนั้น จึงสังเกตเห็นว่าเด็กกำพร้าเป็นกลุ่มที่สมควรจะได้รับการแก้ไขมากที่สุดเพราะถ้าเราวางรากฐานทางการศึกษาที่ดีและ คุณธรรมควบคู่กันไปเด็กกำพร้าเหล่านี้ก็จะมีความรู้ไปใช้ประกอบอาชีพและ พัฒนาประเทศซึ่งจะช่วยลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมามากมายในสังคมและในอนาคตต่อไปอีกด้วยและจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบันทำให้เด็กบางคนขาดการดูแล จากพ่อแม่ต้องอยู่ห่างไกลจากพ่อแม่ผู้ให้กำเนิด หรือเป็นเด็กกำพร้า ซึ่งภาวะเช่นนี้ทำให้เด็กต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ เช่น ภาวะขาดแคลน การถูกทอดทิ้งการถูกเอารัดเอาเปรียบด้านแรงงาน หรือทางเพศในรูปแบบต่างๆ โดยทั่วไปครอบครัวที่สมบูรณ์มักจะประกอบไปด้วยสมาชิกที่มีทั้ง พ่อ แม่ และลูก แต่เด็กบางคนเติบโตมาในสภาพครอบครัวที่ไม่มีทั้งพ่อและแม่ หรือ มีเพียงคนใดคนหนึ่ง แน่แน่นอนว่าเขาสามารถที่จะเจริญเติบโตได้เหมือนเด็กทั่วไป แต่สิ่งที่จะแตกต่างคือการพัฒนาทางด้านจิตใจ ความคิด ความรู้สึก และความสุขในชีวิตโดยธรรมชาติแล้วพ่อแม่จะเป็นต้นแบบในการหล่อหลอม ความรู้สึกนึกคิดให้กับลูก เมื่อขาดคนใดคนหนึ่งไปโดยเฉพาะขาดแม่ ย่อมมีผลกระทบต่อลูก เนื่องจากสังคมไทย แม่จะเป็นผู้ที่ใกล้ชิดในการเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนลูกมากกว่าพ่อขาดพ่อแม่ลำบากเท่าไรยังมีแม่คอยเลี้ยงดูแต่ถ้าขาด แม่เท่ากับขาดทุกสิ่งทุกอย่าง เพราะเพศชายโดยทั่วไปเมื่อภรรยาเสียชีวิตก็มักจะไปมีภรรยาใหม่ ฉะนั้นในความรู้สึกของสังคมจึงคิดว่าเด็กที่เติบโตมาโดยขาดแม่ จึงเป็นเด็กที่มีความเสี่ยงต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิต และมักจะเป็นปัญหาให้กับสังคมมากกว่าเด็กที่มีพ่อแม่คอยดูแลอบรมสั่งสอนใน ความรู้สึกของพวกเขาไม่ได้มีความผูกพัน หรือได้รับความรักความอบอุ่นเหมือนที่คนอื่นเป็นเด็กคืออนาคตของชาติ เป็นคำกล่าวที่ทุกคนรับรู้ เข้าใจเป็นอย่างดี แต่ในขณะที่ประเทศก้าวไปข้างหน้า การกระจายตัวของสถานศึกษาไปสู่ทุกภูมิภาค ปัญหาเรื่องของเด็กและเยาวชนยังคงเป็นปัญหาที่แก้ไม่ได้และนับวันจะสะสม หมักหมมขึ้นทุกที และถ้าเด็กกำพร้าหรือเด็กเร่ร่อนวันนี้ยังคงประสบปัญหามากมาย แล้วอนาคตจะเป็นอย่างไร ซึ่งพบว่ามียุวกกำพร้า เด็กเร่ร่อนจำนวนมากซึ่งไม่สามารถระบุตัวเลขที่ชัดเจน มีเด็กที่กำพร้าเนื่องจากพ่อแม่เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ กลุ่มคนที่มีจิตสำนึกในการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสเหล่านี้หลายกลุ่ม ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือเด็กในรูปแบบต่างๆ เช่น สถานรับเลี้ยงเด็กกำพร้า การสอนหนังสือเด็กกำพร้า สอนหนังสือเด็กเร่ร่อน แต่ปัญหายังคงแก้ไขและเยียวยาไม่ทั่วถึง และแทบไม่น่าเชื่อว่าขณะที่มีปัญหามากมายแต่ปัจจุบันเมืองไทยมีการทุ่มงบประมาณเพื่อเด็กและเยาวชนน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับงบประมาณต่อจำนวนเด็ก ซึ่งปัญหาเรื่องเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาเร่งด่วนเป็นวิกฤตการณ์ที่รัฐบาลจะ ให้ความสำคัญไม่ด้อยไปกว่าปัญหาความมั่นคงและปัญหาทางเศรษฐกิจได้เด็กเร่ร่อนเป็นปัญหาสังคมที่เกิดจากความล่มสลายของสถาบันครอบครัว

เด็กเร่ร่อน คือ เด็กที่ไม่อยู่เป็นหลักแหล่ง อาศัยหลับนอนตามที่สาธารณะทั่วไปตามใต้สะพาน ที่ร้าง หรือซอกหลืบต่างๆ ใช้เวลาส่วนใหญ่ในแต่ละวันอยู่ในท้องถนนยังชีพ อยู่ด้วยการทำอาชีพเล็กๆน้อยๆ ได้รายได้ไม่แน่นอน เช่น รับจ้าง ขอดทาน ขายพวงมาลัย เช็ดกระจก ฯลฯ

สำนักงานส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ได้ให้ความหมายของเด็กเร่ร่อนและจัดแบ่งกลุ่มเด็กเร่ร่อน โดยใช้เกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครอบครัว ออกเป็น ๔ ประเภทใหญ่ๆ คือ

๑. เด็กเร่ร่อนที่มีครอบครัว เด็กประเภทนี้ยังอยู่กับครอบครัว แต่ใช้เวลาส่วนใหญ่ในแต่ละวัน อยู่ในท้องถนน เช่น เด็กเร่ขายของและบริการต่างๆ ขายพวงมาลัย ขายหนังสือพิมพ์

๒. เด็กเร่ร่อนที่แยกจากครอบครัว เด็กประเภทนี้ออกจากบ้านด้วยความสมัครใจ หรืออาจถูกผลักดันจากผู้ปกครองให้ออกมาเพื่อการลดภาระ เมื่อออกมาแล้วก็ไม่ได้กลับไปหาครอบครัวอีกเลย

๓. เด็กเร่ร่อนที่ไร้ครอบครัว เป็นเด็กกำพร้า หรือถูกทอดทิ้ง หรือพลัดหลงจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง ไม่สามารถติดตามกันได้

๔. เด็กเร่ร่อนพร้อมครอบครัว เช่น ครอบครัวที่เป็นกรรมกรก่อสร้าง หรือรับจ้างขนของ หรือ ขอดทาน หาเลี้ยงชีพ ที่อาศัยนอนใต้สะพาน หรือศาลาวัด เป็นต้น การเกิดเหตุการณ์ การเปลี่ยนแปลง ในทางสังคมในมิติต่างๆ ดังนี้^{๖๕}

ปัจจัยที่ ๑ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

เด็กที่เป็นเด็กเร่ร่อนหรือเด็กกำพร้า นั้น ส่วนใหญ่แล้วเป็นเด็กที่มาจากต่างจังหวัด และส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ความยากจนของครอบครัวส่งผลให้เด็กไม่ได้รับสวัสดิการตามที่ต้องการอย่างเพียงพอ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอาหารการกิน การศึกษา สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมทั้งการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่ ด้วยเหตุนี้ ทำให้เด็กต้องดิ้นรนแสวงหาสิ่งที่ตนต้องการด้วยตนเอง โดยทางเลือกคือ การออกจากบ้านมาเร่ร่อน เพื่อทำอาชีพเลี้ยงตัวเอง และในบางรายพ่อแม่ของเด็กเองคือ ผู้ที่ส่งให้เด็กออกมาประกอบอาชีพเพื่อนำรายได้ไปเลี้ยงครอบครัว ซึ่งนั่นเองคือ จุดเริ่มต้นให้เด็กออกมาเร่ร่อน

^{๖๕}พรพิมล เชาว์สถิตกุล, นิติกรประจำสำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่. (เชียงใหม่: ม.ป.ป.).

ปัจจัยที่ ๒ ปัญหาครอบครัว

พบว่าปัญหาส่วนใหญ่นี้มาจากปัญหาครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการหย่าร้างของพ่อแม่ การใช้ความรุนแรง การทะเลาะกัน การแต่งงานใหม่ของพ่อแม่ ฯลฯ ปัญหาต่างๆเหล่านี้ ต่างสร้างความกดดันให้เด็ก ดึงความสนใจของพ่อแม่ไปจากตัวเด็ก ทำให้เด็กขาดความรักความอบอุ่นเด็กจึงต้องออกมาเร่ร่อน เพื่อให้พ้นจากสภาพความอึดอัดดังกล่าว จึงต้องยอมรับว่าปัญหาครอบครัวเป็นปัญหาที่ทำให้เด็กออกมาเร่ร่อนปัญหาหนึ่ง

ปัจจัยที่ ๓ ปัญหาจากตัวเด็กเอง

เด็กวัยรุ่นกำลังอยากรู้ อยากเห็น และอยากลอง ต้องการความเป็นอิสระ ต้องการหาประสบการณ์แปลกๆใหม่ๆ ชอบฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ระเบียบต่างๆ รวมทั้งต้องการมีกลุ่ม มีพวก พ้องเพราะการมีพวกพ้องเป็นวิถีให้เด็กได้รับตอบสนองความต้องการหลายประการ เช่น ความรู้สึกอบอุ่นใจ การได้รับการยกย่อง ความรู้สึกว่ามีผู้เข้าใจตน รวมทั้งมีความสุขกับตน จึงเป็นผลให้เด็กเลือกใช้ชีวิตอยู่นอกบ้านกับเพื่อนมากกว่าอยู่กับพ่อแม่และรู้สึกว่าการบังคับให้ทำสิ่งต่างๆตามความต้องการของพ่อแม่

ปัจจัยที่ ๔ ปัญหาจากโรงเรียน

จากการวิจัยพบว่า มีปัญหาหนึ่งนั่นก็คือ ปัญหาจากโรงเรียนเป็นตัวผลักดันให้ออกมาเร่ร่อนด้วย โดยเด็กกล่าวว่า บางครั้งถูกรุลงโทษโดยไม่มีเหตุผล ถูกทำให้ได้รับความอับอายที่โรงเรียน ถูกประณามว่าเป็นเด็กไม่ดี เป็นคนเลว ทำให้เด็กต้องการเป็นคนเลวไปจริงๆ ไม่สมควรที่จะเรียนหนังสือ หรืออยู่บ้านอีกต่อไป จึงเป็นเหตุให้เด็กหนีออกมาเร่ร่อน

เมื่อเด็กออกมาเร่ร่อนปัญหาแรกที่ต้องเจอก็คือจะทำอย่างไรให้สามารถดำรงชีวิตหรือเอาตัวรอดบนท้องถนนได้ ซึ่งในความคิดเด็กนั่นก็คือ เขาต้องมีเงิน เพราะเงินจะทำให้เขามีข้าวกิน มีข้าวของเครื่องใช้ มีที่พักอาศัยนั่นเอง

สำหรับเด็กเร่ร่อนที่ออกมา ส่วนใหญ่อายุยังน้อย มีการศึกษาต่ำ และไม่มีเอกสารใดๆที่ใช้ในการสมัครงานได้ออกมาเลย ส่วนมากแล้วทำให้เด็กต้องเลือกอาชีพการขายบริการทางเพศ ที่เด็กเร่ร่อนเลือกอาชีพนี้เพราะว่า เป็นงานที่ง่ายและสบาย ไม่ลำบากเหมือนกับการขายพวงมาลัย เซ็ดกระจก เก็บของเก่าขาย เป็นต้น ซึ่งอาชีพเหล่านี้ต้องใช้เวลานานจึงจะสามารถนำเงินไปใช้ได้ตามความต้องการ ในขณะที่อาชีพขายบริการทางเพศได้เงินง่ายกว่าและใช้ระยะเวลาที่สั้นกว่า

สำหรับการเข้ามาขายบริการทางเพศนั้น เด็กเร่ร่อนจะได้รับการแนะนำจากเด็กที่ไว้ใจ ซึ่งเด็กเหล่านี้ก็เคยทำอาชีพขายบริการทางเพศมาก่อน หรือ ยังคงทำอาชีพขายบริการทางเพศนั่นเอง ซึ่งทำให้เป็นปัญหาสังคมอีกสิ่งหนึ่งตามมา

ในเรื่องอาหารการกินนี้ จะมีความแตกต่างเรื่องของอาหารการกิน โดยเด็กบางรายจะกินอาหารดีๆเมื่อ ตนมมีเงินมาก แต่เมื่อมีเงินน้อยก็สามารถกินของราคาถูกๆได้เช่นกัน หรือ ถ้าบางครั้ง เด็กไม่มีเงินติดกระเป๋าเลย เด็กจะใช้วิธีขอเงินจากเพื่อนหรือคนที่รู้จักมาซื้ออาหารกิน

สถานที่พักอาศัย เด็กเร่ร่อนไม่ได้ให้ความสำคัญกับที่พักอาศัยเลย เนื่องจากสามารถอยู่ที่ไหนก็ได้ เด็กเร่ร่อนแทบจะไม่ให้ความสำคัญกับอุปกรณ์เครื่องนอนเลย เด็กสามารถล้มตัวลงนอนได้ทุกสถานที่ ไม่ว่าจะเป็นที่นอนหรือ ผ้าห่ม ริโม่ บางครั้งเด็กจะใช้ศูนย์สร้างเด็กโอกาสเด็กเป็นที่นอนในตอนกลางวัน และไปทำงานในตอนกลางคืนด้วยซ้ำไป

สถานที่ชำระล้างร่างกาย เรื่องสถานที่ชำระล้างร่างกายนั้นไม่ใช่ปัญหาสำหรับเด็กเลย เนื่องจากหากไม่มีเด็กก็สามารถอยู่ได้โดยไม่ต้องอาบน้ำหรือซักผ้า ซึ่งลักษณะนิสัยนี้เองเป็นต้นเหตุของโรคผิวหนังต่าง ซึ่งแม้จะพยายามรักษา แต่สุดท้ายก็กลับมาเป็นใหม่ เพราะพฤติกรรมไม่รักษาความสะอาดนั่นเอง

และถึงแม้เด็กได้เงินจากการทำงานเป็นจำนวนมาก แต่เด็กยังคงใช้ชีวิตเร่ร่อนตามเดิม อยู่อาศัยแบบเดิม แต่งกายแบบเดิม ทั่วๆไปที่เด็กน่าจะมีเงินเก็บเพื่อใช้จ่ายความสบายให้แก่ตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่อยู่อาศัย อาหารการกิน หรือ การแต่งกาย แต่ส่วนมากพบว่า เด็กหมดเงินไปกับ การเที่ยว การเลี้ยงเพื่อน สารเสพติดและการพนัน เด็กไม่รู้จักการออมเงินเพราะเด็กคิดแค่ว่าวันนี้ วันพรุ่งนี้เป็นอย่างมาก เพราะเขาคิดว่าอย่างไรเขาก็ได้เงินจากการทำงานอยู่เรื่อยๆ ฉะนั้นจึงไม่จำเป็นต้องออมเงินไว้นั่นเอง

สารเสพติด เด็กเร่ร่อนส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์การใช้ยาเสพติด ทั้งกาว ยาบ้า กัญชา หรือ แม้กระทั่ง เฮโรอีน มาก่อน ทั้งโดยเพื่อนชักชวน และ ความอยากลองของตนเอง ทั้งๆที่ เด็กทราบถึงผลร้ายของสารเสพติดเป็นอย่างดี และบางคนที่เมื่อได้ทำอาชีพอาชีพขายบริการ เด็กทุกคนก็พึ่งพายาเสพติด และการใช้สารเสพติดนั้นเพื่อเหตุผลหลักคือ

- ให้ลืมความอายนต่อการขายบริการทางเพศ
- กระตุ้นความรู้สึกทางเพศระหว่างการเล่น
- ให้ลืมปัญหาต่างๆในชีวิตของตน
- ความอยากรู้อยากลองของวัยรุ่น

การเที่ยว ในเรื่องของการเที่ยวเด็กเร่ร่อน แบ่งเป็น ๓ ลักษณะ คือ

๑. เด็กที่ใช้เงินของตนเองในการเที่ยว เมื่อเด็กทำงานได้เงินมาในแต่ละคืน เด็กจะนำเงินนั้นไปใช้จ่ายในหลายๆสิ่ง รวมทั้งการเที่ยวด้วย โดยสถานที่เที่ยวนั้นส่วนใหญ่จะเป็น เฮค ผับต่างๆ ซึ่งเด็กให้เหตุผลว่า สนุกดี และเด็กจะมีการไปเที่ยวต่างจังหวัดบ้างเป็นครั้งคราว ในสถานที่ใกล้ๆ

๒. เด็กไปเที่ยวกับลูกค้า ไปเที่ยวในลักษณะนี้ไม่ต้องใช้เงินของตัวเอง การไปตามที่ต่างๆพร้อมกับลูกค้า สำหรับเด็กถือว่าเป็นการไปเที่ยว ซึ่งสถานที่ไปเที่ยวก็มีหลายแห่ง ทั้งต่างจังหวัด และสถานที่หรูหรา ต่างๆ เช่น ห้างสรรพสินค้า ภัตตาคารต่างๆ เป็นต้น

๓. เด็กไปเที่ยวกับครู เด็กส่วนใหญ่ที่รู้จักครู และคุ้นเคยกับครูแล้ว ครูจะพาไปเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ เช่น ทะเล รัฐสภา สวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์

การพักผ่อน เด็กไม่สามารถบอกได้ว่าพฤติกรรมใดของตนเป็นการพักผ่อน เพราะเด็กมีเวลาว่างมากและมีการพักผ่อนอยู่ตลอดเวลาแม้บางครั้งจะเป็นการหลับเพราะฤทธิ์ยาเสพติดก็ตาม และจากการที่เด็กนั้นได้ใช้ชีวิตในอีกแบบหนึ่งซึ่งไม่เหมือนกับการใช้ชีวิตของเด็กทั่วไปนั้นทำให้มีความคิดหรือทัศนคติที่แตกต่างจากเด็กที่มีครอบครัวที่ดี และไม่มีปัญหา จึงทำให้ทัศนคติและความสัมพันธ์ ต่อสังคมรอบข้าง ไม่ปกติ เหมือนกับเด็กทั่วไปควรจะเป็น ดังจะยกขึ้นมากล่าวต่อไปนี้

ทัศนคติต่อความรู้สึกต่อตนเอง

โดยส่วนใหญ่เด็กจะมีความรู้สึกด้านลบกับตัวเอง มักจะประเมินตัวเองอยู่บ่อยครั้งสังเกตจากคำพูดที่พูดออกมาเช่น ผมมันไม่ดี ผมมันเลว แต่บางคนก็มีความรู้สึกเฉยๆกับตัวเอง เพราะไม่เคยได้มองดูหรือสำรวจความรู้สึกตัวเองเลย รู้สึกด้อยต่ำ บางรายคิดว่าตนเองเป็นคนชั้นล่างของสังคม เพราะรู้ว่าตนเองถูกเรียกว่า คนจรจัด คนเร่ร่อน กำพรว้า แต่ที่แน่นอนก็คือ เด็กไม่รู้ถึงพลังและศักยภาพของตนเองเลย เด็กแทบไม่รู้ว่าจะทำอะไรได้บ้างเนื่องจากขาดผู้แนะนำ ที่จะทำให้เด็กได้มีพัฒนาการตามวัยอย่างถูกต้อง

ทัศนคติ ความรู้สึก และความสัมพันธ์กับครอบครัว

ครอบครัวของเด็กส่วนใหญ่ล่มสลายหรือแตกแยกออกไป จึงทำให้เด็กรู้สึกไม่ดีต่างๆ เด็กรู้สึกว่าตัวเองไม่ผูกพันกับครอบครัวมากนัก เด็กคิดว่าตัวเองเป็นส่วนเกินของครอบครัว บางรายที่ทะเลาะกับแม่ รู้สึกว่าแม่ไม่รัก บางรายคิดว่าตัวเองไม่มีความสำคัญอะไรต่อครอบครัวเลย ไม่ว่าจะหายไยอย่างไร ก็ไม่มีใครคิดที่จะตามหาเด็กไม่มีความคิดกลับไปสู่ครอบครัวเลย เพราะเด็กคิดว่าการอยู่นอกบ้านสามารถตอบสนองความต้องการของตนได้มากกว่าและความรู้สึกการอยู่กับเพื่อนนั้น รู้สึกอบอุ่นมากกว่าการอยู่กับครอบครัวที่ล่มสลาย

ทัศนคติ ความรู้สึก และความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน

๑. กลุ่มเพื่อนที่ทำงานอาชีพเดียวกันกับเพื่อนกลุ่มนี้ จะมีความสัมพันธ์กันแบบ ผิวผิน ในลักษณะเพื่อนร่วมงาน จะพูดค่อยเฉพาะเรื่องงาน และไม่ผูกผันกันในเชิงลึก เด็กมีทัศนคติ ต่อเพื่อนกลุ่มนี้เพียงแค่ว่าเป็นเพื่อนกิน แต่อย่างไรก็ตามเด็กก็ยังคบกันอยู่ เนื่องจากวงการอาชีพเดียวกัน ยังคงเห็นตลอดเวลา

๒. เพื่อนที่ กิน อยู่ หลับนอนด้วยกันกับเพื่อนกลุ่มนี้เด็กจะให้ความสนิทสนม พูดคุยมากกว่า มีอะไรจะแบ่งปันกัน ไม่ว่าจะเป็นเงินหรืออาหารและจะอาศัย กิน อยู่ หลับนอน ด้วยกัน มีความสัมพันธ์กันในเชิงลึก ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเพื่อนในกลุ่มนี้ของเด็กจะมี อาชีพที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งเด็กเหล่านี้จะไม่มี ความรังเกียจกัน

ทัศนคติ ความรู้สึก และความสัมพันธ์สังคม

เด็กส่วนใหญ่มักบอกว่าตนเฉยชา กับสังคม เพราะตนเองสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดย ลำพังและสังคมไม่เคยช่วยเหลือเกื้อกูลอะไรกับตัวเอง แต่แน่นอนต้องมีในบางรายก็บอกว่ารู้สึก สะเทือนใจบ้างเวลาที่ถูกรบกวน ข้างถูกรบกวน เหยียดหยาม ทั้งวาจา ที่เรียกพวกตนว่า เด็กเร่ร่อน เด็กจรจัด และทั้งทางร่างกาย โดยการทำความผิดทาง แสดงความรังเกียจ ถูก ทำให้เด็กแสดงพฤติกรรม โต้ตอบ ด้วยการใช้คำพูดหรือคำด่าที่หยาบคายต่างๆ รวมถึงการทำพฤติกรรมก้าวร้าว เช่น การ กระแทกสิ่งของ การตะโกนด่า

ทัศนคติ ความรู้สึกกับการศึกษาและโรงเรียน

เด็กทุกคนยอมรับว่าการศึกษามีความสำคัญกับการดำรงชีวิต คือ มองเห็นว่าการได้รับการ ศึกษาจะทำให้ตัวเองสามารถนำวิชาความรู้ต่างๆไปทำงานที่ดีกว่านี้ หรือมีชีวิตที่ดีกว่านี้ แต่เด็ก ส่วนใหญ่ไม่คิดที่จะกลับมาเรียนหนังสืออีก ทั้งๆที่มีคนคอยให้โอกาส โดยให้เหตุผลว่า ตัวเองหัวไม่ดี เป็นคนเกเร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเด็กห่างหายจากการเรียนมานานมาก จนไม่คิดว่าตัวเองจะกลับไป เรียนได้อีก

ทัศนคติ ความรู้สึก ต่อสถานสงเคราะห์

จากการที่เด็กบางส่วนได้เคยเข้าไปอยู่ในสถานสงเคราะห์แล้วนั้น ส่วนใหญ่ทัศนคติ ด้านลบ ไม่ต้องการเข้าไปอยู่ในสถานสงเคราะห์ แม้ว่าจะมีสวัสดิการหลายๆสิ่งตอบสนองความ ต้องการของเด็กได้ โดยเด็กมองว่าสถานสงเคราะห์มีกฎเกณฑ์มากเกินไป ไม่มีอิสระ บางคนมองว่า เจ้าหน้าที่ในสถานสงเคราะห์เข้มงวดเกินไป รวมทั้งไม่ยอมอยู่ร่วมกับกลุ่มคนแปลกหน้ามากๆ เพราะ เด็กรู้สึกอึดอัด จนมีการทะเลาะกันบ่อยครั้ง ในที่สุดเด็กเลยหนีออกมา เพราะ ทนความอึดอัดไม่ไหว

ทัศนคติ ความรู้สึก และทางเพศ และการบริการทางเพศ

เด็กมีความสัมพันธ์ทางเพศกับคนรักของตนเองในด้านบวก โดยเด็กส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์ทางเพศกับคนรักของตนเองก่อนมาทำอาชีพขายบริการทั้งนั้น

ส่วนทางด้านการขายบริการทางเพศนั้น ก่อนที่เด็กจะเข้าสู่อาชีพนี้จะรู้สึกว่าเป็นอาชีพที่น่าอาย ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม ไม่กล้าที่จะทำ แต่เพราะความจำเป็นบางประการ จึงยอมทำอาชีพนี้ บางคนบอกว่าอาชีพนี้เป็นงานง่าย ไม่เหน็ดเหนื่อยและได้เงินมาง่ายๆ บางรายอาจบอกว่าที่ทำงานนี้ เพราะว่ายากมีเงินไปซื้อของแพงๆ มียี่ห้อ เหมือนกับของคนอื่นบ้าง จึงได้ตัดสินใจขายบริการ

ทัศนคติ ความรู้สึก และความสัมพันธ์กับตำรวจ

เด็กกับตำรวจมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างคุ้นเคยกันพอสมควร มีการเผชิญหน้ากันบ่อยๆ เด็กมีความรู้สึกไม่ดีกับตำรวจ เนื่องจากมีตำรวจบางคนมาไถเงินจากพวกเขา บางครั้งเด็กไม่ได้ทำผิดใด แต่ก็ถูกจับไปโดยอาจเสียค่าปรับหรือหากสนิทกัน ตำรวจก็อาจให้ทำความสะอาด สน. ก็เป็นไปได้

การดำเนินชีวิตในแต่ละวันของเด็กกำพร้า หรือ เด็กจรจัดนั้น พบว่ามีลักษณะคล้ายๆกัน คือ นอนตื่นสาย เมื่อตื่นแล้วก็จะเสพสารเสพติดหรือไม่ก็เล่นการพนัน จากนั้นก็จะกินอาหาร แล้วนอนต่อถึงประมาณหัวค่ำก็จะออกไปทำงาน จะมีเพียงบางรายซึ่งเป็นส่วนน้อยที่ตื่นสายๆ แล้วไปช่วยงานคนรู้จักจนถึงเย็น บางวันก็ได้นอน บางวันก็ไม่ได้นอน พอตกเย็นก็จะไปทำงานต่อ

การเข้าออกคุก ไม่ใช่เรื่องเสียหาย เด็กเหล่านี้แทบเกือบจะทุกคนเคยเข้าไปอาศัยนอนในคุกมาแล้ว ทั้งเรื่องคดีที่อยู่อาศัย ยาบ้า สารระเหย การก่อความไม่สงบ แต่แปลกที่เด็กไม่เคยถูกจับเรื่องคดีการขายบริการทางเพศ

“อิสระ” เป็นคำที่เด็กมักเอ่ยเสมอๆ เราพบว่าความหมายเหล่านี้ในความคิดของเด็กกว้างกว่าความหมายในความคิดผู้ใหญ่บางคน อิสระในความคิดของเด็กนั้น หมายความว่า ต้องไม่มีกฎเกณฑ์หรือข้อจำกัดใดๆ เลย ต้องไม่มีผู้คอยกล่าวหา ไม่มีผู้คอยคุม สามารถทำอะไรได้ทุกอย่างโดยแทบไม่เห็นว่าการกระทำเหล่านั้นๆอยู่ที่ไหน ทุกอย่างขึ้นอยู่กับความพอใจของเด็กเท่านั้นและจากการที่เด็กต้องใช้ชีวิตในแบบที่ไม่ควรจะเป็นนั้นเมื่อพูดถึงเรื่องความคาดหวังในอนาคต ครั้งแรกๆ เด็กจะบอกว่าไม่เคยนึกถึง แต่ในความเป็นจริงแล้ว ส่วนใหญ่ พบว่า เด็กต่างมีความคาดหวังในเรื่องอนาคตแตกต่างกัน เช่น

๑. ส่วนใหญ่มีความต้องการจะเลิกอาชีพขายบริการทางเพศ เนื่องจากรู้สึกเบื่อหน่าย และอายุไม่อยากเสียศักดิ์ศรีไปมากกว่านี้แล้ว

๒. บางคนก็อยากเลิกเพราะคิดว่าจะกลับไปเรียน หรือไม่ก็หางานทำอาชีพใหม่ เพราะคิดว่ายังยืนกว่าและทำให้ตัวเองมีชีวิตที่ดีขึ้น

๓. บางรายอยากกลับบ้านคืนสู่ครอบครัว เพราะคิดถึงบ้าน คิดถึงพ่อแม่

๔. บางคนก็บอกว่าไม่เคยคาดหวังหรือวางแผนชีวิตในอนาคตว่าจะเป็นอย่างไร เพราะไม่รู้ว่าจะคาดหวังอะไร บอกว่า คิดเพียงแต่ว่าวันนี้หรือพรุ่งนี้จะกินอะไร จะทำอะไรให้หยุดไปวันๆหนึ่งเท่านั้น

๕. บางคนอยากเลิกยา อยากกลับตัวใหม่ ไม่ทำงานนี้อีก เพราะทำให้แม่เสียใจมาก

แต่ทั้งนี้พบว่าเมื่อมีผู้ชี้แนะแนวทาง คอยให้คำปรึกษา คอยช่วยเหลือเด็กในเรื่องต่างๆ เด็กดีขึ้นในส่วนที่คิดว่าจะเลิกขายบริการทางเพศ แล้วหันไปประกอบอาชีพอื่นแทน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความต้องการความมั่นคงในชีวิตระดับหนึ่ง แต่ในส่วนที่เด็กไม่พัฒนาขึ้นตามความคิด ความคาดหวัง หรือสิ่งที่ต้องการในอนาคต ก็คือ เด็กไม่มีความเพียรพยายามในการทำทุกสิ่งทุกอย่างให้เป็นความจริงตามต้องการเลย อาจเพราะขาดแรงจูงใจ ขาดแรงกระตุ้น ให้เด็กมีความต้องการจะทำอนาคตให้ดีขึ้น สังกัดจากพฤติกรรมของเด็กแล้ว ก็ยังคงเรื่อยเปื่อยเหมือนเดิม ใช้ชีวิตไปวันๆเท่านั้นเอง

และอีกหนึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาของเด็กเร่ร่อน เด็กกำพร้า นั้น ก็คือ เด็กหลายคนแทบจะไม่รู้จักรหัสสวัสดิการคืออะไร และก็พบว่าสวัสดิการที่เด็กได้รับหรือเคยเข้าไปใช้บริการมีอยู่บ้าง แต่เป็นเพียงสถานพยาบาลต่างๆ สถานสงเคราะห์ต่างๆ และครูข้างถนนเท่านั้น ที่เหลือนอกจากนั้น เด็กไม่รู้จักรหัสเลย

พบว่าสวัสดิการส่วนใหญ่ทั้งของรัฐและเอกชน เป็นไปในเชิงรับและขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี ทำให้เด็กไม่รู้จักรหัสสวัสดิการต่างๆ เหล่านั้น และมีบางกรณีที่ได้ทราบถึงสวัสดิการต่างๆ นั้นแล้ว แต่ไม่เข้าไปใช้บริการ เนื่องจากสาเหตุสำคัญคือ ความแตกต่างทางวัฒนธรรม เด็กมีวัฒนธรรมเฉพาะของตนที่ใช้อยู่ในกลุ่ม ซึ่งยากที่ผู้อื่นนอกกลุ่มจะเข้าใจและยอมรับได้ เช่น วัฒนธรรมการพูดจา วัฒนธรรมการแต่งกาย หรือท่าทางการแสดงออก เป็นต้น

เมื่อเด็กเข้าไปขอใช้บริการสวัสดิการต่างๆ จึงมักถูกมองทั้งจากคนทั่วไปและจากคนทั่วไป และจากเจ้าหน้าที่ในมุมที่ค่อนข้างไปทางลบ เมื่อครั้งแรกเป็นเช่นนั้น ประสบการณ์นั้นก็บอกว่าเด็กไม่ควรมาครั้งต่อไป เด็กจึงไม่เข้าไปใช้บริการต่างๆ อีก ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาที่ซับซ้อนขึ้น เมื่อเด็กถอยตัวเองกลับเข้าไปสู่มุมของตน โดยไม่คิดจะออกมาได้รับความช่วยเหลือจากใครอีก ทั้งยังมีการบอกรับในกลุ่มเพื่อนที่มีวัฒนธรรมเช่นเดียวกันให้รู้ถึงสิ่งที่ตัวเองเคยประสบมา ซึ่งนั่นเท่ากับเป็นการปิดกั้นตัวเองและกลุ่มจากบริการสวัสดิการของรัฐและเอกชนอย่างสิ้นเชิง

สวัสดิการที่เด็กต้องการ

๑. ต้องการเรียนหนังสือ หรือ ฝึกอาชีพ เพื่อพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น
๒. ต้องการผู้ให้คำแนะนำปรึกษา เป็นกำลังใจกับการดำเนินชีวิตนอกบ้าน เพื่อจะมีแนวทางที่ดีในทางดำเนินชีวิต
๓. อยากมีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง แต่ไม่อยากกลับบ้าน หรือกลับสู่ครอบครัวเดิม เพราะทุกวันนี้มักถูกขับไล่จากเจ้าหน้าที่ของรัฐอยู่เสมอ
๔. ต้องการข้าวของเครื่องใช้ เพื่อใช้ในชีวิตแต่ละวัน เพื่อช่วยลดภาระทางการใช้จ่ายของตนเอง
๕. อยากได้ยารักษาโรค เพื่อใช้รักษาโรคด้วยตนเอง
๖. อยากให้เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ เข้ามาดูแลและให้ความสำคัญกับปัญหาของพวกเขาอย่างใกล้ชิด

สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดผลกระทบตามมามากมายหลายด้านหลายมิติด้วยกัน ตัวอย่างเช่น

๑. ด้านการศึกษา ซึ่งจะเรียกว่าเป็นวิกฤตการณ์ทางการศึกษาเพราะเด็กเร่ร่อนมีเป็นจำนวนมากเป็นเด็กเร่ร่อนไม่ได้เข้าเรียนหนังสือหรือเรียนไม่จบการศึกษาภาคบังคับ ทำให้เด็กที่กลายเป็นเด็กเร่ร่อนนั้นไม่ได้รับการศึกษาที่ดีเท่าที่ควร
๒. ด้านสิทธิและเสรีภาพปัญหาเด็กถูกละเมิดสิทธิ เด็กถูกทารุณ ถูกทำร้ายทางร่างกายและจิตใจ เด็กถูกละเมิดทางเพศ ซึ่งพบว่าเด็กที่ถูกกระทำจะมีอายุน้อยลง การละเมิดบ่อยครั้งและรุนแรงมากขึ้น

ปัญหาแรงงานเด็กพบว่าปัจจุบันมีเด็กถูกใช้แรงงาน ปัญหาโสเภณีเด็กซึ่งเกิดขึ้นได้ทั้งหญิงและชายจากการสำรวจข้อมูลผู้ให้ บริการทางเพศทั่วประเทศพบว่ามีแนวโน้มว่าเด็กผู้ชายจะขายบริการทางเพศเพิ่มขึ้น และปัญหาที่น่าวิตกไม่แพ้กันคือปัญหาเด็กกำพร้าและเด็กถูกทอดทิ้งจำนวนมากในทุกๆปี

๓. ด้านสังคม การใช้ยาเสพติด เด็กเร่ร่อนส่วนใหญ่มีประสบการณ์การใช้ยาเสพติด ทั้งกาว ยาบ้า กัญชา หรือ แม้กระทั่ง เฮโรอีน มาก่อนที่จะทำอาชีพนี้ ทั้งโดยเพื่อนชักชวน และ ความอยากลองของตนเอง ทั้งๆที่เด็กทราบถึงผลร้ายของสารเสพติดเป็นอย่างดี การลักขโมย ปัญหาอาชญากรรม ซึ่งเด็กเร่ร่อนเหล่านี้ก็ต้องการอาหารซึ่งกลายมาเป็นปัจจัยมาสู่การเป็นขโมยได้

สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นผลที่เกิดขึ้น ตามมาจากปัญหาแค่จุดเดียวเท่านั้นคือ ปัญหาของเด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน เด็กด้อยโอกาส ซึ่งเป็นปัญหาที่ทุกคนจะต้องช่วยกันแก้ และจุดเริ่มต้นก็คือสถาบันครอบครัว ซึ่งถ้ายังปล่อยให้เป็นอย่างนี้ และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มสูงขึ้นนั้น ปัญหาจากจุดเล็กๆนี้ก็จะ

จะส่งผลกระทบต่อสถาบันต่างๆ เกือบทุกสถาบัน ไม่ว่าจะกระทบกับการไม่สามารถสนองความต้องการของบุคคลในสังคมทั้งในด้านสิ่งบริโภคและอุปโภคที่ไม่เพียงพอ การพัฒนาในระเบียบแบบแผนไม่ประสบความสำเร็จ ของสถาบันเศรษฐกิจ หรือ ความอ่อนแอของการบริหารจัดการ ด้านความสงบเรียบร้อย และการจัดระเบียบสังคมเพื่อให้สงบสุข ของสถาบันการเมืองการปกครอง เป็นต้น จะเห็นได้ว่าแค่เพียงจุดเดียวก็ทำให้เป็นปัญหาต่อเนื่องกันไปเกือบทุกอย่างทุกสถาบัน

กล่าวโดยสรุปคือ วามหมายของเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบ คือ เด็กที่ไม่อยู่เป็นหลักแหล่งอาศัยหลักนอนตามที่สาธารณะ หรือบางคนอาจมีครอบครัวอยู่แต่ไม่ต้องการอยู่กับครอบครัว หรือบางคนเช่าบ้านอยู่กันเป็นกลุ่มตามชุมชน เมื่อไม่มีรายได้ ก็จะออกมาท่องเที่ยวเพื่อประกอบอาชีพ เช่น ขอดทาน การเช่ารถจักรยาน การขายพวงมาลัย การรับจ้าง การขายบริการทางเพศ เข้าไปเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม ค้าขายยาเสพติด นั่นเอง

๒.๖ บริบทพื้นที่ในการวิจัย

๑) **บริบทจังหวัดขอนแก่น** จังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดที่มีขนาดพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับที่ ๖ ของภาคอีสานหรือตะวันออกเฉียงเหนือ และมีประชากรมากเป็นอันดับ ๓ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นจังหวัดศูนย์กลาง การปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เมืองขอนแก่นตั้งอยู่ในจุดที่ถนนมิตรภาพ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒ และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๒ ถนนสายเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก ตัดผ่าน ซึ่งเป็นเส้นทางสำคัญในการเดินทางจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางเข้าไปสู่ภาคเหนือตอนล่างที่อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ และเดินทางเข้าสู่ประเทศลาวทางด้านทิศใต้ของลาว อาณาเขตทางทิศเหนือติดกับจังหวัดเลย จังหวัดหนองบัวลำภู และจังหวัดอุดรธานี ทิศตะวันออกติดกับจังหวัดมหาสารคามและจังหวัดกาฬสินธุ์ ทิศใต้ติดกับจังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดนครราชสีมา ทิศตะวันตกติดกับจังหวัดชัยภูมิและจังหวัดเพชรบูรณ์

๒) สัญลักษณ์ประจำจังหวัด

คำขวัญประจำจังหวัด : พระธาตุขามแก่น เสียงแคนดอกคูน ศูนย์รวมผ้าไหมร่วมใจผูกเสี่ยว เที่ยวขอนแก่นนครใหญ่ ไดโนเสาร์สิรินธรเน่ สุดเท่เหรียญทองแรกมวยโอลิมปิก

ตราประจำจังหวัด : รูปพระธาตุตั้งอยู่บนตอมะขาม ขนาบสองข้างด้วยต้นไม้

ต้นไม้ประจำจังหวัด : ต้นกัลปพฤกษ์ (Cassia bakeriana)

ดอกไม้ประจำจังหวัด : ดอกราชพฤกษ์หรือดอกคูน (Cassia fistula)

สัตว์น้ำประจำจังหวัด : ปลาพรหมหรือปลาตาแดง (Osteochilus melanopleurus)

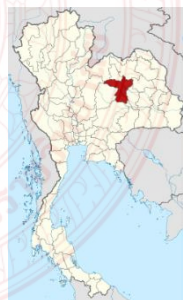

วิสัยทัศน์จังหวัด : ขอนแก่นเมืองน่าอยู่ มุ่งสู่มหานครแห่งอาเซียน

ลักษณะรูปร่างของจังหวัด : ลักษณะรูปร่างของจังหวัดขอนแก่นมีรูปร่างคล้ายกับไม้ตะขอที่ใช้คล้องช้าง^{๖๖}

๓) ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน

แม้ขอนแก่นจะเป็นบ้านเมืองที่ตั้งขึ้นใหม่เมื่อราวร้อยกว่าปีมานี้ก็ตาม แต่ในอดีตกาลยุคก่อนประวัติศาสตร์ ในบริเวณเขตจังหวัดขอนแก่นเคยมีชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ได้เข้ามาอาศัยก่อนแล้ว เช่น การค้นพบแหล่งโบราณคดีที่บ้านโนนนกทา อำเภอภูเวียง พบว่ามีเครื่องปั้นดินเผาที่มีอายุยาวนาน

ต่อมาชุมชนเหล่านี้กลายเป็นเมืองขึ้นในสมัยทวารวดี ก่อนที่ขอมจะมามีอำนาจในดินแดนส่วนนี้ เช่น พบแหล่งโบราณคดีที่วัดศรีเมืองแอม อำเภอเขาสวนกวาง ซึ่งปรากฏจารึกศรีเมืองแอมที่ขอมได้เข้ามามีอำนาจในดินแดนส่วนนี้หรือที่ปรากฏเป็นปรางค์กู่ต่างๆ ในเขตจังหวัดขอนแก่น เป็นต้นประวัติศาสตร์ พื้นที่ส่วนนี้ยังเป็นหมู่บ้านเล็กๆ กระจัดกระจายกันตามพื้นที่ราบสูง ในปี พ.ศ.

^{๖๖} กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, ประกาศสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง เรื่อง จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร แยกเป็นกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่าง ๆ ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๖, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://stat.bora.dopa.go.th/stat/pk/pk_๕๗.pdf [๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒].

๒๓๒๒ ขณะนั้นเมืองเวียงจันทน์ได้เกิดเหตุพิพาทกับกลุ่มของเจ้าพระวอจนถึงกับยกทัพไปตีค่ายของเจ้าพระวอแตกที่บ้านดอนมดแดง (อุบลราชธานีปัจจุบัน) และจับเจ้าพระวอประหารชีวิต

สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงถือว่าฝ่ายเจ้าพระวอเป็นข้าขอบขัณฑสีมาของไทยจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกกับเจ้าพระยาสุรสีห์ยกทัพขึ้นไปตีเวียงจันทน์ จากนั้นจึงได้ยกทัพกลับมายังกรุงเทพมหานคร พร้อมกับได้อัญเชิญพระแก้วมรกต พระพุทธรูปปฏิมากร และพระบางกลับมาถวายแต่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีด้วยเจ้าแก้วบุษุม (แก้วบรม) กับพระยาเมืองแพน (หรือเพี้ยเมืองแพน) สองพี่น้อง ซึ่งเป็นโอรสของเจ้าแสนปัจจุทุม (ท้าวแสนแก้วบุษุม) ได้ยกกองทัพจากบ้านเพี้ยปู่ เขตแขวงเมืองทูละคม (ธวัชชัย) ซึ่งขึ้นกับเมืองเวียงจันทน์ในทุกวันนี้อยู่ข้ามแม่น้ำโขงมาตั้งถิ่นฐานที่อยู่บ้านโพธิ์ตาก (บ้านโพธิ์ตาก ตำบลบ้านกง อำเภอเมืองขอนแก่น) และบ้านยางเดี่ยว บ้านโพธิ์ศรี (บ้านโพธิ์ศรี ตำบลบ้านโนน อำเภอกระนวน) บ้านโพธิ์ชัย (บ้านโพธิ์ชัย อำเภอมัญจาคีรี) เมืองมัญจาคีรีหรืออำเภอมัญจาคีรี ปรากฏอยู่ในทำเนียบมณฑลอุดร กล่าวว่า เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเมืองขึ้นชื่อเมืองมัญจาคีรี โดยมีจางวางเอกพระยาพดดิคุณธนะช (สน สนธิสัมพันธ์) เป็นเจ้าเมืองคนแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓-๒๔๓๙ เจ้าเมืองคนที่ ๒ คือ พระเกษตรวัฒนา (โส สนธิสัมพันธ์) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙-๒๔๔๓ และมีปรากฏประวัติเมืองมัญจาคีรีในหนังสือประวัติจังหวัดในประเทศไทย ในห้องสมุดของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) บ้านสร้าง บ้านชีโหล่น (อยู่ในเขตเมืองสุวรรณภูมิ อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดปัจจุบันในปัจจุบัน บางบ้านก็อยู่ในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น บางบ้านก็อยู่ในเขตอำเภอน้ำพอง บางบ้านก็อยู่ในเขตอำเภออาจสามารถ (จังหวัดร้อยเอ็ด) บางบ้านก็อยู่ในเขตจังหวัดยโสธร บางบ้านก็อยู่ที่อำเภอมัญจาคีรี และบางบ้านก็อยู่ที่อำเภอคำเขื่อนแก้ว (จังหวัดยโสธร) เป็นต้น ทั้งนี้เป็นเพราะได้มีการเปลี่ยนแปลงเขตเมืองในสมัยหลังๆ ต่อมานั่นเองเจ้าแก้วบุษุมได้อพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านโพธิ์ชัย พระยาเมืองแพนอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ในบ้านชีโหล่น คุมไพร่พลคนละ ๕๐๐ คน ขึ้นกับเมืองท่งหรือเมืองสุวรรณภูมิ ครั้นต่อมาอีกราว ๙ ปี ในปี พ.ศ. ๒๓๓๑ เพี้ยเมืองแพนก็ได้พาราษฎรและไพร่พลประมาณ ๓๓๐ คน ขอแยกตัวออกจากเมืองสุวรรณภูมิไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ฝ่งบึงบอน และยกขึ้นเป็นเมืองที่บ้านดอนพยอมเมืองเพี้ย (ปัจจุบันคือ บ้านเมืองเพี้ย ตำบลเมืองเพี้ย อำเภอบ้านไผ่) บึงบอนหรือดอนพยอมในปัจจุบันได้ตั้งขึ้นเป็นที่นาไปหมดแล้ว แต่ก็ยังปรากฏเป็นรูปของบึงซึ่งมีต้นบอนขึ้นอยู่มากมาย ต่อมาก็ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เมืองแพนเป็นพระนครศรีบริรักษ์ เจ้าเมืองขอนแก่น ดังปรากฏข้อความในพงศาวดารหัวเมืองมณฑลอีสานของหม่อมอมรวงศ์วิจิตรว่าเอกสารพงศาวดารอีสานฉบับพระยาชาติยวงศา (เหล่า ณ ร้อยเอ็ด) ได้กล่าวถึงการตั้งเมืองขอนแก่นว่าได้ทราบข่าวว่าเมืองแพน บ้านชีโหล่น แขวงเมืองสุวรรณภูมิ พาราษฎร ไพร่พลประมาณ ๓๓๐ คน แยกจากเมืองสุวรรณภูมิไปขอตั้งฝ่งบึงบอนเป็นเมือง จึงทรงพระ

กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เมืองแพนเป็นพระนครศรีบริรักษ์ ผู้ว่าราชการเมืองขอนแก่น ขอนแก่นจึงได้ที่มาว่าเป็นเมืองคู่กับมหาสารคามนั่นเอง

๔) การย้ายถิ่นฐานเมืองขอนแก่น ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๙ ได้มีการย้ายเมืองขอนแก่นไปตั้งอยู่ที่บ้านหนองเหล็ก (ตำบลแพ่ง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ในปัจจุบัน) โดยได้ขอขึ้นตรงกับกรุงเทพมหานคร คือจะขอส่งส่วยต่อกรุงเทพมหานครโดยตรง ไม่ผ่านเมืองสุวรรณภูมิ เพราะให้เหตุผลว่า บ้านดอนพยอมเมืองเพี้ยอยู่ใกล้กับแขวงเมืองนครราชสีมา ซึ่งก็เป็นจริง เพราะอยู่ใกล้กับเมืองชนบทอันเป็นแขวงเมืองนครราชสีมาอยู่ขณะนั้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว เข้าใจว่าเจ้าเมืองในขณะนั้นอยากจะแยกตัวออกเป็นอิสระ คืออยากจะแยกออกมาเป็นเมืองใหญ่อีกต่างหาก การย้ายเมืองครั้งนี้ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ท้าวคำบัง (บุตรเจ้าแก้วบุษมา) เป็นพระนครศรีบริรักษ์ เจ้าเมืองขอนแก่นต่อมาในปี พ.ศ. ๒๓๕๒ ได้ย้ายเมืองจากบ้านหนองเหล็กไปตั้งเมืองอยู่ที่บ้านดอนพันชาติ (เขตตำบลบ้านแพ่ง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม) พระนครศรีบริรักษ์ (คำบัง) ได้ถึงแก่กรรม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าราชบุตร (ท้าวคำวง) น้องชายของพระนครศรีบริรักษ์ (คำบัง) ซึ่งมีความดีความชอบจากการไปราชการสงคราม ขับไล่กองทัพพม่าออกไปจากเมืองเชียงใหม่ในขณะนั้น เป็นที่ “พระนครศรีบริรักษ์ บรมราชภักดี ศรีสุกสุนทร” เจ้าเมืองขอนแก่นต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๓๘๑ เมืองขอนแก่นก็ได้ย้ายจากบ้านดอนพันชาติไปตั้งอยู่ที่ริมฝั่งบึงพระลับโนนทอง คือบ้านเมืองเก่า ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่นในปัจจุบัน ซึ่งเมื่อก่อนเรียกว่า “บ้านโนนทอง” ต่อมาเมื่อย้ายเมืองไปอยู่ที่นั่น จึงเรียกว่าบ้านเมืองเก่า สาเหตุที่ย้ายเมืองนั้นเล่ากันว่า เกิดการแย่งราษฎรไพร่พลขึ้น และเกิดแผ่นดินแยกที่ถนนกลางเมือง มีโรคภัยไข้เจ็บผู้คนล้มป่วยกันมาก จึงถือว่าที่ตรงนั้นไม่เป็นมงคลต่อการอยู่อาศัย จึงย้ายเมืองอีกครั้งหนึ่ง จากบึงพระลับโนนทองไปตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกที่บ้านโนนทัน (อยู่ในตำบลพระลับ อำเภอเมืองขอนแก่นปัจจุบัน) ในปี พ.ศ. ๒๓๘๘ พอดีพระนครศรีบริรักษ์ (คำวง) ได้ถึงแก่อนิจกรรม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ท้าวอินธิวงษ์ บุตรคนเล็กของพระยานครศรีบริรักษ์ เป็นเจ้าเมืองขอนแก่น เพราะมีวิชาความรู้ดีกว่าพี่ชายคนอื่นๆ โดยได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาในราชทินนามเดิมของบิดาสืบมาต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๐๗ ท้าวอินธิวงษ์เจ้าเมืองขอนแก่นได้ถึงแก่อนิจกรรมลงอีก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ท้าวคำบุ่ง (พี่ชายท้าวอินธิวงษ์) ผู้เป็นอุปฮาดแต่เดิมให้เป็นเจ้าเมืองขอนแก่นสืบแทนน้องชายต่อมาอีก ๓ ปี เพราะชราภาพมากแล้วในปี พ.ศ. ๒๔๑๐ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ท้าวอุ (ราชบุตร) ซึ่งเป็นหลานท้าวอินธิวงษ์ (พระยานครศรีบริรักษ์) ขึ้นเป็นเจ้าเมืองขอนแก่น และได้ย้ายเมืองขอนแก่นจากบ้านโนนทันกลับไปตั้งอยู่ที่บ้านเมืองเก่าอีก (บ้านโนนทองเดิม) พอถึงปี พ.ศ. ๒๔๑๓ ก็ได้ย้ายเมืองขอนแก่นจากบ้านเมืองเก่าไปตั้งอยู่ที่บ้านดอนบม (บ้านดอนบม ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น) แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระราชทานบรรดาศักดิ์ท้าวอุ

(ราชบุตร) เจ้าเมืองขอนแก่นในขณะนั้น เป็นพระนครศรีบริรักษ์ และให้ท้าวมหูล้ำ บุตรคนเล็กของท้าวจินฉวิชัย เป็นปลัดเมืองขอนแก่น (หรืออุปฮาด) ในปี พ.ศ. ๒๔๓๙ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เปลี่ยนการปกครองหัวเมืองไกลใหม่ โดยเปลี่ยนเป็นบริเวณหัวเมืองลาวฝ่ายเหนือ ให้เป็นหัวเมืองลาวพวน ดังนั้น เมืองขอนแก่นจึงอยู่ภายใต้การปกครองของเมืองอุดรธานี หรือมณฑลอุดรธานี โดยมีกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมเป็นผู้ปกครองมณฑล ในสมัยนั้นได้มีสายโทรเลข ที่เดินจากเมืองนครราชสีมา ผ่านเมืองชนบท เข้าเขตเมืองขอนแก่นข้ามลำน้ำชีที่ท่าหมากทัน ตรงไปท่าพระ บ้านพุ่ม โดยไม่เข้าเมืองขอนแก่น และตรงไปข้ามลำน้ำพองไปบ้านหมากแข้งเมืองอุดรธานี ศูนย์กลางมณฑลอุดร กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม (ผู้ปกครองมณฑลอุดรธานีในขณะนั้น) ซึ่งเป็นข้าหลวงใหญ่ประจำมณฑลอุดรธานีทรงดำริว่า ที่ว่าการเมืองขอนแก่นที่ตั้งอยู่ที่บ้านดอนบม ไม่สะดวกแก่ราชการ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ย้ายเมืองขอนแก่นไปตั้งอยู่ที่บ้านพุ่ม (อำเภอเมืองขอนแก่นในปัจจุบัน) ในปลาย พ.ศ. ๒๔๓๙ และเปลี่ยนนามตำแหน่งเจ้าเมืองเป็นผู้ว่าราชการเมือง และตั้งชื่อเมืองว่า ขอนแก่น จนถึงปัจจุบันในปี พ.ศ. ๒๔๔๐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระราชทานบรรดาศักดิ์ท้าวมหูล้ำปลัดเมืองขอนแก่นเป็นพระพิทักษ์สารนิคม และในปี พ.ศ. ๒๔๔๑ ก็ได้ย้ายเมืองขอนแก่นจากบ้านพุ่มกลับไปตั้งอยู่ที่บ้านเมืองเก่าตามเดิม โดยตั้งศาลากลางขึ้นที่ริมบึงเมืองเก่าทางด้านเหนือ (หน้าสถานีโทรทัศน์ในปัจจุบัน) ด้วยเหตุผลที่ว่า บ้านพุ่มนั้นกั้นตารน้ำในฤดูแล้งในปี พ.ศ. ๒๔๔๔ ทางราชการได้เกณฑ์แรงงานของราษฎรที่เคยหลงผิดไปเชื่อผีบุญ-ผีบาป ที่เขตแขวงเมืองอุบลราชธานีในตอนนั้น โดยให้พากันมาช่วยสร้างทำนบกั้นน้ำขึ้นเป็นถนนรอบบึงเมืองเก่า เพื่อกักน้ำไว้ใช้สอยในฤดูแล้ง เพราะบึงนี้เป็นแหล่งน้ำที่สำคัญของชาวเมืองขอนแก่นต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๔๗ พระนครบริรักษ์ (อนุครศรี) เจ้าเมืองขอนแก่น ได้กราบถวายบังคมลาออกจากราชการ เหตุเพราะชราภาพ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนตำแหน่งพระพิทักษ์สารนิคม (มหูล้ำ สุนทรพิทักษ์) ปลัดเมืองขอนแก่นขึ้นเป็นเจ้าเมืองขอนแก่น และในปีนั้นเอง ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เปลี่ยนนามตำแหน่งข้าหลวงประจำเมืองขอนแก่นเป็นข้าหลวงประจำบริเวณพาศิ ส่วนเมืองต่าง ๆ ที่ขึ้นต่อนั้น ก็ให้เปลี่ยนเป็นอำเภอ และผู้เป็นเจ้านั้น ๆ ก็ให้เปลี่ยนเป็นนายอำเภอ ตำแหน่งอุปฮาดก็เป็นปลัดอำเภอไป แต่ขึ้นตรงต่อเมืองอุดรธานี มณฑลอุดรธานีในขณะนั้นต่อมาในวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๙ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกเลิกระบบมณฑลในประเทศ ให้เปลี่ยนคำว่าเมืองเป็นจังหวัดแทน ตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองจึงกลายเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด และศาลาว่าการเมืองก็เปลี่ยนมาเป็นศาลากลางจังหวัด นับตั้งแต่บัดนั้น เป็นต้นมาขอนแก่นจึงได้กำเนิดเป็น "จังหวัดขอนแก่น"

๕) ที่มาของชื่อขอนแก่น เหตุที่เมืองนี้มีนามว่า เมืองขอนแก่นนั้นได้มีตำนานแต่โบราณเล่าขานสืบต่อกันมาว่า ก่อนที่เพี้ยเมืองแพนจะอพยพไพร่พลมาตั้งบ้านตั้งเมืองขึ้นนั้น ปรากฏว่าบ้านขามหรือตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพองปัจจุบัน ซึ่งเป็นเขตแขวงร่วมการปกครองกับบ้านชีโล้น มีตอมะขาม

ขนาดใหญ่ที่ตายไปหลายปีแล้ว กลับมีใบงอกงามเกิดขึ้นใหม่อีก และหากผู้ใดไปกระทำมิดีมิร้ายหรือดูถูกดูหมิ่น ไม่ให้ความเคารพยำเกรง ก็จะมีอันเป็นไปในทันทีทันใด เป็นที่น่าประหลาดและมหัศจรรย์ยิ่งนัก ดังนั้น บรรดาชาวบ้านชาวเมืองในแถบถิ่นนั้นจึงได้พร้อมใจกันก่อเจดีย์ครอบตอมะขามนั้นเอาไว้เสีย เพื่อให้เป็นที่สักการะของคนทั่วไป พร้อมกับได้บรรจุพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ๙ บท เข้าไว้ในเจดีย์ครอบตอมะขามนั้นด้วย ซึ่งเรียกว่า พระเจ้า ๙ พระองค์ แต่เจดีย์ที่สร้างในครั้งแรกเป็นรูปปราสาท หลังจากได้ทำการบูรณะใหม่เมื่อราว ๕๐ ปีที่ผ่านมา จึงได้เปลี่ยนเป็นรูปทรงเจดีย์ และมีนามว่า พระธาตุขามแก่น ปัจจุบันตั้งอยู่ในเขตวัดเจติยภูมิ บ้านขาม ตำบลบ้านขาม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พระเจดีย์ขามแก่นถือว่าเป็นปูชนียสถานอันศักดิ์สิทธิ์ของชาวจังหวัดขอนแก่น ซึ่งจะมีงานพิธีบวงสรวงเคารพสักการะกันในวันเพ็ญเดือน ๖ ทุกปีส่วนทางด้านทิศตะวันตกของเจดีย์พระธาตุขามแก่นนั้น มีซากโบราณที่ปรักหักพังปรากฏอยู่ โดยอยู่ห่างจากเจดีย์ราว ๑๕ เส้น หรืออยู่คนละฟากทุ่งของบ้านขาม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบริเวณแถบนี้น่าจะเป็นที่ตั้งของเมืองมาก่อน แต่ได้ร้างไปนาน ดังนั้น จึงได้ถือเอานิมิตนี้มาตั้งนามเมืองว่าขามแก่น แต่ต่อมาจึงเรียกเพี้ยนมาเป็นเมืองขอนแก่น จนกระทั่งทุกวันนี้

๖) ภูมิประเทศ จังหวัดขอนแก่นมีสภาพพื้นที่ลาดเอียงจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออก และทิศใต้ บริเวณที่สูงทางด้านตะวันตกมีสภาพพื้นที่เป็นเขาหินปูนตะปุ่มตะป่ำสลับกับพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย มีระดับความสูงประมาณ ๒๐๐-๒๕๐ เมตรจากระดับน้ำทะเล มีภูเขารูปแอ่งหรือภูเขาเวียงวางตัวอยู่ติดอำเภอภูเวียง บริเวณที่สูงตอนกลางและด้านเหนือมีสภาพพื้นที่เป็นเทือกเขา ได้แก่ ภูเก้า ภูเม็ง ภูพานคำ เป็นแนวขวางมาจากด้านเหนือ แล้ววกลงมาทางตะวันตกเฉียงใต้ ไหล่เขาด้านนอกมีความสูงและลาดชันมาก สูงประมาณ ๓๐๐-๖๖๐ เมตร ไหล่เขาด้านในมีความลาดชันน้อย มีระดับความสูงประมาณ ๒๒๐-๒๕๐ เมตรบริเวณแอ่งโคราช ครอบคลุมพื้นที่ทางด้านใต้จังหวัด สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย มีความสูงประมาณ ๑๕๐-๒๐๐ เมตร มีบางส่วนเป็นเนิน สูงประมาณ ๑๗๐-๒๕๐ เมตร และลาดต่ำไปทางราบลุ่มที่ขนานกับลำน้ำชี มีความสูงประมาณ ๑๓๐-๑๕๐ เมตร จากนั้น พื้นที่จะลาดชันไปทางตะวันออก มีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาดมีความสูงประมาณ ๒๐๐-๒๕๐ เมตร และค่อนข้างราบ มีความสูงประมาณ ๑๗๐ -๑๘๐ เมตร

๗) อาณาเขตติดต่อ

- (๑) ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดเลย จังหวัดหนองบัวลำภู และจังหวัดอุดรธานี
- (๒) ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดกาฬสินธุ์และจังหวัดมหาสารคาม
- (๓) ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์
- (๔) ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดชัยภูมิและจังหวัดเพชรบูรณ์

๘) ภูมิอากาศ สภาพภูมิอากาศของขอนแก่น โดยทั่วไปเป็นแบบทุ่งหญ้าในเขตร้อน คือ มีฝนตกสลับกับแห้งแล้ง ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ

โดยมีอุณหภูมิสูงสุดโดยเฉลี่ย ๓๖.๓๕ องศาเซลเซียส และมี ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคม อากาศร้อนจัดในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม โดยจะมีฝนตกชุกในช่วงเดือนสิงหาคมของทุกปี และฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ สภาพอากาศจะหนาวเย็น โดยทั่วไปจะหนาวจัดในช่วงเดือนธันวาคมจนถึงเดือนมกราคมของทุกปี อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย ๑๕.๔ องศาเซลเซียส

๙) การปกครองส่วนภูมิภาค การปกครองแบ่งออกเป็น ๒๖ อำเภอ ๑๙๙ ตำบล ๒๓๓๓ หมู่บ้าน

๑. อำเภอเมืองขอนแก่น	๑๔. อำเภอเวียงชัย	
๒. อำเภอบ้านฝาง	๑๕. อำเภอหนองสองห้อง	
๓. อำเภอพระยืน	๑๖. อำเภอภูเวียง	
๔. อำเภอหนองเรือ	๑๗. อำเภอมีชัย	
๕. อำเภอชุมแพ	๑๘. อำเภอชนบท	
๖. อำเภอสีชมพู	๑๙. อำเภอเขาสวนกวาง	
๗. อำเภอน้ำพอง	๒๐. อำเภอภูผาม่าน	
๘. อำเภออุบลรัตน์	๒๑. อำเภอซำสูง	
๙. อำเภอกระนวน	๒๒. อำเภอโคกโพธิ์ไชย	
๑๐. อำเภอบ้านไผ่	๒๓. อำเภอหนองนาคำ	
๑๑. อำเภอเปือยน้อย	๒๔. อำเภอบ้านแฮด	
๑๒. อำเภอพล	๒๕. อำเภอโนนศิลา	
๑๓. อำเภอเวียงใหญ่	๒๖. อำเภอเวียงเก่า	

๑๐) แหล่งเรียนรู้ ประกอบด้วย

๑) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติที่ ๗ ขอนแก่น: ตั้งอยู่ที่ถนนกสิกรทุ่งสร้าง เป็นสถานที่ที่เก็บรักษาและจัดแสดงโบราณวัตถุและศิลปวัตถุที่เป็นของแถบอีสานตอนเหนือ โดยรอบอาคารพิพิธภัณฑ์จัดตั้งใบเสมาหินที่ได้จาก "เมืองฟ้าแดดสงยาง" ไว้เป็นจำนวนมาก

๒) หอศิลปวัฒนธรรม และอาคารศูนย์กาญจนาภิเษกมหาวิทยาลัยขอนแก่น: เป็นแหล่งแสดงศิลปปะพื้นบ้านและเป็นสถานที่จัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ตั้งอยู่ที่ถนนมะลิวัลย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

๓) โสภมุนมังเมืองขอนแก่น: โสภมุนมังเมืองขอนแก่น ตั้งอยู่ ณ บริเวณชั้นล่างอาคารสวนสาธารณะ ๒๐๐ ปี บึงแก่นนคร เทศบาลนครขอนแก่น ภายในโสมนมังเมืองขอนแก่น ได้จัดแบ่งพื้นที่ออกเป็นพื้นที่ในส่วนของการนิทรรศการ และห้องจำหน่ายของที่ระลึก สำหรับการจัด

นิทรรศการได้แบ่งออกเป็น ๕ โซน โดยแบ่งตามเนื้อหาสาระในระบบการปกครอง วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอันน่าภาคภูมิใจของชาวขอนแก่น นับตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ยุคสร้างบ้านแปงเมือง จวบจนเป็นเมืองขอนแก่นในปัจจุบัน

๔) ศูนย์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ประจำท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น: ตั้งอยู่ที่ ศูนย์บริการสาธารณสุขที่ ๔ บ้านสามเหลี่ยม ถนนศรีมหารัตน์ เป็นแหล่งศึกษาความรู้สำหรับเด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป ที่พร้อมไปด้วยข้อมูลพื้นฐาน ความรู้ หลักการทฤษฎีทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนเป็นแหล่งรวบรวมอุปกรณ์เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ และการแสดงถึงวิวัฒนาการ ในการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๕) พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูเวียง : ตั้งอยู่ในเขตตำบลในเมือง อำเภอเวียงเก่า เป็นพิพิธภัณฑ์ธรณีวิทยา จัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับการกำเนิดและวิวัฒนาการของโลก ประกอบด้วยการเปลี่ยนแปลงทางธรณีวิทยาและกำเนิดและวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งไดโนเสาร์ที่ขุดค้นพบในหุบเขาภูเวียง ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสถานศึกษาและนักท่องเที่ยวทั่วไป เปิดให้บริการ ระหว่างเวลา ๐๙.๐๐ - ๑๗.๐๐ น. หยุดทุกวันจันทร์ยกเว้นวันจันทร์ที่เป็นวันหยุดนักขัตฤกษ์ โทรศัพท์ ๐๔๓ ๔๓๘-๒๐๔

๖) บึงทุ่งผึ้งฟีด : ศูนย์รวมพรรณไม้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดขอนแก่น อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น เป็นสาขา สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ จังหวัดเชียงใหม่ ทำหน้าที่รวบรวม พรรณไม้ประจำถิ่นและข้อมูลพืชของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นศูนย์ทดลอง สาธิต และวิจัยพืชเศรษฐกิจและพืชทนเค็มตลอดจนที่ข้องเกี่ยวโดยร่วมมือกับนักวิจัยจากสถาบันในภูมิภาค ตลอดจนการพัฒนาพื้นที่และภูมิทัศน์ ให้เป็นสถานที่ศึกษาฝึกอบรมของนักเรียน นักศึกษาจากสถาบันการศึกษาในภูมิภาคและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจในธรรมชาติตลอดจนแหล่งสันตนาการและท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์แก่ผู้เข้าเยี่ยมชมศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาจังหวัดขอนแก่น: ตั้งอยู่ติดถนนมิตรภาพ ทางไปจังหวัดนครราชสีมา ประมาณกิโลเมตรที่ ๔๔-๔๕ ในเขตอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

๗) อุทยานแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติน้ำพอง อุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำ อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน อุทยานแห่งชาติภูเวียง สถาบันระดับอุดมศึกษา

๑๑) สวนสาธารณะ ประกอบด้วย

๑) บึงแก่นนคร : เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและสถานที่ท่องเที่ยวใจกลางเมือง เป็นบึงธรรมชาติคูเมืองขอนแก่น ที่มีความกว้างถึง ๖๐๐ ไร่ในฤดูฝนจะมีระดับน้ำปริ่มฝั่ง มีสถานที่ออกกำลังกาย โชนตกปลา ลานกีฬา แหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลา ตั้งอยู่ติดกับถนนรอบบึง

๒) บึงทุ่งสร้าง : ตั้งอยู่ที่ ถ.จอมพล ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น (ทางไปบ้านดอนหญ้านาง) เป็นบึงน้ำและสวนสาธารณะขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีเขตเทศบาลนครขอนแก่นคอย

ดูแล เพื่อให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและใช้เป็นสถานที่ออกกำลังกายให้กับชาวเมือง มีการให้บริการต่างๆ เช่น สนามบาสเกตบอล ลานอเนกประสงค์ สระน้ำ และยังมีสวนนกขนาดใหญ่อยู่ภายในสวนสาธารณะด้วย บรรยากาศร่มรื่นไปด้วยต้นไม้ที่มีทั้งไม้ดอกไม้ประดับปลูกไว้อย่างสวยงาม ปัจจุบันบึงทุ่งสร้าง ทางองค์การสวนสัตว์แห่งประเทศไทยกำลังปรับปรุงสถานที่ให้เป็นสวนสัตว์ ไนท์ซาฟารี หรือ ซิตตี้ซู

๓) บึงหนองโคตร : สวนประตูเมือง ขอนแก่น (สวนเรืองแสง) บ้านหัวทุ่งคำไฮ เทียวตลาดแลงคำไฮที่ใหญ่มาก

๑๒) งานประเพณีและงานเทศกาลท้องถิ่นที่สำคัญ

งานประเพณีทำบุญตักบาตรในวันขึ้นปีใหม่ โดยจะจัดขึ้นในวันที่ ๑ มกราคม ของทุกปี งานประเพณีสุดยอดสงกรานต์อีสานเทศกาลดอกคูน-เสียงแคน และถนนข้าวเหนียว โดยจะจัดขึ้นในระหว่างวันที่ ๕-๑๕ เมษายน ของทุกปี งานประเพณีวันเข้าพรรษา โดยจะจัดขึ้นระหว่างวันเข้าพรรษาของทุกปี งานประเพณีออกพรรษา ใต้ประทีปบูชา พุทธกตัญญู โดยจะจัดขึ้นระหว่างวันออกพรรษาของทุกปี เทศกาลไหมประเพณีผูกเสี่ยวและงานกาชาด จัดขึ้นในระหว่างวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน-๑๐ ธันวาคม ของทุกปี งานส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ จัดขึ้นในช่วงปลายเดือนธันวาคมของทุกปี

๑๓) บุคคลมีชื่อเสียง (พระภิกษุ)

(๑) สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสโภ) สมเด็จพระราชาคณะ อดีตเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช นอกจากนี้ท่านยังเป็นบุคคลแรกที่นำการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐานสี่ (หรือแบบยุบหนอ-พองหนอ) จากพม่ามาเผยแพร่ในประเทศไทย

(๒) พระธรรมธีรราชหมานี่ (โชดก ญาณสิทธิ ป.ธ.๙) พระราชาคณะชั้นธรรม อดีตครองเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ อดีตเจ้าคณะภาค ๙ อาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐานสี่ (หรือแบบยุบหนอ-พองหนอ)

(๓) พระธรรมวิสุทธาจารย์ (เหล่ว สุมโน ป.ธ.๕) พระราชาคณะชั้นธรรม อดีตเจ้าอาวาสวัดธาตุ พระอารามหลวง อดีตที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค ๙ นอกจากนี้ท่านยังเป็นบุคคลแรกที่นำการศึกษาด้านภาษาบาลี เข้ามาสู่จังหวัดขอนแก่น เป็นผู้จัดตั้งสำนักเรียนบาลีที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ คือ สำนักเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา

(๔) พระธรรมวิสุทธาจารย์ (คุณ ขนติโก ป.ธ.๔) พระราชาคณะชั้นธรรม เจ้าอาวาสวัดหนองแวง พระอารามหลวง ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค ๙ ที่ตั้งพระมหาธาตุแก่นนคร : ตั้งอยู่ภายในวัดหนองแวงพระอารามหลวง ถนนกลางเมือง

(๕) พระธรรมดิลก (สมาน สุเมโธ ป.ธ.๙) เจ้าคณะภาค ๙ (ธรรมยุต) เจ้าอาวาสวัดป่าแสงอรุณ ตำบลพระลับ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

(๖) พระเทพมงคลเมธี (คำพันธ์ โกวิท ป.ธ.๗) อดีตครองเจ้าอาวาสวัดธาตุ พระอารามหลวง อดีตเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น

(๗) พระเทพกิตติรังษี (ทองสา วรลาโภ ป.ธ.๘) เจ้าอาวาสวัดธาตุ พระอารามหลวง ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น

(๘) พระราชปริยัติโสภณ (ถนนอม ชินวิโส ป.ธ.๖) เจ้าอาวาสวัดหนองกุง เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น

(๙) พระราชประสิทธิคุณ (หลวงปู่สุนันท์ สุภาจาโร ป.ธ.๗, พธ.บ.) วัดเทพบูรณาราม รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น บ้านหนองบัวดีหมี ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.

(๑๐) พระโสภณพัฒนบัณฑิต (สุกัญญา อรุโณ รศ.ดร.) รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดธาตุ พระอารามหลวง

(๑๑) พระมงคลวุฒิสาร (หลวงปู่จวง ขนดีโก ป.ธ.๓) อดีตเจ้าอาวาสวัดบูรณาราม อดีตเจ้าคณะอำเภอเมืองขอนแก่น อดีตที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอเมืองขอนแก่น

(๑๒) พระโสภณวิสุทธานุคุณ (หลวงปู่บุญเพ็ง กบโปโก) พระมหาเถระวิปัสสนาจารย์ ลูกศิษย์สายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

๑๔) สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น มหาวิทยาลัยศรีปทุม ขอนแก่น สถาบันการบิณพลเรือน ศูนย์ฝึกการบิณพลเรือน โครงการการจัดตั้งสถาบันการบิณพลเรือน วิทยาเขตขอนแก่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ศูนย์การศึกษาชุมชนแพ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ศูนย์ขอนแก่น โครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยอีสานบัณฑิตพัฒนาศาสตร์ (ในอนาคต) สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๓ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ศูนย์ขอนแก่น สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ศูนย์ขอนแก่น วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย

๑๕) วิทยาลัยอาชีวศึกษารัฐบาล วิทยาลัยเทคนิคขอนแก่นวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น วิทยาลัยเทคนิคน้ำพอง วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีขอนแก่นวิทยาลัยเทคนิคนครขอนแก่น (เดิมชื่อวิทยาลัยสารพัดช่างขอนแก่น)วิทยาลัยการอาชีพขอนแก่นวิทยาลัยการอาชีพกระนวนวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ (เดิมชื่อวิทยาลัยการอาชีพชุมแพ) วิทยาลัยการอาชีพพลวิทยาลัยการอาชีพบ้านไผ่

๑๖) **วิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน** วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขอนแก่น วิทยาลัยเทคโนโลยีขอนแก่น วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วิทยาลัยเทคโนโลยีการ จัดการขอนแก่น วิทยาลัยเทคโนโลยีไทยบริหารธุรกิจขอนแก่น วิทยาลัยเทคโนโลยีควานันท์ วิทยาลัย เทคโนโลยีปัญญาวิวัฒน์ขอนแก่นวิทยาลัยพงษ์ภิญโญเทคโนโลยี วิทยาลัยเทคโนโลยีธุรกิจอาชีวะ ขอนแก่นวิทยาลัยเทคโนโลยีขอนแก่นบริหารธุรกิจ วิทยาลัยอาชีวศึกษาธุรกิจวิทยาลัยอมตะเทคโนโลยี บริหารธุรกิจ อำเภอหนองสองห้องวิทยาลัยชุมชนแพบริหารธุรกิจและเทคโนโลยี อำเภอชุมแพวิทยาลัย เทคโนโลยีพลพัฒนวิชาการ อำเภอพล นอกจากนี้มีศูนย์พัฒนาระบบจีไอเอส (GIS) ที่ใหญ่เป็นอันดับต้นของ ประเทศ สำหรับโรงเรียน คู่มือรายชื่อโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น^{๖๗}

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยเรื่องบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมืองของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัด ขอนแก่นสำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมืองขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

สิริพร สมบูรณ์บุรณะ ได้ทำวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตคนในชุมชนชายขอบของสังคมเมือง : กรณีศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ในชุมชนกองขะขานเมือง พบว่า ชุมชนค้ำยขะไม่ได้เป็นปัญหาของสังคม แต่กลับ มีหน้าที่ที่เป็นประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจการเมืองโดยรวมคือเป็นแหล่งแรงงานราคาถูกให้กับระบบทุน นิยม อย่างไรก็ตามชุมชนสลัมยังต้องอยู่ในภาวะพึ่งพิงจากคนภายนอกอยู่ค่อนข้างมากในแง่เศรษฐกิจ และบริการของรัฐ นอกจากนั้นชุมชนสลัมยังมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของกรุงเทพมหานครและพ่อค้า คนกลาง โดยเป็นการปฏิบัติต่อกันอย่างไม่มีความเห็นหรือแนวปฏิบัติตายตัว ดังนั้นชุมชนสลัมจึงไม่ได้ ตัดตนเองออกจากสังคมภายนอก และวิถีชีวิตภายในมิติชุมชนเองก็มีความเป็นอิสระและมีศักยภาพใน การกำหนดวิถีชีวิตตนเองในระดับหนึ่ง^{๖๘}

^{๖๗} กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, ประกาศสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง เรื่อง จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร แยกเป็นกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่าง ๆ ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๖, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://stat.bora.dopa.go.th/stat/pk/pk_๕๗.pdf [๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒].

^{๖๘} สิริพร สมบูรณ์บุรณะ, “วิถีชีวิตคนในชุมชนชายขอบของสังคมเมือง:กรณีศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ในชุมชนกองขะขานเมือง”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๖), หน้า บทคัดย่อ.

ทวิช จตุรพฤกษ์ ได้ทำวิจัยเรื่อง เสียงจากคนชายขอบ : ศักดิ์ศรีความเป็นคนของชาว ลีซอ พบว่า ภาพการต่อสู้ดิ้นรนและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชุมชนลีซอ ท่ามกลางกระแสความเป็น ชายขอบที่เกิดจากการขยายอำนาจของรัฐซึ่งนำไปสู่การสูญเสียอำนาจในการจัดการทรัพยากร และการ ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ชาวลีซอพยายามต่อสู้ดิ้นรนด้วยการใช้พิธีกรรมเป็นเครื่องมือในการ ปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ที่อยู่ในภาวะล้มสลายให้กลับคืนสู่ระเบียบใหม่ ใช้พิธีกรรมในการปรับเปลี่ยน ความสัมพันธ์เชิงอำนาจและบทบาททางสังคมที่เปลี่ยนไประหว่างชายกับหญิง ระหว่างคนลีซอด้วย กันเอง และระหว่างชุมชนลีซอกับรัฐ ในการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างคนลีซอกับรัฐ ชาวลีซอได้ปรับรูปแบบบางส่วนของวัฒนธรรมไทยผสมกับวัฒนธรรมลีซอ เท่ากับเป็นการยอมรับ อำนาจของรัฐและทูนนิยามว่าเป็นสิ่งที่ชาวลีซอหลีกเลี่ยงไม่ได้ การยอมรับอำนาจของรัฐเป็นลักษณะ แบบยอมจำนน แม้ชาวลีซอจะยอมรับลักษณะวัฒนธรรมและอำนาจจากภายนอกแต่ชาวลีซอก็จัด ตำแหน่งให้วัฒนธรรมและอำนาจภายนอกด้อยกว่าวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน^{๖๙}

สุริยา สมุทคุปดี และพัฒนา กิตติอาษา ได้ทำวิจัยเรื่อง คนชายขอบ:ชีวิตและชุมชนของ คนงานไทยในญี่ปุ่น พบว่า คนงานไทยในญี่ปุ่นต้องต่อสู้ดิ้นรนและเอาตัวรอดตลอดเวลา คนงานไทยมี ชีวิตอยู่ในวัฒนธรรมชายขอบซึ่งเกิดจากการต่อรอง การผสมผสาน และปรับเปลี่ยนระหว่างวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมญี่ปุ่น และวัฒนธรรมบริโภคนิยมของสังคมโลกสมัยใหม่ ชุมชนของคนงานเป็นชุมชนของการมี ผลประโยชน์ร่วมกัน ขณะเดียวกันก็เป็นชุมชนในจินตนาการที่เชื่อมโยงเข้าถึงกันด้วยสำนึกทาง ประวัติศาสตร์ เอกลักษณะทางวัฒนธรรมและความผูกพันกับประเทศไทยซึ่งเป็นบ้านเกิดเมืองนอนอยู่ ตลอดเวลา การสร้างชุมชนในลักษณะดังกล่าวเป็นไปได้เพราะพลังอำนาจของเงิน การติดต่อสื่อสาร การ คมนาคม สื่อ อาหาร แฟชั่น เครื่องประดับ พระพุทธรูป และวัตถุมงคลประเภทต่างๆ^{๗๐}

Komartra Chuengsatiansup ได้ทำวิจัยเรื่อง วิธีชีวิตคนเลี้ยงช้าง“Living on the Edge Marginality in the Kui Communities in Northeast Thailand”พบว่า การสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ ทำให้องค์กรทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ล้มสลาย องค์กรทางสังคมของชาวกูย เชื่อมโยงผ่านประเพณีการคล้องช้าง เมื่อจังหวัดสุรินทร์ถูกสร้างเป็นเมืองช้าง ชาวกูยได้เข้ามามีส่วนร่วม

^{๖๙} ทวิช จตุรพฤกษ์, เสียงจากคนชายขอบ ศักดิ์ศรีความเป็นคนของชาวลีซอ, (เชียงใหม่: เครือข่าย ชาติพันธุ์ศึกษา ศูนย์ภูมิภาคเพื่อการศึกษาสังคมศาสตร์และการพัฒนาที่ยั่งยืน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , ๒๕๕๑), หน้า บทคัดย่อ.

^{๗๐} สุริยา สมุทคุปดี และพัฒนา กิตติอาษา, คนชายขอบ:ชีวิตและชุมชนของแรงงานไทยใน ญี่ปุ่น. ใน มานุษยวิทยากับโลกาภิวัตน์, (นครราชสีมา: สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๒), หน้า ๑๕ - ๒๒

ในฐานะคนเลี้ยงช้างและฝึกช้าง แต่เกียรติภูมิและผลประโยชน์ทั้งหมดกลับตกอยู่กับข้าราชการและนักการเมืองท้องถิ่น ชาวคุยต้องอยู่ภายใต้การดูแลควบคุมของข้าราชการและผู้นำท้องถิ่น ชาวคุยไม่ได้รับผิดชอบต่อแทนจากการเลี้ยงช้างและฝึกช้างเท่าที่ควร ต้องตกอยู่ในฐานะคนขายขอบ และทนทุกข์กับความลำบากยากแค้นนานัปการ^{๗๑}

อรอุษา ภูมิบริรักษ์ ได้ทำวิจัยเรื่อง ภาพการณ์กลายเป็นคนขายขอบของผู้ป่วยเอดส์ พบว่าผู้ป่วยเอดส์ถูกเบียดขับให้อยู่ในสถานการณ์ที่ถูกกีดกันและปิดกั้น สูญเสียสิทธิของตนเองและด้อยโอกาสที่จะเข้าถึงทรัพยากรเช่นบุคคลอื่นในสังคม เช่น ถูกปิดกั้นโอกาสในการทำงาน ถูกปิดกั้นไม่ให้เข้าร่วมกิจกรรมของส่วนรวม ต้องสูญเสียตัวตน ปกปิดซ่อนเร้นความเป็นตัวเอง แต่ผู้ป่วยเอดส์ก็ยอมรับการตกอยู่ในสถานะขายขอบ ผู้ป่วยเอดส์มีการจัดการพื้นที่ทางสังคม คือ ดูแลร่างกายตนเอง ใส่เสื้อผ้ามิดชิด การศึกษาครั้งนี้ยังพบว่าครอบครัวเป็นกลไกสำคัญในการประคับประคองไม่ให้ผู้ป่วยเอดส์ตกอยู่ในภาวะการกลายเป็นคนขายขอบ^{๗๒}

ภัทรขวัญ ทองเถาว์ ได้ทำวิจัยเรื่อง ภาพคนขายขอบในวรรณกรรมเยาวชนบท พบว่าภาพคนขายขอบในวรรณกรรมเยาวชนแบ่งเป็น ๓ บริบท คือ คนขายขอบในบริบทภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์ คนขายขอบในบริบทเศรษฐกิจ และคนขายขอบในบริบทสังคมและวัฒนธรรม คนขายขอบในบริบทภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์ ได้แก่ ชาวเขาที่ขาดโอกาสทางการศึกษาเนื่องจากปัญหาความยากจนและความห่างไกล ขาดความรู้ด้านสาธารณสุข ทำการเกษตรตามภูมิปัญญาดั้งเดิม (ชาวเขาเผ่าปาเกอะญอ) และปลูกฝิ่น(ชาวเขาเผ่าแม้ว) รักพวกพ้อง ภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ของตน อดทนต่อการ ถูกเหยียดหยาม ชาวเขาเป็นกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตเรียบง่าย กลมกลืนกับธรรมชาติและยอมรับการจัดการของรัฐให้เป็นไทยใหม่ ชาวเวียดนามอพยพคือพลเมืองไร้สัญชาติที่ไม่ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานในฐานะพลเมืองไทยและถูกจำกัดอิสรภาพในการดำรงชีวิต ส่วนคนขายขอบในบริบทเศรษฐกิจ ได้แก่ คนเร่ร่อนขอทาน คือคนยากจนที่ไม่มีหนทางประกอบอาชีพและสภาพร่างกายพิการ ผู้ใช้แรงงานคือคนยากจนที่ไร้ทักษะฝีมือ มีคุณภาพชีวิตต่ำ สุดท้ายคนขายขอบในบริบทสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ เด็กกำพร้า คือ เด็กที่พ่อแม่ทอดทิ้ง ขาดความรักความอบอุ่นและคนในสังคมใช้เป็นวัตถุแห่งการสงเคราะห์ เด็กพิการคือบุคคลที่น่าสงสาร ด้อยความสามารถและเป็นคนมีกรรม คนไทยมุสลิมคือกลุ่มคนที่มีความแตกต่างจากคนไทย

^{๗๑} Komatra Chuengsatiansup, *Living on the edge: Marginality and contestation in the Kui communities of Northeast Thailand W*, Dissertation, Ph.D. (Social Anthropology), (Cambridge, Massachusetts: Graduate school, Harvard University. Photocopied, ๑๙๙๘), p. Abstract.

^{๗๒} อรอุษา ภูมิบริรักษ์, “ภาวะการกลายเป็นคนขายขอบของผู้ป่วยเอดส์”, รายงานวิจัย, (สังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์, บัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาวชิราวุฒยอนแกน, ๒๕๔๓), หน้า บทคัดย่อ.

พุทธทั้งวิถีชีวิต เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ด้านกลวิธีการนำเสนอภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชนมี ๓ ประเภทคือ กลวิธีการนำเสนอภาพคนชายขอบผ่านโครงเรื่อง กลวิธีการนำเสนอภาพคนชายขอบผ่านตัวละคร โดยการบรรยายของผู้เขียนโดยตรงและการสร้างตัวละครคนชายขอบจากบทบาทในเรื่อง กลวิธีสุดท้ายคือการนำเสนอภาพ คนชายขอบผ่านฉากและบรรยากาศ ได้แก่ ฉากที่เป็นสถานที่ ฉากที่เป็นเวลา และฉากที่เป็นวิถีชีวิตหรือสภาพสังคม^{๗๓}

พลพัทธชัย งามแสงและคณะ ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ๑. ด้านการดำเนินการจัดการศึกษา มีจุดแข็ง (S) คือการวางแผนการจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การวัดและการประเมินผล ส่วนของการจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นจุดอ่อน (W) สำหรับปัจจัยภายนอกเป็นโอกาส (O) ๒. ด้านการบริหารและพัฒนาการศึกษา มีจุดแข็ง (S) คือ การวางแผนการบริหารและพัฒนาการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การบริหารและพัฒนาการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การวัดและการประเมินผล แต่ปัจจัยภายนอกเป็นภาวะคุกคาม (T) ๓. ด้านการระดมทรัพยากรทางการศึกษาและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้อง มีจุดแข็ง (S) คือการวางแผนระดมทรัพยากร การดำเนินการระดมทรัพยากร การวัดและการประเมินผล และปัจจัยภายนอกเป็นโอกาส (O) ส่วนการพัฒนากลยุทธ์ พบว่า กลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีความเหมาะสม มีกลยุทธ์หลัก ๓ กลยุทธ์ ได้แก่ ๑. ปฏิรูปการดำเนินการจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ๒. ปรับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการมีส่วนร่วมบริหารและพัฒนาการศึกษา ๓. เพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการมีส่วนร่วมระดมทรัพยากรทางการศึกษา และมีกลยุทธ์รอง ๑๒ กลยุทธ์^{๗๔}

วชิราพร สุวรรณศรवल และคณะ ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย พบว่า ๑. สภาพปัญหาสำคัญของการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบน ของประเทศไทยประกอบด้วย ๑) ด้านนักเรียน : ครอบครัวมีฐานะยากจนและไม่สนับสนุนให้ลูกได้รับการศึกษา ภาษา เป็นอุปสรรคในการเรียน และเด็กพักอยู่ห่างไกลจากโรงเรียน ๒) ด้าน

^{๗๓}ภัทรขวัญ ทองแก้ว, “ภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชนบท”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔), หน้า บทคัดย่อ.

^{๗๔}พลพัทธชัย งามแสงและคณะ, “การพัฒนากลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ”, วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๙): หน้า ๓๓-๔๕.

โรงเรียน : หลักสูตรไม่เหมาะสมโรงเรียน ตั้งอยู่ในที่ห่างไกลจากที่พักของนักเรียนครูขาดความเข้าใจในตัวนักเรียน ๒. ความต้องการที่สำคัญของนักเรียนและผู้ปกครองได้แก่ในแต่ละชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้ย่อยและมีครู ประจำเพื่อสะดวกในการเรียน หลักสูตรมีความยืดหยุ่นสอนเฉพาะวิชาที่จะเป็นและใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวัน เนื้อหาวิชาควรเน้นวิชาชีพเป็นสำคัญ ๓. รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนที่ สร้างขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนานักเรียนที่ออกกลางคัน และกลุ่มที่ไม่จบการศึกษาภาคบังคับ หรือผู้สนใจอย่าง ต่อเนื่อง เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่สามารถนำไปเกาะเกี่ยวกับโรงเรียนปกติแต่ใช้เวลาอนอกราชการ เป็นไปตามหลักการของ ทฤษฎีระบบประกอบด้วยปัจจัยนำเข้าที่เกี่ยวข้องกับงานบุคลากร งานวิชาการ และงานบริหารทั่วไป กระบวนการ เกี่ยวข้องกับ กระบวนการบริหารงานวิชาการ และบริหารงานทั่วไปโดยใช้แรงจูงใจในการขับเคลื่อนผลผลิตเกี่ยวข้องกับโอกาสทางการเรียนของนักเรียนที่สามารถเรียนจบการศึกษาภาคบังคับและประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัวได้และ บริบทเกี่ยวข้องกับนโยบายการจัดการศึกษาทางเลือกบนพื้นที่สูง การพัฒนาทรัพยากรบุคคลการใช้ครุภูมิปัญญา ท้องถิ่น คู่กับครูปกติ ๔. รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบน ของประเทศไทยที่พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบที่มีความเป็นไปได้และมีความคุ้มค่าในระดับมากโดยมีความเหมาะสมและ ความมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด^{๗๕}

สันติ บุรณะชาติ ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนฐานความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่า ในด้านหลักสูตรต้องมี หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรของโรงเรียน การจัดทำหลักสูตรต้องคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตอบสนองต่อความต้องการ ของนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนโดยบูรณาการเข้าไปใน หลักสูตรด้วย^{๗๖}

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนชายขอบในจังหวัดชายแดนของไทยที่ติดกับประเทศกัมพูชา ได้มีข้อเสนอแนะเชิง นโยบายไว้ว่ารัฐบาลควรกำหนดนโยบายเฉพาะสำหรับ พัฒนาพื้นที่ชายแดนให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรมโดยอาศัย ความร่วมมือ

^{๗๕} วชิราพร สุวรรณศรลและคณะ, “รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย”, วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ปีที่ ๑๕ ฉบับพิเศษ, (๒๕๕๖), หน้า ๑๘๒-๑๘๓

^{๗๖} สันติ บุรณะชาติ, “รูปแบบการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนฐานความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์”, ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร. พิษณุโลก, ๒๕๕๒), หน้า ๒๘๒-๓๐๖.

จากภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้อาจ จัดทำเป็นแผนพัฒนาโรงเรียนชายแดน โดยกำหนดให้มี ยุทธศาสตร์ส่งเสริมความมั่นคงและแก้ปัญหาตาม ชายแดนรวมทั้งยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพ การศึกษาในพื้นที่ และควรมีการส่งเสริมพัฒนาครู คุณครู และบุคลากรทางการศึกษาให้ได้รับสิทธิ ประโยชน์เท่าเทียมกันเพื่อเป็นการสร้างขวัญ กำลังใจให้กับบุคคลที่ ปฏิบัติงานในพื้นที่การสนับสนุน งบประมาณอย่างเพียงพอในการพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอนให้มีความรู้ และทักษะในการจัดการ เรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพอย่าง ต่อเนื่องเพื่อแก้ปัญหาเรื่องคุณภาพของครู เป็นต้น^{๗๗}

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาทั้งหมดนี้ผู้วิจัยมีจุดประสงค์เพื่อนำผลของการ ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการศึกษาของคนชายขอบที่เกิดจากความแตกต่างจากชาติพันธุ์ ผู้ ดิตยาเสพติด และผู้เป็นโรคเอดส์ทำให้เกิดความเลื่อมล้ำในด้านสังคมกลายเป็นคนชายขอบของสังคม ผู้วิจัยจะนำเอกสารงานวิจัยที่ทบทวนมานี้ไปวิเคราะห์และอภิปรายผลในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ เกี่ยวกับ พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ

สุพจน์ ประไพเพชร ได้ทำวิจัยเรื่อง เงื่อนไขความสำเร็จของการบริหารที่มีประสิทธิผล ใน โรงเรียนชาวไทยภูเขา พบว่า เงื่อนไขภายในได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งได้แก่ ลักษณะเด่นของ ผู้อำนวยการ โรงเรียนและการยอมรับจากชุมชน เงื่อนไขที่เกิดจากครู ได้แก่ ครูชาวไทยภูเขา ลักษณะ การทำงานของครู ความผูกพันของครู ปฏิสัมพันธ์ของครู กิจกรรมที่เป็นเลิศของครูและความผูกพัน ระหว่างชุมชนกับครู เงื่อนไขที่เกิด จากนักเรียนได้แก่ ลักษณะพิเศษของเด็กชาวไทยภูเขา ลักษณะการ อยู่รวมกันของเด็กและความหลากหลายทางวัฒนธรรม^{๗๘}

คมพล สุวรรณภูและ สุพรรณิ ไชยอำพร ได้ทำวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์การจัด การศึกษาและพัฒนาครู ตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พบว่า แนวทางการพัฒนาครูตาม แนวพระราชดำริฯ มีดังนี้ ๑) การสรรหาและคัดเลือกครู มี ๒ กรณี คือตามความสมัครใจและโครงการครูทายาท ๒) การรักษาครู โรงเรียนได้จัดระบบการบริหารให้อิสระ มีความยืดหยุ่นและเน้นสนับสนุนครูผู้สอนให้ เจริญก้าวหน้า ๓) พัฒนาครูประจำการ ใน ๓ ลักษณะ คือการศึกษาต่อ การฝึกอบรมและการนิเทศการจัดการ เรียนรู้ ๔) การสร้างความผูกพันระหว่างครู

^{๗๗} เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, **สภาพการจัดการศึกษาชายขอบภาคใต้**, (กรุงเทพมหานคร: วี.ที.ซี. คอม มิวนิคชั่น, ๒๕๕๒), หน้า ก, ข-ณ.

^{๗๘} สุพจน์ ประไพเพชร, “**เงื่อนไขความสำเร็จของการบริหารที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนชาวไทย ภูเขา**”, ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่นขอนแก่น, ๒๕๕๑), หน้า บทคัดย่อ.

กับชุมชน ทั้ง ในบทบาทผู้ให้ความรู้และนักพัฒนาในชุมชน และ๕) การสร้างจิตวิญญาณครูเพื่อพัฒนาการศึกษาตามแนว พระราชดำริ^{๗๙}

ศิริพร ตันติยมาศ ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลของสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า รูปแบบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนทั้ง ๘ องค์กรประกอบ ได้แก่ กิจกรรมที่ทำร่วมกัน การใช้เทคโนโลยีทักษะ ด้านภาวะผู้นำ ผู้นำเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วม การติดต่อสื่อสาร การมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กร (เครือข่ายโรงเรียน) แบบมีส่วนร่วม และบรรยากาศการมีส่วนร่วม เป็นองค์ประกอบที่มีความเหมาะสมถูกต้องเป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์เป็นองค์ประกอบหนึ่งของรูปแบบการบริหารเครือข่ายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั้ง ๔ แห่ง^{๘๐}

ลัดดา ผลวัฒนะ ได้ทำวิจัยเรื่อง องค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบ ของสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษาเมืองค์ประกอบสำคัญ คือ บทบาทของผู้บริหารและกระบวนการบริหาร ด้านบทบาทของผู้บริหารนั้น ผู้บริหารมีการวางแผนและ กำหนดนโยบายร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา ปรึกษาหารือกันทุกขั้นตอน มีการจัดการองค์การโดยการ จัดวางตัวบุคคลให้เหมาะสมกับงานตามโครงสร้างการ บริหารงานที่กำหนดให้ ด้านการนำผู้บริหารมีภาวะผู้นำทางวิชาการสูงจะได้รับการยอมรับจากชุมชน^{๘๑}

สุทิศ ทองสนิทกาญจน์ ได้ศึกษาผลการดำเนินการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต ๒ สรุปได้ ว่า ๑) องค์ประกอบหลักของเครือข่ายการเรียนรู้ได้แก่ ที่ตั้ง คน ความรู้ ทรัพยากร ศักยภาพการเรียนรู้ของ เครือข่าย ขึ้นอยู่กับผู้นำที่สามารถกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และการเชื่อมโยงเครือข่ายให้เกิดการเรียนรู้ในการ

^{๗๙}คมพล สุวรรณภูมิ และสุพรรณิ ไชยเดช, “การสังเคราะห์การจัดการศึกษาและการพัฒนาครูตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี: ศึกษากรณีโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสิงคโปร์แอร์ไลน์เฉลิมพระเกียรติฯ”, วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA Development Journal), ปีที่ ๔๙ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๕๒).

^{๘๐}ศิริพร ตันติยมาศ, รูปแบบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลของสังกัดกรุงเทพมหานคร, **ดัชนีพันธปรัชญาคุณิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐), หน้า บทคัดย่อ.

^{๘๑}ลัดดา ผลวัฒนะ, “การพัฒนากระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา”, **ดัชนีพันธการศึกษาคุณิบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๗), หน้า บทคัดย่อ.

พัฒนาคุณภาพการศึกษา ๒) รูปแบบการ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ มีการเชื่อมโยงความรู้ ๓ รูปแบบ คือ คนกับคน คนกับกลุ่ม และกลุ่มกับกลุ่ม ๓) กระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ๔) ผลการดำเนินงาน เครือข่ายการเรียนรู้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ ๕) แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา^{๘๒}

ปาน กิมปี ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน พบว่า ๑) เครือข่ายการเรียนรู้มีการ พัฒนาการจากการตระหนักถึงปัญหาและความต้องการ ด้านเศรษฐกิจของชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนทำหน้าที่เป็น ผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีการใช้เครือข่ายสังคมเป็น ศูนย์กลางการดำเนินงานในชุมชนและมีการขยาย เชื่อมโยงกับองค์กรเครือข่ายในภาครัฐ เอกชน ชุมชน ธุรกิจและหรือองค์กรวิชาการ ๒) กิจกรรมการศึกษานอก โรงเรียนที่พบในเครือข่ายการเรียนรู้ มีทั้งกิจกรรมใน ด้านการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และแก้ปัญหอันเป็นพื้นฐานการดำรงชีวิต ๓) ปัจจัยความสำเร็จของเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนที่สำคัญ คือ ๓.๑) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การเผยแพร่แนวคิดใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาการให้ความสำคัญ ๓.๒) ปัจจัย ภายใน ได้แก่ ความตระหนักในปัญหาของชุมชนการมีผู้นำชุมชนที่มีความสามารถในการสร้างกระบวนการ เรียนรู้ของกลุ่มการจัดกิจกรรม ๓.๓) ผลการทดลองใช้ระบบการบริหารเครือข่าย การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลงการทดลองใช้ระบบการบริหารเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลงการ ๒ ขององค์ประกอบ ๔ พบว่า บุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลงการ เขต ๒ ได้ดำเนินการระบบตามกิจกรรมของแต่ละองค์ประกอบ โดยใช้กระบวนการที่หลากหลาย ก่อให้เกิดผลลัพธ์ของงานในแต่ละองค์ประกอบ^{๘๓}

ฉัตรพร วัชร ปะโคทัง ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการมี ส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่นโรงเรียนกันทรารมณังจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนใน การจัดการศึกษาขั้น พื้นฐานของโรงเรียนดีเด่นมีอยู่ ๕ กลุ่มใหญ่ คือ ๑) การมี ส่วนร่วมกับองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น ๒) การมี ส่วนร่วมของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๓) การมี ส่วนร่วมแบบเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน ๔) การมี ส่วน ร่วมในการระดมทุน และ ๕) การมี

^{๘๒} สุทธิศ ทองสนิทกาญจน์, “การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต ๒”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๔๗), หน้า บทคัดย่อ.

^{๘๓} ปาน กิมปี, “การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน”, ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสาธน์, ๒๕๔๐), หน้า บทคัดย่อ.

ส่วนร่วมในการสร้าง ความสัมพันธ์กับชุมชน โดยทั้ง ๕ กลุ่มมีความเกี่ยวข้อง และมีปฏิสัมพันธ์ เชื่อมโยงระหว่างกัน และยังพบว่า มีรูปแบบที่เป็นกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนใน การจัดการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนดีเด่น ๕ ประการ คือ ๑) การระดมความคิด ๒) การร่วมวางแผน ๓) การร่วมลงมือทำ ๔) การร่วมติดตามประเมินผล และ ๕) การรับประโยชน์ร่วมกัน ๔. ผลการ ประเมินผลการใช้ระบบการบริหาร เครือข่ายการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม โดย ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด^{๘๔}

วารุณี ชินวินิจกุล ได้ทำวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกรณีศึกษาชุมชนไม้เรียงอำเภอฉวางจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า กระบวนการเรียนรู้ของ ชุมชนไม้เรียงเริ่มจากการรวมตัวของผู้นำชุมชนที่มีการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) อย่างง่ายเพื่อหาข้อสรุปที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความเห็นรวมของชุมชน และ พบว่าการขับเคลื่อนใช้ผลของการค้นคว้าวิจัยจากช่วงของการริเริ่มก่อเกิดมาผลักดันให้ไปสู่การปฏิบัติ โดยใช้ภาวะผู้นำและกระบวนการกลุ่มส่วนกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของชุมชนเป็นการสร้างโอกาส ให้คนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันหรือเป็นการยกระดับความสามารถในการคิดวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ค้นหาและตัดสินใจกำหนดแผนหรือกิจกรรมทางเลือกใหม่ๆ ในการแก้ไขปัญหาที่สามารถดำเนินการ ได้จริง และเท่าทันการเปลี่ยนแปลงโดยการสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนมุ่งเน้นการแก้ปัญหาด้วยการ พึ่งตนเอง^{๘๕}

พจนา เอื้องไพบูลย์ ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อ การพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อวิเคราะห์กระบวนการและรูปแบบการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่ากระบวนการเรียนรู้ทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการคิด และปฏิบัติเพื่อการพัฒนา และการ พัฒนาด้านนิเวศ เศรษฐกิจ และสังคมชุมชนให้ดีขึ้น และมีความสมดุล ประกอบด้วย ๘ ขั้นตอนคือ การทบทวนความยากลำบากในชีวิตการตรวจสอบถึงสาเหตุวิกฤตของกลุ่มแกนนำชุมชนการกระตุ้น คนในชุมชนได้ตระหนักในสถานการณ์ที่เป็นปัญหาของชุมชนการหาทางออกในการแก้ไขปัญหาการ

^{๘๔} จัณณวัตร ปะโคทัง, “รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของ โรงเรียนดีเด่นโรงเรียนกันทรารมณณ์ จังหวัดศรีสะเกษ”, ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๙), หน้า บทคัดย่อ.

^{๘๕} วารุณี ชินวินิจกุล, “กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกรณีศึกษาชุมชน ไม้เรียงอำเภอฉวางจังหวัดนครศรีธรรมราช”, รายงานวิจัย, สาขาวิชาพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๙), หน้า บทคัดย่อ.

ปฏิบัติตามทางเลือก การประเมินผลย้อนกลับ การพัฒนาความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นและการบูรณาการเข้าสู่ชีวิตผลจากการคิดและปฏิบัติของชุมชนทำให้ระบบนิเวศของชุมชนมีความสมบูรณ์ขึ้นเศรษฐกิจชุมชนดีขึ้นและมีความมั่นคงขึ้นมีการผลิตทางการเกษตรมากขึ้นเป็นเกษตรแบบผสมผสานโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์เนื้อหาของการเรียนรู้ครอบคลุมถึงกิจกรรมการเรียนรู้หลายลักษณะร่วมกันที่ทำให้ศักยภาพของชุมชนเพิ่มขึ้นได้แก่การเรียนรู้จากการปฏิบัติในชีวิตประจำวันการสนทนาพบปะหรือและประชุม การสังเกตผลของกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้านการฝึกอบรมและดูงานในพื้นที่จริงการเรียนรู้ผ่านสื่อต่างๆการเป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้ของชุมชนการเรียนรู้ผ่านประเพณีและพิธีกรรมแนวคิดการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน^{๘๖}

สมศรี จินะวงษ์ ได้ทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ในชุมชนที่ใช้แนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า แนวคิดการแนวคิดการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน พัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียงในอดีต และปัจจุบันมีทั้งที่เป็นจุดร่วม และจุดต่างจุดร่วมคือการเน้นเรื่องพออยู่พอกินการพึ่งตนเองการพึ่งพาซึ่งกัน และกันการมีความสุขตามอัตภาพโดยไม่เบียดเบียนตนเองผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมจุดต่างคือในสภาพปัจจุบันการผลิตเป็นไปเพื่อสนองความต้องการในการบริโภคของครัวเรือน และเพื่อการค้าการบริโภคเป็นไปทั้งเพื่อสนองความต้องการในการดำรงชีวิต และเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตการแลกเปลี่ยนเป็นไปทั้งในระดับชุมชนระดับประเทศและระดับโลกการจัดสรรหรือการแบ่งปันเป็นไปทั้งในระดับชุมชนและระดับรัฐกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอาศัยปัจจัยการเรียนรู้ทั้งปัจจัยภายในปัจจัยภายนอกและปัจจัยสภาพแวดล้อมโดยมีลักษณะการเรียนรู้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและการรวมกลุ่มจากแหล่งเรียนรู้ทั้งจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชนวิธีการเรียนรู้ใช้ศรัทธาที่มีต่อบุคคลและใช้ความศรัทธาในตนและกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเครื่องหนุนนำการเรียนรู้และยังพบอีกว่าแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงทำให้มีการกระจายรายได้ของคนในชุมชนดีขึ้นผ่านประเพณีและพิธีกรรม^{๘๗}

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ และแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบในชุมชนไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนผู้วิจัยได้วิเคราะห์

^{๘๖} พจนาน เอื่องไพบูลย์, “การพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: การศึกษาแบบพหุกรณี”, ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, สาขาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า บทคัดย่อ.

^{๘๗} สมศรี จินะวงษ์, “การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ในชุมชนที่ใช้แนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง”, ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, สาขาบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า บทคัดย่อ.

แล้วนำมาสร้างเป็นกระบวนการและกำหนดเป็นรูปแบบในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบในชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และผู้วิจัยจะนำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวนี้ไปวิเคราะห์เพื่อตอบโจทย์ในวัตถุประสงค์ของการวิจัยและนำไปเพื่อการอภิปรายผลในบทที่ ๕ ต่อไป

สมบูรณ์ ต้นยะ และคณะ, ได้ทำวิจัยเรื่อง การวิจัยและพัฒนาโรงเรียนเครือข่ายเพื่อปฏิรูปการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็กจังหวัดนครราชสีมาที่พบว่า ครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดนครราชสีมา ขาดความรู้และประสบการณ์ในด้านเทคนิควิธีสอน และการพัฒนาครูโดยการฝึกอบรมด้านเทคนิควิธีการสอนในระยะเวลายาวนานๆ ไม่ช่วยให้ครูสามารถพัฒนาการจัดการเรียนการสอนตามลำพังได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ครูยังต้องการการพัฒนาในหลายด้าน โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาสื่อรวมทั้งนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน^{๘๘}

สมชัย วงษ์นายะ และทวนทอง เขาวงกิตพิงค์, ได้ทำวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร และตาก พบว่า ปัญหาการปฏิรูปการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่อยู่ในระดับมากได้แก่ครูผู้สอนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และมีความต้องการการพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูที่มีประสิทธิภาพ^{๘๙}

สุนทรี ศิริอังกูร และคณะ, ได้ทำวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาและการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโดยใช้เครือข่ายวิจัยการศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างกลุ่ม ๑ พบว่า การพัฒนาเครือข่ายโดยใช้กลยุทธ์เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นการสร้างข้อตกลงและความร่วมมือในการพัฒนา และเครือข่ายการเรียนรู้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน^{๙๐}

^{๘๘} สมบูรณ์ ต้นยะ, “การวิจัยและพัฒนาโรงเรียนเครือข่ายเพื่อปฏิรูปการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็กจังหวัดนครราชสีมา”, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๓), หน้า บทคัดย่อ.

^{๘๙} สมชัย วงษ์นายะ และทวนทอง เขาวงกิตพิงค์, “กลยุทธ์การขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร และตาก”, **สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, ๒๑(๓), (๒๕๕๘): หน้า ๑๐๗-๑๒๓.

^{๙๐} สุนทรี ศิริอังกูร และคณะ, “กลยุทธ์การพัฒนาและการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโดยใช้เครือข่ายวิจัยการศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างกลุ่ม ๑”, **ดุชนิพนธ์การศึกษาดุชนิพนธ์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๒), หน้า บทคัดย่อ.

แจ่มจันทร์ ฌ กาฬสินธุ์ และคณะ ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเครือข่ายการเรียนรู้กรณีศึกษา : เครือข่ายฝ่าย ใหม่ ใฝ่โบราณ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ความสำเร็จของเครือข่ายนี้เนื่องจาก ๑) การมีเป้าหมายและจุดมุ่งหมายร่วมกัน การเป็นเครือข่ายสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขปัญหา ร่วมกันการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน การใช้ทรัพยากรร่วมกัน การแลกเปลี่ยนความรู้และ ๒) การมีส่วนร่วมของสมาชิกใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย เพราะทำให้เกิดการร่วมรับรู้ร่วมคิดร่วมทำร่วมตัดสินใจและร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็งเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาเครือข่าย^{๙๑}

คมกฤษ จันทร์ขจร ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้เกี่ยวข้องเห็นว่าสอดคล้องและผู้บริหารเห็นว่านำไปปฏิบัติได้ประกอบไปด้วย ๔ องค์ประกอบ คือ ๑) หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วย ปรัชญา นิยาม ความหมาย การเรียนรู้ลักษณะ การจัด และผู้จัด ๒) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ประกอบด้วยโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้และ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ๓) การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ประกอบด้วย การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้การจัดการความรู้สื่อและเทคโนโลยีการศึกษา และการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ๔) การ เรียนรู้จากประสบการณ์ประกอบด้วย ประเภทของประสบการณ์วิธีการ หลักการ และจุดมุ่งหมาย ของการประเมินความรู้จากประสบการณ์^{๙๒}

ฉลอง ศรีพลโยธา ได้ทำวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยขององค์กรชุมชน ที่ประสบผลสำเร็จในการออมทรัพย์หรือระดมทุน ได้แก่ ความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ในวิถีชีวิต ภาวะผู้นำที่เข้มแข็งมีคุณธรรม เสียสละ มีแรงจูงใจ มุ่งประโยชน์ส่วนรวม โอกาสการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการยกระดับความรู้ความคิด การจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทุนทางสังคมได้แก่วัฒนธรรม

^{๙๑}แจ่มจันทร์ ฌ กาฬสินธุ์ และคณะ, “การพัฒนากระบวนการเครือข่ายการเรียนรู้กรณีศึกษา: เครือข่ายฝ่าย ใหม่ ใฝ่โบราณ จังหวัดกาฬสินธุ์”, ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์, ๒๕๕๘), หน้า บทคัดย่อ.

^{๙๒}คมกฤษ จันทร์ขจร, “การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต”, ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต (การศึกษาผู้ใหญ่), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑), หน้า บทคัดย่อ.

ประเพณีศาสนา ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม สนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้^{๙๓}

ชรินทร์ สุขเจริญ ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยระบบการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของนักเรียน ชั้นมัธยม๑/๑ โรงเรียนที่ปราษฎร์พิทยา เกาะสมุย สุราษฎร์ธานี พบว่า นักเรียนบางส่วนยังไม่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองยังคงยึดติดระบบการเรียนรู้แบบเดิมที่ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง และไม่สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ เนื่องด้วยข้อจำกัดของเวลา อุปกรณ์ และกรอบแนวคิดเดิม นักเรียนยังขาดความสามารถในการบริหารความคิดตามขั้นตอนการบริหารจัดการประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยระบบอีเลิร์นนิ่งที่พัฒนาขึ้นสามารถช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการเรียนรู้ด้านทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ระบบอีเลิร์นนิ่ง และทักษะเพิ่มขึ้น ผลของการประเมินความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยระบบอีเลิร์นนิ่ง พบว่าบริบทการทดลองสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ปัจจัยนำเข้าของการทดลองยังไม่สมบูรณ์แต่นักเรียนมีความพึงพอใจในกระบวนการถ่ายทอดความรู้สามารถสืบค้น อีเลิร์นนิ่งได้เร็วขึ้น และพร้อมที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองโดยปราศจากครู^{๙๔}

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ, ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า ปัญหาการพัฒนาที่ยั่งยืนในชุมชน เป็นปัญหาที่เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ชุมชนในฐานะระบบสังคมเสียดุลยภาพ โครงการการศึกษาชุมชนได้ถูกนำมาใช้เป็นวิถีทางในการแก้ปัญหา โครงการดังกล่าวเสริมสร้างบูรณาการในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผน และจัดการ เป้าหมายของโครงการคือการแก้ปัญหาชุมชน และมุ่งหมายให้สมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชนได้รับประโยชน์จากโครงการ ซึ่งรูปแบบการศึกษาชุมชนจำแนกออกเป็น สองรูปแบบ คือ รูปแบบอิงชุมชนที่ชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม และรูปแบบอิงสถาบันซึ่งหน่วยงานภายนอกเป็นผู้ริเริ่ม^{๙๕}

^{๙๓} ฉลองศรี พลโยธา, “กระบวนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน”, วารสารการศึกษานอกโรงเรียน, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๔ (๒๕๔๔): หน้า ๒๐-๒๑.

^{๙๔} ชรินทร์ สุขเจริญ, “การศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยระบบการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของนักเรียนชั้นมัธยม ๑/๑ โรงเรียนที่ปราษฎร์พิทยา เกาะสมุย สุราษฎร์ธานี”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, ๒๕๔๘), หน้า บทคัดย่อ.

^{๙๕} ชัยยศ อิ่มสุวรรณ, “การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า บทคัดย่อ.

รัชชนก เกาบัว, ได้ทำวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในโรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษาเขตการศึกษา ๑ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนมัธยมศึกษาเห็นด้วยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในโรงเรียนในระดับมาก และมีความเห็นต่อความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในโรงเรียนในระดับปานกลางซึ่งผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาและมัศึกษามีความเห็นไม่แตกต่างกันและพบว่า โรงเรียนมีปัญหาอุปสรรคในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ ขาดปัจจัยสนับสนุนทั้งเรื่องเงิน คน วัสดุอุปกรณ์และการบริหารจัดการ ปัญหาเรื่องปริมาณและคุณภาพของบุคลากร และปัญหาเรื่องการประสานความร่วมมือในการใช้ทรัพยากรร่วมกับหน่วยงานอื่น^{๙๖}

พงษ์ศักดิ์ ศรีวรกุล, ได้ทำวิจัยเรื่อง แนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้ปกครองนักเรียน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ด้านหลักสูตรการเรียนรู้ของผู้ปกครองนักเรียน มีความต้องการเกี่ยวกับหลักสูตรระยะสั้นที่เน้นด้านอาชีพ ด้านการบริหารและการจัดการการเรียนรู้ของผู้ปกครองนักเรียน ส่วนมากมีความเข้าใจการศึกษาในระบบโรงเรียน สื่อสิ่งพิมพ์และสื่อโทรทัศน์เป็นแหล่งการเรียนรู้เพิ่มเติม การพัฒนาการเรียนรู้มีความสำคัญมาก ในขณะที่เดียวกันผู้ปกครองนักเรียนมีความเข้าใจในการบริหารและการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตน้อยต้องการให้ภาครัฐจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยไม่ต้องกำหนดเวลาเรียน มีความต้องการให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ประสานงานระหว่างผู้ประสานงานรัฐกับประชาชน การเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องการเรียนตามอัธยาศัย และต้องการให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานรับผิดชอบการพัฒนาบุคลากรการเรียนรู้ของผู้ปกครองนักเรียนส่วนมากมีความเข้าใจในการพัฒนาบุคลากรน้อย ต้องการพัฒนาบุคลากรการเรียนรู้โดยการไปศึกษาดูงาน ปกษาผู้รู้ ผู้ชำนาญการผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีประสบการณ์ครู-อาจารย์ภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อเทคโนโลยีอย่างหลากหลาย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์แหล่งเรียนรู้ชุมชน ด้านการพัฒนาการเรียนรู้ ผู้ปกครองนักเรียนส่วนมากมีความเข้าใจในการพัฒนาการเรียนรู้น้อย ต้องการพัฒนาการเรียนรู้ในด้านเทคนิควิธีการเรียนรู้โดยใช้สื่อบุคคล และสื่อโทรทัศน์ ด้านการประเมินความรู้ผู้ปกครองนักเรียน

^{๙๖} รัชชนก เกาบัว, การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในโรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษาเขตการศึกษา ๑, บทคัดย่อ, อ่างโน้ คมกฤษ จันทร์ขจร, “การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต”, วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๒).

ส่วนมากต้องการประเมินจากการปฏิบัติจริงทางด้านปริมาณและคุณภาพโดยการทดสอบจาก
ประสบการณ์ต้องการให้ประชาชนและรัฐกำหนดเกณฑ์และหน่วยงานประเมินผลการเรียนรู้^{๙๗}

มิถุนา อนุแสน ได้ทำวิจัยเรื่อง ความพร้อมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทาง
การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ. ๒๕๔๒ ของครูสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ครูผู้สอนมีความพร้อม
เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยในด้าน
การศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาชุมชน และด้านแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ในระดับ สามารถทำได้แต่ยังไม่ใช้ใน
ขณะนี้ ผลการเปรียบเทียบความพร้อมของครูตามสถานภาพพบว่า ด้านสังกัด ด้านวุฒิการศึกษาและ
ด้านตำแหน่งหน้าที่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ^{๙๘}

สมศักดิ์ แก้วคำ ได้ทำวิจัยเรื่อง ความต้องการ และแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบ
โรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับนักเต้นคาบาริ่ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศจากชาย
เป็นหญิง พบว่า ความต้องการด้านสื่อ มีความต้องการให้รับนิเทศสารที่เกี่ยวข้องกับความเคลื่อนไหว
ด้านบันเทิงที่เกี่ยวข้องกับการแสดงคาบาริ่และต้องการให้จัดวีดิทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงคาบาริ่
แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย อาจจัดโดยจัดประสานให้
องค์กรต่างๆ หรือผู้เชี่ยวชาญมาร่วมจัดตามความสนใจของนักแสดง โดยเสียค่าใช้จ่ายในราคาถูก
สนับสนุนงบประมาณให้นักแสดงไปเรียนตามองค์กรต่างๆ ที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนตาม
ความสนใจของนักแสดง พานักแสดงไปดูงานนอกสถานที่แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยอาจ
จัดโดยมีการจัดทำหนังสือซึ่งอาจจะเป็นมุ่มพักผ่อน จัดห้องสำหรับคู่วิดีทัศน์เพิ่มจำนวนวีดิทัศน์จัด

^{๙๗} พงษ์ศักดิ์ ศรีวรกุล และคณะ, “แนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้ปกครองนักเรียนภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ”, รายงานวิจัย, (ขอนแก่น: สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ ๖, ๒๕๔๗), หน้า
บทคัดย่อ

^{๙๘} มิถุนา อนุแสน, “ความพร้อมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน
และการศึกษาตามอัธยาศัยตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๔๒ ของครูสังกัด
กระทรวงศึกษาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า
บทคัดย่อ.

ให้มีฝ่ายสรรหาและยืมคืนนิตยสาร วิดิทัศน์มีการจัดป้ายนิเทศในการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ต่าง ๆ อย่างทั่วถึง^{๙๙}

สมศักดิ์ จิตตูปรพงษ์ ได้ทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์โปรแกรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ดำเนินการโดยสถาบันศาสนาตามแนวคิดของบอยเออร์และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ พบว่า แนวคิดการสร้างพื้นฐานทางปรัชญาในการจัดโปรแกรมการศึกษาของสถาบันพระพุทธศาสนานั้นเป็นปรัชญาทางพุทธศาสนาแต่เป็นศาสนธรรมที่แตกต่างกับผู้จัดในสถาบันศาสนาอิสลามมีปรัชญา คือการเรียนรู้ตั้งแต่เปลนอนจนถึงหลุมศพ และผู้จัดในสถาบันคริสต์ศาสนา มีปรัชญาที่สอดคล้องกัน คือการสร้างมนุษย์ที่มีความดีพร้อมตามหลักคริสตธรรมสำหรับแนวคิดของบอยเออร์ในข้ออื่นๆ ต่อการจัดโปรแกรมการศึกษาของสถาบันศาสนาทั้ง ๓ ศาสนา ไม่มีความแตกต่าง และสถาบันศาสนาทั้ง ๓ ศาสนา มีการจัดโปรแกรมเชิงสถาบันมากที่สุดสำหรับภาพอนาคตทางดีในปีพ.ศ.๒๕๖๒ ของการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งสถาบันศาสนาจะเป็นศูนย์กลางของชุมชน และสถาบันศาสนาจะมีส่วนร่วมอย่างมากต่อการจัดการศึกษา ส่วนภาพอนาคตในทางลบคือสถาบันศาสนาจะลดการจัดการศึกษาลง เนื่องจากคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ศาสนิกชนจะให้ความสำคัญต่อศาสนาหลง โดยเฉพาศาสนาที่ไม่มีข้อบังคับที่เข้มงวดส่วนสภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุดคือสถาบันศาสนายังคงจัดการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่จะมีการพัฒนาขึ้น และมีสัดส่วนของการศึกษาตามอัธยาศัยเพิ่มขึ้น แต่ต้องได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากรัฐอย่างเพียงพอ^{๑๐๐}

สามารถ ไชยพันธุ์ ได้ทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วม และความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดน่าน พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสมาชิกส่วนใหญ่เห็นด้วยมากเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านการควบคุมติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาที่สมาชิกเห็นด้วยน้อยความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดน่านพบว่าประธานองค์การบริหาร ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เลขานุการ และกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล มีความพร้อมในการจัด

^{๙๙} สมศักดิ์ แก้วคำ, “ความต้องการ และแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับนักเดินคาบารังค์ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศจากชายเป็นหญิง”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๐๐} สมศักดิ์ จิตตูปรพงษ์, “การวิเคราะห์โปรแกรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ดำเนินการโดยสถาบันศาสนาตามแนวคิดของ บอยเออร์และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า บทคัดย่อ.

การศึกษาตามอัธยาศัยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีรายได้แตกต่างกันมีความพร้อมในการจัดการศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ^{๑๐๑}

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ รวมถึงกระบวนการการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยมาทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์และอภิปรายผลเพื่อหาความสอดคล้องและเพื่อเสนอเป็นแนวทางในการสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น และศูนย์การศึกษานอกระบบและศูนย์การเรียนรู้ตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น ต่อไป

๒.๘ สรุป

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น สรุปได้ว่า ในทฤษฎีบทบาทนั้นมีความหมายที่ครอบคลุมถึงพฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งคาดหวังว่าบุคคลอื่นจะปฏิบัติตามตำแหน่ง หรือสถานภาพ และบทบาทที่เหมาะสมเรียนรู้ได้จากกระบวนการต่างๆ ในสังคมที่ผ่านมาแล้วซึมซับเข้าไปในตัวบุคคล ที่เกิดจากแนวคิดและกระบวนการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ กิจกรรม การเรียนการสอน ขั้นนา กิจกรรมการเรียนการสอนขั้นปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนการสอนขั้นสรุป ผู้สอนสามารถเลือกใช้กิจกรรมให้สัมพันธ์กับกิจกรรมใดได้ เพียงแต่ให้เหมาะสมกับเนื้อหาของบทเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ และผู้สอนควรดำเนินการสอนตามลำดับขั้นตอน ซึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของผู้เรียนทั้งด้านคุณภาพ และด้านสุขภาพร่างกาย สติปัญญา ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมและบุคลิกภาพ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้แท้จริงผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้น่าสนใจสอดคล้องกับวัย สติปัญญา ความสามารถของผู้เรียน และเป็นกระบวนการเพื่อให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้อย่างบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งนี้ได้เป็นไปอย่างสอดคล้องกับระบบการจัดบริการทางสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึงเหมาะสมเป็นธรรมและให้เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัยการ

^{๑๐๑} สามารถ ไชยพันธุ์, “การมีส่วนร่วม และความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดน่าน”, รายงานวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์, ๒๕๔๕). หน้า บทคัดย่อ.

ทำงานและการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และการบริการสังคมทั่วไปโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับและมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ โดยมีหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ประสานงานเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และความเชื่อมโยงทางสังคมโดยให้ทุกได้เข้าถึงรัฐสวัสดิการในทุกมิติอย่างเท่าเทียมกัน

และยังพบว่า ปัญหาที่เกิดจากการเข้าถึงรัฐสวัสดิการอย่างเท่าเทียมนี้ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมเกี่ยวกับเด็กชายขอบ ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตของเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบที่เกิดเป็นปัญหาในสังคมปัจจุบัน แต่ทั้งนี้ได้มีหน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชนและหน่วยงานภาครัฐได้ร่วมกันทำงานเพื่อใช้ชีวิตเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบมีทางเลือกและคืนสู่สังคมอย่างประณีต ใช้ชีวิตอย่างคนปกติ เด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบบางคนได้ดำเนินชีวิตประกอบอาชีพที่มั่นคง พร้อมทั้งทำหน้าที่ช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสต่อไปซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม การทำงานเริ่มตั้งแต่ ปี ๒๕๓๐ จนถึงปัจจุบัน ได้ขยายแนวทางการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบ ซึ่งยังขาดการถอดบทเรียนการทำงานช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบในประเทศไทยคณะผู้ศึกษาสนใจการถอดบทเรียนการทำงานช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบของครูข้างถนนและบ้านพักสำหรับเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบ เพื่อต้องการรูปแบบและวิธีการในการนำไปเผยแพร่และดำเนินการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบอย่างต่อเนื่อง และปัญหาดังกล่าวมานี้มีความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ในการวิจัยการวิจัยครั้งนี้ที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงการจัดการศึกษาสำหรับเด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบ ในเขตพื้นที่การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่นที่ได้ระบุพื้นที่วิจัยไว้ ๔ ชุมชน คือ ๑) ชุมชนตลาดสด ๒) ชุมชนริมทางรถไฟ ๓) ชุมชนหลังศูนย์ราชการ ๔) ชุมชน บขส.เก่า จังหวัดขอนแก่น เพราะพื้นที่วิจัยดังที่ระบุมานี้เป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดขึ้นของปัญหาสังคมในเด็กและเยาวชนและทำให้โนเยาวชนในสถานที่ดังกล่าวกลายเป็นเด็กชายขอบไปในที่สุด ส่วนวิธีในการดำเนินการวิจัยพร้อมทั้งระเบียบวิธีวิจัยนั้นผู้วิจัยจะนำเสนอไว้ในบทที่ ๓ ต่อไป

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น” เป็นการศึกษาแบบผสมผสานโดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ เพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ และเพื่อสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่นและศูนย์การศึกษานอกระบบและศูนย์การเรียนตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ พื้นที่ศึกษา ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๗ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย
- ๓.๘ สรุป

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณที่เชื่อมโยงข้อมูลความคิดเห็น และกระบวนการจัดการศึกษาให้กับเด็กชายขอบ ของสถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีการศึกษาใน ๔ ลักษณะ คือ

๑. การศึกษาวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) เพื่อค้นหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับรูปแบบ กระบวนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาจิตใจ และสาระสำคัญของการเรียนรู้ที่ปรากฏในสถานศึกษา รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๒. การศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ศึกษาความคิดเห็นจากผู้บริหาร ครูผู้สอน เยาวชนเด็กชายขอบ โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือเพื่อทราบถึงแนวทางการดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบ

๓. การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์ (Inter view) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่แม่นยำ

๔. การประชุมสัมมนาในเชิงวิชาการ เพื่อเป็นการสนับสนุนทั้งสถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ของทั้งภาครัฐและท้องถิ่น

๓.๒ พื้นที่ศึกษา ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เนื่องจากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น คณะผู้วิจัยจึงกำหนดพื้นที่ของจังหวัดขอนแก่นในการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบดังนี้

๑. แหล่งชุมชนแออัดในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่นที่มีเด็กชายขอบพักอาศัยในชุมชนเมือง ประกอบด้วย ๑) ชุมชนตลาดสด เป็นแหล่งชุมชนแออัดที่มีเด็กชายขอบอาศัยอยู่ในแถบบริเวณตลาดชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ๒) ชุมชนริมทางรถไฟ เป็นแหล่งชุมชนแออัดที่มีผู้อพยพมาพักอาศัยทำเป็นเพิงชั่วคราวใกล้ทางรถไฟ ๓) ชุมชนหลังศูนย์ราชการ และ ๔) ชุมชนบขส.จังหวัดขอนแก่น คณะผู้วิจัยจึงกำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

๑) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเชิงคุณภาพ (Key Informant) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของประเด็นที่ศึกษา ดังนี้

(๑) บุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๒ คน

(๒) ครูผู้สอนกลุ่มเป้าหมายพิเศษ จำนวน ๒ คน

(๓) นักศึกษา (เด็กชายขอบและเด็กเร่ร่อน) จำนวน ๒ คน

รวมทั้งสิ้น จำนวน ๖ คน

๒) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัยในเชิงปริมาณ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากจากบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครูผู้สอนกลุ่มเป้าหมายพิเศษ และนักศึกษา (เด็กชายขอบและเด็กเร่ร่อน) ดังนี้

- (๑) บุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๑๐ คน
 (๒) ครูผู้สอนกลุ่มเป้าหมายพิเศษ จำนวน ๕ คน
 (๓) นักศึกษา (เด็กชายขอบและเด็กเร่ร่อน) จำนวน ๑๐๐ คน
รวมทั้งสิ้น จำนวน ๑๑๕ คน

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย

๑. แบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครูผู้สอนกลุ่มเป้าหมายพิเศษ และนักศึกษา (เด็กชายขอบและเด็กเร่ร่อน)

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check-List) ประกอบด้วยข้อมูลส่วนต่าง ๆ ได้แก่ เพศ อายุ และวุฒิทางการศึกษา

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น ซึ่งครอบคลุมงาน ๕ ด้าน คือ ด้านบริการสำรวจข้อมูล ด้านบริการสนเทศ ด้านบริการให้คำปรึกษา ด้านจัดวางตัวบุคคล ด้านบริการติดตามผลและประเมินผล โดยทำการวิเคราะห์โดยคำนวณหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ คะแนนเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายชื่อและรายด้าน และเฉลี่ยรวมทุกด้าน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐- ๑.๕๐ = มีความคิดเห็น/ความต้องการอยู่ในระดับน้อยมาก

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑- ๒.๕๐ = มีความคิดเห็น/ความต้องการอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑- ๓.๕๐ = มีความคิดเห็น/ความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑- ๔.๕๐ = มีความคิดเห็น/ความต้องการอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑- ๕.๐๐ = มีความคิดเห็น/ความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น และขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น โดยเป็นแบบสอบถามปลายเปิดให้ตอบ

๒. แบบสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีประเด็นที่สำคัญ เช่น การจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น เป็นต้น

๓. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และการสัมมนาเชิงวิชาการเพื่อวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น เป็นต้น รวมทั้งการค้นหาข้อเสนอแนะ การจัดการเรียนการสอน ตามแนวทางการศึกษาตามอัธยาศัยของเด็กชายขอบ

๔. การสังเกต โดยสังเกตการณ์เรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น

ขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

๑. กำหนดเนื้อหาของแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการศึกษาข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดตัวแปรการวิจัยและเนื้อหาของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

๒. ร่างเครื่องมือการวิจัยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนดให้ครบถ้วนทุกตอน

๓. นำเครื่องมือการวิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ

๔. แก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามคำแนะนำ

๕. ปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยและจัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นสำหรับกรวิจัยไปทำการทดสอบคุณภาพเครื่องมือ ๒ ส่วน คือ ค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ดังนี้

๑. ความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ไปเรียนปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของ เนื้อหาที่ต้องการศึกษา จำนวน ๓ ท่าน ได้แก่

๑) ผศ.ดร.จรัส ลีกา อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศตรมหาบัณฑิตและดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ปธ.๗ พธบ. (ศาสนา) M.A (Indian Philosophy) Ph.D. (Philosophy)

๒) ผศ.ดร.สุวิน ทองปั้น อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศตรมหาบัณฑิตและดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น พธบ. (ปรัชญา) M.A (Philosophy) Ph.D. (Philosophy)

๓) ผศ.ประกอบ มีโคตรกอง อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศตรมหาบัณฑิตและดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น พธบ. (ศาสนา) ศศม. (ไทยคดีศึกษา)

โดยนำค่าที่ได้มาวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index Of Concordance : IOC)
โดยใช้สูตร ดังนี้

โดยนำค่าที่ได้มาวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index Of Concordance : IOC)
โดยใช้สูตร ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC หมายถึง ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index Of Concordance : IOC)

R หมายถึง ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ และให้คะแนนดังนี้

๑ หมายถึง แน่ใจว่าข้อความนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของ
การศึกษา

๐ หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อความนั้นสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับเนื้อหาตาม
วัตถุประสงค์ของการศึกษา

-๑ หมายถึง แน่ใจว่าข้อความนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของ
การศึกษา

ผู้ศึกษาได้เลือกคำถามข้อความที่มีค่า IOC มากกว่า ๐.๕ มาใช้เป็นข้อความจาก
ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้ตรวจสอบแบบสอบถามแล้วเห็นว่า แบบสอบถามทุกข้อมีความเที่ยงตรงของเนื้อหา
ครอบคลุม ในแต่ละด้าน และครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยได้ค่า IOC เท่ากับ ๐.๖๐-๑.๐๐

๒. ความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นและปรับปรุง
แก้ไขแล้ว ทำการทดสอบ (Try Out) จำนวน ๓๐ ชุด กับกลุ่มประชากรที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่ม
ตัวอย่างการศึกษาตามอัยยาศัยของเด็กชายขอบในพื้นที่ใกล้เคียง คือจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อตรวจสอบว่า
คำถามสามารถสื่อความหมายตรงตามความต้องการ ตลอดจน มีความเหมาะสมหรือไม่ มีความยากง่าย
เพียงใด จากนั้นจึงนำมาทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Cronbach's Alpha) ค่าระดับความเชื่อมั่นของ
แบบสอบถามมากกว่า ๐.๗ จึงจะถือได้ว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปศึกษากับ
กลุ่มตัวอย่างจริงได้ โดยได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๙๔

๓. ปรับปรุงแบบสอบถามให้เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์สำหรับการนำไปใช้จริง
ต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. นำหนังสือขออนุญาตเข้าทำการศึกษาวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ไปยังบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กศน.และ นักศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น และบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อนัดหมายในการสัมภาษณ์และการเข้าศึกษาในพื้นที่

๒. การเข้าศึกษาในพื้นที่เพื่อแจกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต โดยมีกิจกรรมดังนี้

๒.๑ การใช้แบบสอบถาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กศน.และ นักศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น จำนวน ๑๑๕ ชุด ในด้านบริการสำรวจข้อมูล ด้านบริการสนเทศ ด้านบริการให้คำปรึกษา ด้านจัดวางตัวบุคคล และด้านบริการติดตามผลและประเมินผล

๒.๒ การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กศน.และ นักศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน เด็กชายขอบ

๒.๓ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น

๒.๔ การสังเกตการณ์จัดการเรียนการสอน และการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น

๓. ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง

๔. สรุปประเมินผลการเก็บรวบรวมข้อมูลในทุกกระบวนการ

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิเคราะห์

- ๑) การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา
- ๒) การจัดการกระบวนการเรียนรู้
- ๓) การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
- ๔) การวัดผลประเมินผลการศึกษา
- ๕) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

๒. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เน้นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้เก็บรวบรวมจากบุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครูผู้สอนกลุ่มเป้าหมายพิเศษ และนักศึกษา (เด็กชายขอบและเด็กเร่ร่อน) จำนวน ๑๑๕ คน โดยมีขั้นตอนการศึกษาระบุข้อมูลดังนี้

๑) เลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ในการตอบไปวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS/PC (Statistical Package for the Social Science)

๒) แบบสอบถามตอนที่ ๑ ซึ่งเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check-List) ประกอบด้วยข้อมูลส่วนต่าง ๆ ได้แก่ เพศ อายุ และวุฒิทางการศึกษา โดยทำการวิเคราะห์โดยใช้วิธีหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ แล้วนำมาเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

๓) แบบสอบถามตอนที่ ๒ ซึ่งเป็นข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น โดยทำการวิเคราะห์โดยคำนวณหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายชื่อและรายด้าน และเฉลี่ยรวมทุกด้าน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาค่าเฉลี่ย ดังนี้

- ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐- ๑.๕๐ = มีความคิดเห็น/ความต้องการอยู่ในระดับน้อยมาก
 ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑- ๒.๕๐ = มีความคิดเห็น/ความต้องการอยู่ในระดับน้อย
 ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑- ๓.๕๐ = มีความคิดเห็น/ความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง
 ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑- ๔.๕๐ = มีความคิดเห็น/ความต้องการอยู่ในระดับมาก
 ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑- ๕.๐๐ = มีความคิดเห็น/ความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด

๔. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการจัดการเรียนการสอน ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น และขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) วิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๖.๑ สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ

๑. ค่า IOC (Index of item objective congruence)
๒. ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination power)
๓. ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability)

๓.๖.๒ สถิติพื้นฐาน

๑. ค่าความถี่ (Frequency)
๒. ค่าร้อยละ (Percentage)
๓. ค่าเฉลี่ย (Mean)
๔. ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

๓.๗ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบตารางและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น โดยมุ่งเน้น ครอบคลุมงาน ๕ ด้าน คือ ด้านบริการสำรวจข้อมูล ด้านบริการสนเทศ ด้านบริการให้คำปรึกษา ด้านจัดวางตัวบุคคล ด้านบริการติดตามผลและประเมินผล

๓.๘ สรุปกระบวนการวิจัย

การศึกษาวิจัย “บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น” เป็นการวิจัยแบบผสมผสานที่ใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากกลุ่มตัวอย่างทั้งที่เป็นบุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครูผู้สอนกลุ่มเป้าหมายพิเศษ และนักศึกษา (เด็กชายขอบและเด็กเร่ร่อน) จำนวน ๑๑๕ คน โดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ในเชิง

ลึก (Interviews) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และเป็นเครื่องมือในการศึกษา แล้วนำข้อมูลที่ได้จากกระบวนการวิจัยมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน เช่น การแจกแจงความถี่ การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเฉลี่ยเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นต้น เพื่ออธิบายข้อมูลพื้นฐานในการศึกษา แล้วทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ในเชิงคุณภาพ เพื่ออธิบายผลการวิจัยตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์การวิจัย ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยนั้นผู้วิจัยจะนำเสนอในบทที่ ๔ ต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๒ ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการสื่อความหมายของข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของสัญลักษณ์ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

\bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)

S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

n แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

๔.๒ ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์สภาพการจัดการเรียนการสอน ของศูนย์การศึกษา
นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น โดยภาพรวมและรายด้าน

ตอนที่ ๓ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการจัดการเรียนการสอน ของ
สถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมือง
ขอนแก่นและขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเพศ อายุ และวุฒิทางการศึกษาผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามเป็นบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครูผู้สอนกลุ่มเป้าหมายพิเศษ และนักศึกษา (เด็กชายขอบและเด็กเร่ร่อน) จำนวน ๑๑๕ คน ดังตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
๑. ตำแหน่งในการทำงาน		
๑.๑ ผู้บริหารสถานศึกษา	๑๓	๑๑.๓
๑.๒ ผู้บริหาร ตำแหน่งอื่นๆ	๒๐	๑๗.๔
๑.๓ ครูผู้สอน	๒๒	๑๙.๑
๑.๔ นักศึกษา	๖๐	๕๒.๒
รวม	๑๑๕	๑๐๐.๐
๒. ประสบการณ์ในการทำงาน/การเรียนการสอน		
๒.๑ ต่ำกว่า ๕ ปี	๒๕	๒๑.๗
๒.๒ ๕-๑๐ ปี	๔๘	๔๑.๗
๒.๓ ๑๐ ปีขึ้นไป	๔๒	๓๖.๕
รวม	๑๑๕	๑๐๐.๐
๓. นักศึกษากลุ่มเยาวชนหรือเด็กชายขอบ		
๓.๑ ต่ำกว่า ๕ ปี	๑๒	๑๐.๔
๓.๒ ๕-๑๐ ปี	๓๓	๒๘.๗
๓.๓ ๑๐ ปีขึ้นไป	๗๐	๖๐.๙
รวม	๑๑๕	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๒ รองลงมาคือครูผู้สอน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๑ ผู้บริหาร ตำแหน่งอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๔ และผู้บริหารสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๓ ตามลำดับ

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชาย ขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษา ตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่นโดยภาพรวมและรายด้าน ดังตารางที่ ๔.๒-๔.๗

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้ สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมและรายด้าน

ที่	บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชาย ขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบ	ระดับความคิดเห็น			
		\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับที่
๑	พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ	๓.๕๗	.๖๕๐	มาก	๑
๒	การส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ	๓.๕๓	.๖๔๓	มาก	๒
๓	การสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของ เด็กชายขอบ	๓.๔๖	.๕๗๓	ปานกลาง	๓
๔	การวัดผลประเมินผลการศึกษา	๓.๔๕	.๖๑๐	ปานกลาง	๕
๕	การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการ ศึกษา	๓.๓๙	.๕๕๐	ปานกลาง	๔
	รวม	๓.๔๗	.๔๗๙	ปานกลาง	-

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชน เมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมและรายด้าน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๗$) เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ๒ ด้าน และปานกลาง ๓ ด้าน โดยเรียงลำดับตาม ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ ($\bar{X} = ๓.๕๗$) การส่งเสริมการ เรียนรู้ของเด็กชายขอบ ($\bar{X} = ๓.๕๓$) การสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ ($\bar{X} = ๓.๔๖$) รองลงมาการวัดผลประเมินผลการศึกษา ($\bar{X} = ๓.๔๕$) และ การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและ เทคโนโลยีทางการศึกษา ($\bar{X} = ๓.๓๙$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น ด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบโดยภาพรวมและรายข้อ

ข้อ	บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น	ระดับความคิดเห็น			
		\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
๑	มีการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาและวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนรู้เด็กชายขอบ	๓.๔๐	๑.๐๓	ปานกลาง	๗
๒	มีการส่งเสริมให้สถานศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๕๑ เพื่อความเหมาะสมกับพฤติกรรมการเรียนรู้นักเรียน	๓.๖๑	.๙๑๕	มาก	๒
๓	มีการจัดทำคู่มือบันทึกพฤติกรรมการเรียนรู้เด็กชายขอบ	๓.๖๖	.๙๐๗	มาก	๑
๔	มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย โครงสร้างการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้เด็กชายขอบ	๓.๕๘	.๘๒๗	มาก	๔
๕	มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรในการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้เด็กชายขอบ	๓.๕๙	.๘๗๘	มาก	๓
๖	มีการนิเทศการจัดทำและใช้หลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสมกับพฤติกรรมการเรียนรู้เด็กชายขอบ	๓.๕๘	.๘๔๘	มาก	๕
๗	มีการจัดกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้เด็กชายขอบ	๓.๕๔	.๙๖๗	มาก	๖
รวม		๓.๕๗	.๖๕๐	มาก	

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น ด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบโดยภาพรวมและรายข้อ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๗$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากและปานกลาง โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ มีการจัดทำคู่มือบันทึกพฤติกรรมการเรียนรู้เด็กชายขอบ ($\bar{X} = ๓.๖๖$) รองลงมา คือ มีการส่งเสริมให้สถานศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๕๑ เพื่อความ

เหมาะสมกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชาย ($\bar{X} = ๓.๖๑$) และมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรในการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายชอบ ($\bar{X} = ๓.๕๙$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาและวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายชอบ ($\bar{X} = ๓.๔๐$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการจัดการเรียนการสอนของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายชอบโดยภาพรวมและรายข้อ

ข้อ	บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายชอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น	ระดับความคิดเห็น			
		\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
๑	๒.การส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายชอบ มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์เนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้	๓.๕๐	.๙๓๑	ปานกลาง	๗
๒	มีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระหน่วยการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	๓.๔๙	.๙๓๑	ปานกลาง	๘
๓	มีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้	๓.๕๘	.๘๘๘	มาก	๒
๔	มีการจัดทำแผนการเรียนรู้แบบอิงมาตรฐาน	๓.๕๗	.๙๒๘	มาก	๓
๕	มีการนิเทศการสอนแบบกัลยาณมิตรสำหรับครูในการจัดการเรียนการสอน	๓.๖๓	.๙๕๙	มาก	๑
๖	มีการส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม	๓.๕๓	.๙๒๑	มาก	๕
๗	มีการจัดหาทรัพยากรและการระดมทุนเพื่อการจัดการเรียนการสอน	๓.๕๖	๑.๐๐	มาก	๔
๘	มีการศึกษาเด็กเป็นรายบุคคลและช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาการเรียนรู้และส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษ	๓.๔๘	.๘๙๒	ปานกลาง	๙
๙	มีการประเมินผลและปรับปรุงพัฒนาการจัดการ	๓.๕๓	.๖๔๓	มาก	๖

	เรียนการสอน				
	รวม	๓.๕๐	.๙๓๑	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า การส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ ของศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชาย ขอบโดยภาพรวมและรายข้อ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๕๐$) เมื่อพิจารณา เป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากและปานกลาง โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจาก มากไปหาน้อย คือ มีการนิเทศการสอนแบบกัลยาณมิตรสำหรับครูในการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = ๓.๖๓$) รองลงมา คือ มีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ($\bar{X} = ๓.๕๘$) และ มีการจัดทำแผนการเรียนรู้แบบ อิงมาตรฐาน ($\bar{X} = ๓.๕๗$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการศึกษาเด็กเป็นรายบุคคลและ ช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาการเรียนรู้และส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ($\bar{X} = ๓.๔๘$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้ สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น ด้านการสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของ เด็กชายขอบโดยภาพรวมและรายข้อ

ข้อ	บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบ ในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ สำนักงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตาม อัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น	ระดับความคิดเห็น			
		\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
๑	มีการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและ ศูนย์การเรียนรู้เด็กชายขอบสถานที่อื่นๆ	๓.๕๑	.๙๑๒	มาก	๒
๒	มีการจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานและสร้าง เครือข่าย	๓.๔๑	.๙๓๖	ปานกลาง	๗
๓	มีการกำหนดกฎเกณฑ์การประเมินการ เป้าหมาย ความสำเร็จของการสร้างเครือข่าย	๓.๕๐	.๘๘๒	ปานกลาง	๔
๔	มีการศึกษา และกำหนดตัวชี้วัดตามเป้าหมาย ความสำเร็จการสร้างเครือข่าย	๓.๓๒	.๙๖๐	ปานกลาง	๙
๕	มีการวางแผนพัฒนาคุณภาพการสร้างเครือข่ายการ เรียนรู้ของเด็กชายขอบ	๓.๔๑	.๘๘๗	ปานกลาง	๘

ข้อ	บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบ ในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ สำนักงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตาม อัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น	ระดับความคิดเห็น			
		\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
๖	มีการดำเนินการพัฒนางานตามแผน ติดตาม ตรวจสอบมาตรฐานการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ของเด็กชายขอบ	๓.๔๓	.๘๙๐	ปานกลาง	๖
๗	มีการประสานความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนกับ สถานศึกษาอื่นในการปรับปรุงและพัฒนาระบบการ เรียนรู้	๓.๔๗	.๘๓๑	ปานกลาง	๕
๘	มีการจัดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างศูนย์การเรียนรู้ เด็กชายขอบภายในเครือข่าย	๓.๕๖	.๘๗๐	มาก	๑
๙	มีการจัดกิจกรรมจัดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง ศูนย์การเรียนรู้เด็กชายขอบภายในเครือข่ายการ เรียนรู้ร่วมกันระหว่างศูนย์การเรียนรู้เด็กชายขอบ ภายในเครือข่าย	๓.๕๑	.๘๒๐	มาก	๓
	รวม	๓.๔๖	.๕๗๓	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า การสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ ของ
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น ด้านการสร้างเครือข่ายการ
ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ โดยภาพรวมและรายข้อ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปาน
กลาง ($\bar{X} = 3.46$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากและปานกลาง
โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ มีการจัดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างศูนย์การเรียนรู้
เด็กชายขอบภายในเครือข่าย ($\bar{X} = 3.56$) รองลงมา คือ มีการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องและศูนย์การเรียนรู้เด็กชายขอบสถานที่อื่นๆ ($\bar{X} = 3.51$) มีการจัดกิจกรรมจัดการ
เรียนรู้ร่วมกันระหว่างศูนย์การเรียนรู้เด็กชายขอบภายในเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างศูนย์การ
เรียนรู้เด็กชายขอบภายในเครือข่าย ($\bar{X} = 3.51$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการศึกษา
และกำหนดตัวชี้วัดตามเป้าหมายความสำเร็จการสร้างเครือข่าย ($\bar{X} = 3.32$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น ด้านการวัดผลประเมินผลการศึกษา โดยภาพรวมและรายข้อ

ข้อ	บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น	ระดับความคิดเห็น			
		\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
๑	มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน	๓.๔๘	.๘๘๒	ปานกลาง	๓
๒	มีการกำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียนของสถานศึกษา	๓.๕๐	.๘๔๒	ปานกลาง	๒
๓	มีการสรุปผลการจัดแผนการวัดผล ประเมินผลรายสาระที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา	๓.๕๐	.๘๘๒	ปานกลาง	๑
๔	มีการสรุปผลการวัดผลและประเมินผลจัดทำข้อมูลสารสนเทศและรายงานผลการเรียน	๓.๔๓	.๗๙๕	ปานกลาง	๔
๕	มีการกำหนดการสอนซ่อมเสริมนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำและส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ	๓.๔๑	.๘๘๗	ปานกลาง	๖
๖	มีการวิเคราะห์ผล การประเมินผลการดำเนินงานเมื่อสิ้นภาคเรียนหรือสิ้นปีการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางปรับปรุงและพัฒนา	๓.๔๒	.๙๑๗	ปานกลาง	๕
	รวม	๓.๔๕	.๖๑๐	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า การวัดผลประเมินผลการศึกษา ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น ด้านการวัดผลประเมินผลการศึกษา โดยภาพรวมและรายข้อ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.45$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากและปานกลาง โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ

มีการสรุปผลการจัดแผนการวัดผล ประเมินผลรายสาระที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา ($\bar{X} = 3.50$) รองลงมา คือ มีการกำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียนของสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.50$) มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน ($\bar{X} = 3.48$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการกำหนดการสอนซ่อมเสริมนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำและส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ($\bar{X} = 3.41$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา โดยภาพรวมและรายข้อ

ข้อ	บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น	ระดับความคิดเห็น			
		\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
๑	มีการจัดสรรคลื่นความถี่ สื่อตัวนำและโครงสร้างพื้นฐานอื่นที่จำเป็นต่อการส่งวิทยุกระจายเสียงเพื่อใช้ประโยชน์สำหรับการศึกษานอกระบบการศึกษาตามอัธยาศัย	๓.๔๖	.๘๘๑	ปานกลาง	๓
๒	มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิต และผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	๓.๔๓	.๙๑๘	ปานกลาง	๕
๓	มีการศึกษา วิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อการจัดการเรียนการสอนและการบริหารวิชาการ	๓.๓๖	.๘๗๐	ปานกลาง	๗
๔	มีการกำหนดนโยบายการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน	๓.๔๘	.๘๒๐	ปานกลาง	๑
๕	มีการส่งเสริมและสนับสนุน การจัดสรรงบประมาณในการผลิตและพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอน	๓.๓๔	.๗๘๒	ปานกลาง	๘
๖	มีการจัดหาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการ	๓.๔๔	.๗๕๒	ปานกลาง	๔

ข้อ	บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น	ระดับความคิดเห็น			
		\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
	เรียนการสอนและพัฒนางานวิชาการ				
๗	มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิต และพัฒนาแบบเรียน ตำราหนังสือทางวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์ วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอื่น	๓.๔๗	.๗๘๗	ปานกลาง	๒
๘	มีการส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาการผลิต และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งมีการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	๓.๔๑	.๙๐๗	ปานกลาง	๖
๙	สวัสดิการแห่งรัฐ รัฐส่งเสริมสวัสดิการให้กับเด็กเยาวชนกลุ่มนี้ เป็นอย่างไร	๓.๓๓	.๘๔๕	ปานกลาง	๙
๑๐	เยาวชนมีความพึงพอใจกับสวัสดิการแห่งรัฐที่ตนเองได้รับมากน้อยเพียงไร	๓.๓๒	.๗๕๖	ปานกลาง	๑๐
๑๑	เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจกับคำว่าสวัสดิการแห่งรัฐมากน้อยเพียงไร	๓.๒๓	.๗๖๒	ปานกลาง	๑๑
	รวม	๓.๓๙	.๕๕๐	ปานกลาง	-

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา โดยภาพรวมและรายข้อ ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา โดยภาพรวมและรายข้อ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.45$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ มีการกำหนดนโยบายการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.48$) รองลงมา คือ มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิต และพัฒนาแบบเรียน ตำราหนังสือทางวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์ วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอื่น ($\bar{X} = 3.47$) มีการจัดสรรคลื่นความถี่ สื่อตัวนำและโครงสร้างพื้นฐานอื่นที่จำเป็นต่อการส่งวิทยุกระจายเสียงเพื่อใช้ประโยชน์สำหรับการศึกษานอกระบบการศึกษา

ตามอัยยาศัย ($\bar{X} = ๓.๔๖$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจกับคำว่าสวัสดิการแห่งรัฐมากน้อยเพียงไร ($\bar{X} = ๓.๒๓$) ตามลำดับ

ตอนที่ ๓ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการจัดการเรียนการสอน ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น และขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ ๔.๘ ข้อเสนอแนะการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่นและขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น

ที่	ข้อเสนอแนะการจัดการเรียนการสอน	ความถี่	ร้อยละ	อันดับที่
๑	ควรคำนึงถึงสภาพปัญหา และความต้องการของผู้เข้าศึกษา	๒๑	๓๓.๘๗	๒
๒	ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้กับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบเพื่อมีส่วนร่วมในการพัฒนา ปรับปรุงการศึกษา	๒๖	๔๑.๙๓	๑
๓	ผู้บริหาร นักวิชาการการศึกษา และคณะครู ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในจังหวัดขอนแก่น ควรนำแนวทางการจัดการศึกษาที่ได้จากการวิจัยไปจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม	๑๕	๒๔.๒๐	๓
รวม		๖๒	๑๐๐.๐๐	-

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า การจัดการเรียนการสอน ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น และขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้กับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบเพื่อมีส่วนร่วมใน

การพัฒนา ปรับปรุงการศึกษา (ร้อยละ ๔๑.๙๓) ควรคำนึงถึงสภาพปัญหา และความต้องการของผู้เข้าศึกษา (ร้อยละ ๓๓.๘๗) ผู้บริหาร นักวิชาการการศึกษา และคณะครู ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในจังหวัดขอนแก่น ควรนำแนวทางการจัดการศึกษาที่ได้จากการวิจัยไปจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม (ร้อยละ ๒๔.๒๐)

๔.๔ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากสัมภาษณ์เชิงลึกและข้อมูลที่ได้จากการการสังเกต แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการพรรณนาสามารถวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๑. พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ

บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนตลาดสด ชุมชนริมทางรถไฟชุมชนหลังศูนย์ราชการ ชุมชน บขส. จังหวัดขอนแก่น ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น เกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ ในชุมชนตลาดสด ชุมชนริมทางรถไฟ ชุมชนหลังศูนย์ราชการ ชุมชน บขส. จังหวัดขอนแก่น พบว่ามีพฤติกรรมการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ดังนี้

๑) การสร้างและแสวงหาความรู้ เด็กชายขอบเป็นเด็กที่ด้อยโอกาสทางสังคมถ้าเปรียบเทียบกับเด็กทั่วไป เมื่อเป็นเช่นนี้ก็จะมีชีวิตอยู่ไปวันๆ โดยหาเลี้ยงชีพเพื่อการอยู่รอดในปัจจุบัน เป็นหลักส่วนการที่จะแสวงหาความรู้ และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาชีวิตตนเอง เพราะเด็กเหล่านี้เป็นเด็กที่ด้อยโอกาสทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นทางด้านทรัพย์สินเงินทอง ด้านครอบครัว ด้านการศึกษา และขาดบุคคลที่จะนำพาในการดำเนินชีวิต นั่นคือการขาดผู้ที่ชี้แนะแนวทางในการศึกษา เมื่อเป็นเช่นนี้ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและนอกระบบและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น ได้มองเห็นความสำคัญของทรัพยากรของบุคคลเหล่านี้ จึงได้มีสนับสนุนทางด้านการศึกษา ทั้งการศึกษาด้านวิชาชีพ และการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เด็กเหล่านี้ได้ศึกษาและได้นำวิชาชีพไปประกอบวิชาชีพในอนาคต จะได้ไม่สร้างปัญหาให้กับสังคม

๒) การจัดความรู้ให้เป็นระบบ เป็นกระบวนการที่ช่วยให้เกิดการพัฒนารองความรู้ของเด็กชายขอบ การบ่งชี้ความรู้เพื่อให้เด็กชายขอบได้บรรลุเป้าหมายในการดำเนินชีวิตและการศึกษา ต้องมีการจะคัดเลือกกว่าจะใช้เครื่องมืออะไร และขณะนี้เด็กมีความรู้อะไรบ้าง อยู่ในรูปแบบใด แล้วนำความรู้เหล่านั้นมาสร้างสรรค์ เช่น การสร้างความรู้ใหม่ให้กับเด็กชายขอบ แสวงหาความรู้จากแหล่งภายนอกด้วยการสร้างเครือข่าย แล้วนำความรู้มาจัดให้เป็นระบบ เป็นการวางโครงสร้างความรู้

เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเก็บความรู้อย่างเป็นระบบ เช่น การปรับปรุงรูปแบบเอกสารในการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นมาตรฐาน โดยการใช้ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์และเหมาะสม การเข้าถึงความรู้ เป็นการทำให้ผู้ใช้ความรู้เข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวก โดยการใช้พวงระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

๓) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ สำหรับเด็กชายขอบในชุมชน ชุมชนตลาดสด ชุมชนริมทางรถไฟ ชุมชนหลังศูนย์ราชการ ชุมชน บขส. จังหวัดขอนแก่น นอกจากการจัดการความรู้ให้เป็นระบบแล้ว องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบ และ ภาษาที่เข้าใจง่ายและใช้ได้ง่าย ซึ่งอาจทำได้หลายลักษณะ เช่น การจัดทำในรูปรูปแบบของเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทั้ง จัดทำฐานข้อมูลในอยู่ในระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ง่ายต่อการป้อนข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และง่ายต่อการค้นหา และการใช้ข้อมูลทำได้สะดวก และรวดเร็ว การใช้ภาษาง่ายๆ

๔) การเข้าถึงความรู้ของเด็กชายขอบ มีวิธีการกระจายความรู้เพื่อให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์โดยทั่วไปการส่งหรือกระจายความรู้ให้กับเด็กชายขอบ มี ๒ ลักษณะ คือ ๑) การป้อนความรู้ เป็นการลงไปดูและและให้องค์ความรู้ทั้งทางด้านวิชาชีพและความรู้ขั้นพื้นฐานตามมาตรฐานการศึกษาไทย ๒) การให้โอกาสเลือกเลือกในการที่จะศึกษาตามที่ตนเองต้องการ และตามความถนัดและความสามารถของตนเอง

๕) การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ ระหว่างเด็กชายขอบด้วยกัน ก็จะเกิดขึ้นในกลุ่มที่สนิทกันและเป็นพวกเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ ที่เป็นเช่นนี้เพราะไม่มีผู้ประสานกลางระหว่างผู้ที่มีความรู้ความสามารถกับผู้ที่ด้อยโอกาส ส่วนการแบ่งปันความรู้ในรูปของการบรรยายหรือการอบรมจะไม่มีในส่วนของเด็กชายขอบด้วยกัน แต่เป็นการแบ่งปันความรู้ของหน่วยงานที่เข้าไปช่วยเหลือเด็กชายขอบ แต่ปัญหาหนึ่งที่ตามมาคือ ถ้าเด็กชายขอบมีความรู้ความสามารถหรือมีการศึกษาที่ดีก็สามารถเข้าใจ แต่บางครั้งเด็กชายขอบก็ไม่สนใจที่เข้ารับฟัง ทำให้ไม่สามารถเข้าใจในเรื่องที่ฟังได้ ทำให้การแบ่งปันความรู้หรือการถ่ายทอดความรู้ก็ไม่สามารถกระจายไปยังเด็กชายขอบได้อย่างเต็มที่ แต่ก็มีควมจำเป็นต้องมีการพัฒนาต่อไปเรื่อยๆ ดังนั้นก็ต้องมีการแก้ปัญหา โดยการที่บริษัทได้จัดบุคลากรเด็กชายขอบให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและประสบความสำเร็จในเรื่องของการศึกษา

๖) การเรียนรู้ เป็นการนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ แก้ปัญหาและทำให้เป็นส่วนหนึ่งของงาน เช่น เกิดระบบการเรียนรู้จากสร้างองค์ความรู้การนำความรู้ไปใช้ เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่และหมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง

๒. การส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ

บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนตลาดสด ชุมชนริมทางรถไฟ ชุมชนหลังศูนย์ราชการ ชุมชน บขส. จังหวัดขอนแก่น ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงาน การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการเรียนรู้ ดังนี้

๒.๑ การจัดกระบวนการเรียนรู้

๑) สร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยมีทีมงาน เครือข่าย จิตอาสา เข้ามาร่วมกันพัฒนาวิชาชีพให้กับเด็กชายขอบ โดยการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีวิธีการ มีกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็ก ที่เข้ามาเรียนรู้ด้านอาชีพ ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงได้แก่สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีการนำผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาชีพแต่ละด้านไปสอนให้กับเด็ก ด้วยวิธีการร่วมทำกิจกรรมและสอนวิธีปฏิบัติให้เด็กชายขอบสามารถทำงานวิชาชีพ และสามารถนำองค์ความรู้ไปประกอบอาชีพได้ เช่น การเย็บปักถักร้อย การประดิษฐ์ดอกไม้ หรือประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ที่จะนำไปสู่การประกอบอาชีพ ที่สามารถเลี้ยงครอบครัว เลี้ยงชีวิตของตนเองได้ และสามารถสอนวิชาชีพที่ตนได้เรียนจากโรงเรียนไปพัฒนาต่อยอด และสร้างสรรค์วิชาชีพต่อไป พร้อมทั้งสามารถจะถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ตนเองให้กับผู้อื่นได้

๒) สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยจัดเด็กเป็นกลุ่ม ซึ่งประกอบไปด้วยเด็กต่างเพศ ต่างวัย และต่างชุมชนเข้ามาเรียนรู้ร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกันมีการพูดคุยสอนแลกเปลี่ยนความรู้ความสามารถซึ่งกันและกัน ให้เด็กเรียนรู้เป็นสังคม ให้เด็กในกลุ่มช่วยสอนกัน แนะนำกัน ช่วยกันทำกิจกรรม และช่วยกันพัฒนา องค์กรแห่งสังคมการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งเป็นการเรียนรู้แบบร่วมกันคิดร่วมกันทำ ในการร่วมกันคิดร่วมกัน ทำให้เด็กมีความคิดก้าวหน้า และสามารถต่อยอดความคิดของกันและกันได้ และอีกประการหนึ่งเด็กสามารถพัฒนาการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น โดยการสังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ของคนอื่น และเด็กจะเป็นแรงผลักดัน และช่วยกระตุ้นเพื่อนร่วมองค์กรแห่งการเรียนรู้ ให้เด็กเกิดมีความมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้ในวิชาชีพ และสามารถพัฒนาตนเอง เห็นความสำคัญของการเรียนของตนเอง การเรียนรู้ของคนในสังคม และมีจิตสำนึกในการสร้างสรรค์ครอบครัว ดูแลครอบครัว และทำให้เด็กมีจิตอาสา มีจิตสำนึกต่อความรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน มีการตระหนักถึงการอยู่ในสังคม การเรียนของโรงเรียนตามอัธยาศัยประการหนึ่งจะเน้นด้านการสร้างสรรค์สังคม หรือเรียกว่าสังคมแห่งการเรียนรู้โดยการเรียนรู้ร่วมกันมีแนวคิดสร้างสรรค์ร่วมกัน การสร้างองค์กรแห่งสังคมการเรียนรู้เมื่อเด็กโตขึ้นก็จะทำให้เด็กมีจิตอาสาในการดูแลสังคมและช่วยพัฒนาสังคมของประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป

๓) การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนตามวัย การเรียนรู้สำหรับเด็กในชุมชนเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่นในชุมชนเทศบาลนครขอนแก่น มีกระบวนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะแบ่ง

เด็กออกเป็นชั้น โดยการแบ่งกลุ่มการทำกิจกรรม แบ่งกลุ่มการเรียนรู้ โดยแบ่งตามหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ และจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบจะดูความเหมาะสมของเด็กแต่ละคน เช่น เด็กที่อยู่ในวัยเด็กก็จะคำนึงถึงการเรียนรู้วิชาชีพอิงของเด็กในวัยนี้จะเรียนรู้อะไรได้บ้าง และควรส่งเสริมวิชาชีพอิงอะไรให้กับเขา เช่น เด็กประถมพัฒนาการทางด้านสมองหรือความสามารถทางด้านสติปัญญายังไม่ถูกพัฒนาเท่าที่ควร การสอนวิชาชีพอิงก็จะสอนวิชาชีพอิงที่เหมาะสมสำหรับเด็กที่สามารถกระทำได้ และสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ เช่น การสอนทำดอกไม้ประดิษฐ์ การร้อยพวงมาลัย เพื่อส่งเสริมอาชีพให้กับเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถหารายได้เสริมให้กับตนเอง และให้กับครอบครัว ถ้าเด็กที่เติบโตขึ้นก็จะสอนวิชาชีพอิงที่ชั้นสูงขึ้นมา เช่น การก่อสร้าง การประดิษฐ์สิ่งต่างๆ เช่น แก้วอ้อ หรือแม้แต่การซ่อมอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อุปกรณ์ไฟฟ้า เป็นต้น

๔) จัดการเรียนการสอนโดยให้มีกระบวนการสร้างเครือข่ายระหว่างหน่วยงาน ด้วยการสร้างลงไปสร้างเครือข่ายในชุมชนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ กระบวนการจัดการเรียนการสอน มีการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ให้เข้ามาช่วยเหลือเด็กชายขอบโดยเฉพาะคนในชุมชนต้องเข้ามาช่วยเหลือเด็กและสอนเด็กให้เด็กทำกิจกรรมที่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้และมีกระบวนการสร้างจิตสำนึกต่อชุมชนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านจิตอาสา ด้านการรักษาความสะอาดของชุมชน และไม่เป็นคนที่สร้างปัญหาให้กับสังคม ไม่ทำให้สังคมเดือดร้อนซึ่งเป็นการพัฒนาการเรียนรู้อิงทางด้านคุณธรรมจริยธรรม ถ้าเด็กได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ด้วยกระบวนการของสังคมแห่งการเรียนรู้ในชุมชน จะทำให้สังคมกลายเป็นสังคมหรือชุมชนที่น่าอยู่และเป็นสังคมที่สร้างสรรค์

๕) กระบวนการเรียนการสอนจัดวางให้ทำงานที่บ้าน และส่งอาจารย์การทำงานเป็นกลุ่มการช่วยกันทำงานการทดสอบงานกลุ่ม งานเดี่ยว ค่ะแนนก็จะถือว่าช่วยกันไป กระบวนการจัดการเรียนการสอนของเด็กชายขอบจะเป็นแบบให้ความรู้นัดพบปะกันเป็นกลุ่มๆ ให้แต่ละกลุ่มทำกิจกรรมส่งอาจารย์ซึ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน หรือให้ทำเป็นโครงการร่วมกัน กระบวนการเรียนการสอนก็จะมีทั้งโครงการกลุ่ม และโครงการเดี่ยว เพื่อพัฒนาเด็กให้ครบวงจรทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการร่วมกัน และการทำงานด้วยตนเองหรือเป็นงานเดี่ยวเพื่อให้เด็กได้คิดด้วยตนเอง ซึ่งทางเราพัฒนาควบคู่ไปด้วยกันทั้งการทำกิจกรรมกลุ่ม และการทำงานเดี่ยวก็จะทำให้เด็กพัฒนาทั้งตนเองและพัฒนาทางด้านสังคม ทำให้เด็กได้เห็นความสำคัญของตนเอง และให้ความสำคัญกับสังคม

๖) กระบวนการจัดการเรียนการสอนของเด็กชายขอบ โดยการสร้างเครือข่ายชุมชนโดยเอาชุมชนเข้ามาช่วยในการสอนและสร้างเด็กในชุมชน มีการเรียนการสอนแบบระบบให้มีพี่เลี้ยง หรือเรียกว่าพี่สอนน้อง โดยการจัดรุ่นพี่ หรือผู้ที่มีความรู้ความสามารถมาแนะนำและมาสอน เช่น การจัดทำโครงการ การทำสิ่งประดิษฐ์ โดยให้รุ่นพี่และผู้ที่อยู่ในชุมชนช่วยสอนรุ่นน้อง หรือแนะนำ

รุ่มนึ่งต่อไป ไม่ว่าจะเป็นวิชาชีพ หรือความประพฤติ การเรียนการนอนแบบนี้ก็จะทำให้เกิดความรัก ความสามานสามัคคี เป็นการเรียนรู้แบบพี่น้องหรือเรียกว่าพี่สอนน้อง ดังที่ นายฤทธิรงค์ พจนานุกิจ^๑ ประธานชุมชนเทศบาลเมืองนครขอนแก่น กล่าวว่า “การจัดกระบวนการเรียนรู้ มีการสร้างเครือข่ายกับ กลุ่มชนหลังศูนย์ราชการ ๑ โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้มีการสร้างเครือข่ายอยู่ ๓ หลักคือ

(๑) การเรียนรู้เกี่ยวกับโครงการสร้างสุขภาพ ประธานชุมชนจะเชิญให้วิทยากรมา บรรยายเกี่ยวกับสภาพให้กับชุมชน เช่น การดูแลตนเอง การดูแลสุขภาพกาย สุขภาพใจ โรคเข่าเสื่อม โรค ข้อเสื่อม เป็นต้น

(๒) โครงการขยะ เริ่มจากรณรงค์ให้คนรู้จักการทำขยะรีไซเคิลในชุมชน ให้ทุกครัวเรือนรู้จักเก็บขยะและแยกขยะ ในหมู่บ้านและชุมชนมีการรับซื้อขยะ เรียกว่าขยะเป็นเงิน กองทุน ขยะชุมชนได้นำจากการขายขยะไปเป็นเงินฌาปนกิจชุมชน

(๓) โครงการชุมชนหลังบ้านน้อมอง ทุกบ้านมีปลูกต้นไม้ ปลูกดอกไม้ประดับ ตัด แต่งต้นไม้ ใบไม้แปรสภาพมาทำเป็นปุ๋ยหมัก

๒.๒ การประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาสำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมืองขององค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชนเขตเทศบาลนครขอนแก่นจากการลงสัมภาษณ์และการสังเกตสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

๑) การประกันคุณภาพการศึกษามีการสร้างเครือข่ายประกันคุณภาพ การศึกษา โดยเฉพาะการจัดการศึกษาของเด็กชายขอบในชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ที่อยู่ใน การดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตาม อัธยาศัย ได้ยึดตามเกณฑ์ในการจัดการศึกษาโรงเรียนตามอัธยาศัยให้มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพใน การจัดการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของรัฐบาลไทย เพื่อให้เกิดประโยชน์ของนักเรียนหรือผู้ที่มา เรียนให้ได้รับประโยชน์สูงสุด

๒) การประกันคุณภาพการศึกษามีการสร้างภาคีเครือข่ายกับโรงเรียนตาม อัธยาศัยในเขตจังหวัดขอนแก่น โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการตั้งคณะกรรมการเข้ามาตรวจสอบ ซึ่ง คณะกรรมการจะมีส่วน ส่วนที่หนึ่งเป็นคณะกรรมการตรวจสอบภายในหรือที่เรียกกันว่าคณะกรรมการ ประเมินภายในซึ่งทางสำนักงานการศึกษิตตามอัธยาศัยศูนย์การศึกษาในเขตเทศบาล มีหน้าที่ในการ

^๑ สัมภาษณ์ ฤทธิรงค์ พจนานุกิจ ประธานชุมชน เทศบาลนครขอนแก่น ขอนแก่น, ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

ตรวจสอบมาตรฐานทางการศึกษา และอีกชุดหนึ่งเป็นคณะกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก ซึ่งมีการตั้งคณะกรรมการจากภายนอกสถาบันเข้ามาตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เพื่อให้การศึกษาได้รับมาตรฐานตามที่รัฐบายนได้กำหนด และเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับผู้เรียน และเพื่อปรับทัศนคติหรือมุมมองในการศึกษาที่แตกต่างกันออกไป และเพื่อสร้างภาคีเครือข่ายทางการศึกษาของเด็กชายขอบ

๓) การศึกษาของโรงเรียนตามอัยาศัย มีการวางระบบการเรียนการสอน โดยการสร้างทีมในการเรียนการสอน มีฝ่ายวิชาการ มีฝ่ายวิชาชีพ มีการสร้างหลักสูตรวิชาชีพให้เหมาะกับผู้ที่เข้ามาเรียน มีเอกสารหรือตำราให้ผู้มาเรียนได้อ่าน ได้ค้นคว้า เป็นระบบเป็นการประกันคุณภาพการศึกษาซึ่งสามารถรับประกันได้ว่า จะการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๔) การจัดการศึกษาของเด็กชายขอบในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ได้จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของการศึกษาไทย ตามมาตรฐานที่รัฐกำหนดทุกประการ มีระบบการจัดการเรียนการสอน มีระบบประกันคุณภาพการศึกษา มีแนวทางในการจัดการศึกษาเป็นไปในทิศทางเดียวกันของการจัดการศึกษาตามระบบสามัญ และมีการสอนวิชาชีพในด้านต่างๆ ในเข้ากับบริบทของสังคม การศึกษามีการซึ่งการประกันคุณภาพการศึกษาจะวัดผลประเมินผลจากการที่ผู้เข้ามาเรียนสามารถนำความรู้ไปประกอบวิชาชีพได้ สำหรับเกณฑ์การประเมินผลที่เป็นไปตามมาตรฐานของการศึกษาของไทย

๕) การสร้างเครือข่ายในชุมชนและองค์กรต่างๆ ให้มีส่วนร่วมเข้ามาช่วยเหลือในการจัดการศึกษาและการสนับสนุนทางด้านการศึกษาไม่ว่าจะเป็นด้านอุปกรณ์การศึกษา ด้านการให้ความรู้ด้านการช่วยเหลือด้านการดูแลองค์กรหรือผู้เด็กนักเรียนชายขอบ ซึ่งเป็นการประกันคุณภาพการศึกษาที่ยั่งยืนและถาวร

๖) การศึกษาของโรงเรียนตามอัยาศัย มีระบบจัดการข้อมูล ประเมินข้อมูล และการวัดการเรียนการสอนจากภาคีเครือข่ายจากชุมชน ให้เข้ามาตรวจสอบคุณภาพการศึกษาและสะท้อนถึงการศึกษาที่ได้จากการศึกษาไปนั้นได้เกิดประโยชน์กับลูกหลาน หรือผู้ที่เข้ามาเรียนซึ่งเป็นผลสะท้อนจากชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นการประกันคุณภาพการศึกษา และเป็นการวัดการประเมินที่ดีที่สุด ส่วนระบบการวัดผลประเมินผล การเรียนการสอนเป็นไปตามระเบียบของมาตรฐานการจัดการศึกษาของรัฐบาลไทยในยุคปัจจุบัน

๗) การประกันคุณภาพการศึกษาได้มีการจัดทำประเมินตามระบบมาตรฐานการศึกษาไทยทั่วไป ซึ่งมีตัวชี้วัดทางด้านต่างๆ และมีคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกเข้ามาตรวจสอบระบบการเรียนการสอน ระบบการวัดผลประเมินผล เริ่มตั้งแต่การประชาสัมพันธ์ให้ผู้เข้ามาเรียน (Input) มีกระบวนการจัดการเรียนการสอน การวัดผลประเมินที่เป็นไปตามมาตรฐานของการศึกษาไทย (Process) และประเมินผลผลิตจากการเรียนการสอนที่เกิดกับผู้มาเรียน (Output)

๒.๓ การวัดผลประเมินผลทางการศึกษา

การวัดผลประเมินการศึกษาสำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมืองขององค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชนเขตเทศบาลนครขอนแก่นจากการลงสัมภาษณ์และการสังเกตสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

๑) การวัดผลประเมินการศึกษามีมีการวัด ด้านการอ่าน การเขียน การพูด การฟัง ทักษะการคิดสร้างสรรค์ และการวัดผลโดยเฉพาะการจัดการศึกษาของเด็กชายขอบในชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ที่อยู่ในการดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ยึดตามเกณฑ์ในการจัดการศึกษาโรงเรียนตามอัธยาศัยให้มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของรัฐบาลไทย เพื่อให้เกิดประโยชน์ของนักเรียนหรือผู้ที่มาเรียนให้ได้รับประโยชน์สูงสุด

๒) การวัดผลประเมินผลการศึกษาที่มีการสร้างภาคีเครือข่ายกับโรงเรียนตามอัธยาศัยในเขตจังหวัดขอนแก่น โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการตั้งคณะกรรมการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน ซึ่งคณะกรรมการตรวจสอบข้อสอบ กระบวนการสอบ กระบวนการตัดเกรด ซึ่งทางสำนักงานการศึกษิตตามอัธยาศัยศูนย์การศึกษาในเขตเทศบาล มีหน้าที่ในการวัดผลประเมินผลให้เป็นไปตามมาตรฐานทางการศึกษา เพื่อให้การศึกษาได้รับมาตรฐานตามที่รัฐบาลได้กำหนด และเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับผู้เรียน และเพื่อปรับทัศนคติหรือมุมมองในการศึกษาที่แตกต่างกันออกไป และเพื่อสร้างภาคีเครือข่ายทางการศึกษาของเด็กชายขอบ

๓) การวัดผลประเมินผลการศึกษาของโรงเรียนตามอัธยาศัย มีการวางระบบวัดผลประเมินผลทั้งแบบกลุ่มและรายบุคคล ว่าเด็กสามารถมีความรู้ความสามารถตามที่เรียนหรือไม่ และอีกประการหนึ่งเด็กสามารถทำงานเป็นกลุ่มได้ โดยการทำโครงการร่วมกับเพื่อนได้ดี เพื่อเป็นการฝึกให้เด็กได้อยู่ร่วมกันกับสังคม เมื่อเด็กจบออกไปสามารถทำงานและปรับตัวเข้ากับสังคมได้ การวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนโดยการสร้างทีมวัดผลประเมินผลทางด้านวิชาการ ด้านวิชาชีพตามสร้างหลักสูตรที่กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดประโยชน์กับผู้เข้ามาเรียน และสามารถรับประกันได้ว่าผลการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๔) การวัดผลประเมินผลการจัดการศึกษาของเด็กชายขอบในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ได้ทำการวัดผลประเมินผลตามหลักสูตรของการศึกษาไทย ตามมาตรฐานที่รัฐกำหนดทุกประการ มีระบบการการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน ตามแนวทางในการจัดการศึกษาเป็นไปในทิศทางเดียวกันของการจัดการศึกษาตามระบบสามัญ และมีการสอนวิชาชีพในด้านต่างๆ ในเข้ากับบริบทของสังคม การศึกษามีการซึ่งการประกันคุณภาพการศึกษาจะวัดผลประเมินผลจากการที่ผู้เข้ามาเรียน

สามารถนำความรู้ไปประกอบวิชาชีพได้ สำหรับเกณฑ์การประเมินผลที่เป็นไปตามมาตรฐานของการศึกษาของไทย

๕) การวัดผลประเมินผลจากเครือข่ายในชุมชนและองค์กรต่างๆ ให้มีส่วนร่วมเข้ามาตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอน และการวัดผลด้านอุปกรณ์การศึกษา ด้านการให้ความรู้ ด้านการดำเนินงานที่เข้ามาช่วยเหลือและส่งเสริมการเรียนการสอนของชายขอบในเขตเทศบาลเมืองนครขอนแก่น ซึ่งเป็นการวัดผลประเมินผลการศึกษาที่ยั่งยืนและถาวร ดังที่ นายสมบัติ สมชายป้อ^๒ กลุ่มวิชาชีพชุมชน กล่าวว่า การวัดผลประเมินผลนั้นต้องประเมินให้ครบทุกด้านดังนี้

(๑) องค์กรบริหารส่วนการศึกษา มีการวัดผลประเมินผลคือ

๑. ด้านภาวะนำ
๒. ด้านหลักการบริหาร
๓. ด้านการพัฒนาครู
๔. ด้านชุมชนองค์กร

(๒) ประกอบของครูผู้สอน มีการวัดผลประเมินผลคือ

๑. ด้านหลักสูตร
๒. ด้านการจัดการเรียนรู้
๓. ด้านสื่อสารและเทคโนโลยี
๔. ด้านการวัดผลประเมินผล
๕. ด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
๖. ด้านการวิจัยและพัฒนาผู้เรียน

๖) การวัดผลประเมินผลการศึกษาของโรงเรียนตามมอธยาศัย มีการประเมินระบบจัดการจัดเก็บข้อมูล ประเมินข้อมูล และการวัดผลการเรียนการสอนจากภาคีเครือข่ายจากชุมชน ให้เข้ามามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาและสะท้อนถึงการศึกษาที่ได้จากการศึกษาไปนั้นได้เกิดประโยชน์กับลูกหลาน หรือผู้ที่เข้ามาเรียนซึ่งเป็นผลสะท้อนจากชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นการประกันคุณภาพการศึกษา และเป็นการวัดการประเมินที่ดีที่สุด ส่วนระบบการวัดผลประเมินผล การเรียนการสอนเป็นไปตามระเบียบของมาตรฐานการจัดการศึกษาของรัฐบาลไทยในยุคปัจจุบัน

^๒ สัมภาษณ์ นายสมบัติ สมชายป้อ. กลุ่มวิชาชีพชุมชน เทศบาลนครขอนแก่น ขอนแก่น, ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

๒.๔ การพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

การพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาของเด็กชายขอบในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จากการลงพื้นที่การวิจัยโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนของเด็กชายขอบและการสังเกตจากผู้วิจัยซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๑) จัดให้เครือข่ายการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาของเด็กชายขอบ มีจัดองค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นเสมือนชุมชนแห่งการเรียนรู้แบบออนไลน์ มีข้อมูลข่าวสารที่สร้างศูนย์ข้อมูลไว้ในระบบออนไลน์ ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้หลายทาง และเข้าถึงได้ง่ายสะดวกต่อการเรียนรู้

๒) การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการเน้นผู้เรียนเป็นผู้กระทำมากกว่า การเรียนรู้แบบท่องจำเรียกว่าเรียนรู้จากการกระทำ โดยร่วมกันทำงาน ร่วมกันโดยการทำงานเป็นกลุ่ม มีลักษณะเป็นกลุ่มในการทำโครงการและการสร้างวิชาชีพ เช่น การจัดสถาน การประดิษฐ์สิ่งต่าง เป็นต้น

๓) การพัฒนาสื่อนวัตกรรม เช่น การฝึกให้รู้จักทำงานฝีมือ เช่น เครื่องจักสาน งานประดิษฐ์ที่สามารถนำไปประกอบอาชีพ สามารถช่วยเหลือครอบครัวได้ โดยการนำเอาภูมิปัญญาดั้งเดิมมาทำให้เป็นวิชาชีพของชุมชนได้

๔) โรงเรียนตามอัยาศัยเทศบาลนครขอนแก่น มีการสร้างสื่อการเรียนการสอนทางออนไลน์เพื่อให้เด็กสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ และสำหรับผู้ที่มีความสนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยการผ่านทางเว็บไซต์ มีการเรียนรู้ทางออนไลน์หรือที่เรียกว่าทางอินเทอร์เน็ต เพราะฉะนั้นผู้ที่เรียนรู้หรือผู้ที่ต้องการเรียนรู้สามารถที่จะผ่านเข้าข้อมูลโรงเรียนตามอัยาศัยในเขตชุมชนจังหวัดขอนแก่น เพราะศูนย์การเรียนรู้ตามอัยาศัยได้มีการบรรจุข้อมูลระบบฐานข้อมูลพื้นฐานไม่ว่าด้านวิชาการ

๒.๕ การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กชายขอบในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จากการลงพื้นที่การวิจัยโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนของเด็กชายขอบและการสังเกตจากผู้วิจัยซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๑) การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเด็กชายขอบ มีจัดองค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นเสมือนชุมชนแห่งการเรียนรู้แบบออนไลน์ มีข้อมูลข่าวสารที่สร้างศูนย์ข้อมูลไว้ในระบบออนไลน์ ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้หลายทาง และเข้าถึงได้ง่ายสะดวกต่อการเรียนรู้

๒) การเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมที่ได้ผลดีต้องมีกิจกรรมมารองรับ ดังที่ อาจารย์นภาพร จาราทูธี^๓ ประธานชุมชนเทศบาลนครขอนแก่น กล่าวว่า “การเรียนรู้ต้องเน้นทั้ง วิชาการและคุณธรรมจริยธรรม การเรียนการสอนที่ดีต้องมีคุณลักษณะ ๕ + ๑ คือ มีวินัย มีความอดทน มีความรับผิดชอบ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีจิตสำนึกต่อท้องถิ่น มีวินัยคือการเข้าแถว มีความอดทนคือ อดทนรอคอยในการทำงาน กิจกรรมทำร่วมกับเพื่อน รู้จักรอคอยเวลาเข้าห้องน้ำ อดทนต่อการรอคอย เช่น รอทานข้าวพร้อมเพื่อนไม่ใช่ไปทานคนเดียว มีความรับผิดชอบคือเล่นของเล่นหรือทำอะไรแล้วต้อง เก็บให้เรียบร้อย ทำงานให้เสร็จเรียบร้อย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คือเข้าสังคมรู้จักแบ่งปัน รู้จักช่วยเพื่อน กตัญญูต่อครอบครัว การที่จะให้เด็กมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จะต้องปลูกฝังด้วยการทำกิจกรรม เช่น ให้ จดจำวันคล้ายวันสำคัญต่างๆ วันพ่อ วันแม่ก็จะปลูกฝังให้รู้จักบุญคุณของพ่อแม่ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะเป็นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็ก มีจิตสำนึกต่อท้องถิ่นคือ มีจิตสำนึกรักท้องถิ่น รักบ้านเกิด สร้างกิจกรรมในลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น นำเอาของเล่นที่มีในท้องถิ่นมาจัดกิจกรรม สำหรับ กิจกรรมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กที่ได้ผลอย่างหนึ่งคือให้เด็กได้เข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทาง ศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา วันลอยกระทง โดยการเสริมในกิจกรรมให้เป็นลักษณะคุณธรรมก็จะมี ๒ อัน นี้ ถ้าเด็กมีคุณธรรมจริยธรรมแล้วเมื่อเด็กจบออกไป เด็กก็จะคุณธรรมจริยธรรม มีวินัย มีความอดทน เพราะเด็กเหล่านี้เมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เขาจะได้เป็นคนเก่ง เป็นคนดีและสามารถอยู่ในสังคมได้เป็น ดี”

๓) โรงเรียนตามอัยาศัยเทศบาลนครขอนแก่น มีการจัดกิจกรรมการอบรม คุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้เรียนรู้ และมีการสร้างเครือข่ายที่ทำหน้าที่ให้ความรู้เรื่องนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเช่นศูนย์เรียนรู้ ICT สำหรับนักเรียนและเยาวชนที่จะเรียนรู้และฝึกคุณธรรม จริยธรรมให้มีจริยธรรมมีวินัยบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

๓. การสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ ขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น และศูนย์การศึกษาจากระบบและศูนย์การเรียนรู้ตามอัยาศัยอำเภอเมือง ขอนแก่น

การจัดการเรียนการสอนของสำนักงานการศึกษาจากระบบและการศึกษาตาม อัยาศัย จังหวัดขอนแก่น ในเขตชุมชนเมืองเทศบาลนครขอนแก่น ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลด้วยการ สัมภาษณ์และสังเกตเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมการเรียนการสอนของเด็กชายขอบ ในชุมชนตลาดสด

^๓ สัมภาษณ์ อาจารย์นภาพร จาราทูธี ประธานชุมชนเทศบาลนครขอนแก่น ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

ชุมชนริมทางรถไฟ ชุมชนหลังศูนย์ราชการ ชุมชน บขส. จังหวัดขอนแก่น ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น พบว่า การจัดการเรียนการสอนมีการสร้างเครือข่ายทางการจัดการเรียนการสอนดังนี้

๑) การสร้างเครือข่ายการจัดการเรียนการสอน ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีการสร้างเครือข่ายด้วยการ MOU กับหน่วยงานในจังหวัดขอนแก่นในการจัดการเรียนการสอน ในการพัฒนาคุณภาพของเด็กชายขอบ ในชุมชนเมืองเทศบาลจังหวัดขอนแก่น ระหว่างหน่วยงาน ๓ หน่วยงาน ได้แก่ ๑) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ๒) โรงเรียนตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น ๓) ผู้นำชุมชนแต่ละชุมชนที่มีเด็กชายขอบอาศัยอยู่ ซึ่งทั้ง ๓ ฝ่ายก็จะให้ความร่วมมือกันเช่นการสนับสนุนทางด้านเครื่องอำนวยความสะดวกในการศึกษา ทางด้าน อุปกรณ์การศึกษา หนังสือ ปากกา สมุด และสถานที่ในการศึกษา เช่น โต๊ะเก้าอี้ สำหรับใช้ในการเรียนการสอน เป็นต้น

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ไม่ได้จัดการศึกษาแต่เพียงลำพัง เป็นการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม คือ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาลนครขอนแก่น ได้ร่วมกันจัดการศึกษาให้กับเด็กชายขอบ ซึ่งในแต่ละภาคการศึกษา ทั้ง ๓ หน่วยงานจะประชุมกันเกี่ยวกับดำเนินการให้การศึกษา แนวทางในการจัดการศึกษา ความพร้อมของการจัดการศึกษา งบประมาณของการจัดการศึกษา และกำหนดวันประชุมนิเทศการศึกษาใหม่

๒) การสร้างเครือข่ายการทำกิจกรรมการการเรียนการสอนการจัดกิจกรรมในการให้ความรู้โดยการสร้างเครือข่ายในการร่วมมือกันระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียนศึกษาตามอัธยาศัย และผู้นำชุมชนต่างร่วมมือกันในการกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาทางด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านสติปัญญา และด้านพัฒนาวิชาชีพของเด็กชายขอบ โดยทำโครงการจัดกิจกรรมขึ้นตามโอกาสที่เหมาะสม เช่น โครงการเสริมทักษะวิชาชีพ มีการสอนการตัดเย็บ การจัดสวน การทำผลิตภัณฑ์ทางการตลาดอันได้แก่สิ่งประดิษฐ์ เช่น จัดทำดอกไม้ เครื่องประดับ เป็นต้น การพัฒนาพฤติกรรมด้วยกิจกรรมเนื่องในวันครู เนื่องในวันแม่เพื่อให้เด็กที่เข้าร่วมงานได้รับความกตัญญู กตเวทิต่อผู้ที่มีพระคุณอันได้แก่ พ่อแม่ และครูผู้สอน ซึ่งบุคคลเหล่านี้ ถือว่าเป็นบุคคลที่สำคัญ ที่ควรแก่การให้ความเคารพ ควรแก่การตอบแทน เมื่อนักเรียนมีจิตสำนึกต่อผู้ที่มีพระคุณต่อตัวเอง ก็จะทำให้เด็กกลายเป็นคนที่มีคุณธรรมจริยธรรม และเป็นคนดีของสังคมต่อไป เมื่อเขาได้พัฒนาอย่างเต็มที่และเจริญเติบโตไป ก็จะสามารถไปสร้างสรรค์สังคมให้เจริญก้าวหน้าสืบต่อไป

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนในระดับพื้นฐาน โดยเริ่มตั้งแต่ประถมศึกษาไปจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย และการจัดอาชีพให้กับเด็กชายขอบ เช่น อาชีพช่างซ่อมจักรยานยนต์ การทำขนมเค้ก การก่อสร้าง เป็นต้น

๓) ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของเด็กชายขอบ ได้มีการร่วมมือกันโดยการจัดประชุม ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการประชุมวางแผนงาน พบปะ พูดคุย ปรีกษาหรือสื่อ ร่วมมือกันในการจัดโครงการ การเรียนรู้และการทำกิจกรรมระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานการศึกษาอบรบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้มีการวางแผนโดยการนัดประชุม พบปะพูดคุยในการจัดโครงการ ในการจัดการเรียนรู้ด้านการพัฒนาเด็กชายขอบ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านการพัฒนาสติปัญญา และการพัฒนาทักษะวิชาชีพ ทั้ง ๓ หน่วยงานหลักได้ร่วมมือกันแก้ปัญหาเด็กชายขอบ หรือเด็กเร่ร่อนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา เพื่อพัฒนาเขาให้เป็นคนดีในสังคม เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสังคมซึ่งเด็กเร่ร่อนเหล่านี้ถ้าไม่ได้รับการพัฒนา ก็จะเป็นกลุ่มเสี่ยงหรืออาจจะเป็นภัยกับสังคม ไม่ว่าจะมีความเสี่ยงต่อการติดยาเสพติด และอาชญากรรมของสังคม อาจจะนำไปสู่การสร้างความเดือดร้อนให้กับสังคม ซึ่งทั้ง ๓ หน่วยงานไม่ว่าผู้นำชุมชน โรงเรียนตามอัธยาศัย และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น เล็งเห็นความสำคัญของเด็กชายขอบที่เขาควรจะมีโอกาสทัดเทียมเด็กไทยๆ ทั่วไป จึงได้ร่วมมือกันสร้างเครือข่ายพัฒนาเด็กชายขอบเพื่อให้เป็นคนดีและเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของสังคมไทยสืบต่อไป

การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในการจัดกิจกรรม ทำโดยให้หัวหน้าเด็กชายขอบในชุมชนเมืองและครุกลุ่มเป้าหมายพิเศษ เข้ามาหาผู้นำชุมชนแต่ละชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชนทางรถไฟ ผู้นำชุมชนสามเหลี่ยมผู้นำชุมชนโนนทัน และ ชุมชนหลังศูนย์ราชการ ให้ผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนด้วย

๔) การพัฒนาเครือข่ายการเรียนการสอนของเด็กชายขอบ ให้มีคุณภาพได้นั้นทุกหน่วยงานต้องให้ความร่วมมือกัน และให้ความสำคัญกับเด็กชายขอบเหล่านี้เท่าๆ กับเด็กไทยทั่วไป การที่จะให้ทุกหน่วยงานมาร่วมมือกันทำกิจกรรมในการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ นั้นต้องมีการรณรงค์ให้หน่วยงานต่างๆ เข้ามาร่วมมือกันและช่วยเหลือกันในการพัฒนาเด็กชายขอบให้มีคุณภาพและเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศไทย ให้ทัดเทียมกับนานาชาติประเทศต่อไป อย่าปล่อยให้เด็กด้อยโอกาสเหล่านี้ หรือเด็กชายขอบเหล่านี้ไปมีปัญหากับสังคม ดังคำกล่าวของ นางสาวสุรเนตร ขบาสิง ว่า “การสร้างเครือข่ายด้วยการประชาสัมพันธ์ในหน่วยงานต่างๆ ด้วยการรณรงค์ให้เข้ามาร่วมมือกันในการส่งเสริมการเรียนการสอนของเด็กชายขอบ ซึ่งเป็นเด็กที่ด้อยโอกาสกว่าเด็กทุกๆ ไป ดังนั้นหน่วยงาน

ต่างๆ ควรเข้ามาทำงานร่วมกันในการพัฒนาเด็กเหล่านี้ให้เป็นคนดีเพื่อที่เขาเหล่านี้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคมไทยต่อไปในอนาคต คือเด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า”^๔

การสร้างภาคีเครือข่ายโดยการเน้นให้ครูกลุ่มเป้าหมายพิเศษ ลงพื้นที่ที่ตนเองรับผิดชอบ โดยครูกลุ่มเป้าหมายพิเศษสำนักงานการศึกษาเทศบาลนครขอนแก่น ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการชุมชน ร่วมกันทำกิจกรรม มีการประชุมปรึกษาหารือกันเดือนละครั้ง ในการประชุมแต่ละครั้ง ได้เชิญภาคีเครือข่าย คือ ผู้แทนสำนักงานการศึกษาเทศบาลนครขอนแก่น ผู้นำชุมชนเมืองหัวหน้าเด็กชายขอบในชุมชน ทั้งนี้โดยครูกลุ่มเป้าหมายพิเศษ (กศน.) มาประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดระเบียบ กฎเกณฑ์ และแนวทางในการปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและชุมชน

๕) การสร้างเครือข่ายประชาสัมพันธการเรียนการสอนของเด็กชายขอบโดยมีการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ชุมชน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น โรงเรียนตามร่วมมือกันโดยการนำเด็กชายขอบของแต่ละชุมชน แต่ละอำเภอ แต่ละโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น เข้ามาร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือทำกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญสำคัญของชาติ เช่น กิจกรรมวันแม่ กิจกรรมวันไหว้ครู หรือกิจกรรมเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลต่างๆ เป็นต้น เมื่อเด็กเหล่านี้ได้เข้ามาพบปะกัน ก็จะทำให้เกิดมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และได้รู้จักกัน ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างเด็กชายขอบด้วยกัน ระหว่างชุมชนหนึ่งไปยังชุมชนหนึ่ง ระหว่างโรงเรียนหนึ่งกับอีกโรงเรียนหนึ่ง ระหว่างอำเภอหนึ่งกับอีกอำเภอหนึ่ง ซึ่งการทำอย่างนี้เป็นการสร้างเครือข่ายที่ประสบผลสำเร็จในพัฒนาทางด้านสติปัญญาและวิชาชีพของเด็กชายขอบ

การสร้างเครือข่ายการเรียนการสอน ครูกลุ่มเป้าหมายพิเศษจะสร้างเครือข่ายการเรียนการสอนโดยการลงพื้นที่ และสำรวจพื้นที่ ที่เด็กเร่ร่อนมารวมกัน และจะใช้เวลาตอนกลางวันเพื่อพบปะและจัดกิจกรรมด้วยกัน

๖) สร้างเครือข่ายในพื้นที่ ตามที่นักเรียนอาศัยอยู่โดยการไปสอนจริงที่และความสัมพันธ์และความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนของเด็กชายขอบของแต่ละชุมชน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของเด็กชายขอบของชุมชนเทศบาลจังหวัดขอนแก่น ได้มีการร่วมมือกันโดยผู้รับผิดชอบหลักอันได้แก่โรงเรียนตามอัยาศ์ลงไปสอนในพื้นที่ที่เด็กอาศัยอยู่ และสร้างความสัมพันธ์สร้างมิตรภาพกับผู้นำชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้เห็นความสำคัญของเด็กชายขอบในชุมชนของเขา และให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม การพัฒนาสติปัญญา และการพัฒนาวิชาชีพของเด็กในชุมชนซึ่งเรียกว่าการร่วมมือประสานสร้างเครือข่ายทั้งหน่วยงานไม่ว่าจะเป็น

^๔ สัมภาษณ์ นางสาวสุรเนตร ขบาลิง. เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูลการศึกษาพิเศษ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น, ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

หน่วยงานรัฐบาลอ่านแล้วก็หน่วยงานองค์การศึกษาของสงฆ์ซึ่งเป็นวัดและผู้นำชุมชนโดยมีชุมชนและผู้ปกครองเข้าของเขา เมื่อผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กในชุมชน ผู้นำชุมชนจะมองเห็นความสำคัญของเด็กชายขอบเหล่านี้ และให้ความสำคัญของเด็กเหล่านี้เหมือนกับเด็กไทยทุกๆ ไป และพัฒนาบุคคลเหล่านี้ให้ทัดเทียมกับเด็กไทยทุกๆ ไป เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ ไม่ว่าจะด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านสติปัญญา และทักษะวิชาชีพ ให้ความสำคัญกับการสร้างเด็กเหล่านี้ให้ออกไปเป็นทรัพยากรของสังคม และเป็นกำลังหลักในการพัฒนาประเทศชาติสืบต่อไป

๔.๕ องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัย บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบ ในชุมชนเมือง ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และสำนักการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น ทำให้ได้องค์ความรู้จากการวิจัย ในประเด็นที่จะต้องส่งเสริมเด็กชายขอบให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เด็กชายขอบซึ่งเป็นเยาวชนของชาติเหมือนกับเด็กทุกๆ ไป และเด็กชายขอบเหล่านี้จะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกับเด็กไทยคนอื่นๆ และเด็กชายขอบในวันนี้ก็จะกลายเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้า และจะเป็นทรัพยากรของชาติต่อไป ถ้าเราพัฒนาทรัพยากรของชาติให้มีคุณภาพแล้ว ย่อมนำพาชาติเจริญ สำหรับประเด็นที่จะต้องส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบมี ๓ ประเด็นดังนี้

๑. พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ ซึ่งประกอบไปด้วยพฤติกรรม มีดังนี้ ๑) พฤติกรรมการสร้างและการแสวงหาความรู้ ๒) พฤติกรรมการจัดความรู้ให้เป็นระบบ ๓) พฤติกรรมการประมวลและกลั่นกรองความรู้ ๔) พฤติกรรมการเข้าถึงความรู้ ๕) พฤติกรรมการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ ๖) พฤติกรรมการเรียนรู้

๒. การส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ มีดังนี้ ๑) การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ๒) การประกันคุณภาพการศึกษา ๓) การวัดผลประเมินผลทางการศึกษา ๔) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา ๕) การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

๓. การสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ มีดังนี้ ๑) การสร้างเครือข่ายการจัดการเรียนการสอน ๒) การสร้างเครือข่ายการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๓) ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ๔) พัฒนาเครือข่ายการเรยนการสอน ๕) สร้างเครือข่ายประชาสัมพันธ์การเรียนการสอน ๖) สร้างเครือข่ายในพื้นที่

องค์ความรู้จากการวิจัย บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบ ในชุมชนเมือง ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และสำนักการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น สามารถเขียนออกมาเป็นภาพได้ดังนี้

	<p>พฤติกรรมกรเรียนรู้ของเด็กชายขอบ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ๑) พฤติกรรมกรสร้างและการแสวงหาความรู้ • ๒) พฤติกรรมกรจัดความรู้ให้เป็นระบบ • ๓) พฤติกรรมกรประมวลและกั่นกรองความรู้ • ๔) พฤติกรรมกรเข้าถึงความรู้ • ๕) พฤติกรรมกรแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ • ๖) พฤติกรรมกรเรียนรู้
	<p>การส่งเสริมกรเรียนรู้ของเด็กชายขอบ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ๑) การจัดกระบวนการเรียนรู้ • ๒) การประกันคุณภาพการศึกษา • ๓) การวัดผลประเมินผลทางการศึกษา • ๔) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา • ๕) การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
	<p>การสร้างเครือข่ายการส่งเสริมกรเรียนรู้ของเด็กชายขอบ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ๑) การสร้างเครือข่ายกรจัดการเรียนการสอน • ๒) การสร้างเครือข่ายกรจัดกิจกรรมกรเรียนการสอน • ๓) ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน • ๔) พัฒนาเครือข่ายกรเรียนการสอน • ๕) สร้างเครือข่ายประชาสัมพันธ์กรเรียนการสอน • ๖) สร้างเครือข่ายในพื้นที่

ภาพประกอบที่ ๔.๑ บทบาทการส่งเสริมกรเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบ

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบ” โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

- ๑) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ
- ๒) เพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ
- ๓) เพื่อสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่นและศูนย์การศึกษานอกระบบและศูนย์การเรียนตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น เป็นการวิจัยแบบผสมโดยการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๑. พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ

พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ ในชุมชนตลาดสด ชุมชนริมทางรถไฟ ชุมชนหลังศูนย์ราชการ ชุมชน บขส. จังหวัดขอนแก่น พบว่ามีพฤติกรรมการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ดังนี้

๑) การสร้างและแสวงหาความรู้ เด็กชายขอบเป็นเด็กที่ด้อยโอกาสทางสังคมถ้าเปรียบเทียบกับเด็กทั่วไป เมื่อเป็นเช่นนี้ก็จะดำเนินชีวิตอยู่ไปวันๆ โดยหาเลี้ยงชีพเพื่อการอยู่รอดในปัจจุบัน เพราะเด็กเหล่านี้เป็นเด็กที่ด้อยโอกาสทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นทางด้านทรัพย์สินเงินทอง ด้านครอบครัว ด้านการศึกษา และขาดผู้ที่ชี้แนะแนวทางในการศึกษา

๒) การจัดความรู้ให้เป็นระบบ สำหรับเด็กชายขอบทำในรูปแบบเอกสารในการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นมาตรฐาน โดยการใช้ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์และเหมาะสม การเข้าถึงความรู้ เป็นการทำให้ผู้ใช้ความรู้เข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวก โดยการใช้พวกระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

๓) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ สำหรับเด็กชายขอบในชุมชน ชุมชนตลาดสด ชุมชนริมทางรถไฟ ชุมชนหลังศูนย์ราชการ ชุมชน บขส. จังหวัดขอนแก่น ต้องประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบเอกสาร และเป็นภาษาที่เข้าใจง่าย และจัดทำฐานข้อมูลอยู่ในระบบเทคโนโลยี

สารสนเทศ เพื่อให้ง่ายต่อการป้อนข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และง่ายต่อการค้นหา และการใช้ข้อมูลทำได้สะดวก และรวดเร็ว

๔) การเข้าถึงความรู้ของเด็กชายขอบ มี ๒ ลักษณะ คือ ๑) การป้อนความรู้ เป็นการลงไปดูแลและให้องค์ความรู้ทั้งทางด้านวิชาชีพและความรู้ขั้นพื้นฐานตามมาตรฐานการศึกษาไทย ๒) การให้โอกาสเลือกเลือกในการที่จะศึกษาตามที่ตนเองต้องการ และตามความถนัดและความสามารถของตนเอง

๕) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ระหว่างเด็กชายขอบด้วยกัน ก็จะเกิดขึ้นในกลุ่มที่สนิทกัน และเป็นพวกเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ ที่เป็นเช่นนี้เพราะไม่มีผู้ประสานกลางระหว่างผู้ที่มีความรู้ความสามารถกับผู้ที่ด้อยโอกาส ส่วนการแบ่งปันความรู้ในรูปของการบรรยาย หรือการอบรม จะไม่มีในส่วนของเด็กชายขอบด้วยกัน แต่เป็นการแบ่งปันความรู้ของหน่วยงานที่เข้าไปช่วยเหลือเด็กชายขอบ

๖) การเรียนรู้ เป็นการนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ แก้ปัญหาและทำให้เป็นส่วนหนึ่งของงาน เช่น เกิดระบบการเรียนรู้จากสร้างองค์ความรู้การนำความรู้ไปใช้ เกิดการเรียนรู้ และประสบการณ์ใหม่และหมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง

๒. การส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ

การส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบในชุมชนตลาดสด ชุมชนริมทางรถไฟ ชุมชนหลังศูนย์ราชการ ชุมชน บขส. จังหวัดขอนแก่น พบว่ามีพฤติกรรมการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ดังนี้

๑) การจัดกระบวนการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ โดยการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ ด้วยการจัดให้มีทีมงานเครือข่ายจิตอาสา เข้ามาร่วมกันพัฒนาวิชาชีพให้กับเด็กชายขอบ ในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งประกอบไปด้วยเด็กต่างเพศ ต่างวัย และต่างชุมชนเข้ามาเรียนรู้ร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกันมีการพูดคุยสอนแลกเปลี่ยนความรู้ความสามารถซึ่งกันและกัน ให้เด็กเรียนรู้เป็นสังคม ให้เด็กในกลุ่มช่วยสอนกัน แนะนำกัน ช่วยกันทำกิจกรรม และช่วยกันพัฒนา องค์กรแห่งสังคมการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งเป็นการเรียนรู้แบบร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ในการร่วมกันคิดร่วมกัน ทำให้เด็กมีความคิดก้าวหน้า และสามารถต่อยอดความคิดของกันและกันได้ และอีกประการหนึ่งเด็กสามารถพัฒนาการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น โดยการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของคนอื่น และเด็กจะเป็นแรงผลักดัน และช่วยกระตุ้นเพื่อนร่วมองค์กรแห่งการเรียนรู้ ให้เด็กเกิดมีความมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้ในวิชาชีพ และสามารถพัฒนาตนเอง เห็นความสำคัญของการเรียนของตนเอง การเรียนรู้ของคนในสังคม และมีจิตสำนึกในการสร้างสรรค์ครอบครัว ดูแลครอบครัว และทำให้เด็กมีจิตอาสา มีจิตสำนึกต่อความรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน มีการตระหนักถึงการอยู่ในสังคม การเรียนของโรงเรียนตามอัยาศัยประการหนึ่งจะเน้นด้านการสร้างสรรค์สังคม หรือเรียกว่าสังคมแห่งการเรียนรู้โดยการ

เรียนรู้ร่วมกันมีแนวคิดสร้างสรรค์ร่วมกัน การสร้างองค์กรแห่งสังคมการเรียนรู้เมื่อเด็กโตขึ้นก็จะทำให้เด็กมีจิตอาสาในการดูแลสังคมและช่วยพัฒนาสังคมของประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป

๒) การประกันคุณภาพการศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษามีการสร้างเครือข่ายประกันคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะการจัดการศึกษาของเด็กชายขอบในชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ที่อยู่ในการดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ยึดตามเกณฑ์ในการจัดการศึกษาโรงเรียนตามอัธยาศัยให้มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของรัฐบาลไทย เพื่อให้เกิดประโยชน์ของนักเรียนหรือผู้ที่มาเรียนให้ได้รับประโยชน์สูงสุด

การประกันคุณภาพการศึกษามีการสร้างภาคีเครือข่ายกับโรงเรียนตามอัธยาศัยในเขตจังหวัดขอนแก่น โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการตั้งคณะกรรมการเข้ามาตรวจสอบ ซึ่งคณะกรรมการจะมีส่วน ส่วนที่หนึ่งเป็นคณะกรรมการตรวจสอบภายในหรือที่เรียกกันว่าคณะกรรมการประเมินภายในซึ่งทางสำนักงานการศึกษตามอัธยาศัยศูนย์การศึกษาในเขตเทศบาลมีหน้าที่ในการตรวจสอบมาตรฐานทางการศึกษา และอีกชุดหนึ่งเป็นคณะกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก ซึ่งมีการตั้งคณะกรรมการจากภายนอกสถาบันเข้ามาตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เพื่อให้การศึกษาได้รับมาตรฐานตามที่รัฐบาลได้กำหนด และเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับผู้เรียน และเพื่อปรับทัศนคติหรือมุมมองในการศึกษาที่แตกต่างกันออกไป และเพื่อสร้างภาคีเครือข่ายทางการศึกษาของเด็กชายขอบ

การประกันคุณภาพการศึกษาได้มีการจัดทำประเมินตามระบบมาตรฐานการศึกษาไทยทั่วไป ซึ่งมีตัวชี้วัดทางด้านต่างๆ และมีคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกเข้ามาตรวจสอบระบบการเรียนการสอน ระบบการวัดผลประเมินผล เริ่มตั้งแต่การประชาสัมพันธ์ให้ผู้เข้ามาเรียน (Input) มีกระบวนการจัดการเรียนการสอน การวัดผลประเมินที่เป็นไปตามมาตรฐานของการศึกษาไทย (Process) และประเมินผลผลิตจากการเรียนการสอนที่เกิดกับผู้มาเรียน (Output)

๓) การวัดผลประเมินผลทางการศึกษา การวัดผลประเมินการศึกษามีมีการวัดด้านการอ่าน การเขียน การพูด การฟัง ทักษะการคิดสร้างสรรค์ และการวัดผลโดยเฉพาะการจัดการศึกษาของเด็กชายขอบในชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ที่อยู่ในการดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ยึดตามเกณฑ์ในการจัดการศึกษาโรงเรียนตามอัธยาศัยให้มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของรัฐบาลไทย เพื่อให้เกิดประโยชน์ของนักเรียนหรือผู้ที่มาเรียนให้ได้รับประโยชน์สูงสุด

การวัดผลประเมินผลการศึกษาที่มีการสร้างภาคีเครือข่ายกับโรงเรียนตามอัยาศัยในเขตจังหวัดขอนแก่น โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการตั้งคณะกรรมการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน ซึ่งคณะกรรมการตรวจสอบข้อสอบ กระบวนการสอบ กระบวนการตัดเกรด ซึ่งทางสำนักงานการศึกษาตามอัยาศัยศูนย์การศึกษาในเขตเทศบาล มีหน้าที่ในการวัดผลประเมินผลให้เป็นไปตามมาตรฐานทางการศึกษา เพื่อให้การศึกษาได้รับมาตรฐานตามที่รัฐบายนได้กำหนด และเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับผู้เรียน และเพื่อปรับทัศนคติหรือมุมมองในการศึกษาที่แตกต่างกันออกไป และเพื่อสร้างภาคีเครือข่ายทางการศึกษาของเด็กชายขอบ

การวัดผลประเมินผลการศึกษาของโรงเรียนตามอัยาศัย มีการวางระบบวัดผลประเมินผลทั้งแบบกลุ่มและรายบุคคล ว่าเด็กสามารถมีความรู้ความสามารถตามที่เรียนหรือไม่ และอีกประการหนึ่งเด็กสามารถทำงานเป็นกลุ่มได้ โดยการทำโครงการร่วมกับเพื่อนได้ดี เพื่อเป็นการฝึกให้เด็กได้อยู่ร่วมกันกับสังคม เมื่อเด็กจบออกไปสามารถทำงานและปรับตัวเข้ากับสังคมได้ การวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนโดยการสร้างทีมวัดผลประเมินผลทางด้านวิชาการ ด้านวิชาชีพตามสร้างหลักสูตรที่กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดประโยชน์กับผู้เข้ามาเรียน และสามารถรับประกันได้ว่าจะการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๔) การพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาและการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย มีการสร้างสื่อการเรียนการสอนทางออนไลน์เพื่อให้เด็กสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ และสำหรับผู้ที่มีความสนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยการผ่านทางเว็บไซต์ มีการเรียนรู้ทางออนไลน์หรือที่เรียกว่าทางอินเทอร์เน็ต เพราะฉะนั้นผู้ที่เรียนรู้หรือผู้ที่ต้องการเรียนรู้สามารถที่จะผ่านเข้าข้อมูลโรงเรียนตามอัยาศัยในเขตชุมชนจังหวัดขอนแก่น เพราะศูนย์การเรียนรู้ตามอัยาศัยได้มีการบรรจุข้อมูลระบบฐานข้อมูลพื้นฐานไม่ว่าด้านวิชาการและด้านวิชาชีพพร้อมทั้งกิจกรรมการเก็บกิจกรรมการอบรมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้เรียนรู้ และมี การสร้างเครือข่ายที่ทำหน้าที่ให้ความรู้เรื่องนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเช่นศูนย์เรียนรู้ ICT สำหรับนักเรียนและเยาวชนที่จะเรียนรู้และฝึกคุณธรรมจริยธรรมให้มีจริยธรรมมีวินัยบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

๓. การสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น และศูนย์การศึกษานอกระบบและศูนย์การเรียนตามอัยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น

๑) การจัดการเรียนการสอน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย มีการสร้างเครือข่ายด้วยการ MOU กับหน่วยงานในจังหวัดขอนแก่นในการจัดการเรียนการสอน ในการพัฒนาคุณภาพของเด็กชายขอบ ในชุมชนเมือง

เทศบาลจังหวัดขอนแก่น ระหว่างหน่วยงาน ๓ หน่วยงาน ได้แก่ ๑) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ๒) โรงเรียนตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น ๓) ผู้นำชุมชนแต่ละชุมชนที่มีเด็กชายขอบอาศัยอยู่ ซึ่งทั้ง ๓ ฝ่ายก็จะให้ความร่วมมือกันเช่นการสนับสนุนทางด้านเครื่องอำนวยความสะดวกในการศึกษา ทางด้านอุปกรณ์การศึกษา หนังสือ ปากกา สมุด และสถานที่ในการศึกษา เช่น โต๊ะเก้าอี้ สำหรับใช้ในการเรียนการสอน เป็นต้น

๒) การทำกิจกรรมการเรียนการสอนการจัดกิจกรรมในการให้ความรู้โดยการสร้างเครือข่ายในการร่วมมือกันระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียนศึกษาตามอัธยาศัย และผู้นำชุมชนต่างร่วมมือกันในการกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาทางด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านสติปัญญา และด้านพัฒนาวิชาชีพของเด็กชายขอบ โดยทำโครงการจัดกิจกรรมขึ้นตามโอกาสที่เหมาะสม เช่น โครงการเสริมทักษะวิชาชีพ มีการสอนการตัดเย็บ การจัดสวน การทำผลิตภัณฑ์ทางการตลาดอันได้แก่สิ่งประดิษฐ์ เช่นจัดทำดอกไม้ เครื่องประดับ เป็นต้น

๓) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของเด็กชายขอบ ได้มีการร่วมมือกันโดยการจัดประชุม ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการประชุมวางแผนงาน พบปะพูดคุย ปกป้องหรือสื่อ ร่วมมือกันในการจัดโครงการ การเรียนรู้และการทำกิจกรรมระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้มีการวางแผนโดย การนัดประชุม พบปะพูดคุยในการจัดโครงการ ในการจัดการเรียนรู้ด้านการพัฒนาเด็กชายขอบ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านการพัฒนาสติปัญญา และการพัฒนาทักษะวิชาชีพ ทั้ง ๓ หน่วยงานหลักได้ร่วมมือกันแก้ปัญหาเด็กชายขอบ หรือเด็กเร่ร่อนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา เพื่อพัฒนาเขาให้เป็นคนดีในสังคม เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสังคมซึ่งเด็กเร่ร่อนเหล่านี้ถ้าไม่ได้รับการพัฒนา ก็จะเป็นกลุ่มเสี่ยงหรืออาจจะเป็นภัยกับสังคม ไม่ว่าจะมีความเสี่ยงต่อการติดยาเสพติด และอาชญากรรมของสังคม อาจจะไปสู่การสร้างความเดือดร้อนให้กับสังคม ซึ่งทั้ง ๓ หน่วยงานไม่ว่าผู้นำชุมชน โรงเรียนตามอัธยาศัย และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น เล็งเห็นความสำคัญของเด็กชายขอบที่เขาควรจะมีโอกาสทัดเทียมเด็กไทยๆ ทั่วไป จึงได้ร่วมมือกันสร้างเครือข่ายพัฒนาเด็กชายขอบเพื่อให้เป็นคนดีและเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของสังคมไทยสืบต่อไป

๔) การพัฒนาการเรียนการสอนของเด็กชายขอบ ให้มีคุณภาพได้นั้นทุกหน่วยงานต้องให้ความร่วมมือกัน และให้ความสำคัญกับเด็กชายขอบเหล่านี้เท่าๆ กับเด็กไทยทุกๆ ไป การที่จะให้ทุกหน่วยงานมาร่วมมือกันทำกิจกรรมในการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ นั้นต้องมีการรณรงค์ให้หน่วยงานต่างๆ เข้ามาร่วมมือกันและช่วยเหลือกันในการพัฒนาเด็กชายขอบให้มีคุณภาพและเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศไทย ให้ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศต่อไป อย่าปล่อยให้เด็กด้อยโอกาสเหล่านี้ หรือเด็กชายขอบเหล่านี้ไปมีปัญหากับสังคม

๕) การสร้างเครือข่ายการเรียนการสอนของเด็กชายขอบโดยมีการประชาสัมพันธ์ มีการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ชุมชน องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น โรงเรียนตามร่วมมือกันโดยการนำเด็กชายขอบของแต่ละชุมชน แต่ละอำเภอ แต่ละโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น เข้ามาร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือทำกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญสำคัญของชาติ เช่น กิจกรรมวันแม่ กิจกรรมวันไหว้ครู หรือกิจกรรมเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลต่างๆ เป็นต้น เมื่อเด็กเหล่านี้ได้เข้ามาพบปะกัน ก็จะเกิดมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และรู้จักกัน ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างเด็กชายขอบด้วยกัน ระหว่างชุมชนหนึ่งไปยังชุมชนหนึ่ง ระหว่างโรงเรียนหนึ่งกับอีกโรงเรียนหนึ่ง ระหว่างอำเภอหนึ่งกับอีกอำเภอหนึ่ง ซึ่งการทำอย่างนี้เป็นการสร้างเครือข่ายที่ประสบผลสำเร็จในพัฒนาทางด้านสติปัญญาและวิชาชีพของเด็กชายขอบ

๖) สร้างเครือข่ายโดยการลงพื้นที่ตามที่นักเรียนอาศัยอยู่โดยการไปสอนถึงที่และความสัมพันธ์และความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนของเด็กชายขอบของแต่ละชุมชน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของเด็กชายขอบของชุมชนเทศบาลจังหวัดขอนแก่น ได้มีการร่วมมือกันโดยผู้รับผิดชอบหลักอันได้แก่โรงเรียนตามอัยยาศัยลงไปสอนในพื้นที่ที่เด็กอาศัยอยู่ และสร้างความสัมพันธ์ สร้างมิตรภาพกับผู้นำชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้เห็นความสำคัญของเด็กชายขอบในชุมชนของเขา และให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม การพัฒนาสติปัญญา และการพัฒนาวิชาชีพของเด็กในชุมชนซึ่งเรียกว่าการร่วมมือประสานสร้างเครือข่ายทั้งหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานรัฐบาลอ่านแล้วก็หน่วยงานองค์การศึกษาของสงฆ์ซึ่งเป็นวัดและผู้นำชุมชนโดยมีชุมชนและผู้ปกครอง

๕.๒ การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่นเป็นวิจัยแบบผสมผสานระหว่างเชิงคุณและปริมาณ ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจในการทำวิจัยครั้งนี้จึงนำประเด็นที่สนใจเหล่านั้นมาเพื่อทำการอภิปรายผล ดังนี้

๑. เด็กชายขอบเกิดจากปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในการเข้าถึงรัฐสวัสดิการ และเป็นเด็กที่ด้อยโอกาสทางสังคม มีวิถีชีวิตที่ต้องดิ้นรนเพื่อการเอาชีวิตรอดในแต่ละวัน เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ดำเนินชีวิตอยู่ไปวันๆ โดยหาเลี้ยงชีพเพื่อความอยู่รอดในปัจจุบัน เพราะเด็กเหล่านี้เป็นเด็กที่ด้อยโอกาสทางสังคมในด้านทรัพย์สินเงินทอง ด้านครอบครัว ด้านการศึกษา และขาดผู้ที่ชี้แนะแนวทางในการศึกษาต้องตกอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดและโรคร้ายต่างๆ มีคุณภาพชีวิตต่ำ เป็นเด็กกำพร้าที่พ่อแม่ทอดทิ้งขาดความรักความอบอุ่นกลายเป็นเด็กที่เร่ร่อนขอทาน และเป็นเด็กชายขอบใน

ที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ**ภัทรขวัญ ทองเถาว์**, ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง ภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชนบทพบว่า คนชายขอบแบ่งเป็น ๓ บริบท คือ ๑) คนชายขอบในบริบทภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์ ได้แก่ ชาวเขาที่ขาดโอกาสทางการศึกษาเนื่องจากปัญหาความยากจนและความห่างไกล ขาดความรู้ด้านสาธารณสุข ทำการเกษตรตามภูมิปัญญาดั้งเดิม รักพวกพ้อง ภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ของตน อดทนต่อการถูกเหยียดหยาม มีวิถีชีวิตเรียบง่าย กลมกลืนกับธรรมชาติและยอมรับการจัดการของรัฐให้เป็นไทยใหม่ในฐานะพลเมืองไทยและถูกจำกัดอิสรภาพในการดำรงชีวิต ๒) คนชายขอบในบริบทเศรษฐกิจ ได้แก่ คนเร่ร่อนขอทาน คือคนยากจนที่ไม่มีหนทางประกอบอาชีพและสภาพร่างกายพิการ ผู้ใช้แรงงานคือคนยากจนที่ไร้ทักษะฝีมือ มีคุณภาพชีวิตต่ำ และ ๓) คนชายขอบในบริบทสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ เด็กกำพร้า คือเด็กที่พ่อแม่ทอดทิ้ง ขาดความรักความอบอุ่นและคนในสังคมใช้เป็นวัตถุแห่งการสงเคราะห์ เด็กพิการคือบุคคลที่ น่าสงสาร ด้อยความสามารถและเป็นคนมีกรรม คนไทยมุสลิมคือกลุ่มคนที่มีความแตกต่างจากคนไทยพุทธทั้งวิถีชีวิต เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ด้านกลวิธีการนำเสนอภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชนมี ๓ ประเภทคือ กลวิธีการนำเสนอภาพคนชายขอบผ่านโครงเรื่อง กลวิธีการนำเสนอภาพคนชายขอบผ่านตัวละคร โดยการบรรยายของผู้เขียนโดยตรงและการสร้างตัวละครคนชายขอบจากบทบาทในเรื่อง กลวิธีสุดท้ายคือการนำเสนอภาพ คนชายขอบผ่านฉากและบรรยากาศ ได้แก่ ฉากที่เป็นสถานที่ ฉากที่เป็นเวลา และฉากที่เป็นวิถีชีวิตหรือสภาพสังคม^๑ และยังสอดคล้องกับ**เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์**, ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนชายขอบในจังหวัดชายแดนของไทยที่ติดกับประเทศกัมพูชา ได้มีข้อเสนอแนะเชิง นโยบายไว้ว่ารัฐบาลควรกำหนดนโยบายเฉพาะสำหรับ พัฒนาพื้นที่ชายแดนให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรมโดยอาศัย ความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้อาจ จัดทำเป็นแผนพัฒนาโรงเรียนชายแดน โดยกำหนดให้มี ยุทธศาสตร์ส่งเสริมความมั่นคงและแก้ปัญหาตาม ชายแดนรวมทั้งยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในพื้นที่ และควรมีการส่งเสริมพัฒนาครู ดูแลครู และบุคลากรทางการศึกษาให้ได้รับสิทธิประโยชน์เท่าเทียมกันเพื่อเป็นการสร้างขวัญ กำลังใจให้กับบุคคลที่ ปฏิบัติงานในพื้นที่การสนับสนุนงบประมาณอย่าง เพียงพอในการพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอนให้มีความรู้ และทักษะในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพอย่าง ต่อเนื่องเพื่อแก้ปัญหาเรื่องคุณภาพของครู เป็นต้น^๒

^๑ ภัทรขวัญ ทองเถาว์, “ภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชนบท”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔), หน้า บทคัดย่อ.

^๒ เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, สภาพการจัดการศึกษาชายขอบภาคใต้, (กรุงเทพมหานคร: วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น, ๒๕๕๒), หน้า ก,ข-ณ.

๒. การส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบในพื้นที่วิจัยที่พบว่าเด็กชายขอบนั้นมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ต้องพึ่งหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ โดยการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ ด้วยการจัดให้มีทีมงานเครือข่ายจิตอาสา เข้ามาร่วมกันพัฒนาวิชาชีพให้กับเด็กชายขอบ ในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งประกอบไปด้วยเด็กต่างเพศ ต่างวัย และต่างชุมชนเข้ามาเรียนรู้ร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกันมีการพูดคุยสอนแลกเปลี่ยนความรู้ความสามารถซึ่งกันและกัน ให้เด็กเรียนรู้เป็นสังคม ให้เด็กในกลุ่มช่วยสอนกัน แนะนำกัน ช่วยกันทำกิจกรรม และช่วยกันพัฒนา องค์กรแห่งสังคมการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งเป็นการเรียนรู้แบบร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ในการร่วมกันคิดร่วมกัน ทำให้เด็กมีความคิดก้าวหน้า และสามารถต่อยอดความคิดของกันและกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับ **ปาน กิมปี**, ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน พบว่า ๑) เครือข่ายการเรียนรู้มีการ พัฒนาการจากการตระหนักถึงปัญหาและความต้องการ ด้านเศรษฐกิจของชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนทำหน้าที่เป็น ผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีการใช้เครือข่ายสังคมเป็น ศูนย์กลางการดำเนินงานในชุมชนและมีการขยาย เชื่อมโยงกับองค์กรเครือข่ายในภาครัฐ เอกชน ชุมชน ธุรกิจและหรือองค์กรวิชาการ ๒) กิจกรรมการศึกษานอก โรงเรียนที่พบในเครือข่ายการเรียนรู้ มีทั้งกิจกรรมใน ด้านการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และแก้ปัญหาอันเป็นพื้นฐานการดำรงชีวิต ๓) ปัจจัยความสำเร็จของเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนที่สำคัญ คือ ๓.๑) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การเผยแพร่แนวคิดใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาการให้ความสำคัญ ๓.๒) ปัจจัย ภายใน ได้แก่ ความตระหนักในปัญหาของชุมชน การมีผู้นำชุมชนที่มีความสามารถในการสร้างกระบวนการ เรียนรู้ของกลุ่ม การจัดกิจกรรม ๓.๓) ผลการทดลองใช้ระบบการบริหารเครือข่าย การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษามูลนิธิผลการสังเกตการทดลองใช้ระบบการบริหารเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต ๒ ขององค์ประกอบ ๔ พบว่า บุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชรเขต ๒ ได้ดำเนินการระบบตามกิจกรรมของแต่ละองค์ประกอบ โดยใช้กระบวนการที่หลากหลาย ก่อให้เกิดผลลัพธ์ของงานในแต่ละองค์ประกอบ^๓ และยังสอดคล้องกับ **พลพัทธ์ชัย งามแสงและคณะ**,ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ๑. ด้านการดำเนินการจัดการศึกษา มีจุดแข็ง (S) คือการวางแผนการจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การวัดและการประเมินผล ส่วนของการจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นจุดอ่อน

^๓ปาน กิมปี, “การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน”, ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสาธน์, ๒๕๕๐), หน้า บทคัดย่อ.

(W) สำหรับปัจจัยภายนอกเป็นโอกาส (O) ๒. ด้านการบริหารและพัฒนาการศึกษา มีจุดแข็ง (S) คือ การวางแผนการบริหารและพัฒนาการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การบริหารและพัฒนาการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การวัดและการประเมินผล แต่ปัจจัยภายนอกเป็นภาวะคุกคาม (T) ๓. ด้านการระดมทรัพยากรทางการศึกษาและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้อง มีจุดแข็ง (S) คือการวางแผนระดมทรัพยากร การดำเนินการระดมทรัพยากร การวัดและการประเมินผล และปัจจัยภายนอกเป็นโอกาส (O) ส่วนการพัฒนากลยุทธ์ พบว่า กลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีความเหมาะสม มีกลยุทธ์หลัก ๓ กลยุทธ์ ได้แก่ ๑. ปฏิรูปการดำเนินการจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ๒. ปรับกระบวนการของชุมชนในการมีส่วนร่วมบริหารและพัฒนาการศึกษา ๓. เพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการมีส่วนร่วมระดมทรัพยากรทางการศึกษา และมีกลยุทธ์รอง ๑๒ กลยุทธ์^๔

๓. การสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น และศูนย์การศึกษานอกระบบ และศูนย์การเรียนตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น พบว่าในการสร้างเครือข่ายเพื่อการดำเนินงานในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญที่ทุกส่วนงานทั้งภาครัฐและเอกชนรวมถึงองค์กรอิสระจะต้องให้ความร่วมมือในการทำงานแบบเป็นพหุภาคีด้วยการส่งเสริมการเรียนการสอนด้วยการสร้างความสัมพันธ์อันดีและความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนแก่เด็กชายขอบของแต่ละชุมชน และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำชุมชน และผู้ปกครองเพื่อให้ชุมชนได้เห็นความสำคัญในการศึกษาของเด็กชายขอบในชุมชนของตน และให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม การพัฒนาสติปัญญา และการพัฒนาวิชาชีพของเด็กในชุมชนถือเป็นการร่วมมือด้วยระบบเครือข่ายโดยการมีเป้าหมายและจุดมุ่งหมายร่วมกันเพราะการเป็นเครือข่ายสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับแจ่มจันทร์ ณ กาศสินธุ์และคณะ, ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเครือข่ายการเรียนรู้กรณีศึกษา : เครือข่ายฝ้าย ไหม ไผ่โบราณ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ความสำเร็จของเครือข่าย เนื่องมาจาก ๑) การมีเป้าหมายและจุดมุ่งหมายร่วมกัน การเป็นเครือข่ายสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขปัญหา ร่วมกันการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน การใช้ทรัพยากรร่วมกัน การแลกเปลี่ยนความรู้และ ๒) การมีส่วนร่วมของสมาชิกใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย เพราะทำให้เกิดการร่วมรับรู้ร่วมคิดร่วมทำร่วมตัดสินใจและร่วมลงมือกระทำ

^๔ พลพิทชัย งามแสงและคณะ, “การพัฒนากลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ”, วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๙): หน้า ๓๓-๔๕.

อย่างเข้มแข็งเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาเครือข่าย^๕ และสอดคล้องกับ**คมกฤษ จันทรขจร**,ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า สอดคล้องและผู้บริหารเห็นว่านำไปปฏิบัติได้ประกอบไปด้วย ๔ องค์ประกอบ คือ ๑) หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วย ปรัชญา นิยาม ความหมาย การเรียนรู้ลักษณะ การจัด และผู้จัด ๒) การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ประกอบด้วยโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้และ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ๓) การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ประกอบด้วย การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้การจัดการ ความรู้สื่อและเทคโนโลยีการศึกษา และการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ๔) การ เรียนรู้จากประสบการณ์ประกอบด้วย ประเภทของประสบการณ์วิธีการ หลักการ และจุดมุ่งหมาย ของการ ประเมินความรู้จากประสบการณ์^๖ และยังมีความสอดคล้องกับ**ฉลอง ศรีพลโยธา**,ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยขององค์กรชุมชน ที่ประสบผลสำเร็จในการออมทรัพย์หรือระดมทุน ได้แก่ ความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้ในวิถีชีวิต ภาวะผู้นำที่เข้มแข็งมีคุณธรรม เสียสละ มีแรงจูงใจ มุ่ง ประโยชน์ส่วนรวม โอกาสการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการยกระดับความรู้ความคิด การจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทุนทางสังคมได้แก่วัฒนธรรม ประเพณีศาสนา ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม สนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้^๗

^๕แจ่มจันทร ฌ กาฬสินธุ์และคณะ, “การพัฒนากระบวนการเครือข่ายการเรียนรู้กรณีศึกษา : เครือข่ายฝ่าย ไหม ไผ่โบราณ จังหวัดกาฬสินธุ์”, ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์, ๒๕๔๘), หน้า บทคัดย่อ.

^๖คมกฤษ จันทรขจร, “การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต”, ปริญญาานิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต (การศึกษาผู้ใหญ่), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑), หน้า บทคัดย่อ.

^๗ฉลองศรี พลโยธา, “กระบวนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน”, วารสารการศึกษา นอกโรงเรียน, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๔ (๒๕๔๔): หน้า ๒๐-๒๑.

๕.๓ ข้อเสนอแนะการวิจัยในครั้งต่อไป

การทำวิจัยครั้งต่อไปควรทำการวิจัยเพื่อพัฒนาเด็กชายขอบเป็นด้าน โดยการทำ การวิจัยประเภทวิจัยและพัฒนานาดังนี้

- ๑) การพัฒนาการเรียนการสอนของเด็กชายขอบในเทศบาลนครขอนแก่น
- ๒) การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กชายขอบในเทศบาลนครขอนแก่น
- ๓) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการเรียนการสอนของเด็กชายขอบใน เทศบาลนครขอนแก่น
- ๔) การพัฒนาเครือข่ายการเรียนการสอนของเด็กชายขอบในเทศบาลนครขอนแก่น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลวิทยุภูมิ

(๑) หนังสือ:

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๑ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๒.
- กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ. ศูนย์พัฒนาหนังสือชุดฝึกอบรมวิทยากรแกนนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ เรื่องการพัฒนาสื่อการสอน ชุดที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าพสดุภัณฑ์, ๒๕๔๕.
- กระทรวงศึกษาธิการ. วัดจะมีส่วนรับภาระและจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้อย่างไร สกศ. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๔๖.
- กิดานันท์ มลิทอง. เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์, ๒๕๔๕.
- ทวิช จตุวรพุกกะ. เสี่ยงจากคนชายขอบ ศักดิ์ศรีความเป็นคนของชาวลิซอ. เชียงใหม่: เครือข่ายชาติพันธุ์ศึกษา ศูนย์ภูมิภาคเพื่อการศึกษาสังคมศาสตร์และการพัฒนาที่ยั่งยืน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑.
- ทัศน์ีย์ สุภเมธี. พฤติกรรมการสอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๓๓.
- ทิตนา แคมมณี. ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- ธำรง บัวศรี. ทฤษฎีหลักสูตร. การออกแบบและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา, ๒๕๓๑.
- นวลจิตต์ เขาวีร์ติพงศ์. ชุดฝึกอบรมผู้บริหาร:ประมวลสาระ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, ๒๕๔๕.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. การพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร: บริษัทแอคทีฟ พรินท์ จำกัด, ๒๕๕๓.
- ประเสริฐ แย้มกลิ่นฟุ้ง และคณะ. สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. จิตวิทยาอุตสาหกรรม. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๓๕.
- ไพศาล หวังพานิช. การวัดผลการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.

ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ. **การจัดและการบริหารงานวิชาการ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐.

ภิญโญ สาธร. **หลักการบริหารการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำของคุรุสภา, ๒๕๒๖.

มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ มสช.. **สิทธิของเด็กเร่ร่อนตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐.** กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ มสช., ๒๕๕๐.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒.** กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. **การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๐.

วไลพร คุณุณทัย. **หลักการสอน.** กรุงเทพมหานคร: กองส่งเสริมวิทย์ฐานะคุรุกรรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๐.

วันเพ็ญ วรรณโกมล. **เอกสารประกอบวิชาการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน.** คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๑.

วัลลภ ตังคณานุก์. **เด็กเร่ร่อนหรือเด็กชายขอบในสังคมไทย.** เอกสารวิชาการฉบับที่ ๒ ศูนย์ข้อมูลและการวิจัยเพื่อเด็ก มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก, ๒๕๓๕.

วารี ธีระจิตร. **การพัฒนาการสอนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

ศิริพงศ์ พะยอมแย้ม. **การเลือกและการใช้สื่อการเรียนการสอน.** กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีน ดิงดิ้งเฮาส์, ๒๕๓๓.

สนธยา พลศรี. **หลักสังคมวิทยา.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญญ์). **เรื่องสอบบาลีสนามหลวงแผนกบาลี.** กรุงเทพมหานคร: แผนกบาลีสนามหลวง.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์ เบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

สันต์ ธรรมบำรุง. **หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์การมหาชน. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ ๒๕๔๒. แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ ๒๕๔๕.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, ๒๕๔๗.

สุจริต เพียรชอบ. **การพัฒนาหลักสูตรและการสอน.** กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

สุพัตรา สุภาพ. **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.

สุพิน บุญชูวงศ์. **หลักการสอน**. กรุงเทพมหานคร: แสงสุทธิการพิมพ์, ๒๕๓๒.

สุราษฎร์ พรหมจันทร์. **ยุทธวิธีการเรียนการสอนวิชาเทคนิค ฉบับปรับปรุง**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๐.

สุรียา สมุทคุปต์ และพัฒนา กิติอาษา. **คนชายขอบ:ชีวิตและชุมชนของแรงงานไทยใน ญี่ปุ่น. ใน มานุษยวิทยากับโลกาภิวัตน์**. นครราชสีมา: สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๔๒.

เสริมศรี ไชยศรี. **ระบบหลักสูตร-การสอน**. เชียงใหม่: พระสิงห์การพิมพ์, ๒๕๒๖.

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. **สภาพการจัดการศึกษาชายขอบภาคใต้**. กรุงเทพมหานคร: วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น, ๒๕๕๒.

แสง รัตนมงคลมาศ. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: เพชรสยามการพิมพ์, ๒๕๔๕.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน ฉบับปรับปรุง**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์. ๒๕๕๓.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗.

อำนาจ เลิศขยันดี. **คู่มือการสร้างข้อทดสอบและการประเมินผลการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: อำนวยการพิมพ์, ๒๕๒๕.

(๒) บทความ:

กรรณิการ์ ภิญญาคง. “พฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนที่พึงประสงค์”. **กองทุนสงเคราะห์การศึกษาเอกชน**. (มกราคม ๒๕๓๕): หน้า ๓.

คมกฤษ จันท์ขจร. “การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต”. **วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๒).

คมพล สุวรรณภู และสุพรรณิ ไชยเดช, “การสังเคราะห์การจัดการศึกษาและการพัฒนาครูตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี: ศึกษากรณีโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสิงคโปร์แอร์ไลน์เฉลิมพระเกียรติฯ”, **วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA Development Journal)**, ปีที่ ๔๙ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๕๒).

ฉลองศรี พลโยธา. “กระบวนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน”. **วารสารการศึกษา นอกโรงเรียน**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๔ (๒๕๔๔): หน้า ๒๐-๒๑.

บุษกร สุขแสน. “ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. **วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๓): หน้า ๒๐-๔๖.

พงษ์ศักดิ์ แป้นแก้ว. “พหุปัญญา (Multiple Intelligence)”. ศึกษาศาสตร์สาร. ๓๐(๑) (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๖). หน้า ๑๐๙-๑๑๙.

พลพัทธ์ชัย งามแสงและคณะ. “การพัฒนากลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ”. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่. ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๙).

วชิราพร สุวรรณศรवलและคณะ. “รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย”. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. ปีที่ ๑๕ ฉบับพิเศษ. (๒๕๕๖). หน้า ๑๘๒-๑๘๓

สมชัย วงษ์นายะ และทวนทอง เขาวีรติพงศ์. “กลยุทธ์การขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร และตาก”. สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ๒๑(๓). (๒๕๕๘): หน้า ๑๐๗-๑๒๓.

(๓) รายงานวิจัย:

กรรณิกา ขวัญอารีย์. “บทบาทผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสุรินทร์”. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕.

คมกฤษ จันทร์ขจร. “การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต”. ปริญญาโททางการศึกษาดุษฎีบัณฑิต การศึกษาผู้ใหญ่. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑.

จันทน์วัตร ปะโคทั้ง. “รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่นโรงเรียนกันทรารมณ์ จังหวัดศรีสะเกษ”. ดุษฎีนิพนธ์ทางการศึกษาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๙.

แจ่มจันทร์ ณ กาศสินธุ์และคณะ. “การพัฒนากระบวนการเครือข่ายการเรียนรู้กรณีศึกษา :เครือข่ายฝ่ายใหม่ ไร่โบราณ จังหวัดกาฬสินธุ์”. ดุษฎีนิพนธ์ทางการศึกษาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์, ๒๕๔๘.

ชนินทร สุขเจริญ. “การศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยระบบการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของนักเรียนชั้นมัธยม ๑/๑ โรงเรียนที่ปราษฎร์พิทยา เกาะสมุย สุราษฎร์ธานี”. รายงานการวิจัย. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, ๒๕๔๘.

- ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์, “การพัฒนา รูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- นุจรี เกตุปราษฎ์. “บทบาทของประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัดทั่วประเทศ ในการพัฒนาสตรีระดับจังหวัด”. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาการบริหารทั่วไป. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๔.
- ปาน กิมปี. “การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน”. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๐.
- พงษ์ศักดิ์ ศรีวรกุล และคณะ. “แนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้ปกครองนักเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. รายงานวิจัย. ขอนแก่น: สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ ๖, ๒๕๔๗.
- พจนา เอื้องไพบูลย์. “การพัฒนา รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: การศึกษาแบบพหุกรณี”. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. สาขาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พระมหากำพล คุณงกโร. “ศึกษายุทธศาสตร์ของพระสงฆ์ในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระมหาอุตติพงษ์ เลิศศรี. “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์”. ปริญญาโทการศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: ลัษณ์มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๓.
- ภัทรขวัญ ทองเถาว์. “ภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชนบท”. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔.
- มิถุนา อนุแสน. “ความพร้อมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๔๒ ของครูสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในจังหวัดนนทบุรี”. รายงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- ลัดดา ผลวัฒน์. “การพัฒนาระบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา”. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๗.

- วารุณี ชินวินิจกุล. “กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกรณีศึกษาชุมชนไม้เรียงอำเภอฉวางจังหวัดนครศรีธรรมราช”. รายงานวิจัย. สาขาวิชาพัฒนาสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙.
- ศิริพร ตันติยมาศ. รูปแบบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลของสังกัดกรุงเทพมหานคร. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.
- สมบูรณ์ ตันยะ. “การวิจัยและพัฒนาโรงเรียนเครือข่ายเพื่อปฏิรูปการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็กจังหวัดนครราชสีมา”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๓.
- สมศรี จินะวงษ์. “การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ในชุมชนที่ใช้แนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง”. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. สาขาบริหารการศึกษามหาบัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- สมศักดิ์ แก้วคำ. “ความต้องการ และแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษิตตามอัยยาศัยสำหรับนักเดินคาบาริเร่ต์ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศจากชายเป็นหญิง”. รายงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- สมศักดิ์ จิตตพรพงษ์. “การวิเคราะห์โปรแกรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยยาศัยที่ดำเนินการโดยสถาบันศาสนาตามแนวคิดของ บอยเออส์และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒”. รายงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- สันติ บุรณะชาติ. “รูปแบบการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนฐานความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์”. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร.พิษณุโลก, ๒๕๕๒.
- สามารถ ไชยพันธุ์. “การมีส่วนร่วม และความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัยยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดน่าน”. รายงานวิจัย. บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๔๕.
- สิริพร สมบูรณ์บุรณะ. “วิถีชีวิตคนในชุมชนชายขอบของสังคมเมือง:กรณีศึกษาคนคู้ขยะในชุมชนกองขยะชานเมือง”. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๖.

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ:

- รายงานแผนยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาเด็กยากจนและเด็กด้อยโอกาส (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๒)
พรพิมล เขาว์สถิตกุล. นิติกรประจำสำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่.
เชียงใหม่: ม.ป.ป..

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. ประกาศสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง เรื่อง จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร แยกเป็นกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่าง ๆ ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๖. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: http://stat.bora.dopa.go.th/stat/pk/pk_๕๗.pdf [๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒].

นิรันดร์. สังคมศาสตร์และจิตวิทยา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.idis.ru.ac.th/report/index.php?topic=๒๗๖๙.๐;wap๒> [๑๔ ต.ค.๒๕๕๔].

(๖) สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม:

สัมภาษณ์ นางสาวสุรเนตร ขบาลิง. เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูลการศึกษาพิเศษ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น. ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นายสมบัติ สมชายป้อ. กลุ่มวิชาชีพชุมชน เทศบาลนครขอนแก่น ขอนแก่น. ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ ฤทธิรงค์ พจนานุกิจ ประธานชุมชน เทศบาลนครขอนแก่น ขอนแก่น. ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ อาจารย์ณภาพร จารารุทธิ ประธานชุมชนเทศบาลนครขอนแก่น ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

๒. ภาษาอังกฤษ

๑. Secondary Sources

(I) Books:

A. Mark Abramson. "In Search of the New Leadership". **Management**. September, ๑๙๙๖.

A.L. Pervin. **Personality Theory and Research** ๑๙๘๙. New York: John Wiley, ๑๙๘๙.

Berkowitz Leonard. **Social Psychology**. Illinois: Scott Foresma, ๑๙๗๒.

Cohen and Orbuch. **Introduction to sociology**. Singapore: Mc Graw-Hill, ๑๙๙๐.

D.J. Levinson. **Role Personality and Social Structure**. New York: The Maemil, ๑๙๖๔.

G.H. Mead. **Sociology: Themes and Perspectives**. ๓rd London: Unwin Hyman Limited, ๑๙๙๘.

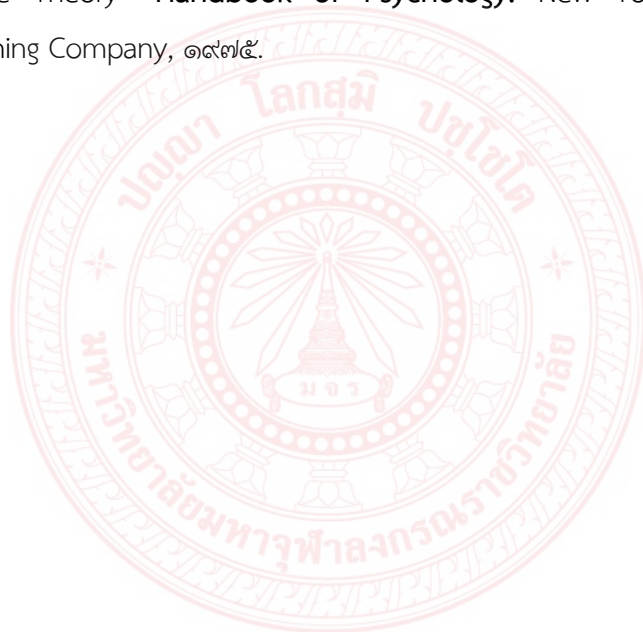
K. David. **Human Relation at Work**. New York: McGraw-Hill Book Company, ๑๙๖๒.

Komatra Chuengsatiansup. **Living on the edge: Marginality and contestation in the Kui communities of Northeast Thailand** W. Dissertation. Ph.D. Social Anthropology. Cambridge. Massachusetts: Graduate school. Harvard University. Photocopied, ๑๙๙๘.

Newcomb and Dahrendorf. **Handbook of sociological theory**. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, ๒๐๐๒.

Pass. Lowes and Davies.. **Collins dictionary of economics**. Glasgow: Harper Collins, ๑๙๙๓.

T.R. Sarbin. "Role Theory" **Handbook of Psychology**. New York: Addison Wesley Publishing Company, ๑๙๗๕.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น

คำชี้แจง

๑. การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และเด็กชายขอบ จำนวนทั้งสิ้น ๑๑๕ คน

๒. แบบสอบถามฉบับนี้มี ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะการจัดการเรียนการสอน ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่นและขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น

๓. กรุณาตอบแบบสอบถามทุกข้อตามความเป็นจริงคำตอบของท่านจะนำเสนอโดยภาพรวมเท่านั้น ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น

ขอขอบคุณที่ท่านให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดียิ่ง

(ผศ.ดร.ชาญชัย ฮวดศรี)

หัวหน้าโครงการวิจัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่เป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

๑. ตำแหน่งในการทำงาน

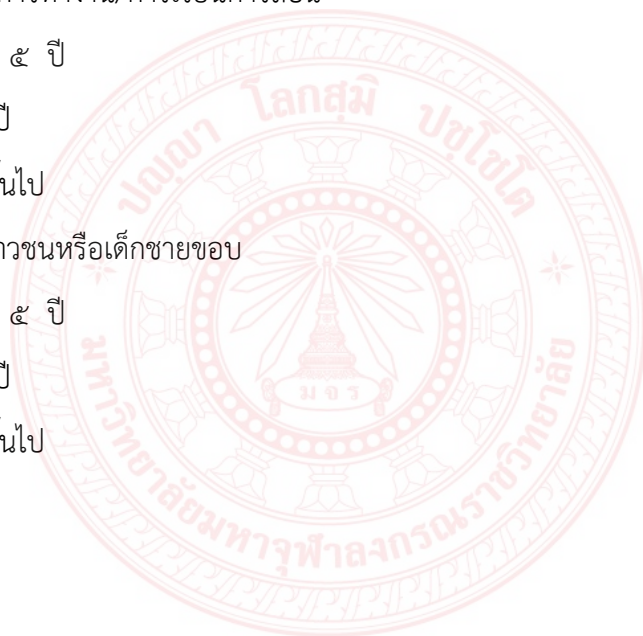
- ผู้บริหารสถานศึกษา
- ผู้บริหาร ตำแหน่งอื่นๆ
- ครูผู้สอน
- นักศึกษา

๒. ประสบการณ์ในการทำงาน/การเรียนการสอน

- ต่ำกว่า ๕ ปี
- ๕-๑๐ ปี
- ๑๐ ปีขึ้นไป

๓. นักศึกษากลุ่มเยาวชนหรือเด็กชายขอบ

- ต่ำกว่า ๕ ปี
- ๕-๑๐ ปี
- ๑๐ ปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น

คำชี้แจง ขอให้ท่านพิจารณาว่าศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองได้จัดการเรียนการสอนตามรูปแบบใด และ ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง

บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น	ระดับของการปฏิบัติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑. พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ					
๑.มีการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาและวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนรู้เด็กชายขอบ					
๒.มีการส่งเสริมให้สถานศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๕๑ เพื่อความเหมาะสมกับพฤติกรรมการเรียนรู้นักเรียน					
๓.มีการจัดทำคู่มือบันทึกพฤติกรรมการเรียนรู้เด็กชายขอบ					
๔.มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย โครงสร้างการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้เด็กชายขอบ					
๕.มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรในการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้เด็กชายขอบ					
๖.มีการนิเทศการจัดทำและใช้หลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสมกับพฤติกรรมการเรียนรู้เด็กชายขอบ					

<p>บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบใน ชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ สำนักงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตาม อัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น</p>	ระดับของการปฏิบัติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๗.มีการจัดกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้เด็กชายขอบ					
<p>๒.การส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ</p> <p>๘.มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์เนื้อหาและ ประสบการณ์การเรียนรู้</p>					
๙.มีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระหน่วยการ เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ					
๑๐.มีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้					
๑๑.มีการจัดทำแผนการเรียนรู้แบบอิงมาตรฐาน					
๑๒.มีการนิเทศการสอนแบบกัลยาณมิตรสำหรับครูใน การจัดการเรียนการสอน					
๑๓.มีการส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม					
๑๔.มีการจัดหาทรัพยากรและการระดมทุนเพื่อการ จัดการเรียนการสอน					
๑๕.มีการศึกษาเด็กเป็นรายบุคคลและช่วยเหลือเด็กที่ มีปัญหาการเรียนรู้และส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถ พิเศษ					

บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบใน ชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ สำนักงานการศึกษาอกระบบ และการศึกษาตาม อัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น	ระดับของการปฏิบัติ				
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๑๖.มีการประเมินผลและปรับปรุงพัฒนาการจัดการ เรียนการสอน					
๓.การสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของ เด็กชายขอบ ๑๗.มีการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และศูนย์การเรียนรู้เด็กชายขอบสถานที่อื่นๆ					
๑๘.มีการจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานและสร้าง เครือข่าย					
๑๙.มีการกำหนดกฎเกณฑ์การประเมินการ เป้าหมาย ความสำเร็จของการสร้างเครือข่าย					
๒๐. มีการศึกษา และกำหนดตัวชี้วัดตามเป้าหมาย ความสำเร็จการสร้างเครือข่าย					
๒๑. มีการวางแผนพัฒนาคุณภาพการสร้างเครือข่าย การเรียนรู้ของเด็กชายขอบ					
๒๒. มีการดำเนินการพัฒนางานตามแผน ติดตาม ตรวจสอบมาตรฐานการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของ เด็กชายขอบ					
๒๓.มีการประสานความร่วมมือและการแลกเปลี่ยน กับสถานศึกษาอื่นในการปรับปรุงและพัฒนาระบบ					

บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบใน ชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ สำนักงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตาม อัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น	ระดับของการปฏิบัติ				
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
การเรียนรู้					
๒๔.มีการจัดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างศูนย์การเรียนรู้ เด็กชายขอบภายในเครือข่าย					
๒๕.มีการจัดกิจกรรมมีการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างศูนย์การเรียนรู้เด็กชายขอบภายในเครือข่าย การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างศูนย์การเรียนรู้เด็กชายขอบ ภายในเครือข่าย					
๔. การวัดผลประเมินผลการศึกษา					
๒๖.มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน					
๒๗.มีการกำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการ วัดผลประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียนของ สถานศึกษา					
๒๘.มีการสรุปผลการจัดแผนการวัดผล ประเมินผล รายงานที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา					
๒๙.มีการสรุปผลการวัดผลและประเมินผลจัดทำ ข้อมูลสารสนเทศและรายงานผลการเรียน					
๓๐.มีการกำหนดการสอนซ่อมเสริมนักเรียนที่มี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำและส่งเสริมนักเรียนที่มี					

บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบใน ชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ สำนักงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตาม อัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น	ระดับของการปฏิบัติ				
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ความสามารถพิเศษ					
๓๑.มีการวิเคราะห์ผล การประเมินผลการดำเนินงาน เมื่อสิ้นภาคเรียนหรือสิ้นปีการศึกษาเพื่อเป็นแนวทาง ปรับปรุงและพัฒนา					
๕. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการ ศึกษา ๓๒.มีการจัดสรรคลื่นความถี่ สื่อตัวนำและโครงสร้าง พื้นฐานอื่นที่จำเป็นต่อการส่งวิทยุกระจายเสียงเพื่อใช้ ประโยชน์สำหรับการศึกษานอกระบบการศึกษาตาม อัธยาศัย					
๓๓.มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิต และผู้ใช้ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา					
๓๔.มีการศึกษา วิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อการจัดการ เรียนการสอนและการบริหารวิชาการ					
๓๕.มีการกำหนดนโยบายการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการ สอน					

บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบใน ชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ สำนักงานการศึกษาอกระบบ และการศึกษาตาม อัยาศัย จังหวัดขอนแก่น	ระดับของการปฏิบัติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๓๖.มีการส่งเสริมและสนับสนุน การจัดสรรงบประมาณในการผลิตและพัฒนาสื่อและนวัตกรรม การเรียนการสอน					
๓๗.มีการจัดหาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนางานวิชาการ					
๓๘.มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิต และพัฒนาแบบเรียน ตำราหนังสือทางวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์ วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอื่น					
๓๙.มีการส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาการผลิต และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งมีการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา					
๔๐.สวัสดิการแห่งรัฐ รัฐส่งเสริมสวัสดิการให้กับเด็กเยาวชนกลุ่มนี้ เป็นอย่างไร					
๔๑. เยาวชนมีความพึงพอใจกับสวัสดิการแห่งรัฐที่ตนเองได้รับมากน้อยเพียงไร					
๔๒.เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจกับคำว่าสวัสดิการแห่งรัฐมากน้อยเพียงไร					

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะการจัดการเรียนการสอน ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษา
นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองขอนแก่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
จังหวัดขอนแก่น

๓.๑ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการให้กับเยาวชนกลุ่ม
เด็กชายขอบอย่างไร.....

.....

๓.๒ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีรูปแบบอย่างไร

.....

๓.๓ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการติดตามนักศึกษาเด็กชายขอบอย่างไร

.....

๓.๔ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการส่งเสริมอาชีพให้กับนักศึกษาเด็กชายขอบอย่างไร

.....

๓.๕ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้นำ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาอย่างไร

.....

(ขอขอบพระคุณ ที่กรุณาตอบแบบสอบถาม)

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น

คำชี้แจง

๑. การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และเด็กชายขอบ

๒. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้มี ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น

๓. กรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเป็นจริง คำตอบของท่านจะนำไปใช้ประโยชน์ทางการวิจัยเท่านั้น จะไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้สัมภาษณ์แต่ประการใด
ขอขอบคุณที่ท่านให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสัมภาษณ์ในครั้งนี้อย่างยิ่ง

(ผศ.ดร.ชาญชัย ฮวดศรี)

หัวหน้าโครงการวิจัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

- ๑) ชื่อ.....นามสกุล.....
- ๒) วุฒิการศึกษา
- ๓) ตำแหน่ง
- ๔) ที่อยู่
- ๕) วัด/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น

๒.๑ พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ

- ๑) พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบมีการสร้างและแสวงหาความรู้ อย่างไรก็ตาม

.....

.....

.....

- ๒) พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบมีการจัดความรู้ให้เป็นระบบ อย่างไรก็ตาม

.....

.....

.....

- ๓) พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบมีการประมวลและกลั่นกรองความรู้ อย่างไรก็ตาม

บ้าง

.....

.....

.....

- ๔) พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบมีการเข้าถึงความรู้ อย่างไรก็ตาม

.....

.....

.....

๕) พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายชอบมีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๖) พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กชายชอบมีการเรียนรู้ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๒. ๒ บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายชอบ

๑) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น มีการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๒) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๓) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น มีการประกันคุณภาพการศึกษา อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๔) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น มีการวัดผลประเมินผลการศึกษา อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๕) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น มีการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๓ การสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ

๑) ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น มีการสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๒) องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น มีการสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๓) ชุมชนตลาดสดจังหวัดขอนแก่น มีการสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ

.....

.....

.....

๔) ชุมชนริมทางรถไฟจังหวัดขอนแก่น มีการสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๕) ชุมชนหลังศูนย์ราชการจังหวัดขอนแก่น มีการสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๖) ชุมชน บขส. จังหวัดขอนแก่น มีการสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์

ที่ พิเศษ/๒๕๖๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ๓๐ หมู่ ๑ ตำบลโคกสี
อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทรศัพท์ ๐-๔๓๒๘-๓๕๔๗
โทรสาร. ๐-๔๓๒๘-๓๓๕๕

มิถุนายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นั้สการ/เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์การวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย ฮวดศรี ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เรื่อง “บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษาอกระบบและการศึกษาตาม อรรถาศัย จังหวัดขอนแก่น” มีความประสงค์ที่จะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการทำวิจัยดังกล่าว

ดังนั้น จึงขอเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามข้อเท็จจริงเพื่อให้งานวิจัยได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนข้อมูลที่ได้จักนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้
ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย ฮวดศรี)

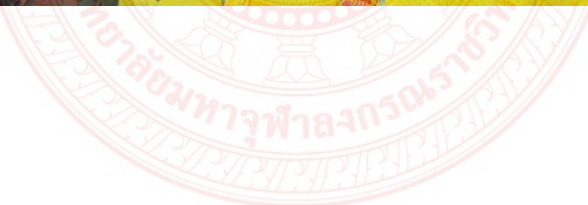
หัวหน้าโครงการวิจัย

ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

โทร. ๐๘๙-๔๒๒-๙๔๑๘

ภาคผนวก ง

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์

**หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**

วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์
นมัสการ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
ข้าพเจ้านายวิชัย อัยรา นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหนองกงอุทธรสาร
อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน

ที่อยู่ ตำบลหนองกงอุทธรสาร อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

โทรศัพท์ ๐๘๘-๕๙๓๖๔๕๓

ขอรับรองว่า ได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง “บทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น” ซึ่งเป็นของผลงานวิจัยของ ผศ.ดร.ชาญชัย ฮวดศรี และคณะ โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การอบรม และการจัดกิจกรรมเชิงพัฒนา
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา เช่น การจัดอบรมค่ายคุณธรรมสำหรับเด็กชายขอบ
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ เช่น การกำหนดเป็นนโยบายทางการศึกษาของ

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกงอุทธรสาร อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น เพื่อการเข้าถึงความเท่าเทียมทางการศึกษาของคนในชุมชน

- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่นำไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่เดือน ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ จนถึง ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ ซึ่งการนำผลงานวิจัย เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้นก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๑) ครูและบุคลากรทางการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองกงอุทธรสาร
ได้รู้ และเข้าใจปัญหาของเด็กชายขอบมากขึ้น

๒) สามารถนำรูปแบบจากการวิจัยไปปฏิบัติในการทำงานเพื่อลดปัญหาเด็กชายขอบได้เป็นอย่างดี

๓) เป็นข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบในชุมชนเมือง

ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัด
ขอนแก่น

๔) ลดปัญหาเด็กชายขอบของชุมชนต่างๆ ได้

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นายวิชัย อัยรา)

ตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองสูง

หมายเหตุ : ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ภาคผนวก จ

ผลลัพธ์จากการวิจัย

ตำแหน่ง

Position

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
Valid	po	๑๓	๑๑.๓	๑๑.๓	๑๑.๓	
	praco	๒๐	๑๗.๔	๑๗.๔	๒๘.๗	
	tetut	๒๒	๑๙.๑	๑๙.๑	๔๗.๘	
	studen	๖๐	๕๒.๒	๕๒.๒	๑๐๐.๐	
	Total	๑๑๕	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐		

ประสบการณ์ในการทำงาน

experience

					Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
				Valid	๕	๒๕	๒๑.๗	๒๑.๗
				๕-๑๐	๔๘	๔๑.๗	๔๑.๗	๖๓.๕
				๑๐	๔๒	๓๖.๕	๓๖.๕	๑๐๐.๐
				Total	๑๑๕	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	

นักศึกษากลุ่มเยาวชน

sstudnt

						Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	Valid	๕ p				๑๒	๑๐.๔	๑๐.๔	๑๐.๔
		๕-๑๐				๓๓	๒๘.๗	๒๘.๗	๓๙.๑
		p							
		๑๐				๗๐	๖๐.๙	๖๐.๙	๑๐๐.๐
		paa							
	Total					๑๑๕	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	

ภาพรวม

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
aa	๑๑๕	๓.๕๗	.๖๕๐
bb	๑๑๕	๓.๕๓	.๖๔๓
mm	๑๑๕	๓.๔๖	.๕๗๓
kk	๑๑๕	๓.๔๕	.๖๑๐
gg	๑๑๕	๓.๓๙	.๕๕๐
abmkg	๑๑๕	๓.๔๗	.๔๗๙
Valid N (listwise)	๑๑๕		

ด้านที่ ๑

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
a๑	๑๑๕	๑.๐๐	๕.๐๐	๓.๔๐	๑.๐๓
a๒	๑๑๕	๒.๐๐	๕.๐๐	๓.๖๑	.๙๑๕
a๓	๑๑๕	๒.๐๐	๕.๐๐	๓.๖๖	.๙๐๗
a๔	๑๑๕	๒.๐๐	๕.๐๐	๓.๕๘	.๘๒๗
a๕	๑๑๕	๒.๐๐	๕.๐๐	๓.๕๙	.๘๓๘
a๖	๑๑๕	๒.๐๐	๕.๐๐	๓.๕๘	.๘๔๘
a๗	๑๑๕	๒.๐๐	๕.๐๐	๓.๕๔	.๙๖๗
aa	๑๑๕	๒.๐๐	๕.๐๐	๓.๕๗	.๖๕๐
Valid N (listwise)	๑๑๕				

ด้านที่ ๒

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
b๘	๑๑๕	๓.๕๐	.๙๓๑
b๙	๑๑๕	๓.๔๓	.๙๓๘
b๑๐	๑๑๕	๓.๔๙	.๙๓๑
b๑๑	๑๑๕	๓.๕๘	.๘๘๘
b๑๒	๑๑๕	๓.๕๗	.๙๒๘
b๑๓	๑๑๕	๓.๖๓	.๙๕๙
b๑๔	๑๑๕	๓.๕๓	.๙๒๑
b๑๕	๑๑๕	๓.๕๖	๑.๐๐๒
b๑๖	๑๑๕	๓.๔๘	.๘๙๒
bb	๑๑๕	๓.๕๓	.๖๔๓
Valid N (listwise)	๑๑๕		

ด้านที่ ๓

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
m๑๗	๑๑๕	๓.๕๑	.๙๑๒
m๑๘	๑๑๕	๓.๔๑	.๙๓๖
m๑๙	๑๑๕	๓.๕๐	.๘๘๒
m๒๐	๑๑๕	๓.๓๒	.๙๖๐
m๒๑	๑๑๕	๓.๔๑	.๘๘๗
m๒๒	๑๑๕	๓.๔๓	.๘๙๐
m๒๓	๑๑๕	๓.๔๗	.๘๓๑
m๒๔	๑๑๕	๓.๕๖	.๘๗๐
m๒๕	๑๑๕	๓.๕๑	.๘๒๐
mm	๑๑๕	๓.๔๖	.๕๗๓
Valid N (listwise)	๑๑๕		

ด้านที่ ๔

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
k๒๖	๑๑๕	๓.๔๘	.๘๘๒
k๒๗	๑๑๕	๓.๕๐	.๘๔๒
k๒๘	๑๑๕	๓.๕๐	.๘๘๒
k๒๙	๑๑๕	๓.๔๓	.๗๙๕
k๓๐	๑๑๕	๓.๔๑	.๘๘๗
k๓๑	๑๑๕	๓.๔๒	.๙๑๗
kk	๑๑๕	๓.๔๕	.๖๑๐
Valid N (listwise)	๑๑๕		

ด้านที่ ๕

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
๑๒	๑๑๕	๓.๔๖	.๘๘๑
๑๓	๑๑๕	๓.๔๓	.๘๑๘
๑๔	๑๑๕	๓.๓๖	.๘๗๐
๑๕	๑๑๕	๓.๔๘	.๘๒๐
๑๖	๑๑๕	๓.๓๔	.๗๘๒
๑๗	๑๑๕	๓.๔๔	.๗๕๒
๑๘	๑๑๕	๓.๔๗	.๗๘๗
๑๙	๑๑๕	๓.๔๑	.๘๐๗
๒๐	๑๑๕	๓.๓๓	.๘๔๕
๒๑	๑๑๕	๓.๓๒	.๗๕๖
๒๒	๑๑๕	๓.๒๓	.๗๖๒
๒๓	๑๑๕	๓.๓๙	.๕๕๐
Valid N (listwise)	๑๑๕		

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ - นามสกุล นายชาญชัย ฮวดศรี
ที่อยู่ปัจจุบัน ๒๙๘ ตำบล ทุ่งลุยลาย อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ๓๖๑๘๐
ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๒๓ พธ.บ.(สังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๒๖ M.A.(Entire Politics) University of Poona
พ.ศ. ๒๕๔๖ Ph.D.(Soc.Sc.) Magadh University

ประสบการณ์การทำงาน

พ.ศ. ๒๕๕๐ ตำแหน่ง หัวหน้าสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น
พ.ศ. ๒๕๕๒ ตำแหน่ง กรรมการประจำวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น
พ.ศ. ๒๕๔๙ ตำแหน่ง กรรมการประจำวิทยาเขตขอนแก่น
พ.ศ. ๒๕๕๐ ตำแหน่ง กรรมการบริหารห้องเรียน จังหวัดร้อยเอ็ด
พ.ศ. ๒๕๕๑ ตำแหน่ง กรรมการสรรหาและสอบคัดเลือกบุคคลเป็นอาจารย์ประจำ

ผลงานทางวิชาการ

พ.ศ. ๒๕๔๙ หัวหน้าวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชนเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๙”
พ.ศ. ๒๕๕๓ หัวหน้าวิจัยเรื่อง “ศึกษาความพึงพอใจของนิสิตสาขาวิชารัฐศาสตร์ชั้นปีที่ ๓ ต่อการสอนที่นำเสนอด้วย Power point ในวิชาพรรคการเมืองกลุ่มผลประโยชน์ และการเลือกตั้ง”
พ.ศ. ๒๕๕๓ หัวหน้าวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของนิสิตสาขาวิชารัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ต่อพรรคการเมืองกลุ่มผลประโยชน์และการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐”
พ.ศ. ๒๕๕๗ หัวหน้าวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”
พ.ศ. ๒๕๕๘ หัวหน้าวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น”

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำ/ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตร์มหาบัณฑิต
(การปกครอง) วิทยาเขตขอนแก่น

ประวัติผู้วิจัยร่วม

ชื่อ - นามสกุล ดร.เยาวนิตย์ เพียงเกษ

เกิด พ.ศ. ๒๔๘๙

เลขประจำตัวประชาชน -

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.๒๕๔๘ ปริญญาเอก สาขา Socail Science
สถาบัน Magadh University, India

พ.ศ.๒๕๔๔ ปริญญาโท สาขา ไทยคดีศึกษา
สถาบัน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พ.ศ.๒๕๒๗ ปริญญาตรี สาขา นิติศาสตร์
สถาบัน มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย

พ.ศ. ๒๕๔๙ *ได้รับการแต่งตั้งเป็นอาจารย์ตามคำสั่ง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประสบการณ์ทำงาน จำนวน ๑๐ ปี

พ.ศ.๒๕๕๗ - ปัจจุบัน เป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์ และรับผิดชอบสอนในรายวิชา

๔๐๑ ๒๐๗ ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์

๔๐๑ ๓๑๕ เหตุการณ์ปัจจุบันในการเมืองไทย

๔๐๑ ๓๑๒ การวิเคราะห์การเมืองการปกครองของไทย

๔๐๑ ๔๕๖ สัมมนาภาวะผู้นำทางการเมือง

ผลงานทางวิชาการ (พ.ศ.๒๕๕๕-ปัจจุบัน)

งานวิจัย

พ.ศ. ๒๕๕๕ รายงานการศึกษา, สถาบันพระปกเกล้า เรื่อง “ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับ
แนวทางสร้างความปรองดองของสังคมไทย”

บทความวิชาการ

พ.ศ. ๒๕๕๗. **บทความวิจัย** “หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับแนวทางสร้างความปรองดองของ
สังคมไทย” นำเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติที่มีการกลั่นกรอง (Peer Review)
เรื่อง “การบูรณาการหลักพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้
ยั่งยืนในประชาคมอาเซียน” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๒๒-๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๗